

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

เปิดบ้าน เด็กซี-แอลฟา

การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการ พฤติกรรม บรรยากาศในครอบครัว

จงจิตต์ ฤทธิรงค์
สุภรต์ จรัสสิทธิ์
พิมพ์พรรณ นิตยบรา

มหาวิทยาลัยมหิดล
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา

การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการ
พฤติกรรม บรรยากาศในครอบครัว

จงจิตต์ ฤทธิรงค์ • สุภรต์ จรัสสิทธิ์ • พิมลพรรณ นิตยภัทร

เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา

การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการ พฤติกรรม บรรยากาศในครอบครัว

จงจิตต์ ฤทธิรงค์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์ และ พิมลพรรณ นิตยัณรา

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา: การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการ พฤติกรรม บรรยากาศในครอบครัว/จงจิตต์ ฤทธิรงค์...[และคนอื่นๆ]. --

พิมพ์ครั้งที่ 1. -- นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563.

(เอกสารทางวิชาการ/สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล; หมายเลข 503)

ISBN: 978-616-443-398-4

1. เด็ก -- การเลี้ยงดู. 2. พัฒนาการของเด็ก. 3. เด็ก -- การพัฒนา. 4. ครอบครัว. 5. พฤติกรรมของเด็ก. 6. เด็ก -- การเรียนรู้. I. จงจิตต์ ฤทธิรงค์. II. สุภรต์ จรัสสิทธิ์. III. พิมลพรรณ นิตยัณรา. IV. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. V. ชื่อเรื่อง. VI. ชื่อชุด.

HQ769 ป759 2563

พิมพ์ครั้งที่ 1

กุมภาพันธ์ 2563

จำนวนพิมพ์

200 เล่ม

สนับสนุนการจัดพิมพ์

สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว (สำนัก 4)

กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ 99/8 ซอยงามดูพลี แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กทม.10120

โทรศัพท์ 02-343-1500 โทรสาร 02-343-1501

e-mail: info@thaihealth.or.th

Website: www.thaihealth.or.th

จัดพิมพ์

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

999 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ศาลายา พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

โทรศัพท์ 0-2441-0201-4 โทรสาร 0-2441-9333

Website: http://www.ipsr.mahidol.ac.th

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เดือนตุลา

39/205-206 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 แขวงสนามบิน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-996-7392-4 โทรสาร 02-996-7395

e-mail: octoberprint50@yahoo.com

คำนำ

เด็กรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคเทคโนโลยีก้าวล้ำ (disruptive technology) ถูกเรียกว่า เด็กเจนเอเรชันซี - แอลฟา (Z - alpha) ซึ่งมีความเฉพาะอยู่ตรงที่พวกเขาเกิดมาในยุคที่มี สมาร์ทโฟน (smart phone) และ แท็บเล็ต (tablet) หรือเรียกได้ว่าเป็นยุคหน้าจอสัมผัส โลกสมัยใหม่ของเด็กรุ่นนี้จึงไม่ได้จำกัดเพียงบ้านและโรงเรียนเช่นอดีต แต่พวกเขาสามารถ เข้าถึงข้อมูลที่อยู่ข้ามทวีปได้ในพริบตา เนื่องจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กเป็นบุคคลที่ใกล้ชิด เด็กมากที่สุดและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้ดูแลจึงสามารถ บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก อบรมสั่งสอน และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก การอบรม เลี้ยงดู (parenting) จึงเป็นกระบวนการสร้างทุนมนุษย์และสร้างบุคลากรอันเป็นกำลังสำคัญ ในการขับเคลื่อนประเทศ การเรียนรู้วิธีการดูแลที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลปฏิบัติในปัจจุบัน จะช่วยให้ เข้าใจการปรับตัวของผู้ดูแลให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีก้าวล้ำ ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีสิ่งรบกวนตัวเด็ก ภายใต้ง่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เพื่อเตรียมความพร้อม ให้แก่เด็กได้มีทักษะในการเรียนรู้และดำเนินชีวิตของพวกเขาได้อย่างมั่นคงและมีความสุข

ชุดหนังสือภายใต้โครงการ “ยุวชนนิเวศของประชากรรุ่นซี - แอลฟาในประเทศไทย (Child Ecology of Thai Z - alpha Generation)” จำนวน 4 เล่ม ได้แก่ “เปิดบ้านเด็กซี - แอลฟา”, “ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน - โรงเรียนของเด็กเจนซี - แอลฟา”, “โลกที่ 3 ของซี - แอลฟา” และ “Z - alpha in NUMBERS : ข้อมูลและสถิติของเจนเอเรชัน ซี - แอลฟา” ได้คลี่ภาพพื้นที่ รอบตัวเด็กทั้งในบ้าน โรงเรียน และพื้นที่อื่นๆ ทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ออนไลน์ของเด็กซี - แอลฟา ซึ่งช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบต่อเด็กได้อย่างรอบด้าน

หนังสือ “เปิดบ้านเด็กซี - แอลฟา” เล่มนี้ได้อธิบายเหตุผลที่เรียกเด็กรุ่นนี้ว่า “เด็กซี - แอลฟา” พร้อมกับการเสนอข้อมูลครอบครัวของเด็กรุ่นใหม่ว่าได้รับการเลี้ยงดูอย่างไร มีพัฒนาการและพฤติกรรมอย่างไร บรรยายภายในบ้านของเด็กมีความผูกพันหรืออบอุ่นแตกต่างกัน อย่างไร ผลของการศึกษานี้จะช่วยระบุลักษณะของครอบครัวเด็กซี - แอลฟาที่ควรได้รับความรู้ และความช่วยเหลือ ผ่านกลไกทางสังคมที่สามารถลดความเสี่ยงหรือแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน เพราะเด็กในวันนี้คือประชากรที่จะเป็นผู้สร้างสรรค์และพัฒนาชาติต่อไป ครอบครัวที่เข้มแข็งจึงเป็น รากฐานในการพัฒนาเด็กให้แข็งแกร่ง

คณะผู้จัดทำ

โครงการวิจัย ยุวชนนิเวศน์ของประชากรรุ่นซี - แอลฟาในประเทศไทย (Child Ecology Of Thai Z - alpha Generation) ซึ่งสนับสนุนทุนวิจัยโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ผลิตชุดหนังสือเพื่อสะท้อนข้อมูลในมิติต่างๆ ของเด็กเจนเอเรชั่นซี - แอลฟา 4 เล่ม ได้แก่

1. “เปิดบ้านเด็กซี - แอลฟา”

สามารถดาวน์โหลดไฟล์หนังสือได้ที่
www.ipsr.mahidol.ac.th

2. “ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน - โรงเรียนของเด็กซี - แอลฟา”

สามารถดาวน์โหลดไฟล์หนังสือได้ที่
www.ipsr.mahidol.ac.th

3. “โลกที่ 3 ของซี - แอลฟา”

สามารถดาวน์โหลดไฟล์หนังสือได้ที่
www.ipsr.mahidol.ac.th

4. “Z - alpha in NUMBERS:

ข้อมูลและสถิติของเจนเอเรชั่นซี - แอลฟา”

สามารถดาวน์โหลดไฟล์หนังสือได้ที่
www.ipsr.mahidol.ac.th

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือ “เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา” ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยนำข้อมูลจากโครงการ “ยูวชนิเวศน์ของประชากรรุ่นซี-แอลฟาในประเทศไทย (Child Ecology of Thai Z-alpha Generation)” และข้อมูลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2548 2555 และ 2558 ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ มาใช้วิเคราะห์เพื่อเสนอแนวโน้มนการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครอบครัวและสถานการณ์ของครอบครัวเด็กซี-แอลฟาในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนนโยบายเชิงปฏิบัติการของประเทศ

หนังสือเล่มนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากเด็กซี-แอลฟาทุกคน พวกเขาควรได้รับการอบรมเลี้ยงดู ส่งเสริมพัฒนาการ และทักษะอย่างเต็มศักยภาพ ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวยากจนหรือรายได้สูง พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยเฉพาะเรื่องเวลาและการเล่นกับลูก เพราะเด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น และพ่อแม่/ผู้ดูแลเด็ก คือของเล่นที่พิเศษที่สุดของลูก นักพัฒนาการท่านหนึ่งแนะนำว่า “เล่นให้สนุก ให้ลูกชอบเล่นเพราะตัวเรา (พ่อแม่)” เป็นประโยคที่เปลี่ยนความคิด (mindset) ของผู้วิจัยในฐานะแม่อย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ การให้เด็กทำงานบ้านสามารถสร้างทักษะทางสมอง (executive function) ได้อย่างน่ามหัศจรรย์ ทั้งที่ไม่ต้องเสียเงินเพื่อซื้อโปรแกรมเสริมทักษะ หากมีกลไกทางสังคมที่ช่วยนำความรู้ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของพ่อแม่/ผู้ดูแลเด็กในการอบรมเลี้ยงดู จัดกิจกรรมอย่างเหมาะสม สร้างความผูกพันและความอบอุ่นในครอบครัว จะเป็นเสมือนเป็นวัคซีนป้องกันผลกระทบจากสิ่งร้ายและวิตามินสร้างความแข็งแกร่งให้แก่เด็กซี-แอลฟา เพื่อให้ประเทศไทยได้มีพลเมืองคุณภาพในอนาคต

ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. อารี จำปากลาย และ รองศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ ตะวันชัย จิรประมุขพิทักษ์ ผู้พิจารณาเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล นายแพทย์ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ประธานผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านของโครงการวิจัยฯ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพทย์หญิง แก้วดา นพมณีจรัสเลิศ และรองศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม นันทมงคลชัย ที่ได้กรุณาตอบรับพิจารณาให้ความเห็นหนังสือเล่มนี้โดยทันที

ขอบคุณคณะลูกสาวตัวน้อยที่ทำให้แม่ได้เข้าใจถึงความละเอียดอ่อนของการอบรมเลี้ยงดูลูก และได้ส่งต่อความรักและความรู้ผ่านหนังสือเล่มนี้ให้แก่พ่อแม่/ผู้ดูแลเด็กและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันสร้าง “บ้านน่าอยู่” สำหรับเด็กๆ ของพวกเรา

เปิดบ้านเด็กซี - แอลฟา

เด็กอายุ 3 - 14 ปี ส่วนมากอาศัยอยู่ในครัวเรือน 3 รุ่นอายุ รองลงมาคือพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว ครัวเรือนข้ามรุ่น พ่อแม่ลูก และญาติอื่นๆ มากกว่า 1 ใน 3 ของครอบครัวเด็กซี - แอลฟา ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูก ครัวเรือนในลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นและอาจส่งผลต่อการพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กอันเนื่องมาจากขาดผู้ดูแลที่มีประสิทธิภาพ

1 ใน 3 ของเด็ก 3 - 5 ปี สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยอย่างน้อย 1 ด้าน พื้นที่ชนบท พบเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าเป็นสัดส่วนมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา การเข้าใจ และการใช้ภาษา เด็กในชนบทได้รับการเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวดมากที่สุด เด็กกรุงเทพฯ ได้รับการเลี้ยงดูแบบตบสอนองเกินกว่าเหตุและได้รับการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรจากสมาชิกในครอบครัวสูงที่สุด

พฤติกรรมปัญหาในเด็ก 6 - 14 ปีที่พบมากที่สุดคือ พฤติกรรมด้านอารมณ์ รองลงมาคือพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และด้านความประพฤติ/เกร ตามลำดับ พบเด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์ และ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นมากที่สุดในครัวเรือนข้ามรุ่น รองลงมาคือพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว และครอบครัวเด็กที่อยู่กับญาติอื่นๆ 1 ใน 5 ของเด็กวัยนี้ถูกตีซ้ำๆ อย่างสุดแรง ด้วยวัตถุ เด็กร้อยละ 60 คิดว่าการลงโทษด้วยการตีเป็นการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง นอกจากนี้ การศึกษายังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเด็กที่พฤติกรรมดีและการเลี้ยงดูโดยที่ผู้ดูแลชม กอดหอม เมื่อเด็กทำดี และการให้ช่วยงาน/กิจการเล็กๆ น้อยๆ ที่บ้าน

บ้านน่าอยู่ที่สุด คือครอบครัวที่มีระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกสูง และความขัดแย้งต่ำ พบในพื้นที่เมืองต่างจังหวัดมีสัดส่วนมากที่สุด ส่วนมากเป็นครัวเรือนพ่อแม่ลูก และ 3 รุ่นอายุ ผู้ดูแลหลักสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และรายได้เพียงพอ บ้านน่าห่วง ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้าม พบสัดส่วนมากที่สุดในพื้นที่กรุงเทพฯ ส่วนมากเป็นครัวเรือนข้ามรุ่น และพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้ดูแลหลักสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และรายได้ไม่เพียงพอ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21

การศึกษายังพบความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากพื้นที่การอยู่อาศัยโดยเฉพาะในชนบท รายได้ครัวเรือนที่ไม่เพียงพอ และการศึกษาของผู้ดูแลหลัก ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมทักษะศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีความยากลำบาก แต่ครอบครัวอบอุ่นจะหล่อหลอมเด็กให้มีพฤติกรรมแสดงออกที่ดี

To Know About Generation Z - alpha in Thailand

Most children aged 3 - 14 years live in the three - generation household, followed by the single parent household, skipped generation household, with both parents and with relatives. Over one third of children do not live with parents. This living arrangement tends to increase in number and, as a consequent, children may lack efficient caregivers which will influence child development and behaviors negatively.

One third of children aged 3 - 5 are suspected of delayed development in at least one aspect. Children in rural areas are mostly found with delayed development, particularly fine motor, cognitive and language developments. However, rural children experience laxness in parenting more than those in other regions. Children in Bangkok receive parenting with over - reactivity, but facing hostility from family members more than other children.

Children aged 6 - 14 years have emotional and behavioural problems, mainly concerning emotional symptoms, hyperactivity/inattention and conduct problems respectively. A large number of children with emotional symptoms and hyperactivity/inattention live in the skipped generation household, then single parent household and with other relatives. Repeatedly and violently hitting by objects is common for one out of five children. Most children, or 60 percent, perceive the punishment by hitting as the proper parenting.

Families earning the high score are those having high cohesion and expressiveness, and low conflict. Most of these families live in urban areas in provinces and are households composed of both parents and three - generation households. They have low - educated caregivers and insufficient household income that obstruct children's development of 21st Century Skills.

There is a presence of disparities resulted from the rural living area, inadequate household income and caregiver's education, barring children from an equal access to information and resources necessary for the skills.

สารบัญ

คำนำ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา	ข
To Know About Generation Z-alpha in Thailand	ง
สารบัญ	จ
สารบัญเรื่องเล่า	ญ
สารบัญรูป	ฉ
สารบัญตาราง	ต
บทที่ 1 การเลี้ยงดูเด็กเพื่อศตวรรษที่ 21	1
1.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู	2
1.2 รูปแบบและแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	3
1.3 เด็กซี-แอลฟา คือใคร	7
1.4 แนวทางการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กซี-แอลฟา	10
1.5 เป้าหมายการพัฒนาเด็ก	13
1.6 วิธีการศึกษา	15
1.7 สรุป	17

บทที่ 2 รูปแบบครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา	21
2.1 โครงสร้างครัวเรือนและรูปแบบครอบครัว	22
2.2 ครอบครัวที่ไม่มีพ่อและแม่อยู่พร้อมหน้ามีเพิ่มมากขึ้น	25
2.3 ลักษณะทั่วไปของเด็กเจเนอเรชันซี-แอลฟา	26
2.4 ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจของผู้ดูแลหลัก	27
2.5 รูปแบบครอบครัวและสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดูเด็กเจเนอเรชันซี-แอลฟา	29
2.6 เศรษฐฐานะของครอบครัวตามลักษณะของโรงเรียน	30
2.7 สรุป	32
บทที่ 3 บรรยากาศในครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา	37
3.1 บ้านน่าอยู่และบ้านน่าห่วงของเด็กซี-แอลฟา	38
3.2 การเป็นผู้ฟังที่ดีสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว	43
3.3 เล่นกับลูกผูกสัมพันธ์	43
3.4 สรุป	44
บทที่ 4 การเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี	49
4.1 พัฒนาการของเด็ก 3 - 5 ปี	50
4.2 การเลี้ยงดูเด็ก 3 - 5 ปี	51
4.3 ความคิดและบทบาทของผู้ดูแล	54
4.3.1 ความคาดหวัง	54
4.3.2 พ่อแม่ยุคใหม่เข้าถึงข้อมูล	55
4.3.3 กิจยามารยาท การอยู่ร่วมในสังคม และการช่วยเหลือตนเอง	56
4.4 การส่งเสริมทักษะและพัฒนาการ	56
4.4.1 เพิ่มการเรียนรู้เพื่อใช้เวลาด้วยกัน	56
4.5 การแสดงความรักด้วยการกอดหอม	57

4.6 การลงโทษ	58
4.6.1 ระเบียบวินัย เคารพกติกา	58
4.6.2 ดีด้วยมือหรือวัตถุ	59
4.6.3 สื่อสารพูดคุย	59
4.7 การให้รางวัล	59
4.7.1 ชื่นชมด้วยคำพูด	59
4.7.2 ซื้อสิ่งของที่เด็กชอบหรืออยากได้	60
4.7.3 แสดงความรัก...สื่อสารทางกาย	60
4.8 การดูแลเด็กตามลักษณะครอบครัว	62
4.9 สรุป	66

บทที่ 5 ปัจจัยแวดล้อมกับพฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี **69**

5.1 พฤติกรรมของเด็กซี-แอลฟา 6 - 14 ปี	70
5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กซี-แอลฟา	72
5.2.1 พฤติกรรมของเด็กแตกต่างกันไปตามเขตพื้นที่อยู่อาศัย	72
5.2.2 ระดับเศรษฐกิจฐานะของผู้ดูแลมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก	73
5.2.3 ลักษณะของครอบครัวของเด็กซี - แอลฟา	75
5.2.4 แม่ไม่ใช่พ่อแม่ตัวจริงก็เลี้ยงเด็กได้ดี	76
5.2.5 ลักษณะครอบครัวแตกต่างกัน ความกังวลที่มีต่อเด็กก็แตกต่างกัน	77
5.2.6 สภาพแวดล้อมในครอบครัวกับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก	79
5.3 สภาพแวดล้อมช่วยสนับสนุนทักษะศตวรรษที่ 21	81
5.4 สรุป	82

บทที่ 6 บทบาทผู้ดูแลกับพฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี **87**

6.1 รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กให้มีพฤติกรรมที่ไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	88
6.1.1 สร้างความภาคภูมิใจให้เด็ก เมื่อหนูโตขึ้น หนูจะได้เป็นเด็กดี	88
6.1.2 สร้างสมดุลชีวิต สร้างสมดุลเพื่อลูก	91

6.1.3 ใส่ใจกันมากขึ้น สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ดูแลและเด็ก	93
6.1.4 สร้างความมั่นใจ...ร่วมกิจกรรมโรงเรียน	95
6.1.5 พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ความสุขของครอบครัว	95
6.1.6 ลูกดู พ่อแม่ดูด้วย	96
6.1.7 สื่อสารกันมากขึ้น สร้างสัมพันธภาพที่ดีทางสังคม และความสัมพันธ์กับเพื่อนที่เข้มแข็ง	96
6.1.8 สอดส่องความปลอดภัย	99
6.1.9 กฎระเบียบไม่เคร่งครัด ไม่ชัดเจน สร้างพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหาได้	99
6.1.10 การลงโทษเด็ก ไม่จำเป็นจะต้องลงโทษให้เจ็บทางร่างกาย หรือจิตใจเสมอไป	102
6.2 ความรุนแรงในครอบครัว ไม่ใช่เรื่องของผู้ใหญ่เท่านั้น	106
6.2.1 ความรุนแรงในครอบครัวมีผลต่อการแสดงออก ทางพฤติกรรมของเด็ก	107
6.2.2 การเลี้ยงดูที่ไม่ใช้ความรุนแรง เด็กมีพัฒนาการและพฤติกรรมที่ดีได้	112
6.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน และจุดแข็งของเด็กอายุ 6 - 14 ปี	113
6.4 ทักษะในศตวรรษที่ 21 ทักษะที่พัฒนาขึ้นได้จากการเลี้ยงดู	114
6.5 สรุป	116

บทที่ 7 การพัฒนาประชาธิปไตย-แอลฟาอย่างมีคุณภาพ **119**

7.1 บทสรุปของการเปิดบ้านเด็กซี - แอลฟา	120
7.2 การเติบโตในยุคเทคโนโลยีก้าวล้ำสร้างโอกาสให้เด็ก ได้เรียนรู้โลกกว้างอย่างไม่สิ้นสุด	123
7.3 แนวโน้มของครอบครัวที่พ่อแม่ลูกไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันจะมีเพิ่มมากขึ้น	124
7.4 รูปแบบการอยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	124

7.5 ความเหลื่อมล้ำที่ยังมีให้เห็นในสังคมไทย จนกลายเป็นเรื่องปกติ (ที่ไม่ควรจะเกิดขึ้น)	125
7.6 สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก	125
7.7 พัฒนาคคน พัฒนาชาติ	126

ภาคผนวก

133

ภาคผนวก ก วิธีการดำเนินการศึกษา	135
การสุ่มตัวอย่าง	135
ข้อมูล	136
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	138
ภาคผนวก ข ข้อมูลทั่วไปเด็กซี - แอลฟา	141
ภาคผนวก ค บรรยาการในครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา	149
ภาคผนวก ง การเลี้ยงดูและ พัฒนาการเด็ก 3 - 5 ปี	153
ภาคผนวก จ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเด็ก และปัจจัยเกี่ยวข้อง ของเด็ก ผู้ดูแล และ ทักษะศตวรรษที่ 21	155
ภาคผนวก ฉ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะศตวรรษที่ 21 และความรุนแรงจากการลงโทษเด็ก	167

บรรณานุกรม

171

ดัชนี

175

สารบัญเรื่องเล่า

คุณยาย ทรัพยากรที่มีคุณค่าในครอบครัว 3 รุ่นอายุ	34
จะอย่างไร...เมื่อกลายเป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยว	46
พี่เลี้ยงเด็กที่ไม่มีชีวิตในครอบครัวข้ามรุ่น	60
เด็กดี...ที่มีแม่เลี้ยงเดี่ยว	84
เลี้ยงลูกเหมือนการทำโครงการ	128

สารบัญรูป

รูป 1.1 รูปแบบการเลี้ยงดูตามแนวคิดของ Baumrind	4
รูป 1.2 ปีเกิดของประชากรซี - แอลฟาตามการศึกษาและนิยามของ Howe and Strauss และ Nagy and Kölcsey	8
รูป 1.3 โมเดลปฏิสัมพันธ์เชิงชีววิทยาและสังคมของพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก	12
รูป 1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตามช่วงอายุเด็ก	17
รูป 2.1 ครอบครัวเด็กที่ไม่มีพ่อและแม่อยู่พร้อมหน้ามีเพิ่มมากขึ้น (ร้อยละ)	26
รูป 2.2 รูปแบบครอบครัวของครัวเรือนเด็กซี-แอลฟา (Z - alpha) อายุ 3 - 14 ปี	29
รูป 3.1 สภาพแวดล้อมในครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา	38
รูป 3.2 ครอบครัวน่าอยู่ที่สุดของเด็กซี - แอลฟา	39
รูป 3.3 ครอบครัวน่าห่วงของเด็กซี - แอลฟา	40
รูป 3.4 สภาพแวดล้อมในครอบครัวจำแนกตามพื้นที่การอยู่อาศัย	41
รูป 3.5 สภาพแวดล้อมในครอบครัวจำแนกตามระดับการศึกษา	42
รูป 3.6 สภาพแวดล้อมในครอบครัวจำแนกตามรูปแบบการอยู่อาศัย	42
รูป 4.1 เด็กที่ผ่านการประเมินพัฒนาการรายด้านของเด็ก 3 - 5 ปี (ร้อยละ)	50
รูป 4.2 เด็กที่ผ่านการประเมินพัฒนาการรายด้านของเด็ก 3 - 5 ปี จำแนกตามพื้นที่การอยู่อาศัย (ร้อยละ)	51
รูป 4.3 ค่าเฉลี่ยรูปแบบการเลี้ยงดูจำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย	52
รูป 4.4 รูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก 3 - 5 ปี จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก	53
รูป 4.5 ค่าเฉลี่ยรูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก 3 - 5 ปี จำแนกตามรูปแบบการอยู่อาศัย	53
รูป 5.1 เด็กอายุ 6 - 14 ปีที่มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา (ร้อยละ)	71
รูป 5.2 พฤติกรรม 5 ด้านของเด็ก 6 - 14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามเขตพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	73

รูป 5.3 พฤติกรรมเด็ก 6 - 14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ดูแล (ร้อยละ)	74
รูป 5.4 พฤติกรรมเด็ก 6 - 14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน (ร้อยละ)	74
รูป 5.5 พฤติกรรมเด็ก 6 - 14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามลักษณะครอบครัว (ร้อยละ)	76
รูป 5.6 ค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion) จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก	80
รูป 5.7 ค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการแสดงออก (expressiveness) จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก	80
รูป 5.8 ค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านความขัดแย้ง (conflict) จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก	81
รูป 5.9 ค่าเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย	82
รูป 6.1 บทบาทการเป็นผู้ดูแลที่ดีที่ทำเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	89
รูป 6.2 เด็ก 6 - 14 ปีที่มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามบทบาท การเป็นผู้ดูแลที่ดีที่ทำเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	91
รูป 6.3 ผู้ดูแลที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็กที่ทำเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	92
รูป 6.4 พฤติกรรมของเด็ก 6 - 14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตาม การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็กเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	94
รูป 6.5 ผู้ดูแลที่ละเลยกิจกรรมของเด็กอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	97
รูป 6.6 พฤติกรรมเด็ก 6 - 14 ปีที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตาม การเลี้ยงดูที่ละเลยกิจกรรมของเด็กเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	98
รูป 6.7 ผู้ดูแลที่ใช้กฎระเบียบแบบไม่เคร่งครัดอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	100
รูป 6.8 การเลี้ยงดูที่ใช้กฎระเบียบไม่เคร่งครัดอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	100
รูป 6.9 ผู้ดูแลที่ใช้วิธีการลงโทษทางร่างกายอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)	102
รูป 6.10 เด็ก 6 - 14 ปีที่ถูกผู้ดูแลตีด้วยมือเป็นประจำเมื่อทำผิด มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตามพฤติกรรม (ร้อยละ)	103

รูป 6.11 เด็ก 6 - 14 ปีที่ถูกผู้ดูแลใช้เข็มขัด ไม้เรียว หรือวัตถุอื่นตีเด็ก เป็นประจำเมื่อทำผิด มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตามพฤติกรรม (ร้อยละ)	104
รูป 6.12 เด็ก 6 - 14 ปีที่ตอบว่าการตีเป็นการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง เคยโดนสมาชิกในครอบครัวตีด้วยวัตถุเมื่อทำผิด (ร้อยละ)	106
รูป 6.13 คราวเรือนที่เคยตีเด็กด้วยวัตถุ (ร้อยละ)	107
รูป 6.14 เด็ก 6 - 14 ปีที่ถูกตีหรือตบที่หน้า ห้ว หรือหู เมื่อทำผิด มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา (ร้อยละ)	109
รูป 6.15 พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ของเด็กที่ถูกตะโกน ตวาด หรือกรีดร้อง (ร้อยละ)	110
รูป 6.16 พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ของเด็กที่ถูกตีซ้ำ ๆ อย่างสุดแรงด้วยวัตถุ (ร้อยละ)	111
รูป 6.17 พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา ของเด็กที่ถูกเรียกด้วยคำพูดที่หยาบคายหรือคำที่เด็กไม่ชอบ (ร้อยละ)	111
รูป 6.18 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็ก 6 - 14 ปี	115
รูป ข.1 สัดส่วนรูปแบบครอบครัวของเด็กอายุ 6 - 14 ปี จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	141
รูป ข.2 สัดส่วนผู้ดูแลหลัก เด็กอายุ 6 - 14 ปี จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	141
รูป ข.3 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นพ่อ จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	142
รูป ข.4 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นแม่ จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	142
รูป ข.5 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นปู่ย่าตายาย จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	143
รูป ข.6 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นญาติหรือคนอื่น ๆ จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	143
รูป ข.7 ระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นพ่อ จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	144
รูป ข.8 ระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นแม่ จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	144
รูป ข.9 แสดงระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นปู่ย่าตายาย จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	145

รูป ข.10	แสดงระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นญาติอื่นๆ จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	145
รูป ข.11	การทำกิจกรรมทางกาย จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	146
รูป ข.12	เด็กที่ได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่บ้าน เช่น วาดรูป ปลูกต้นไม้ ทำของเล่น จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	146
รูป ข.13	เด็กที่ได้ทำกิจกรรมสันทนาการที่บ้าน เช่น เล่นเกมส์ ร้องเพลง เล่นกีฬา จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	147
รูป ข.14	เด็กที่มีญาติ คนรู้จักอยู่ใกล้บ้าน จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	147
รูป ข.15	เพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ดูแลหลัก จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)	148

สารบัญตาราง

ตาราง 2.1 รูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วย พ.ศ. 2548 - 2558	23
ตาราง 2.2 ครัวเรือนขยายที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยของประชากรไทย พ.ศ. 2548 - 2558	24
ตาราง 2.3 รูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วย จำแนกตามภาค พ.ศ. 2558	25
ตาราง 2.4 ลักษณะทางประชากรและระดับการศึกษาของเด็กซี-แอลฟา (Z - alpha)	27
ตาราง 2.5 ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจของผู้ดูแลหลัก องเด็กซี-แอลฟา (Z - alpha)	28
ตาราง 2.6 ความเพียงพอของรายได้ครัวเรือนของเด็กซี-แอลฟา จำแนกตามสังกัดโรงเรียนที่เด็กเรียน	30
ตาราง 2.7 ลักษณะของเด็กที่ผู้ดูแลให้สัมภาษณ์	31
ตาราง 3.1 สัดส่วนบ้านนออยู่ที่สุดจำแนกตามพื้นที่ รูปแบบการอยู่อาศัย การศึกษาของผู้ดูแล และความพอเพียงของรายได้	39
ตาราง 3.2 สัดส่วนครอบครัวนออยู่ที่สุดจำแนกตามพื้นที่ รูปแบบการอยู่อาศัย การศึกษาของผู้ดูแล และความพอเพียงของรายได้	40
ตาราง 4.1 ลักษณะของครัวเรือนรูปแบบต่าง ๆ	63
ตาราง ก.1 จำนวนเด็กนักเรียนที่เก็บข้อมูลจำแนกตามจังหวัดและสังกัด	136
ตาราง ค.1 สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่	149
ตาราง ค.2 สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่าง ระหว่างระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก	150
ตาราง ค.3 สภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และการแสดงออกแตกต่างระหว่างรูปแบบการอยู่อาศัย	151
ตาราง ง.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยกับพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี	153
ตาราง ง.2 ความแตกต่างระหว่างการเลี้ยงดูด้านการโต้ตอบ อย่างไม่เป็นมิตรตามพื้นที่อยู่อาศัย	153

ตาราง ง.3 ความแตกต่างระหว่างการเลี้ยงดูด้านการโต้ตอบ อย่างไม่เป็นมิตรตามระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก	154
ตาราง จ.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และเขตพื้นที่อยู่อาศัย	155
ตาราง จ.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และระดับการศึกษาของผู้ดูแล	156
ตาราง จ.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และระดับรายได้ครัวเรือน	156
ตาราง จ.4 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และลักษณะโครงสร้างครอบครัว	157
ตาราง จ.5 สัมประสิทธิ์ถดถอยของโลจิสติกส์	158
ตาราง จ.6 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย	161
ตาราง จ.7 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศเด็ก	162
ตาราง จ.8 คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามรายได้ครัวเรือนและความเพียงพอของรายได้	163
ตาราง จ.9 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครอง พ่อและแม่	164
ตาราง จ.10 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก	165
ตาราง ฉ.1 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากการลงโทษเด็ก	168

บทที่ 1

การเลี้ยงดูเด็กเพื่อศตวรรษที่ 21

“พัฒนาทักษะเพื่อออกแบบชีวิตและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ”

“เด็กคืออนาคตของชาติ” ประโยคที่สื่อถึงความสำคัญของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และเป็นทรัพยากรในการพัฒนาประเทศในอนาคต การที่เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูและการปลูกฝังของพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรืออาจเป็นสมาชิกในครอบครัว ก็ได้ ดังนั้นหนังสือเล่มนี้จึงใช้คำว่า “ผู้ดูแล” ซึ่งหมายถึง บุคคลที่ใช้เวลาและมีส่วน ในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของเด็กมากที่สุด เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้จะคลี่ภาพสถานการณ์ การเลี้ยงดูเด็กยุคใหม่หรือที่เรียกกันว่า “เด็กเจนเอเรชันซี - แอลฟา” หรือเรียกสั้นๆ ว่า “เด็กซี - แอลฟา” เพื่อสะท้อนให้เห็นโครงสร้างครัวเรือน การเลี้ยงดูเด็ก พัฒนาการและ พฤติกรรมของเด็ก รวมถึงบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมในครอบครัวของเด็กในปัจจุบัน การอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กจะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาคนให้มีความพร้อม เพื่อการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะที่เชื่อว่าจะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญและจำเป็น สำหรับเด็กที่กำลังจะเติบโตเป็นอนาคตของชาติ บทแรกนี้นำเสนอความหมาย รูปแบบและ แนวทางในการอบรมเลี้ยงดู ทำความรู้จักเด็กซี - แอลฟา แนวทางในการศึกษาและเป้าหมาย ในการพัฒนาเด็ก

1.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

ความหมายตามพจนานุกรม การเลี้ยงดู (parenting) หมายถึง การดูแลเด็กและรับผิดชอบต่อกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก (Cambridge Dictionary, 2019) ส่วนการเลี้ยงดูตามพจนานุกรมภาษาไทย หมายถึง การดูแล, เอาใจใส่, บำรุง, ปรนปรีด้วยอาหาร การกินเป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) การศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูจำนวนมากให้ความหมายของการเลี้ยงดูแตกต่างกันออกไปตามนิยาม บริบท และความเข้าใจของผู้ศึกษา การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการของบุคคลในการเรียนรู้และพัฒนาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ ความคาดหวังของสังคม และปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคม กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นตลอดชีวิต โดยผ่านทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Craig, 1979; สมคิด อิศระวัฒน์, 2542) ในการศึกษาของ ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปราณี สุทธิสุคนธ์ (2550) ได้สรุปความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่าหมายถึง “การตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งกายและใจ การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก การถ่ายทอดวัฒนธรรม ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และความหวังของสังคม ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้าน” ซึ่งเป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดูมี 4 ประเด็น คือ 1) การปลูกฝังระเบียบวินัย (disciplines) 2) การปลูกฝังความคาดหวัง (aspiration) 3) การกำหนดบทบาทของสังคม (social role) และ 4) การทำให้เกิดทักษะหรือความชำนาญเฉพาะอย่าง (skills) การอบรมเลี้ยงดูสามารถทำได้ทั้งแบบทางตรง คือ การที่ผู้ดูแลเด็กบอกสิ่งที่เด็กควรทำหรือไม่ควรทำ และทางอ้อม คือ การให้เด็กได้เรียนรู้จากสถานการณ์บางอย่างที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการอบรมให้แก่เด็ก

การอบรมเลี้ยงดูสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 มิติหลัก คือ 1) การอบรม หมายถึง การปลูกฝังชุดความคิด ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างนิสัยที่ดีให้แก่เด็ก ในมิติการอบรมจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม ทำให้เด็กเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและปรับตัวต่อสังคมได้ดี และ 2) การเลี้ยงดู หมายถึง การตอบสนองต่อความต้องการของเด็กทุกด้านตามวัย ทั้งด้านความปลอดภัย โภชนาการ สุขภาพ การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กมีความแข็งแรง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กเติบโตได้อย่างสมบูรณ์และมีพัฒนาการตามช่วงอายุอย่างมีศักยภาพเต็มที่ (ศิริกุล อิศรานุรักษ์, สุธรรม นันทมวงคล, และ ดวงพร แก้วศิริ, 2546) นอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูยังประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การปกป้องดูแลเด็กจากภัยอันตรายทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

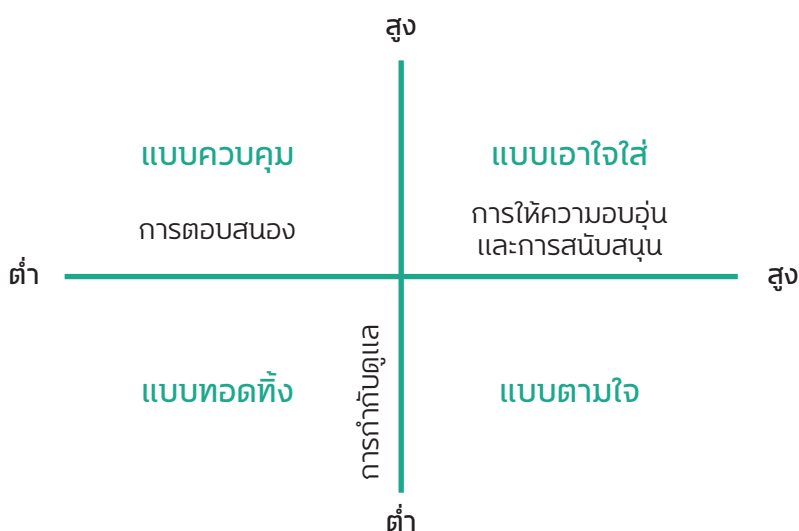
2) การควบคุมหรือสร้างขอบเขตที่จะช่วยเพิ่มความมั่นใจว่าเด็กจะสามารถใช้ชีวิตในพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างปลอดภัย และ 3) การพัฒนาศักยภาพของเด็กและสร้างโอกาสให้เด็กได้ใช้ศักยภาพนั้นอย่างเต็มที่ (Hoghughi, 1998)

โดยสรุป การอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นกระบวนการในการดูแล ปกป้อง ปกป้องฝังให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม บริบทหรือบรรทัดฐานของสังคม ผ่านการสั่งสอนและการทำกิจกรรม ภายใต้ความปลอดภัย ขณะเดียวกันก็มีการส่งเสริมอย่างเต็มที่เพื่อให้เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมและสามารถนำศักยภาพของตนเองมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการระยะยาวที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันและอนาคต

1.2 รูปแบบและแนวทางการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

Baumrind (1971) ได้แบ่งรูปแบบการเลี้ยงดูออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) แบบเอาใจใส่ (authoritative parenting style) เป็นรูปแบบที่ให้อิสระแก่เด็กตามวุฒิภาวะเต็มที่ให้ความรัก ความอบอุ่น และใส่ใจต่อเด็ก ขณะเดียวกันพ่อแม่จะกำหนดขอบเขตให้เด็กปฏิบัติตามอย่างมีเหตุผลและเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของครอบครัว 2) แบบควบคุม (authoritarian parenting style) เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่พ่อแม่มีความเข้มงวดสูงและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก มีการตั้งกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด ไม่ค่อยอธิบายสถานการณ์ มีการบังคับและลงโทษเมื่อเด็กไม่ทำตามความคาดหวังของพ่อแม่ และ 3) แบบตามใจ (permissive parenting style) เป็นรูปแบบการเลี้ยงดูที่ปล่อยให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ ไม่เรียกร้องหรือควบคุมพฤติกรรมเด็ก เด็กสามารถแสดงออกพฤติกรรมหรืออารมณ์ได้อย่างเต็มที่ ลงโทษน้อย และใช้เหตุผล แต่ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของเด็กได้ ต่อมา Maccoby และ Martin (1983) ได้เสนอรูปแบบการเลี้ยงดูเพิ่มเติม คือการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง (uninvolved parenting style) เป็นการเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่ให้ความสนใจหรือตอบสนองต่อสิ่งที่เด็กต้องการ เพิกเฉยต่อเด็ก ไม่เรียกร้องหรือวางกฎเกณฑ์กับเด็ก ซึ่งการเลี้ยงดูแบบนี้มักจะเกิดขึ้นกับพ่อแม่ที่มีความกดดันในชีวิตประจำวันมากจนไม่มีเวลาที่จะดูแลเอาใจใส่เด็ก (Baumrind, 1971; Maccoby and Martin, 1983; ดุลยา จิตตะยโสธร, 2552) ดังรูป 1.1

รูป 1.1 รูปแบบการเลี้ยงดูตามแนวคิดของ Baumrind
(ปรับจากดุลยา จิตตะยโสธร, 2552)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กของคนไทยสามารถจำแนก 10 รูปแบบ ได้แก่ 1) การให้อิสระเชิงควบคุม 2) การให้อิสระเชิงละเลย 3) การยอมรับแบบไม่แสดงออก อย่างชัดเจนทางพฤติกรรม 4) การเป็นแบบอย่าง 5) การ让孩子สัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ร่วมสถานการณ์ และเกิดการเรียนรู้แบบธรรมชาติ 6) การใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและ แสดงเหตุผลน้อย 7) การใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดู 8) การไม่คงเส้นคงวา 9) การมีผู้ดูแล เด็กหลายคน และ 10) พ่อแม่ตอบสนองความต้องการของเด็กแปรเปลี่ยนไปตามวัย วุฒิภาวะ และเพศ นอกจากนี้รูปแบบการเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะ ทางสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่เห็นกันทั่วไปว่าเด็กสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี ได้ง่ายขึ้น และการมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางด้านวิชาการของผู้ปกครองบางกลุ่มที่อาจละเลย พฤติกรรมของเด็กที่อาจจะเป็นปัญหาในการปรับตัวและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม (ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปราณี สุทธิสุนทร, 2550)

แนวทางในการเลี้ยงดูเด็กที่พ่อแม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยควรปฏิบัติ 9 อย่าง ได้แก่

1) การให้ความรักและแสดงออกให้เด็กรู้ (love) พ่อแม่คนไทยมักไม่ค่อยแสดงออก เพราะวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นชิน แต่การพูดและแสดงออกซึ่งความรักอย่างเหมาะสม เช่น กอด หอม ชื่นชม จะทำให้เด็กรู้สึกซาบซึ้งและมีความสุขกับความรักของพ่อแม่

2) ครอบครัวสุขสันต์ พ่อแม่มีสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (happy family) หากครอบครัวไม่มีความสุข เพราะพ่อแม่ทะเลาะกันหรือขัดแย้งกันทุกเรื่อง แม้ทั้งพ่อและแม่จะรักลูกมาก ก็ไม่อาจเลี้ยงดูลูกให้มีคุณภาพได้ เพราะธรรมชาติได้สร้างให้พ่อและแม่ร่วมมือช่วยเหลือกัน ดูแลลูก

3) มีความรู้ความเข้าใจเรื่องพัฒนาการเด็ก (understanding of child's developmental level) พัฒนาการของเด็กมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโต เมื่อพ่อแม่มีความรู้ความเข้าใจจะสามารถสังเกต ติดตามสิ่งที่เกิดขึ้นกับลูกได้อย่างถูกต้องว่าเด็กในแต่ละช่วงวัยสามารถทำอะไรได้บ้าง เมื่อเกิดความผิดปกติก็จะสามารถแก้ไขได้อย่างทัน่วงที

4) เลี้ยงลูกให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (parent bring up their own children as much as possible) เพราะการใช้เวลากับลูกสามารถช่วยสร้างสายใยความผูกพัน ช่วยให้พ่อแม่รู้จักนิสัยใจคอของลูกได้ดี และสามารถสังเกตพฤติกรรมของลูกได้อย่างใกล้ชิด

5) เสริมสร้างความภูมิใจในตนเองให้เด็ก (build child's self esteem) ในแง่จิตวิทยา การให้คำชมและให้รางวัลอย่างเหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญมาก นอกจากจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังช่วยสร้างความภูมิใจ การรู้คุณค่า และความมั่นใจในตัวเองด้วย

6) การให้อิสระตามวัยและให้โอกาสในการตัดสินใจ (grant age-appropriate freedom and opportunity to decide) พ่อแม่ไม่ควรบังคับ แต่ควรให้ข้อมูลและเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง แต่ต้องอยู่ในความปลอดภัยที่พ่อแม่สามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิด

7) ส่งเสริมให้เด็กดูแลตนเองได้ (encourage them to take good care of themselves) การฝึกเด็กให้รู้จักช่วยเหลือตนเองย่อมเกิดผลดี เป็นการฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบ รู้จักเรียนรู้กฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย การฝึกให้เด็กเล็กช่วยเหลือตนเองตามวัย เช่น การผูกเชือก รองเท้า การใส่เสื้อผ้า ยังช่วยพัฒนาทักษะการทำงานของกล้ามเนื้อและสายตา และทำให้เด็กรู้จักการแก้ไขปัญหาของตนเอง

8) ส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล (encourage them to think with principle and logic) เมื่อเด็กเริ่มโตขึ้น พ่อแม่ควรใช้เหตุผลในการเลี้ยงดูมากกว่าอารมณ์และช่วยกระตุ้นหรือสนับสนุนให้เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

9) ส่งเสริมให้เด็กรู้จักผ่อนคลายและหาความสุขให้ตัวเอง (encourage them to be able to relax and enjoy themselves) สังคมทุกวันนี้บีบคั้นให้เด็กต้องต่อสู้กับการแข่งขันทางการศึกษา โดยเฉพาะเด็กโตหรือเด็กที่อยู่ในวัยมัธยมศึกษาที่ต้องเรียนพิเศษหลังเลิกเรียน ต้องแบกรับความกดดันจากการทำการบ้าน รายงาน ครึ่งละหลายวิชาจนพักผ่อนไม่เพียงพอ ดังนั้น พ่อแม่จึงควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักผ่อนคลายและหาความสุขให้ตนเองด้วย เพราะเด็กไม่จำเป็นต้องเก่งทุกอย่าง หรือแม้จะเก่งหลายอย่างแต่ไม่มีความสุขก็ไม่มีประโยชน์ แม้การเลี้ยงดูที่กล่าวมาอาจจะเป็นไปได้ที่จะทำได้ทั้งหมด แต่ความรักที่พ่อแม่มีต่อลูกย่อมทำให้มีความพยายามในการเลี้ยงดูลูกได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (กมล แสงทองศรีกมล, 2550)

นอกจากนี้สภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก การศึกษาที่ผ่านมาทั้งในบริบททางสังคมตะวันตกที่มีความก้าวหน้าในด้านการศึกษาและเทคโนโลยี เช่น สหรัฐอเมริกา และบริบททางสังคมที่มีความเฉพาะทางวัฒนธรรมของเอเชีย เช่น จีน ต่างพบว่าสภาพแวดล้อมที่บ้านหรือต้นทุนทางสังคมของครอบครัว (family social capital) มีอิทธิพลต่อเด็กมากกว่าโรงเรียน (Bao et al., 2016; Dufur, Parcel, and Mckune, 2008) ต้นทุนทางสังคมของครอบครัว คือทรัพยากรที่ผู้ดูแลลงทุนกับตัวเด็กและโครงสร้างทางสังคมของเด็ก (Coleman, 1988) ซึ่งหมายรวมถึง การใช้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กก่อนวัยเรียน (Baumrind, 1967) การสนับสนุนของพ่อแม่หรือผู้ดูแลที่ช่วยกระตุ้นและสร้างความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นของเด็ก บทบาทและการเลี้ยงดูแบบสนับสนุนเด็กของพ่อแม่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก (Farrant, Devine, Maybery, and Fletcher, 2012)

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และทักษะทางสังคมของเด็กต้องได้รับการสนับสนุนที่ดีจากการอบรมเลี้ยงดูของผู้ดูแลตลอดจนการตอบสนองต่อการแก้ปัญหาาร่วมกันกับเด็กอย่างใส่ใจ จะเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กได้อย่างดี (Landry, 2014) ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทยที่พบว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู มีผลกระทบต่อการพัฒนาการเด็กปฐมวัยและวัยเรียน (สุธรรม นันทมงคลชัย,

ศิริกุล อิศรานุรักษ์, ดวงพร แก้วศิริ และ สายใจ โพธิ์ศัพทสุข, 2548) ดังทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) ของ Bandura (1977) ที่ได้เสนอว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบ 3 อย่างที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คือประสบการณ์หรือพฤติกรรมของบุคคล ตัวแบบ และสภาพแวดล้อมซึ่งเด็กจะซึมซับและปฏิบัติตามสิ่งที่ได้เรียนรู้โดยยึดตัวแบบเป็นหลักนั่นก็คือผู้ดูแล จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะยอมรับว่าการอบรมเลี้ยงดูนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กอย่างแท้จริง

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาในเด็กที่ผ่านมามักเป็นงานวิจัยที่ให้ความสนใจกับสุขภาพและพัฒนาการของเด็กเป็นหลัก (นิรมัย คัมรักษา, พรพิมล ธีรนนท์, ศุภรพรณ ศรีศิริฐิติ, บุศรา คูหพันธ์, และ เอกชัย เกิดสวัสดิ์, 2557; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2558; สุธรรม นันทมงคลชัย, ชุติมา เหา่สุสิทธิ์, และ โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์, 2550) อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบงานวิจัยที่มีผลเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงพฤติกรรมในการเลี้ยงดูเด็ก (parenting) ที่เป็นรูปธรรม เช่น การสนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก การควบคุมเชิงจิตวิทยา และการลงโทษ โครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทยเป็นการศึกษาเพื่อเฝ้าดูพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็กไทย ที่ได้เริ่มเก็บข้อมูลเป็นครั้งแรกในปี 2542 ใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น และอำเภอเมือง จังหวัดน่าน โครงการมีเป้าหมายเพื่อติดตามการเจริญเติบโตตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 24 ปี ซึ่งการสำรวจครอบคลุม ข้อมูลภาวะสุขภาพ ภาวะโภชนาการ พัฒนาการ และการมีผู้เลี้ยงดู (ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2546) แม้กระนั้นงานวิจัยของประเทศไทยยังขาดการศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูอย่างเป็นรูปธรรม ที่สามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้ดูแล และสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมของเด็ก

1.3 เด็กซี-แอลฟาคือใคร

รุ่นประชากรหรือเจเนอเรชัน (generation) ได้รับการนิยามแตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปประชากรรุ่นหนึ่งเกิดในช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปี การศึกษาของ Howe and Strauss (2000) ที่ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลาย ได้นิยามเจเนอเรชันวาย (generation Y) รุ่นสุดท้ายว่า คือ คนที่เกิดใน พ.ศ. 2546 ประชากรเจเนอเรชันซี (generation Z) คือ ประชากรที่เกิดถัดจากเจเนอเรชันวายจึงเป็นประชากรที่เกิดในช่วงเวลา 20 ปี ถัดมา คือระหว่าง พ.ศ. 2547 - 2566 ส่วนชื่อเรียกประชากรเจเนอเรชันแอลฟา (generation alpha) มาจากการศึกษา

ของ Mark McCrindle นักประชากรศาสตร์ชาวออสเตรเลียที่ได้ดำเนินการสำรวจระดับชาติเกี่ยวกับชื่อเรียกประชากรรุ่นใหม่ พบว่าชื่อแอลฟาเป็นชื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดซึ่งหมายถึงคนที่เกิดตั้งแต่พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา (Nagy and Kölcsey, 2017)

กลุ่มประชากรที่ศึกษาในหนังสือเล่มนี้ อายุ 3 - 14 ปี เกิดตั้งแต่ พ.ศ. 2547 - 2558 ซึ่งสอดคล้องกับนิยามดังที่กล่าวไว้ข้างต้นและเป็นกลุ่มประชากรที่คาบเกี่ยวกันระหว่างเจนเนอเรชันซีและเจนเนอเรชันแอลฟา ดังแสดงปีเกิดของแต่ละเจนเนอเรชันในรูป 1.2 หนังสือเล่มนี้จึงได้เรียกประชากรกลุ่มนี้ว่าประชากรเจนเนอเรชันซี - แอลฟา หรือ เรียกสั้นๆ ว่า “เด็กซี - แอลฟา” ลักษณะของเด็กกลุ่มนี้มีความเฉพาะและแตกต่างจากประชากรรุ่นก่อนหน้า กล่าวคือ พวกเขาเกิดและเติบโตมาในยุคที่เต็มไปด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ ไม่รู้จักโลกที่ไม่มีเทคโนโลยี อยู่ในยุคที่เศรษฐกิจเริ่มถดถอย มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและโครงสร้างครัวเรือน และมีพฤติกรรมน้อยนิ่ง (Nagy and Kölcsey, 2017)

รูป 1.2 ปีเกิดของประชากรซี-แอลฟาตามการศึกษาและนิยามของ
Howe and Strauss (2000) และ Nagy and Kölcsey (2017)

ปีเกิดของ กลุ่มตัวอย่าง (พ.ศ.)	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558
นิยามของ Howe และ Strauss (2000)	เจนเนอเรชันซี	เจนเนอเรชันแอลฟา										
นิยามของ Nagy และ Kölcsey (2017)	เจนเนอเรชันซี						เจนเนอเรชันแอลฟา					

เด็กกรุ่นซี - แอลฟาเกิดและเติบโตมาพร้อมเทคโนโลยี มีความคุ้นชินกับอุปกรณ์เหล่านี้ตั้งแต่เล็ก สามารถใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว เรียกได้ว่าเป็นรุ่นที่เกิดมาพร้อมกับอุปกรณ์จอสี เป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า “พลเมืองดิจิทัล (digital natives)” บางการศึกษากล่าวว่าเด็กกรุ่นซีเกิดในปีเดียวกันกับที่มี iPad จำหน่ายเป็นปีแรก (พ.ศ. 2553) ประชากรกรุ่นซี - แอลฟาเป็นกลุ่มคนที่จะมีทุนมนุษย์ระดับสูง เต็มไปด้วยความรู้ ความสามารถ และศักยภาพที่หลากหลาย มีเทคโนโลยีเป็นตัวช่วยในการดำเนินชีวิต ขณะที่ประชากรรุ่นนี้อยู่ท่ามกลางความสะดวกสบาย แต่เสี่ยงต่อการพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป เสพติดความรวดเร็วอย่างมาก มีความอดทนต่ำ มีความเป็นตัวเอียงสูง อาจขาดทักษะทางสังคมและมีรูปแบบการดำเนินชีวิตบางอย่างที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559) ในด้านการตลาดมีมุมมองต่อเด็กซี - แอลฟา 5 ประการ คือ 1) คนรุ่นนี้จะเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น 2) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและไม่รู้จักโลกที่ปราศจากเครือข่ายสังคม (social network) 3) ชี้ออนไลน์เป็นหลักและปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นน้อยกว่าคนรุ่นก่อน 4) เป็นกลุ่มคนที่ได้รับอิทธิพลจากรุ่นพ่อแม่หรือรุ่นก่อนหน้าอย่างมาก และ 5) เป็นกลุ่มคนที่พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น การศึกษาดีและพร้อมรับมือกับความท้าทายครั้งใหญ่ (Schwabel., 2014)

การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่รีบเร่ง เป็นยุคของทุนนิยมที่ต้องใช้ชีวิตแข่งกับเวลาเพื่อหารายได้ ดังนั้นพ่อแม่ของเด็กซี - แอลฟาส่วนใหญ่ต้องทำงานนอกบ้านเป็นหลัก ทำให้เด็กกรุ่นซีจะได้รับการเลี้ยงดูจากคนอื่น เช่น ญาติ หรือ ศูนย์เลี้ยงเด็กมากกว่าพ่อแม่ของตนเอง เด็กซี - แอลฟาเป็นประชากรที่เกิดจากพ่อแม่ที่อายุค่อนข้างมาก มักจะเป็นลูกคนเดียว ในครอบครัวขนาดเล็กจึงถูกเลี้ยงดูแบบอยู่หน้าจอและอยู่ในโลกของดิจิทัล ความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้น ได้รับความสะดวกสบายและมีลักษณะเป็นวัตถุนิยมมากกว่าคนรุ่นก่อน ในอนาคตการแบกรับภาระในการดูแลคนรุ่นก่อนของเด็กซี - แอลฟาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ขณะเดียวกันเด็กกรุ่นซีก็ต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่รวดเร็ว เกิดการศึกษาที่สูงขึ้น เฉพาะจงเจาะ และชำนาญมากขึ้น แต่มีรูปแบบการทำงานที่ต่างจากคนรุ่นก่อนโดยจะเป็นการทำงานในรูปแบบของงานอิสระมากขึ้น ซึ่งความอิสระนี้ทำให้เด็กมีความต้องการมากขึ้น มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ รู้จักคุณค่าของตนเองและพร้อมที่จะใช้คุณค่านั้นยกระดับตนเองให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ ในมุมมองของการจ้างงาน นายจ้างจึงต้องพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของเด็กกรุ่นซีด้วยเช่นกัน (Globallinker, 2562) นอกจากนี้งานวิจัยในต่างประเทศพบว่า เด็กซี - แอลฟาจะมีลักษณะของพฤติกรรมที่มุ่งเน้น

ความคิดสร้างสรรค์ มีความเป็นผู้นำที่เชื่อมต่อกันอย่างแน่นกับเทคโนโลยี ที่สะท้อนให้เห็นมุมมองในการเลือกอาชีพในอนาคตที่พบว่าเด็กส่วนใหญ่ต้องการประกอบอาชีพที่ตนเองเป็นผู้นำ มีอิสระในการตัดสินใจและใช้เทคโนโลยีในการทำงาน ผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่าสภาพแวดล้อมขององค์กร รวมไปถึงครอบครัว และโรงเรียนของเด็กกลุ่มนี้จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (Reis, 2018)

1.4 แนวทางการศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กซี-แอลฟา

สถานการณ์ของเด็กรุ่นใหม่เป็นประเด็นที่หลายหน่วยงานให้ความสนใจ การเตรียมความพร้อมและวางรากฐานนโยบายต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีจำเป็นจะต้องศึกษาในหลากหลายประเด็น หลายมิติ เพื่อทำความเข้าใจและจัดการกับสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม การเลี้ยงดูเด็กเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่อาจละเลยได้ เพราะการอบรมเลี้ยงดูเป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกฝังและขัดเกลาพฤติกรรมของเด็กที่จะเติบโตขึ้นในอนาคต

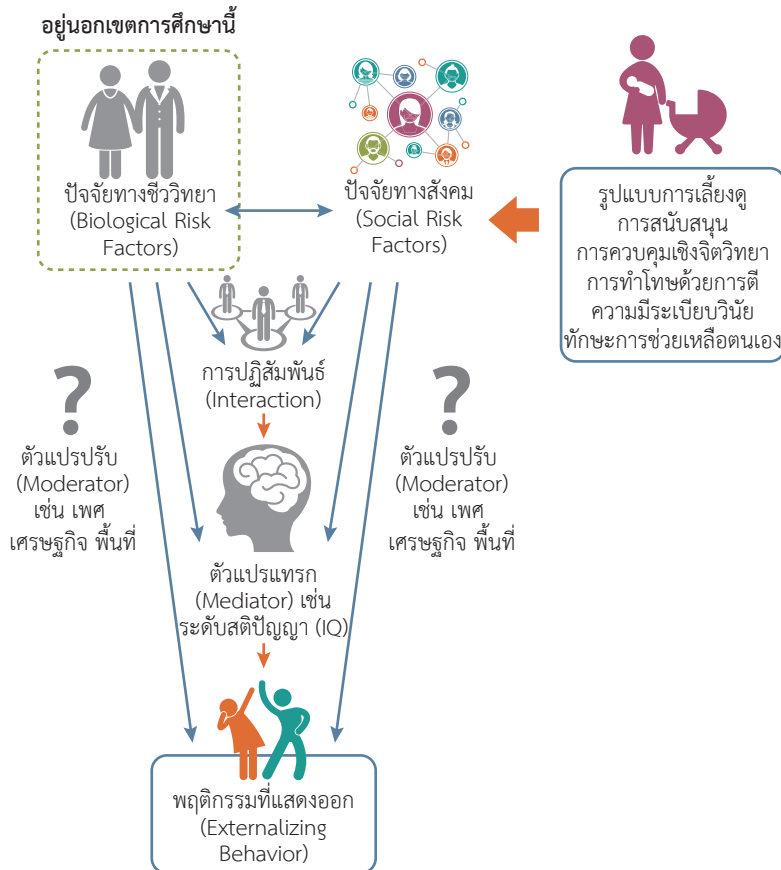
หนังสือเล่มนี้อธิบายรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กรุ่นใหม่หรือที่เรียกว่า ประชากรเจนซี-แอลฟา หรือ เด็กซี-แอลฟา ซึ่งอายุระหว่าง 3 - 14 ปี เพื่อศึกษาจำนวนและโครงสร้างครอบครัวของเด็ก การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก เพื่อสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กซี-แอลฟาของผู้ดูแล โดยมีคำถามวิจัยว่า พ่อแม่หรือผู้ดูแลมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กซี-แอลฟาอย่างไร และการอบรมเลี้ยงดูส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 3 - 14 ปี จะช่วยให้เข้าใจแนวทางในการเลี้ยงดูที่เด็กซี-แอลฟาได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลในปัจจุบัน ภายใต้ค่านิยมและบริบททางวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงต่างจากพ่อแม่รุ่นอายุอื่น และความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันเนื่องมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย จำนวนและโครงสร้างของครอบครัวที่มีเด็กอายุ 3 - 14 ปี จะช่วยให้สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสมและพอเพียงกับความต้องการของผู้ดูแลและเด็ก

การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้ข้อมูลจากพ่อแม่และผู้ปกครองที่มีเด็กอายุ 5-14 ปี ทำให้เห็นพฤติกรรมของผู้ดูแลที่ชัดเจนกว่าเด็กทารก และเด็กสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลาย และมีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ชัดเจน การศึกษาสนใจครอบครัวที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม (Dufur et al., 2008; Johnson, Kalil and Dunifon, 2012; White, 1957) ครอบคลุมพื้นที่ในเมืองและนอกเมืองและเป็นผู้ดูแลหลัก ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของพ่อแม่และผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลหลัก และรายได้ของครัวเรือน จำนวนชั่วโมงที่เด็กไปโรงเรียนหรือไม่อยู่บ้าน (hour spent by the child in non-parental care) และ จำนวนเด็กในครอบครัว ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อการเลี้ยงดู และพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่และผู้ปกครองที่มีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก เป็นไปตามโมเดลปฏิสัมพันธ์เชิงชีววิทยาและสังคมของพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก ตามรูปที่ 1.3 (Raine, Brennan, Farrington and Mednick, 1997) และทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมทางสังคม (social interaction theory) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงดูของผู้ปกครองส่งผลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของเด็กผ่านการอบรมสั่งสอนที่ไม่แน่นอน (inconsistent discipline) ซึ่งทำให้เด็กก้าวร้าว (aggressive) และมีความเกลียดชัง (hostile) (Arnold, 1993; Patterson, DeBaryshe and Ramsey, 1993)

การศึกษานี้สนใจพฤติกรรมเลี้ยงดู โดยจำแนกตามประเด็น ได้แก่ พฤติกรรม การแสดงออกของเด็ก (child externalizing behavior) การดูแลอบรม (parenting) 5 ประเด็น ได้แก่ การสนับสนุน (support) การควบคุมเชิงจิตวิทยา (psychological control) การทำโทษด้วยการตี (spanking) ความมีระเบียบวินัย (discipline) ทักษะการช่วยเหลือตัวเอง (self-skill) และการอยู่รอด (survival) และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้ปกครอง สิ่งแวดล้อมในครอบครัว และวิธีการดูแลอบรม ที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมแสดงออกของเด็ก

รูป 1.3 โมเดลปฏิสัมพันธ์เชิงชีววิทยาและสังคมของพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก
(Biosocial Interaction Model of Childhood Externalizing Behavior)
ของครอบครัว ปรับจาก Liu (2004)

พฤติกรรมแสดงออกของเด็ก เช่น ความก้าวร้าว (aggression) การหลีกเลียงหน้าที่ หรือการกระทำผิด (delinquency) และการอยู่ไม่นิ่ง (hyperactivity) (Liu, 2004) นั้น เป็นไปตามโมเดลพฤติกรรมแสดงออกของเด็ก ซึ่งขึ้นกับ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยความเสี่ยงทางชีววิทยา (biological risk factor) และ ปัจจัยความเสี่ยงทางสังคม (social risk factor) (Raine et al., 1997) ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ทั้งบ้าน โรงเรียน และสถานที่อื่นๆ ปัจจัย

ทั้งสองอย่างนี้อาจมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (reciprocal relationship) เช่น การตั้งครุฑในวัยรุ่น ลักษณะของเด็กจะได้รับผลกระทบทั้งทางชีววิทยาของแม่และความยากลำบากในการดำเนินชีวิต หากเป็นการตั้งครุฑที่ไม่พร้อม ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปัจจัยความเสี่ยงทางชีววิทยาและปัจจัยความเสี่ยงทางสังคมจะมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมของเด็ก เช่น กรณีที่แม่มีปัญหาเชิงจิตวิทยาและมีภาวะแทรกซ้อนระหว่างการคลอดบุตร และการขาดสารอาหาร ซึ่งจะส่งกระทบทางตรงกับสมองหรือสติปัญญาที่เป็นสื่อกลาง (mediator) ของระบบประสาท การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจของเด็ก อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กอาจแตกต่างกันไปตามปัจจัยอื่นๆ เช่น เพศ (Liu, 2004)

1.5 เป้าหมายการพัฒนาเด็ก

โครงการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย” เสนอในหนังสือ “เด็กไทยวันนี้ เป็นอยู่อย่างไร” พ.ศ. 2547 มุ่งเป้าการพัฒนาเด็กให้ “เก่ง ดี มีสุข” (ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2547) จากการศึกษาในวันนั้นจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2562 หรือศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะเทคโนโลยีก้าวล้ำ (disruptive technology) เป้าหมายการพัฒนาเด็กจึงจำเป็นต้องปรับตามความเจริญของเทคโนโลยี ทักษะศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เริ่มเรียนจนเข้าสู่วัยทำงาน อาจรวมไปจนถึงตลอดชีวิต ทักษะศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะ 3R x 7C (Trilling and Fadel, 2009; วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งประกอบไปด้วย

3R ได้แก่ อ่านออก (reading) เขียนได้ (writing) และ คณิตเลขเป็น (arithmetic)

7C ได้แก่

1. ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving)
2. ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation)
3. ทักษะด้านความเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม (cross-cultural understanding)
4. ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (collaboration, teamwork and leadership)

5. ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (communications, information and media literacy)
6. ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร (computing and ICT literacy)
7. ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (career and learning skills)

การสร้างพื้นฐานทักษะชีวิตให้แก่เด็กจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบตัว เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านการเชื่อมโยงด้านความคิด การตัดสินใจ การควบคุมและจัดการอารมณ์ตนเอง การเกื้อกูลกับผู้อื่นในการเผชิญเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิตและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมและสมวัย

การเลี้ยงดูเด็กให้สามารถรับมือกับศตวรรษที่ 21 ได้ ต้องเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้มีสติปัญญา (Executive Function - EF) คือ การที่สมองมีความสามารถที่จะควบคุมความคิด อารมณ์ การกระทำ เพื่อบรรลุเป้าหมายได้ เช่น การควบคุมตนเอง เด็กควรที่จะอดทนต่อสถานการณ์เพื่อไปสู่เป้าหมายหลักที่วางไว้ได้ เช่น ทำงานก่อนเล่นที่หลัง ส่งเสริมให้เด็กมีปัญญาในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การฝึกให้เด็กเรียนรู้และจดจำสิ่งต่างๆ และสามารถนำไปใช้เมื่อเกิดสถานการณ์จริงได้ ปลอ่ยให้เด็กได้เล่นตามประสา เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และใช้กล้ามเนื้อร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ดูแลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กในศตวรรษที่ 21 ให้มีความรู้ ความสามารถและมีพัฒนาการสมวัย ด้วยการส่งเสริมและช่วยสนับสนุนเด็กในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ปลอ่ยให้เด็กได้เล่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งในที่ร่มและที่แจ้ง เช่น การวาดภาพ การแยกเนื้อละเอียดของทราย การขี่จักรยาน
2. สื่อสารกับเด็ก พ่อแม่เป็นตัวช่วยสำคัญที่จะทำให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารอย่างมาก ในเริ่มแรกพ่อแม่ควรปลูกฝังให้ลูกเป็นผู้ฟังที่ดีและเปิดโอกาสให้เด็กได้พูด สื่อความรู้สึกของตนเองออกมาให้พ่อแม่รับรู้ และฝึกตั้งคำถามให้ลูกได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ เช่น ฟังเพลงจบแล้ว อาจถามเด็กว่าชอบหรือไม่ และถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเพลงเพิ่มเติมด้วย

3. จัดระบบชีวิตเด็ก ในวัยนี้ไม่จำเป็นต้องเล่นเพียงอย่างเดียว แต่ควรมีการฝึกให้ใช้ชีวิตอย่างมีระเบียบวินัย เพื่อให้เด็กรู้จักจัดการชีวิตอย่างเป็นขั้นตอน เช่น การฝึกให้ปฏิบัติตามกฎ การตื่นนอนและเข้านอนเป็นเวลา
4. ควบคุมการใช้สื่อและเทคโนโลยีของเด็ก เทคโนโลยีและสื่อที่เข้าถึงง่ายมีทั้งคุณและโทษ พ่อแม่จึงควรเลือกให้เด็กดูหรือใช้ เช่น ดูความเหมาะสมด้านเนื้อหา การจำกัดเวลาไม่ให้มากจนเกินไปที่จะส่งผลกระทบต่อสายตา และที่สำคัญพ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างในการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ดีของเด็กด้วย เช่น ไม่เล่นหรือใช้งานในเวลารับประทานอาหารร่วมกันกับครอบครัว
5. สอนวัฒนธรรมและจิตสำนึกให้แก่เด็ก สิ่งเหล่านี้ต้องเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็กเพื่อให้ติดตัวไปจนโต หากเด็กทำผิด พ่อแม่ควรตักเตือนด้วยเหตุผลเพื่อให้เด็กเข้าใจ พาเด็กไปสถานที่ต่างๆ เพื่อให้เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งพ่อแม่สามารถฝึกได้จากเรื่องเล็กๆ เช่น การเข้าแถว การขอโทษหรือขอบคุณ การไม่รบกวนผู้อื่น ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม
6. ให้เด็กได้ใช้ชีวิตในแบบของตนเอง พ่อแม่ควรฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเอง ได้ตัดสินใจ ทำสิ่งต่างๆ เอง เพื่อฝึกทักษะในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ ซึ่งนำไปสู่ทักษะการเป็นผู้นำหรือทักษะอื่นๆ เช่น การเก็บของเล่น การทำสิ่งที่ชอบ การอดทนต่อสิ่งที่ต้องการ เมื่อเกิดปัญหาให้เด็กทดลองแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจและสามารถคิดและตัดสินใจได้ดีขึ้น (เอกพจน์ สืบญาติ, 2560)

1.6 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของพ่อแม่และผู้ปกครอง กับ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องของเด็กซี - แอลฟา อายุ 3 - 14 ปี ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย โดยเก็บข้อมูลใน 5 จังหวัด ได้แก่ พื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชลบุรี และจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกำหนดกรอบตัวอย่างที่จะเก็บคือ โรงเรียนในสังกัดต่อไปนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา จำนวนทั้งหมด 39 โรงเรียน ขั้นตอนถัดมาจึงสุ่มห้องเรียน และเด็กในห้องเรียน

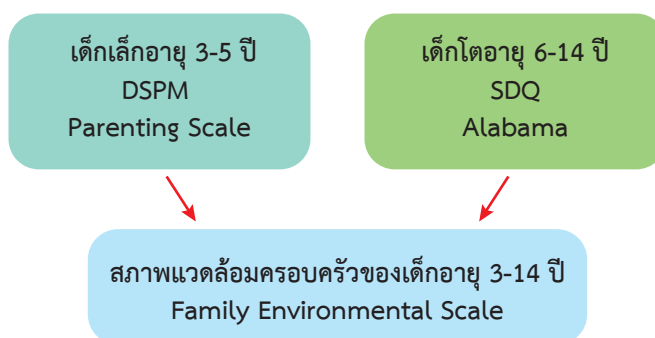
ตามลำดับ ผู้วิจัยส่งจดหมายเพื่อขออนุญาตพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจากเด็กและสัมภาษณ์ผู้ดูแลหลักครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 1,340 ครัวเรือน ประเมินพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี จำนวน 383 คน และสำรวจพฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี จำนวน 957 คน นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ระดับลึกผู้ดูแลหลักของเด็กจำนวน 16 คน ซึ่งมีโครงสร้างครัวเรือนหลากหลายรูปแบบ (ดูขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างและการเก็บข้อมูลได้ในภาคผนวก ก) โครงสร้างครัวเรือนแสดงถึงรูปแบบการอยู่อาศัยที่ระบุความสัมพันธ์ของสมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือน คำ “โครงสร้างครัวเรือน” และ “รูปแบบการอยู่อาศัย” เป็นศัพท์ทางประชากรศาสตร์ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หนังสือเล่มนี้ใช้คำว่า “รูปแบบครอบครัว” อย่างไรก็ตาม โครงสร้างครัวเรือน รูปแบบการอยู่อาศัย และรูปแบบครอบครัว สามารถใช้แทนกันได้ ในหนังสือเล่มนี้

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือทั้งหมด 6 ชุด ได้แก่

- 1) แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM)
- 2) แบบประเมินพฤติกรรมของเด็ก ฉบับประเมินโดยผู้ปกครอง (Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ)
- 3) แบบสอบถามรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กเล็กอายุ 3-5 ปี (Parenting Scale: PS)
- 4) แบบประเมินรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กโต อายุ 6-14 ปี (Alabama Parenting Questionnaire: APQ)
- 5) แบบสอบถามสภาพแวดล้อมในครอบครัว (Family Environmental Scale: FES)
- 6) แบบสอบถามเพื่อประเมินทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็กอายุ 12-14 ปี (วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, ธเนศ กิตติศรีวรพันธุ์ และ สุริยาพร จันทร์เจริญ, 2563)

เครื่องมือแต่ละชุดเหมาะสมกับประชากรตัวอย่างตามกลุ่มอายุ ดังสรุปในรูป 1.4 (ดูรายละเอียดเครื่องมือในภาคผนวก ก)

รูป 1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตามช่วงอายุเด็ก

1.7 สรุป

การอบรมเลี้ยงดูถือเป็นการปลูกฝังรากฐานการดำเนินชีวิตให้แก่บุคคล เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างคนให้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ทั้งทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม บริบทและบรรทัดฐานของสังคมผ่านการอบรมเลี้ยงดูทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยวิธีการสอนด้วยวาจา การทำกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการเป็นแม่แบบให้แก่เด็กแล้ว การเลี้ยงดูยังส่งผลต่อนิสัยใจคอและพฤติกรรมของเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วย การเลี้ยงดูที่ดีจึงควรสนับสนุนและตอบสนองต่อความต้องการของเด็กให้เหมาะสมตามวัย การแสดงความรัก ความเข้าใจ ให้อิสระแก่เด็กตามสมควร ภายใต้การดูแลความปลอดภัยและปกป้องเด็กจากอันตราย

เด็กซี - แอลฟาเป็นเด็กยุคใหม่ที่เติบโตในบริบททางสังคมที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อนอย่างสิ้นเชิง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างครัวเรือนและรูปแบบการอยู่อาศัยที่พบว่าแนวโน้มของครอบครัวที่มีพ่อแม่ลูกอยู่พร้อมหน้ากันมีจำนวนลดลง ซึ่งหมายความว่าเด็กจะไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันกับพ่อแม่และเด็กมีโอกาสที่จะถูกเลี้ยงดูโดยสมาชิกคนอื่นในครอบครัวที่ไม่ใช่พ่อแม่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกันกับการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5 ที่พบว่าเด็กมีการอยู่อาศัยกับพ่อแม่ น้อยลง (วิชัย เอกพลากร. (บรรณาธิการ), 2557)

โครงการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย” เสนอในหนังสือ “เด็กไทยวันนี้ เป็นอยู่อย่างไร” พ.ศ. 2547 มุ่งเป้าการพัฒนาเด็กให้ “เก่ง ดี มีสุข” (ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2547) จากการศึกษาในวันนั้นจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2562 มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะเทคโนโลยีก้าวล้ำ (disruptive technology) ความเจริญของเทคโนโลยีทำให้เด็กซี-แอลฟาสามารถเข้าถึงข้อมูลทั่วโลกได้ง่าย เทคโนโลยียังช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตหลายด้านและสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว จึงไม่น่าแปลกใจที่จะเห็นได้ว่าเด็กซี-แอลฟามีพฤติกรรมแตกต่างไปจากประชากรรุ่นก่อน เด็กซี-แอลฟาไม่ชอบถูกจำกัดมากเกินไป รักอิสระ ชอบความท้าทาย มีการศึกษาสูงขึ้น และเคารพในคุณค่าของตนเอง (Globalinker, 2562) ดังนั้น ครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับลักษณะของเด็กรุ่นนี้อย่างเหมาะสมและทันเวลา เพื่อให้พวกเขาพัฒนาได้เต็มศักยภาพ และทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

การศึกษาเกี่ยวกับเด็กซี-แอลฟาจะทำให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว พัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กซึ่งได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก และการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเด็กเพื่อเตรียมพร้อมในการออกแบบชีวิตของพวกเขา ทักษะที่จำเป็นหลายด้านรวมเรียกว่า “ทักษะศตวรรษที่ 21” ซึ่งเป็นทักษะที่ไม่ใช่เพื่อให้ได้ผลการเรียนดีเยี่ยม แต่เป็นทักษะในการเรียนรู้ การใช้ชีวิต และการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นระหว่างเส้นทางชีวิต (life course) ที่พวกเขากำลังเผชิญ เป็นเส้นทางชีวิตที่ท้าทายของเด็กซี-แอลฟา เพราะมีสิ่งเร้ารอบด้านทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่เสมือน การศึกษาและทำความเข้าใจสถานการณ์ดังกล่าวจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กซี-แอลฟาที่กำลังเติบโตเป็นอนาคตของชาติต่อไป

อ้างอิง

- Arnold, D. S., O'Leary, S. G., Wolff, L. S., and Acker, M. M. (1993). The Parenting Scale: A measure of dysfunctional parenting in discipline situations. *Psychological Assessment*, 5(2), 137-144.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory: A social cognitive theory*. New Jersey: Prentice - Hall.
- Bao, P., Jing, J., Jin, Y., Hu, X., Liu, B., and Hu, M. (2016). Trajectories and the influencing factors of behavior problems in preschool children: A longitudinal study in Guangzhou, China *BMC Psychiatry*, 16(178).
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1-103.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
- Cambridge Dictionary. (2019). Parenting, Retrieved 5 November 2019. from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/parenting>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.
- Craig, G. J. (1979). *Child development*. United States: Prentice Hall.
- Dufur, M. J., Parcel, T. L., and Mckune, B. A. (2008). Capital and context: Using social capital at home and at school to predict child social adjustment. *Journal of Health and Social Behavior*, 49(June), 146-161.
- Farrant, B. M., Devine, T. A. J., Maybery, M. T., and Fletcher, J. (2012). Empathy, perspective taking and prosocial behaviour: The importance of parenting practices. *infant and child development*, 21(2), 175-188. doi:10.1002/icd.740
- Globalinker. (2562). อนาคตอยู่ในมือของ Generation Alpha, Retrieved 9 November 2019. จาก <https://businesslinx.globalinker.com/bizforum/article/อนาคตอยู่ในมือของ-generation-alpha/24013#/overlay/signup/articleview/24013>
- Hoghugh, M. (1998). The importance of parenting in child health. Doctors as well as the government should do more to support parents. *BMJ (Clinical research ed.)*, 316(7144), 1545-1552.
- Howe, N., and Strauss, W. (2000). *Millennials rising: The next great generation*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
- Johnson, R. C., Kalil, A., and Dunifon, R. E. (2012). Employment patterns of less-skilled workers: Links to children's behavior and academic progress. *Demography*, 49(2), 747-772.
- Landry, S. H. (2014). The role of parents in early childhood learning, Retrieved 8 November 2019. from <http://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/role-parents-early-childhood-learning>
- Liu, J. (2004). Childhood externalizing behavior: Theory and implications. *Journal of child and adolescent psychiatric nursing : official publication of the Association of Child and Adolescent Psychiatric Nurses, Inc*, 17(3), 93-103.
- Maccoby, E., and Martin, J. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of Child Psychology Vol. 4 Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.
- Nagy, A., and Kölcsey, A. (2017). Generation Alpha: Marketing or Science. *Acta Technologica Dubnicae*, 7. doi:10.1515/atd-2017-0007

- Patterson, G. R., DeBaryshe, B., and Ramsey, E. (1993). A development perspective on antisocial behavior. In M. Gauvain and M. Cole (Eds.), *Development of Children* (pp. 263-271). NY: Freeman.
- Raine, A., Brennan, P., Farrington, D., and Mednick, S. A. (1997). *Biosocial basis fo violence*: Plenum Press.
- Reis, T. A. d. (2018). Study on the alpha generation and the reflections of its behavior in the organizational environment. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 6(1), 09-19.
- Schwabel. (2014). 5 Predictions for generation alpha, Retrieved 9 November 2019. from <https://danschawbel.com/blog/5-predictions-for-generation-alpha/>
- Trilling, B., and Fadel, C. (2009). *21st century skills : Learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass.
- White, M. S. (1957). Social class, child rearing practices, and child behavior. *American Sociological Review*, 22(6), 704-712.
- กมล แสงทองศรีกมล. (2550). หลักในการเลี้ยงดูลูก (Principle of Child Rearing). แม่และเด็ก, 30(420).
- ดุลยา จิตตะยโสธร. (2552). รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู : แนวคิดของ Diana Baumrind. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(4), 173-187.
- นิรมัย คัมรักษา, พรพิมล ชีรนนันท์, ศุภรพรรณ ศรีศิริณัฐศรี, บุศรา คูพันธ์ และ เอกชัย เกิดสวัสดิ์. (2557). สภาวะการมีส่งเสริมพัฒนาการเด็ก. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 22(2), 76.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, เข้าถึงเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2562. จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php>
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ, นิชรา เรืองดาร์กานนท์, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, อุไรพร จิตต์แจ้ง, เบญจพร ปัญญา และ ชานววิทย์ พรนภดล. (2546). ทำความรู้จักเด็กไทยในโครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย. เข้าถึงเมื่อ จาก กรุงเทพฯ:
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. (2547). เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย เอกพลากร. (บรรณาธิการ). (2557). รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย สุขภาพเด็ก ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, ธนศ กิตติศรีวรพันธุ์ และ สุริยาพร จันทร์เจริญ. (2563). *ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน-โรงเรียนของเด็กซี-แอลฟา*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปราณิ สุทธิสุนทร. (2550). การอบรมเลี้ยงดูเด็ก. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 5(1), 105-118.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์, สุธรรม นันทมงคล และ ดวงพร แก้วศิริ. (2546). การอบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 1-12 ปี ของครอบครัวไทย. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 1(1), 15-24.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). รายงานสุขภาพคนไทย 2559 ดายดี : วิธีที่เลือกได้. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2542). ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทยซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2558). เผยผลตรวจพัฒนาการเด็กไทยยังน่าห่วง, เข้าถึงเมื่อ 28 กรกฎาคม 2559 2559. จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/29139-เผยผลตรวจ%20%60พัฒนาการเด็กไทย%60%20ยังน่าห่วง.html>
- สุธรรม นันทมงคลชัย, ขุติมา เหม้าสุสิทธิ์ และ โชคชัย หมั่นแสงทรัพย์. (2550). อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อพัฒนาการเด็กอายุ 3-6 ปี. จดหมายเหตุมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 90(5), 971-976.
- สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, ดวงพร แก้วศิริ และ สายใจ โพธิ์ศัพท์สุข. (2548). ภาวะวิกฤตในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาการเด็กปฐมวัยและวัยเรียน. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 3, 1.
- เอกพจน์ สืบญาติ. (2560). บทบาทของพ่อแม่และผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กในศตวรรษที่ 21, เข้าถึงเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2562. จาก <http://164.115.41.60/excellencecenter/?p=200>

บทที่ 2

รูปแบบครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา

“ผู้ดูแลหลัก ผู้สร้างพื้นฐานการเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพในอนาคต”

บทนี้นำเสนอข้อมูลโครงสร้างครัวเรือนหรือรูปแบบครอบครัว (living arrangement) ของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วย โดยพิจารณาจากข้อมูลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2548, 2555 และ 2558 ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงของลักษณะครัวเรือนในช่วงประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา แล้วจึงนำเสนอลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างเด็กเจเนอเรชันซี-แอลฟา อายุระหว่าง 3 - 14 ปี จำนวน 1,340 คน ลักษณะทางประชากรของผู้ดูแลหลัก รูปแบบครอบครัวหรือลักษณะครอบครัว และบรรยากาศสภาพแวดล้อม (social climate) ในครอบครัว ที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก

2.1 โครงสร้างครัวเรือนและรูปแบบครอบครัว

หนังสือเล่มนี้วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (The Multiple Indicator Cluster Survey: MICS) พ.ศ. 2548, 2555 และ 2558 ดำเนินการโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยของประเทศไทย

การศึกษานี้สนใจศึกษาลักษณะครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วย จึงใช้ประโยชน์จากสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) ที่เก็บข้อมูลครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยอยู่ด้วยเท่านั้น การวิเคราะห์จำแนกรูปแบบครอบครัวแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

ครัวเรือนพ่อแม่ลูกเท่านั้น หมายถึง ครัวเรือนที่พ่อและแม่อาศัยอยู่กับบุตรเท่านั้น

ครัวเรือนข้ามรุ่น หมายถึง ครัวเรือนที่ปู่/ย่า/ตา/ยาย อาศัยอยู่กับหลานเท่านั้น

ครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว หมายถึง ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่อาศัยอยู่กับบุตรเท่านั้น

ครัวเรือนขยาย หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิก 3 รุ่นอายุ ประกอบด้วยรุ่นปู่/ย่า/ตา/ยาย พ่อ/แม่ และรุ่นลูก/หลาน

ตาราง 2.1 สรุปรูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยระหว่าง พ.ศ. 2548-2558 ตามการจำแนก 4 รูปแบบข้างต้น แสดงให้เห็นว่าลักษณะครัวเรือนพ่อแม่ลูกมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 42.4 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 34.3 ในปี 2558 ในขณะที่ครัวเรือนข้ามรุ่นเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 8.5 เป็นร้อยละ 10.7 ในช่วงเวลาเดียวกัน แม้ข้อมูลจากตารางนี้จะสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มลดลงและครัวเรือนขยายมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในช่วงระยะเวลา 10 ปีนี้ อย่างไรก็ตามครัวเรือนทั้งสองรูปแบบนี้มีความซ้อนทับกันของนิยามและบทบาทหน้าที่ที่ซับซ้อนของสมาชิกในครัวเรือนจึงขอแสดงรายละเอียดที่ชัดเจนขึ้นดังตาราง 2.2

ตาราง 2.1 รูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วย พ.ศ. 2548-2558

รูปแบบครอบครัว	พ.ศ.		
	2548 (ร้อยละ)	2555 (ร้อยละ)	2558 (ร้อยละ)
ครัวเรือนพ่อแม่ลูก	42.4	35.5	34.3
ครัวเรือนข้ามรุ่น	8.5	11.0	10.7
ครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว	6.0	5.2	5.2
ครัวเรือนขยาย	43.1	48.4	49.8
รวม	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ : วิเคราะห์จากสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2548, 2555 และ 2558 เฉพาะครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยอยู่ด้วยเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548, 2555, 2559)

ตาราง 2.2 แสดงครัวเรือนขยายที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยของประชากรไทย พ.ศ. 2548 - 2558 จากนิยามครัวเรือนขยายดังที่แสดงข้างต้นที่ว่า “ครัวเรือนขยาย หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิก 3 รุ่นอายุ ประกอบด้วยรุ่นปู่/ย่า/ตา/ยาย พ่อ/แม่ และรุ่นลูก/หลาน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นเพียงสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันเท่านั้น อย่างไรก็ตามนิยามนี้ไม่ได้สะท้อนบทบาทของสมาชิกในครอบครัว เงื่อนไข และความยากลำบากที่ครอบครัวต้องเผชิญ

ตาราง 2.2 นี้จำแนกครัวเรือนขยายเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

- ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ ประกอบด้วยรุ่นปู่/ย่า/ตา/ยาย พ่อ/แม่ และรุ่นลูก/หลาน
- ครัวเรือนพ่อแม่ลูกที่อาศัยกับญาติหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ
- ครัวเรือนข้ามรุ่นที่อาศัยกับญาติหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ
- ครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยกับญาติหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ

การแบ่งลักษณะครัวเรือนตามรูปแบบครอบครัวในระดับที่ลึกขึ้นนี้ทำให้เห็นว่าครัวเรือน 3 รุ่นอายุที่แท้จริงเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.5 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 47.1 ในปี 2558 ครัวเรือนข้ามรุ่นและพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาจมีญาติหรือคนอื่นๆ อาศัยอยู่ด้วยมีส่วนไม่คงที่ ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นการปรับโครงสร้างครอบครัวเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรของครัวเรือนในการดำเนินชีวิต เนื่องจากครัวเรือนข้ามรุ่นและครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวนั้นมีความยากลำบากในการดูแลเด็กที่ต้องการทรัพยากรทั้งเวลาและเงินเป็นอย่างมาก

ตาราง 2.2 ครัวเรือนขยายที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยของประชากรไทย พ.ศ. 2548-2558

สมาชิกในครัวเรือนขยาย	พ.ศ.		
	2548 (ร้อยละ)	2555 (ร้อยละ)	2558 (ร้อยละ)
ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ	39.5	45.6	47.1
ครัวเรือนพ่อแม่ลูกที่อาศัยกับญาติหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ	2.6	1.8	1.7
ครัวเรือนข้ามรุ่นที่อาศัยกับญาติหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ	0.9	0.6	0.8
ครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยกับญาติหรือคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ	0.1	0.4	0.2
รวม	43.1	48.4	49.8

หมายเหตุ : วิเคราะห์จากสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2548, 2555 และ 2558 เฉพาะครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยอยู่ด้วยเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548, 2555, 2559)

ตาราง 2.3 แสดงการกระจายตัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยจำแนกรูปแบบครอบครัวตามภาคต่างๆ ในพ.ศ. 2558 กรุงเทพฯ ภาคกลางเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนครัวเรือนขยายมากที่สุด คือประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือครัวเรือนพ่อแม่ลูก ส่วนภาคใต้มีสัดส่วนครัวเรือนพ่อแม่ลูกสูงสุด (ร้อยละ 48.8) รองลงมาคือครัวเรือนขยาย (ร้อยละ 39.3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบสัดส่วนครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวสูงสุด (ร้อยละ 17.5) รองลงมาคือภาคเหนือ (ร้อยละ 13.5)

ตาราง 2.3 รูปแบบครอบครัวของครัวเรือนที่มีเด็กอาศัยอยู่ด้วยจำแนกตามภาค พ.ศ. 2558

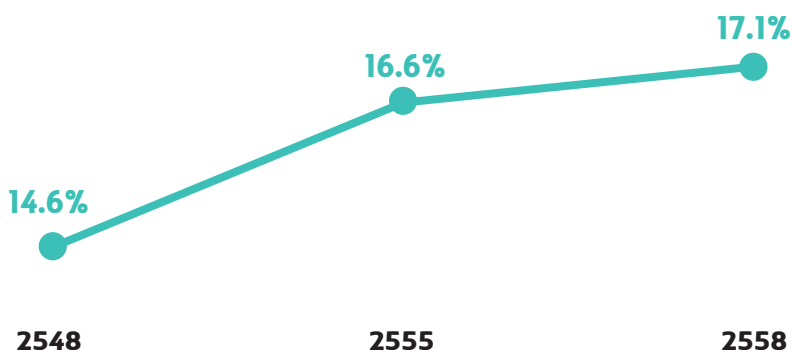
ภาค รูปแบบ ครอบครัว	กรุงเทพฯ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้
ครัวเรือนพ่อแม่ลูก	39.2	34.9	34.2	25.2	48.8
ครัวเรือนข้ามรุ่น	7.1	5.5	4.7	4.3	5.7
ครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว	1.6	7.0	13.5	17.5	6.2
ครัวเรือนขยาย	52.1	52.6	47.6	53.0	39.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ: วิเคราะห์จากสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2548, 2555 และ 2558 เฉพาะครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยอยู่ด้วยเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548, 2555, 2559)

2.2 ครอบครัวที่ไม่มีพ่อและแม่อยู่พร้อมหน้ามีเพิ่มมากขึ้น

ครอบครัวที่ไม่มีพ่อและแม่อยู่พร้อมหน้ามีเพิ่มมากขึ้นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กในอนาคต จากรูป 2.1 แสดงครอบครัวไทยที่ไม่มีพ่อและแม่อยู่ร่วมกันในครอบครัวซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14.6 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 17.1 ในปี 2558 (ครัวเรือนข้ามรุ่นร้อยละ 10.7 พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวร้อยละ 5.2 ข้ามรุ่นและเลี้ยงเดี่ยว ที่มีญาติอื่นๆ ร้อยละ 1) ช่วงระยะเวลา 10 ปีนี้ พบว่าครอบครัวไทยมีลักษณะครอบครัวไม่สมบูรณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งจะกระทบกับลูกที่จะเติบโตในครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว แม่เลี้ยงเดี่ยว หรือครอบครัวลักษณะอื่น ภายใต้ลักษณะครัวเรือนเช่นนี้ จะกระทบกับพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะพ่อแม่คือผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูเด็กให้มีพฤติกรรมและพัฒนาการเป็นไปตามวัยได้อย่างเหมาะสมที่สุด

รูป 2.1 ครอบครัวเด็กที่ไม่มีพ่อและแม่อยู่พร้อมหน้ามีเพิ่มมากขึ้น (ร้อยละ)

หมายเหตุ: วิเคราะห์จากสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) พ.ศ. 2548, 2555 และ 2558 เฉพาะครัวเรือนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีอาศัยอยู่ด้วยเท่านั้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548, 2555, 2559)

* พ.ศ. 2558 ครัวเรือนข้ามรุ่น 10.7% พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว 5.2% ข้ามรุ่นและเลี้ยงเดี่ยว ที่มีญาติอื่นๆ 1%

2.3 ลักษณะทั่วไปของเด็กเจนเนอเรชันซี-แอลฟา

ข้อมูลของเด็กเจนเนอเรชันซี-แอลฟาจำนวนทั้งสิ้น 1,340 ครัวเรือน เด็กอายุ 3-5 ปี จำนวน 383 คน และเด็กอายุ 6-14 ปี จำนวน 957 คน ในเด็ก 3-5 ปี มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย (ร้อยละ 52) ขณะที่ในเด็ก 6-14 ปี เป็นเพศหญิงร้อยละ 53.6 และเพศชายร้อยละ 46.4 จำแนกเด็กตามระดับการศึกษาเป็นระดับอนุบาลร้อยละ 32.5 ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.1 และระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 17.4 (ตาราง 2.4)

ตาราง 2.4 ลักษณะทางประชากรและระดับการศึกษาของเด็กซี-แอลฟา (Z-alpha)

เด็ก (n=1,340)	ร้อยละ	
	ชาย	หญิง
3-5 ปี (n=383)	52.0	48.0
6-14 ปี (n=957)	46.4	53.6
ระดับการศึกษา	ร้อยละ	
อนุบาล	32.5	
ประถมศึกษา	50.1	
มัธยมศึกษา	17.4	

2.4 ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจของผู้ดูแลหลัก

ผู้ดูแลหลักของเด็กเจนเนอเรชันซี - แอลฟาส่วนใหญ่ คือ บิดาหรือมารดา (ร้อยละ 81.4) และปู่ย่าตายาย (ร้อยละ 12.6) ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักอยู่ในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คือร้อยละ 40.3 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 21.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ผู้ดูแลหลัก 3 ใน 4 (ร้อยละ 75.3) อยู่กันเป็นคู่ทั้งที่จัดงานแต่งงานหรืออยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน ส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอที่มีและไม่มีเงินเหลือเก็บ (ร้อยละ 80.4) และประมาณเกือบร้อยละ 20 มีรายได้ไม่พอ สำหรับอาชีพของผู้ดูแลหลักเป็นลูกจ้างในบริษัทเอกชนสูงสุด คือ ร้อยละ 34.1 ขณะที่อาชีพสมาชิกของการรวมกลุ่มสร้างรายได้มีน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.3) (ตาราง 2.5)

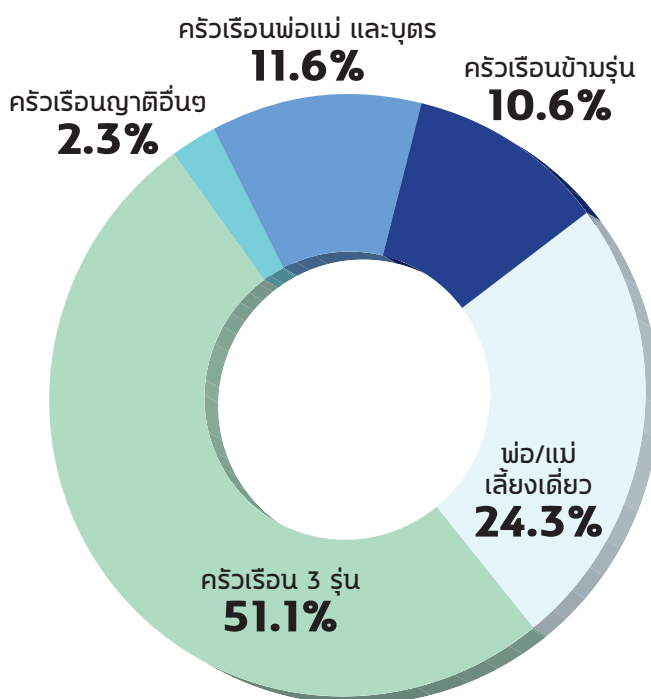
ตาราง 2.5 ลักษณะทางประชากรและเศรษฐกิจฐานของผู้ดูแลหลักของเด็กซี-แอลฟา (Z-alpha)

ผู้ดูแล (n=1,340)	ร้อยละ
ความสัมพันธ์	
บิดา/มารดา	81.4
ปู่ ย่า ตา ยาย	12.6
ลุง ป้า น้า อา	4.8
พี่	1.2
ระดับการศึกษา	
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	21.7
มัธยมศึกษา	40.3
อนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี	38.0
สถานภาพสมรส	
โสด	6.3
สมรส	57.0
หย่า/แยกกันอยู่/หม้าย	18.4
อยู่ด้วยกันแต่ไม่สมรส	18.3
ความพอเพียงของรายได้	
เพียงพอ มีเหลือเก็บ	35.9
เพียงพอ ไม่มีเหลือเก็บ	44.6
ไม่พอ	19.5
อาชีพ	
ไม่ได้ทำงาน/กำลังหางาน	4.4
นายจ้าง	4.3
ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง	25.3
ผู้ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง	3.0
ลูกจ้างรัฐบาล	10.4
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	2.6
ลูกจ้างเอกชน	34.1
สมาชิกของการรวมกลุ่มสร้างรายได้	0.3
พ่อบ้าน/แม่บ้าน (ไม่มีรายได้)	15.6

2.5 รูปแบบครอบครัวและสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงดูเด็กเจเนอเรชันซี-แอลฟา

สมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด โดยเฉพาะเด็กเจเนอเรชันซี-แอลฟา ที่มีพัฒนาการและพฤติกรรมการเล่นดูสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับเด็ก ครั้วเรือนของเด็กเจเนอเรชันซี-แอลฟามีเพียงร้อยละ 11.6 ที่อยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่และบุตรสำหรับครั้วเรือน 3 รุ่นอายุที่มีสมาชิกในครอบครัวอย่างน้อย พ่อ แม่ บุตรและญาติคนอื่น เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ร่วมด้วย มีมากที่สุดคือ ร้อยละ 51.1 ครั้วเรือนที่เด็กอยู่กับพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวมีร้อยละ 24.3 ครั้วเรือนที่เด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่แต่อยู่กับปู่ย่าตายายมีร้อยละ 10.6 และอีกร้อยละ 2.3 เป็นครั้วเรือนที่เด็กอาศัยอยู่กับญาติ (รูป 2.2)

รูป 2.2 รูปแบบครอบครัวของครั้วเรือนเด็กซี-แอลฟา (Z-alpha) อายุ 3-14 ปี

2.6 เศรษฐฐานะของครอบครัวตามลักษณะของโรงเรียน

ตาราง 2.6 แสดงความเพียงพอของรายได้ครัวเรือนของเด็กเจเนซี - แอลฟา จำแนกตามสังกัดโรงเรียนที่เด็กเรียน เป็นข้อมูลที่สอบถามผู้ดูแลหลักของเด็กถึงความเพียงพอของรายได้ครัวเรือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นเศรษฐกิจฐานะของครัวเรือนและการเลือกโรงเรียนให้แก่บุตรหลานของผู้ปกครอง ข้อมูลในตารางแสดงให้เห็นว่า เกือบครึ่งหนึ่งของครัวเรือนของเด็กที่มีรายได้ไม่เพียงพอ (ร้อยละ 45.4) และเพียงพอแต่ไม่มีเหลือเก็บเลย (ร้อยละ 40.9) เรียนในโรงเรียนสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับเด็กที่เรียนในสังกัดอื่นๆ ที่มีรายได้ไม่เพียงพอและเพียงพอไม่มีเหลือเก็บ สัดส่วนเด็กที่อยู่ในครัวเรือนรายได้ไม่เพียงพออันดับรองลงมาเรียนในโรงเรียนเอกชน (ร้อยละ 22.5) และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ร้อยละ 19.9) ตามลำดับ จากข้อมูลนี้ตั้งข้อสังเกตว่าครัวเรือนที่มีรายได้ไม่เพียงพอแต่เด็กเรียนในโรงเรียนเอกชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นการตัดสินใจของผู้ปกครองที่เลือกที่จะจ่ายเงินเพื่อการศึกษาของเด็กแม้จะมีรายได้จำกัดหรืออาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนที่มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า เช่น โรงเรียนในสังกัดสพฐ. ไม่ตอบสนองความต้องการและความหวังของผู้ปกครองในด้านการศึกษาของบุตรหลาน และส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานะดีกว่าจะเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพดีกว่า

ตาราง 2.6 ความเพียงพอของรายได้ครัวเรือนของเด็กซี-แอลฟา จำแนกตามสังกัดโรงเรียนที่เด็กเรียน

ประเภทโรงเรียน	เพียงพอ มีเหลือเก็บ	เพียงพอ ไม่มีเหลือเก็บ	ไม่พอ	รวม
เอกชน	45.6	28.1	22.5	33.3
สพฐ.	12.3	20.3	19.9	17.3
กทม.	10.0	9.9	12.2	10.4
สาธิต	4.2	0.8	0.0	1.9
กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น	27.9	40.9	45.4	37.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0

นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังได้ประมวลข้อมูลและเรื่องเล่าจากผู้ดูแลหลักของเด็กซี-แอลฟาไว้ด้วย โดยเป็นข้อมูลและเรื่องเล่าที่ได้จากการไปสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ดูแลหลักเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูเด็กจำนวน 16 คน ครอบคลุมในทุกรูปแบบครอบครัวของเด็ก คือ พ่อแม่ลูก ครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยว ครัวเรือนข้ามรุ่น และครัวเรือน 3 รุ่นอายุจาก 5 จังหวัด ดังตาราง 2.7

ตาราง 2.7 ลักษณะของเด็กที่ผู้ดูแลให้สัมภาษณ์

ลำดับ	ชื่อสมมติ	เพศ	อายุ (ปี)	รูปแบบการอยู่อาศัย	จังหวัด
1	น้องสายลม	ชาย	12	พ่อแม่ลูก	ขอนแก่น
2	น้องฟรุค	ชาย	7	ครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยว	ขอนแก่น
3	น้องดาว	หญิง	7	ครัวเรือนข้ามรุ่น	ขอนแก่น
4	น้องกองทัพ	ชาย	12	ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ	ขอนแก่น
5	น้องจูน	หญิง	8	พ่อแม่ลูก	ชลบุรี
6	น้องเดน	ชาย	7	ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ	ชลบุรี
7	น้องมีว	หญิง	5	ครัวเรือนข้ามรุ่น	ชลบุรี
8	น้องเก่ง	ชาย	12	ครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยว	ชลบุรี
9	น้องขวัญ	หญิง	12	ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ	เชียงใหม่
10	น้องโปรด	ชาย	12	ครัวเรือนข้ามรุ่น	เชียงใหม่
11	น้องคิว	ชาย	11	ครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยว	เชียงใหม่
12	น้องเจน	หญิง	5	ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ	เชียงใหม่
13	น้องน้ำฝน	หญิง	5	ครัวเรือนข้ามรุ่น	สุราษฎร์ธานี
14	น้องนิว	หญิง	7	ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ	สุราษฎร์ธานี
15	น้องแหว	หญิง	11	ครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยว	สุราษฎร์ธานี
16	น้องสกาย	ชาย	5	พ่อแม่ลูก	สุราษฎร์ธานี

2.7 สรุป

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครัวเรือนส่งผลกระทบต่อจำนวนและบทบาทของสมาชิกในครอบครัวอย่างเลี่ยงไม่ได้ ครอบครัวที่อยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่ลูกย่อมมีข้อได้เปรียบในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก มากกว่าครอบครัวที่มีเพียงพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว หรือครอบครัวที่ไม่มีทั้งพ่อและแม่อยู่ด้วยกันกับเด็กเลย ข้อมูลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) ระหว่างพ.ศ. 2548-2558 แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัวที่จะมีครอบครัวที่พ่อแม่ลูกไม่อยู่พร้อมหน้ากันมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กปฐมวัย - แอลฟา การอาศัยอยู่ของสมาชิกครอบครัวมีความสำคัญต่อการพัฒนาในเด็ก แม้กระนั้นบทบาทของสมาชิกก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน บางครอบครัวที่ไม่ได้อยู่กันพร้อมหน้าแต่ผู้ดูแลแสดงบทบาทที่เข้มแข็งและเติมเต็มสิ่งที่เด็กต้องการได้ จะทำให้เด็กมีพัฒนาการและพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวัย

เด็กทุกคนควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเศรษฐกิจของครัวเรือนเด็กซี - แอลฟาสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในการเลือกโรงเรียนให้แก่บุตรหลานซึ่งเป็นไปตามข้อจำกัดของรายได้ครัวเรือน ครัวเรือนส่วนหนึ่งพยายามอย่างยิ่งที่จะให้บุตรหลานได้เข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนแม้รายได้ครัวเรือนจะไม่เพียงพอก็ตาม ทำให้เห็นความต้องการของผู้ดูแลเด็กที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของครอบครัว การพัฒนาเด็กจึงไม่ควรเป็นความรับผิดชอบของครอบครัวเท่านั้น แต่นโยบายรัฐควรลดความเหลื่อมล้ำเพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาตนเองเต็มศักยภาพเพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อประเทศและเป็นคนดีของสังคมต่อไป (Ladd, 2002; Parke, 1998) การพัฒนาเด็กจึงเป็นการทำงานประสานกันระหว่างครอบครัวและระบบการศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนาพวกเขาได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้การต่อยอดทักษะด้วยกิจกรรมที่หลากหลายจากพื้นที่แวดล้อมทั้งทางกายภาพและพื้นที่ออนไลน์จะสามารถเตรียมทักษะให้แก่เด็กเพื่อการเติบโตได้อย่างแข็งแกร่งในศตวรรษที่ 21

อ้างอิง

- Ladd, G. W., and Pettit, S. (2002). Parenting and the development of children's peer relationships. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting: Vol. 5: Practical Issues in Parenting* (pp. 269-3029). Mahwah, New Jersey: Erlbaum.
- Parke, R. D., and Buriel, R. . (1998). Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives. In W. In Damon (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol.3 Social, Emotional, and Personality Development*. New York: Wiley.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

คุณยาย ทรัพยากรที่มีคุณค่าในครอบครัว 3 รุ่นอายุ

ครอบครัว 3 รุ่นอายุในชุมชนแออัด

น้องกองทัพอายุ 12 ปี เรียนอยู่ชั้นป. 6 อาศัยอยู่ในครอบครัวใหญ่มีสมาชิกในบ้าน 8 คน ประกอบด้วย คุณตา คุณยาย พ่อ แม่ และ หลานๆ อีก 4 คน อาศัยอยู่ในบ้านภายในชุมชนแออัดแห่งหนึ่งที่มีปัญหายาเสพติดและแหล่งมั่วสุมของเด็กวัยรุ่น คุณยายยังแข็งแรงเป็นผู้ดูแลหลักและใกล้ชิดกับน้องกองทัพ เนื่องจากพ่อเป็นพนักงานขับรถและแม่ทำงานเป็นแม่บ้านของธนาคารแห่งหนึ่ง จึงทำให้ไม่มีเวลาดูแลและพูดคุยกับลูก ครอบครัวไม่ค่อยได้กินข้าวพร้อมหน้ากัน น้องกองทัพเป็นเด็กดี พุดง่าย เชื่อฟัง ไม่ดื้อ ขยันไปโรงเรียน แต่ผลการเรียนของน้องไม่ค่อยดีนักและไม่ได้เรียนพิเศษเพิ่มเติม น้องสนิทกับคุณยายมาก สามารถเล่าความลับต่างๆ ให้คุณยายฟังได้

กตัญญู ประหยัด รู้จักใช้อย่างเป็นประโยชน์

น้องกองทัพเป็นหลานที่คุณยายไวใจมาก เนื่องจากน้องไม่ค่อยออกไปเที่ยวเหมือนวัยรุ่นทั่วไป และจะขออนุญาตคุณยายก่อนเสมอ คุณยายเชื่อมั่นว่าน้องจะไม่เกร แม้บ้านแวดล้อมด้วยปัญหาเสพติด คุณยายกับแม่ก็จะสอนน้องอยู่เสมอว่าอย่าคบเพื่อนไม่ดี คุณยายมีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อเพื่อนน้องกองทัพ เวลาคุณยายป่วย น้องจะดูแลคุณยายอย่างดี คุณยายเล่าว่าเมื่อป่วยน้องชอบเข้ามาถาม “ยายเป็นยังไงบ้าง อย่าทำงานเยอะสิ” หัวใจคุณยายเสมอ น้องกองทัพรู้จักประหยัดอดออม น้องได้เงินไปโรงเรียนวันละ 100 บาท มักเหลือกลับเป็นเงินออมเสมอ ในบางครั้งเมื่อน้องทำดี คุณยายจะให้เงินเป็นรางวัลและน้องจะเก็บเอาไว้เพื่อซื้อของที่น้องอยากได้ โดยไม่ต้องขอให้คุณยาย พ่อหรือแม่ซื้อให้

กีฬาสร้างวินัย

น้องกองทัพชอบเล่นกีฬาและเป็นนักกีฬาฟุตบอลของโรงเรียน ซึ่งทำให้น้องมีวินัย ช่วงเย็นของทุกวันทีไปโรงเรียน น้องจะไปซ้อมฟุตบอลกับเพื่อน คุณยายจะไปให้กำลังใจเสมอเวลาที่น้องมีแข่งกีฬาหรือกิจกรรมที่โรงเรียน แม้พ่อแม่ของน้องไม่ค่อยได้ไปร่วมกิจกรรมเพราะไม่มีเวลา แต่จะมอบความรักด้วยการกอดหอมลูกอยู่เสมอ หากมีเวลาจะทำอาหารและกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตากันบ้าง เมนูโปรดของที่บ้านเวลามีโอกาสได้กินข้าวร่วมกันคือหมูกระทะ

รู้จักควบคุมและกำกับตน

น้องกองทัพใช้โทรศัพท์เพื่อเล่นเกม คุย Line และใช้เป็นเวลานาน แต่คุณยายไม่เคยดุน้อง เพราะคุณยายคิดว่าน้องไม่ได้ติดโทรศัพท์จนเกินไป วันที่ต้องไปโรงเรียนน้องรู้หน้าที่ เลิกเล่นเกม โดยที่ไม่ต้องบอก และเข้านอนตั้งแต่ 3 ทุ่มตามเวลา ซึ่งแตกต่างจากหลานคนอื่นๆ ในบ้าน ที่คุณยายต้องคอยดูอยู่เสมอ คุณยายเล่าว่าพฤติกรรมของน้องกองทัพไม่เหมือนพี่สาวเลย น้องกองทัพจะเป็นคนที่พูดง่าย เชื่อฟัง ขยัน ช่วยทำงานบ้าน เช่น กรอกน้ำ ขณะที่พี่สาวดื้อรั้น และมักถูกคุณยายทำโทษด้วยการตี

ขอเพียงเป็นคนดี

น้องกองทัพเป็นคนไม่ค่อยพูด อ่านใจยาก ทำให้ไม่รู้ว่าน้องคิดหรือต้องการอะไร จึงกังวลว่าเมื่อน้องโตขึ้น มีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้นจะยังสามารถสอนและให้คำปรึกษา น้องแบบนี้ได้อยู่หรือไม่ พ่อแม่และตัวคุณยายเองให้น้องตัดสินใจเลือกเรียนสาขาที่ชอบ คุณอาของน้องอยากให้น้องไปเรียนที่กรุงเทพฯ เพราะคุณอาทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ แต่คุณยายไม่ต้องการให้น้องไปเรียนต่างจังหวัด เพราะเป็นห่วงน้อง เนื่องจากน้องมีบุคลิกเป็นคนไม่ค่อยพูดเกรงว่าจะไม่กล้าปรึกษาใครเมื่อเกิดปัญหา “อยู่ที่ไหนก็ไม่เหมือนครอบครัว” ขอให้น้องเป็นคนดี เรียน การงาน หรือเรื่องอื่นๆ ที่บ้านให้น้องตัดสินใจได้เองเต็มที่

“คุณยาย...ทรัพยากรที่มีคุณค่าในครอบครัว 3 รุ่น”

คุณยายมักกอดน้องเมื่อน้องทำดี
หรือสร้างความภาคภูมิใจให้กับครอบครัวและบอกน้องว่า
“ให้เป็นคนดีต่อไปนะ”

คุณยายของน้องกองทัพ

บทที่ 3

บรรยากาศในครอบครัว ของเด็กซี-แอลฟา

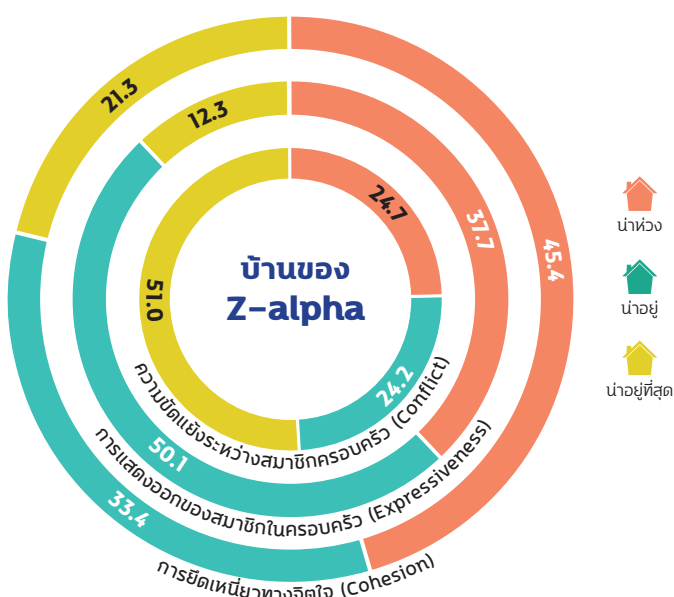
“สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวทำให้เด็กมีพฤติกรรมดี”

ครอบครัวที่อบอุ่นเป็นต้นทุนทางสังคมที่ช่วยเสริมความแข็งแรงของจิตใจเด็กแม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ยากลำบาก บทนี้นำเสนอบรรยากาศภายในครอบครัว (social climate) ผ่านการประเมินสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวจากกลุ่มตัวอย่าง 1,340 คน ด้วยเครื่องมือ Family environment scale (FES) ผู้ดูแลหลักของเด็กเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อสะท้อนสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว 3 ด้าน ได้แก่ ระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion) ซึ่งแสดงถึงความรักของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกัน การแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว (expressiveness) หมายถึงสมาชิกในบ้านมีอิสระสามารถแสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติต่อกัน และความขัดแย้งระหว่างสมาชิกครอบครัว (conflict) ซึ่งสะท้อนบรรยากาศความอบอุ่นในบ้าน

3.1 บ้านน่าน้อยและบ้านนำห้วงของเด็กซี-แอลฟา

รูปที่ 3.1 จัดระดับครอบครัวว่าเป็นบ้านน่าน้อยหรือบ้านนำห้วง การจัดประเภทครอบครัวหรือบ้านน่าน้อยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อแบ่งระดับคะแนนที่อยู่ในช่วง 0 - 9 ตามลักษณะช่วงของข้อมูลที่ได้เป็น 3 ระดับ โดยระดับคะแนนแต่ละด้านไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับช่วงของข้อมูลแต่ละด้าน เรียกระดับคะแนนด้านบวกที่สูงที่สุดว่า บ้านน่าน้อยที่สุด ระดับกลาง คือ บ้านน่าน้อย และระดับคะแนนด้านลบหรือคะแนนต่ำสุด คือ บ้านนำห้วง

รูป 3.1 สภาพแวดล้อมในครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา

หมายเหตุ: ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Dev.) การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ = 1.40 การแสดงออก = 1.46 และความขัดแย้ง = 1.52

ข้อมูลสภาพแวดล้อมครอบครัวแสดงให้เห็นว่าบ้านน่าน้อยมีส่วนสูงที่สุดในเขตเมืองต่างจังหวัด (ร้อยละ 34.1) ครอบครัวพ่อแม่ลูก (ร้อยละ 40.0) รองลงมาคือครัวเรือน 3 รุ่นอายุ (ร้อยละ 33.9) ผู้ดูแลจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 44.0) และครัวเรือนที่มีรายได้เพียงพอเหลือเก็บ (ร้อยละ 38.9) (ดูรูป 3.2)

รูป 3.2 ครอบครัวน่าอยู่ที่สุดของเด็กซี-แอลฟา

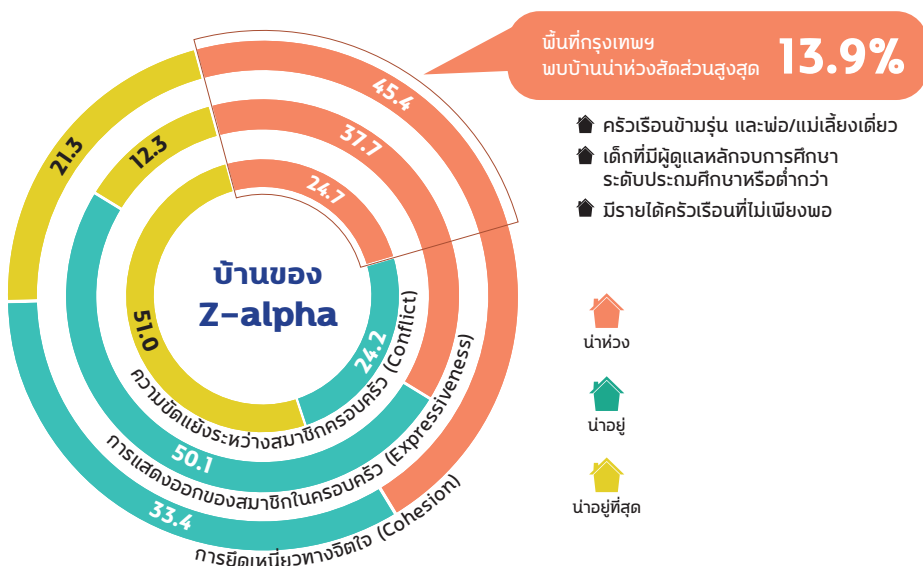

ตาราง 3.1 สัดส่วนบ้านน่าอยู่ที่สุดจำแนกตามพื้นที่ รูปแบบการอยู่อาศัย การศึกษาของผู้ดูแล และความพอเพียงของรายได้

สัดส่วนของครอบครัวน่าอยู่ที่สุด (ร้อยละ) (n=429)					
พื้นที่:	กทม.	ชนบท	เมือง		
	27.0	32.1	34.1		
รูปแบบการอยู่อาศัย:	พ่อแม่ลูก	ข้ามรุ่น	เลี้ยงเดี่ยว	3 รุ่นอายุ	ญาติอื่นๆ
	40.0	27.5	26.6	33.9	16.1
การศึกษาของผู้ดูแล:	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรีขึ้นไป		
	22.6	29.4	44.0		
ความเพียงพอของรายได้:	พอเหลือเก็บ	พอไม่เหลือเก็บ	ไม่พอ		
	38.9	29.4	24.6		

บ้านนำห้วงพบว่ามีสัดส่วนสูงที่สุดในเขตกรุงเทพฯ (ร้อยละ 13.9) คริวเรือนข้ามรุ่น (ร้อยละ 16.9) รองลงมาคือ คริวเรือนเลี้ยงเดี่ยว (ร้อยละ 12.2) ผู้ดูแลจบระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า และรายได้ไม่พอ (ร้อยละ 11.7) (รูป 3.3)

รูป 3.3 กรอบคร่าว่น่าห่วงของเด็กซี-แอลฟา

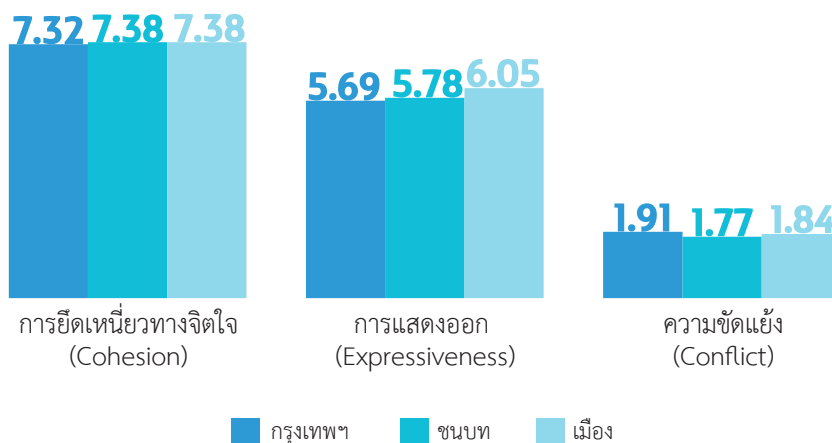

ตาราง 3.2 สัดส่วนครอบครัวนำห้วงจำแนกตามพื้นที่ รูปแบบการอยู่อาศัย การศึกษาของผู้ดูแล และความพอเพียงของรายได้

สัดส่วนของครอบครัวนำห่าง (ร้อยละ) (n=121)					
พื้นที่:	กทม.	ชนบท	เมือง		
	13.9	9.6	5.8		
รูปแบบการอยู่อาศัย:	พ่อแม่ลูก	ข้ามรุ่น	เลี้ยงเดี่ยว	3 รุ่นอายุ	ญาติอื่นๆ
	7.7	16.9	12.2	6.3	6.5
การศึกษาของผู้ดูแล:	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	ปริญญาตรีขึ้นไป		
	14.8	7.8	8.4		
ความเพียงพอของรายได้:	พอเหลือเก็บ	พอไม่เหลือเก็บ	ไม่พอ		
	7.7	8.9	11.7		

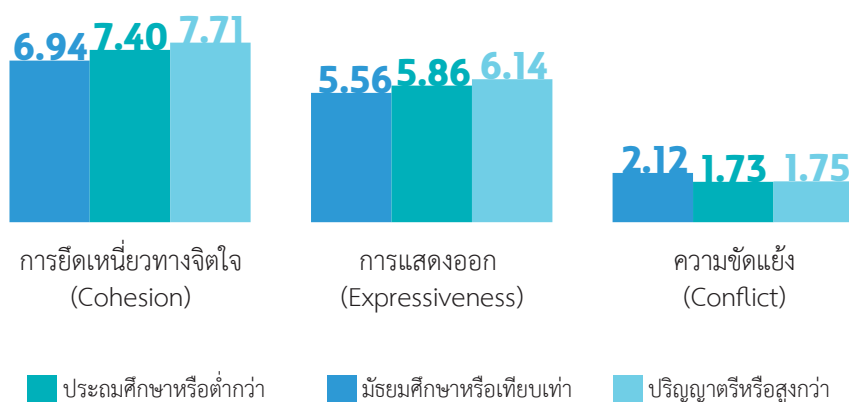
สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่ในการแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูภาคผนวก ข) ครอบครัวในพื้นที่เมืองต่างจังหวัดมีระดับการแสดงออกสูงที่สุด (6.1) รองลงมาคือครอบครัวในพื้นที่ชนบท (5.8) และครอบครัวในกรุงเทพฯ (5.7) ตามลำดับ (ดูรูป 3.4)

รูป 3.4 สภาพแวดล้อมในครอบครัวจำแนกตามพื้นที่การอยู่อาศัย

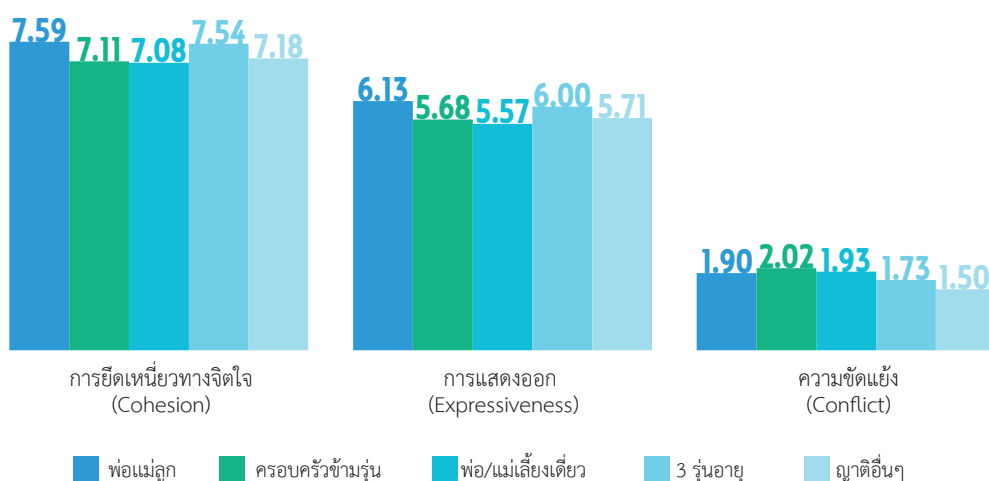
สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูภาคผนวก ข) ค่าเฉลี่ยการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกสูงสุดในครอบครัวที่ผู้ดูแลหลักจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป รองลงมาคือมัธยมศึกษา และ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ส่วนความขัดแย้งพบระดับสูงที่สุดในครอบครัวที่ผู้ดูแลมีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และความขัดแย้งต่ำที่สุดในครอบครัวที่ผู้ดูแลหลักจบระดับมัธยมศึกษา (ดูรูป 3.5)

รูป 3.5 สภาพแวดล้อมในครอบครัวจำแนกตามระดับการศึกษา

สภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกแตกต่างกันระหว่างรูปแบบการอยู่อาศัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูภาคผนวก ข) ครอบครัวพ่อแม่ลูกมีค่าเฉลี่ยระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจสูง (7.6) รองลงมาคือ ครอบครัว 3 รุ่นอายุ (7.5) ครอบครัวข้ามรุ่น (7.1) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (7.1) ตามลำดับ แต่ไม่พบความแตกต่างด้านความขัดแย้งในครอบครัวระหว่างรูปแบบการอยู่อาศัย (ดูรูป 3.6)

รูป 3.6 สภาพแวดล้อมในครอบครัวจำแนกตามรูปแบบการอยู่อาศัย

3.2 การเป็นผู้ฟังที่ดีสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

การสื่อสารระหว่างผู้ดูแลเด็กกับเด็กเป็นสิ่งสำคัญในการทำ ความเข้าใจความคิดและพฤติกรรม ผู้ดูแลทุกรูปแบบการอยู่อาศัยและทุกเศรษฐกิจฐานะ มีการพูดคุยและรับฟังเด็กอย่างตั้งใจ เพื่อทำความเข้าใจ เรียนรู้ และรับทราบสิ่งที่เด็กพบเจอมาในแต่ละวัน โดยเด็กๆ จะกลับมาเล่าเรื่องราวที่พบเจอมาในแต่ละวันให้กับผู้ดูแลฟัง การได้รับฟังเด็ก ผู้ดูแลเห็นว่าเป็นการเลี้ยงแบบสายกลาง ไม่ตึงและหย่อนเกินไป เพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัว นอกจากจะรับฟังเรื่องราวต่างๆ แล้ว ผู้ดูแลยังตั้งใจที่จะรับฟังปัญหาและพร้อมที่จะให้ข้อคิดเห็นหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับเด็ก ไม่ให้เด็กรู้สึกที่กำลังเผชิญปัญหาเพียงลำพัง และทำให้ได้ทราบว่าเด็กต้องการอะไร ชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในครอบครัว

3.3 เล่นกับลูกผูกสัมพันธ์

การเล่นกับลูกช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและสร้างสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ครีวเรือนพ่อแม่ลูก ครอบครัว 3 รุ่นอายุ และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีพ่อ/แม่อยู่ในบ้าน จะเล่นกับลูก โดยมีการแบ่งหน้าที่บทบาทของพ่อและแม่ชัดเจน หลีกเลียงการทำสิ่งซ้ำกัน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นพ่อที่รับหน้าที่เป็นเพื่อนเล่นกับลูก ขณะที่แม่จะมีบทบาทในเรื่องของการจัดการความเรียบร้อยภายในบ้าน ในครัวเรือนพ่อแม่ลูกให้ความสำคัญกับการเล่นกับลูก เพราะอยากให้ลูกรู้สึกถึงความรักและความใส่ใจที่พ่อแม่มอบให้ ในทุกๆ วัน พ่อจะกำหนดเวลาของตัวเองเพื่อให้เป็นช่วงเวลาเพื่อเล่นกับลูกเท่านั้น ในการเล่นมีทั้งการประดิษฐ์ของเล่นเพื่อใช้เล่นด้วยกัน หรือซื้อของเล่นเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการมาเล่นกับลูก เป็นของเล่นที่พ่อแม่สามารถเล่นได้โดยไม่เบื่อทำให้ได้ใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณภาพ ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวแม่จะพยายามทำตัวให้เหมือนเพื่อนลูก เพื่อให้ลูกกล้าเล่นและกล้าพูดคุยเรื่องราวต่างๆ มากขึ้น แต่ในครอบครัวข้ามรุ่นกลับพบว่าผู้ดูแลไม่ค่อยได้เล่นกับเด็กมากนัก อาจจะเป็นเพราะข้อจำกัดด้านอายุ สุขภาพ และเวลาที่ไม่สามารถใช้เวลากับเด็กได้อย่างเต็มที่ จากตัวอย่างผู้ดูแลสะท้อนให้เห็นว่าหากมีการเล่นกับลูกเป็นประจำ ทำให้เด็กไม่ติดสื่อออนไลน์ และเผาคอยเวลาที่จะได้เล่นกับพ่อแม่แทนที่จะใช้เวลาไปกับหน้าจอที่ไร้การตอบโต้ การเล่นด้วยกันจึงช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความแน่นแฟ้นในครอบครัวมากขึ้น

3.4 สรุป

สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวสะท้อนบรรยากาศของครอบครัวซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กเมื่อเติบโตขึ้น การศึกษาระยะยาวของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อายุ 12-24 ปี ในเนเธอร์แลนด์ และเก็บข้อมูลในประชากรกลุ่มเดียวกันในอีก 3 ปีต่อมาซึ่งอายุเพิ่มเป็น 15-27 ปี จำนวน 1,688 คน พบว่าพฤติกรรมของเด็กหรือวัยรุ่นได้รับอิทธิพลจากความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็ก (Wel, Linssen and Abma, 2000) การศึกษาในกลุ่มเด็กอายุ 12-17 ปี ที่มีเชื้อสายแอฟริกันและยุโรปที่อาศัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกครอบครัวสอดคล้องกับภาวะซึมเศร้าของเด็ก (Herman and Ostrander, 2007) การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเนเธอร์แลนด์ พบว่าความผูกพันของสมาชิกครอบครัว และความสัมพันธ์เชิงสนับสนุนมีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวเชิงจิตวิทยาของวัยรุ่น (Wissink, Dekovic and Meijer, 2006) นอกจากนี้ งานวิจัยที่ผ่านมามีการศึกษาเด็กวัยรุ่นในอินเดียพบว่าครอบครัวที่สมาชิกช่วยเหลือเกื้อกูลและสนับสนุนกัน และแสดงออกทางความรู้สึกและความคิดได้อย่างเปิดเผยในครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการปรับตัวของเด็กเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น ส่วนครอบครัวที่มีความขัดแย้งสูงส่งผลกระทบต่อปรับตัวของเด็กเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น (Ramaprabou, 2014)

ผลจากการประเมินสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครัวเรือนสะท้อนด้วยระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือความผูกพันระหว่างสมาชิกครอบครัว การแสดงออกอย่างเปิดเผยและการปฏิบัติต่อกันของสมาชิกครอบครัว และความขัดแย้งระหว่างสมาชิกครอบครัว ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างพื้นที่การอยู่อาศัย และปัจจัยทางเศรษฐกิจซึ่งมีความเกี่ยวข้องสภาพแวดล้อมของครอบครัว ข้อค้นพบจากการศึกษานี้ยังคงสะท้อนให้เห็นความแตกต่างเหลื่อมล้ำระหว่างครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่างกัน ครอบครัวที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจน้อยจะสามารถสร้างครอบครัวที่น่าอยู่ได้ กล่าวคือผู้ดูแลการศึกษาสูงและมีรายได้พอเพียงมีแนวโน้มที่จะมีสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ดี ตรงกันข้ามกับครอบครัวที่ยากจนและผู้ดูแลมีการศึกษาไม่สูงนักมีข้อจำกัดมากมายที่จะสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกให้อบอุ่นและนำไปสู่บ้านน่าอยู่

แม้กระนั้น การสร้างบรรยากาศอันอบอุ่นของครอบครัวที่ประเมินรายชื่อนั้น ไม่ได้กล่าวถึงสิ่งของหรือวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์ หากแต่กล่าวถึงพฤติกรรม การแสดงออกได้อย่างอิสระ การปฏิบัติที่ดีต่อกันของสมาชิกในครอบครัว (Moos and Moos, 2009) ดังนั้นหากสมาชิกในครอบครัวสามารถบริหารจัดการอารมณ์ มีการแสดงออกอย่างเปิดเผยและมีเสรีภาพ แต่อยู่บนบรรทัดฐานของความรักและหวังดีต่อกัน เพื่อลดความขัดแย้งในครอบครัวย่อมส่งผลที่ดีต่อเด็กให้มีพฤติกรรมดีเมื่อเติบโตขึ้น เป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ต่อไป

อ้างอิง

- Herman, K. and Ostrander, R. (2007). Do family environments and negative cognitions of adolescents with depressive symptoms vary by ethnic group? *Journal of Family Psychology*, 21(2), Journal of Family Psychology. doi:0.1037/0893-3200.21.2.325
- Moos, R. H. and Moos, B. S. (2009). *Family environment scale manual* (4 ed.).
- Ramaprabou, V. (2014). The effect of family environment on the adjustment patterns of adolescents. *International Journal of Current Research and Academic Review*, 2(10), 5-29.
- Wel, F. v., Linssen, H. and Abma, R. (2000). The parental bond and the well-being of adolescents and young adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 307-318.
- Wissink, I. B., Dekovic, M. and Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups

จะอย่างไร...เมื่อกลายเป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยว

เมื่อจู่ๆ กลายเป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยว

น้องแวนเป็นเด็กหญิง อายุ 11 ปี เรียนอยู่ชั้นป. 5 เป็นเด็กช่างสังเกต ความจำและไหวพริบดีอาศัยอยู่กับคุณพ่อ พี่ชายอายุ 17 ปี และคุณย่าอายุ 77 ปี คุณพ่อแยกทางกับคุณแม่ประมาณ 1 ปี ที่ผ่านมามีคุณแม่เป็นผู้ดูแลหลักของลูกๆ แต่ตอนนี้คุณพ่อต้องทำหน้าที่แทนทุกอย่าง พี่ชายของน้องประสบอุบัติเหตุเมื่อปลายปีที่ผ่านมา ได้รับการผ่าตัดสมอง ทำให้ต้องพักการเรียนและไม่สามารถช่วยงานที่บ้านได้ ต้องได้รับยาและทำกายภาพสม่ำเสมอ หลังส่งน้องแวนที่โรงเรียน คุณพ่อจึงไปทำงาน ขายผักและเนื้อสัตว์ ซึ่งห่างออกไปอีกเกือบ 20 ก.ม. น้องแวนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้มาก เช่น หุงข้าว ทำกับข้าว ล้างจาน และ รีดผ้า คุณพ่อบอกให้น้องทำด้วยตนเอง เพราะตอนนี้แม่ไม่ได้อยู่ด้วยแล้ว คุณพ่อติดตามผลการเรียนของน้องแวน ทราบว่ามีผลการเรียนที่พอใจ แต่กังวลอยู่ว่าเมื่อน้องแวนเข้าระดับมัธยมศึกษาต้องย้ายไปเรียนไกลบ้าน เป็นห่วงและกังวล เพราะครอบครัวค่อนข้างลำบาก

โทรศัพท์มือถือ..ข้อเมื่อจำเป็น

น้องแวนยังไม่มีโทรศัพท์เป็นของตัวเอง คุณพ่อบอกว่า “ยังไม่ใช่เวลา มีอย่างอื่นต้องทำอีกมาก” อนุญาตให้น้องใช้โทรศัพท์มือถือของคุณพ่อบ้าง แต่ไม่มี internet คุณพ่อจะซื้อโทรศัพท์ให้เมื่อน้องเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อติดต่อ เพราะโรงเรียนอยู่ไกลบ้าน

เมื่อคุณพ่อต้องดูแลลูกสาว

บ้านมีกฎ แต่ไม่เข้มงวดจนถึงตึงเครียด คือ ห้ามไปข้างนอกในเวลากลางคืน ไม่ให้ไปเดินเล่นบนถนนหรือไปไหนมาไหนคนเดียวเพราะอาจเกิดอุบัติเหตุ และกลัวสังคมรอบข้างที่สมัยนี้เด็กๆ พุดจาไม่สุภาพ ติดโทรศัพท์มือถือ คุณพ่อยกตัวอย่างเพื่อสอนน้อง คุณพ่อพยายามให้เวลากับน้องแวนเต็มที่ แต่ไม่เคยแสดงความรักด้วยการกอดหอม เพียงโอบให้กำลังใจบ้าง คุณพ่อไม่ทราบวิธีการดูแลหรือให้คำแนะนำแก่ลูกสาว จึงต้องให้เป็นหน้าที่ของคุณย่า ที่ผ่านมามีคุณแม่เป็นคนดูแลเรื่องเสื้อผ้าของน้อง ตอนนี้น้องจำเป็นต้องมีชุดชั้นในซึ่งคุณย่าจะเป็นคนบอกว่าต้องซื้อแบบไหนให้ลูก คุณพ่อยังไม่เคยสอนน้องเรื่องเพศ เพียงกำชับน้องไว้ว่าให้ระวังตัวเมื่อพ่อไม่อยู่บ้าน ถ้ามีคนมาหา ไม่ให้ออกนอกบ้าน อย่าเข้าห้องน้ำที่โรงเรียนคนเดียว ควรไปกับเพื่อนหลายๆ คน ให้อยู่ในตึกตอนพักเที่ยง ไม่อยากให้น้องเป็นเหยื่อเหมือนในข่าว คุณพ่อเพิ่งเริ่มแนะนำลูกสาวหลังจากที่ไม่มีแม่คอยดูแล

รางวัลเด็กดี

ครั้งหนึ่งคุณพ่อซื้อปากกาแบบที่น้องอยากได้ให้เป็นรางวัลเพราะผลการเรียนดี แม้คุณพ่อคิดว่าไม่ใช่สิ่งจำเป็น หรือพาไปกินอาหารที่น้องอยากกิน หรือ พาไปที่ต่างๆ คุณพ่อจะอธิบายเหตุผลในการให้รางวัลทุกครั้ง

สถานการณ์เประบางระหว่างลูกสาวและพ่อเลี้ยงเดี่ยว

เมื่อน้องแวแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น พูดคำหยาบ เดินกระต๊อบเท้า คุณพ่อจะบอกว่า “อย่าทำนิสัยแบบนี้ ถ้าทำต้องไปอยู่กับคนอื่น ไม่ต้องมาอยู่กับพ่อกับย่า” บางครั้งน้องจะอ้างว่าแม่เคยทำ คุณพ่อก็ได้ตอบว่า “แม่เป็นคนไม่ดี อย่าทำตาม ให้ทำตามแต่สิ่งดีๆ ของแม่ ถ้าแม่ดีก็คงไม่ทิ้งลูก” บางครั้งคุณพ่อลงโทษด้วยการตีแล้วจึงอธิบายเหตุผล หลังจากที่คุณแม่ออกไปจากบ้านไม่นาน น้องไม่เชื่อฟังพ่อ พูดคำหยาบ ทำถ้วยแตก และทิ้งของที่จะนำไปขาย ทำให้ของเสียหาย คุณพ่อจึงตีน้องเพราะแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดี ไม่ใช่ตีเพราะทำถ้วยแตก

ความกังวลใจของพ่อ

คุณพ่อกังวลว่าน้องจะเจอสังคมที่ไม่ดี ติดเพื่อน ติดโทรศัพท์ หรือสนใจเพื่อนเพศตรงข้าม จึงคิดว่าจะเปิดโอกาสให้น้องเข้าสังคมมากขึ้น เช่น อนุญาตให้ไปห้างกับเพื่อนได้ แต่พ่อก็ดูแลไปส่งและรอรับกลับบ้าน คุณพ่อรู้จักเพื่อนน้อง ถ้ามีปัญหาสามารถไปหาที่บ้านเพื่อนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันได้

“จะทำอย่างไร...
เมื่อกลายเป็น
พ่อเลี้ยงเดี่ยว”

“พ่อหวังให้ลูกเรียนจบปริญญา ทำงานที่ตืออย่างที่ตั้งใจ
ไม่นอกลุ่มนอกทาง ไม่อยากให้น้องลำบากเหมือนพ่อ
และอยากให้น้องเป็นคนจิตใจดีแบบนี้ตลอดไป”

พ่อของน้องแวว

บทที่ 4

การเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี

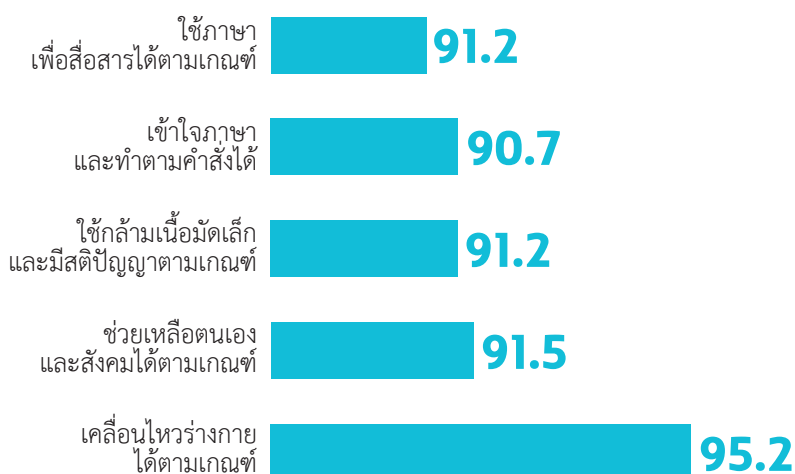
“ความมั่งคั่งของสังคมเกิดจากการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างมีคุณภาพ”

การอบรมเลี้ยงดูเด็กเล็กๆ เป็นรากฐานที่สำคัญในการเติบโตเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ บุคลิกภาพทัศนคติ และพฤติกรรมของเด็กเกิดจากการหล่อหลอมตั้งแต่ในช่วงเวลาเริ่มต้นของชีวิต และสังคมเป็นประสบการณ์ระหว่างที่พวกเขา กำลังเติบโต ประสบการณ์เหล่านี้จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ คงจะไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่า ความมั่งคั่งของสังคมจะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นกับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็ก ความรักและความเอาใจใส่เป็นสิ่งที่เด็กทุกคนควรได้รับจากพ่อแม่และผู้ดูแล อย่างไรก็ตาม สองสิ่งนี้ควรถ่ายทอดผ่านกลไกการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมกับวัย เวลา และสถานการณ์ เพื่อให้เด็กเรียนรู้และซึมซับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสะท้อนออกมาอย่างเหมาะสม เมื่อเขาต้องใช้ชีวิตในสังคมด้วยตนเอง บทนี้เสนอพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี การอบรมเลี้ยงดูของผู้ดูแลต่อเด็ก 3-5 ปี ความแตกต่างของพัฒนาการและการเลี้ยงดูในพื้นที่ ลักษณะของผู้ดูแล และรูปแบบการอยู่อาศัย นอกจากนี้ได้เสนอตัวอย่างวิธีการเลี้ยงดูที่ได้จากการสัมภาษณ์พ่อแม่และผู้ดูแลเด็กในยุคนี

4.1 พัฒนาการของเด็ก 3-5 ปี

การศึกษานี้คัดกรองเด็ก 3-5 ปี จำนวน 383 คน ด้วยเครื่องมือการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual - DSPM) ซึ่งพัฒนาโดยกรมอนามัย (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561) เพื่อประเมินพัฒนาการ 5 ด้าน ได้แก่ การเคลื่อนไหว การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา การเข้าใจภาษา การใช้ภาษา และการช่วยเหลือตนเอง พบว่าประมาณ 1 ใน 3 ของเด็กอายุ 3-5 ปี (ร้อยละ 30) มีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย 1 ด้าน และร้อยละ 7.7 ของเด็กอายุ 3-5 ปี สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย 2 ด้านขึ้นไป รูป 4.1 แสดงร้อยละของเด็ก 3-5 ปีที่ผ่านการคัดกรองพัฒนาการด้านต่างๆ ซึ่งพบว่าการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารและการเข้าใจภาษาและทำตามคำสั่งได้เป็นพัฒนาการที่มีเด็กผ่านการคัดกรองน้อยที่สุด

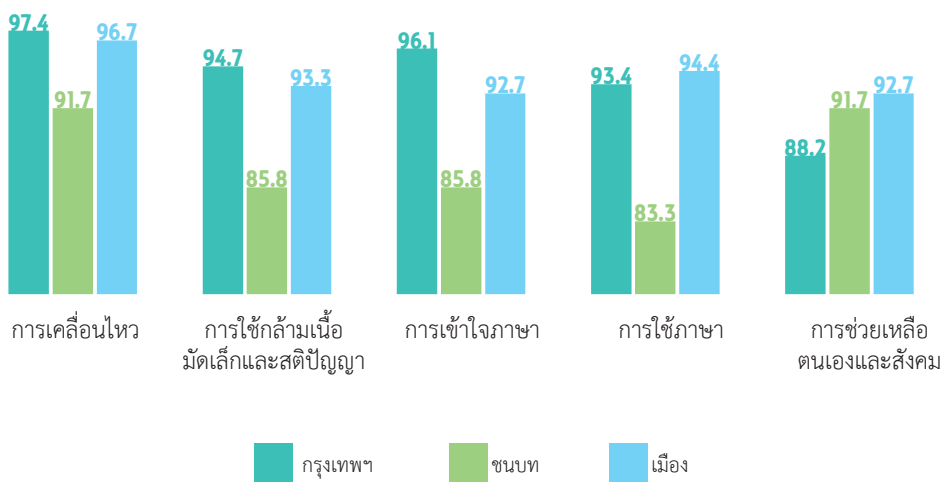
รูป 4.1 เด็กที่ผ่านการประเมินพัฒนาการรายด้านของเด็ก 3-5 ปี (ร้อยละ)

ในภาพรวมเด็กในกรุงเทพฯ และเมืองต่างจังหวัดพบเด็กที่สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยไม่มากนัก พบว่าการประเมินพัฒนาการรายด้านผ่านเกณฑ์เกินกว่าร้อยละ 90 และเด็กในชนบทมีพัฒนาการล่าช้ากว่าเด็กในกรุงเทพฯ และเด็กในเมืองต่างจังหวัดเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งเด็กในกรุงเทพฯ มีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยมากที่สุด (ดูรูป 4.2)

30% ของเด็กอายุ 3-5 ปี สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยอย่างน้อย 1 ด้าน

รูป 4.2 เด็กที่ผ่านการประเมินพัฒนาการรายด้านของเด็ก 3-5 ปี
จำแนกตามพื้นที่การอยู่อาศัย (ร้อยละ)

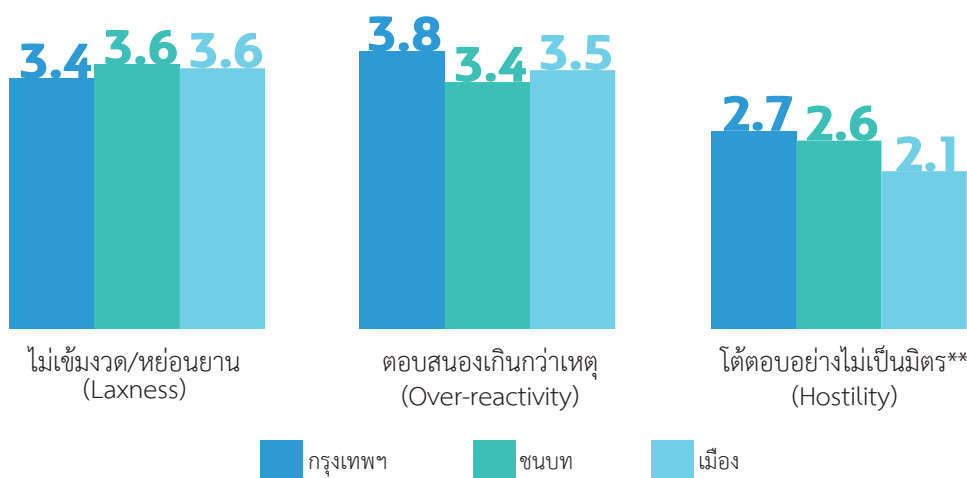
4.2 การเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปี

การเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปีศึกษาโดยใช้เครื่องมือประเมินผู้ดูแลเด็ก “Parenting scale” (Arnold, 1993) โดยวิธีการสอบถามผู้ดูแลหลักของเด็ก เครื่องมือประเมินผู้ดูแลเด็กนี้สามารถจำแนกการดูแลออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การดูแลแบบไม่เข้มงวด/หย่อนยาน (laxness) การดูแลที่ตอบสนองเกินกว่าเหตุ (over-reactivity) และการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตร (hostility) ระดับผลการประเมินเพื่อการเปรียบเทียบลักษณะการเลี้ยงดูระหว่างกลุ่มของผู้ดูแล ซึ่งไม่ได้กำหนดเกณฑ์เพื่อระบุความปกติหรือความไม่ปกติของการเลี้ยงดูเด็ก

การทดสอบทางสถิติพบการเลียงดูด้านการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรแตกต่างกันระหว่างพื้นที่การอยู่อาศัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูภาคผนวก ง) ซึ่งพบการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรสูงที่สุดในกรุงเทพฯ รองลงมาคือพื้นที่เมือง และชนบทตามลำดับ อย่างไรก็ตามไม่พบความแตกต่างระหว่างพื้นที่ในด้านการเลียงดูอย่างเข้มงวด/หย่อนยานและการตอบสนองเกินกว่าเหตุ

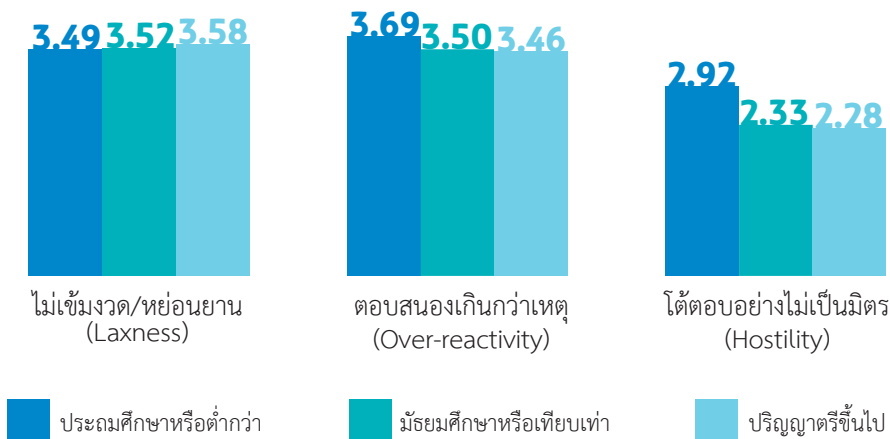
“เด็กชนบทได้รับการเลียงดูแบบไม่เข้มงวดมากที่สุด เด็กกรุงเทพฯ ถูกเลียงดูแบบตอบสนองเกินกว่าเหตุ และได้รับการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรสูงที่สุด”

รูป 4.3 ค่าเฉลี่ยรูปแบบการเลียงดูจำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย

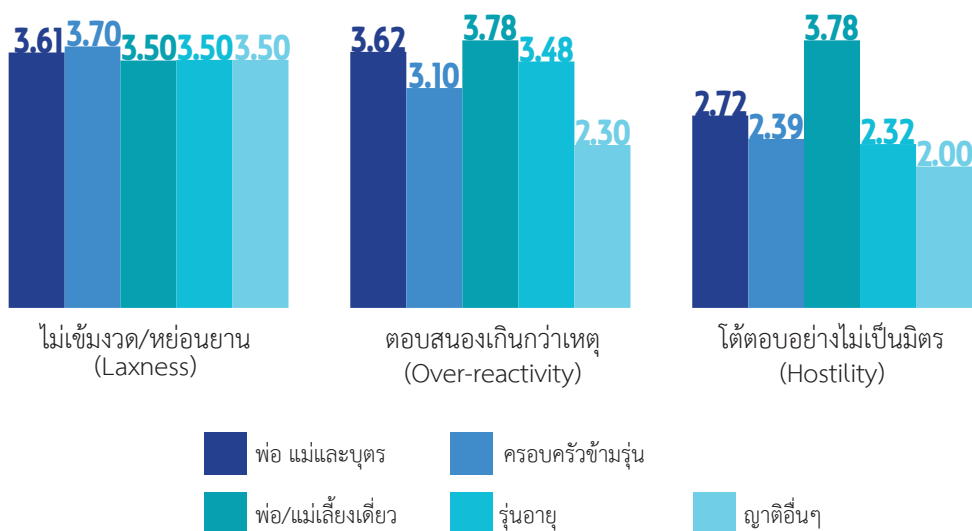
การศึกษาพบความแตกต่างในการโต้ตอบอย่างเป็นมิตรที่ผู้ดูแลปฏิบัติต่อเด็ก 3-5 ปีแตกต่างกันระหว่างระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูภาคผนวก ง) ผู้ดูแลหลักที่จบระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีแนวโน้มจะโต้ตอบกับเด็กอย่างไม่เป็นมิตรสูงที่สุด (2.92) ส่วนผู้ดูแลที่จบระดับมัธยมศึกษา (2.33) และปริญญาตรีขึ้นไป (2.28) มีระดับการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรใกล้เคียงกัน

รูป 4.4 รูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปี จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก

การศึกษานี้ไม่พบความแตกต่างของการเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปี ระหว่างรูปแบบการอยู่อาศัยของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ดูภาคผนวก ง) จากรูปด้านล่างจะเห็นว่า ระดับการตอบสนองต่อเด็กเกินกว่าเหตุและการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (3.78) และต่ำสุดในครอบครัวญาติอื่นๆ

รูป 4.5 ค่าเฉลี่ยรูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปี จำแนกตามรูปแบบการอยู่อาศัย

การสัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กทำให้เข้าใจว่า พ่อแม่สมัยใหม่มีความกระตือรือร้นในการเตรียมความพร้อมและหาแนวทางเพื่อกระตุ้นพัฒนาการให้กับลูก สะท้อนได้จากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ลูก ครอบครัว 3 รุ่นอายุ และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีพ่อ/แม่อาศัยอยู่ด้วยในบ้าน จะเลือกซื้อหรือประดิษฐ์ของเล่นเพื่อใช้เล่นกับลูก ซื้อหนังสือและโปสเตอร์เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการ การปั้นดินน้ำมันเพื่อฝึกกล้ามเนื้อ จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวที่มีพ่อ/แม่อาศัยอยู่ด้วยจะติดตามพัฒนาการของลูกอย่างใกล้ชิด โดยเปรียบเทียบพัฒนาการของลูกกับสมุดคู่มือแม่และเด็ก หรือสังเกตพฤติกรรมเปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกัน

นอกจากนี้ยังพบว่าพ่อแม่ส่วนใหญ่ส่งเสริมทักษะให้แก่เด็ก โดยการส่งเสริมพิเศษภาษาอังกฤษ ศิลปะ หรือสั่งแบบฝึกหัดจากอินเทอร์เน็ตมาให้เด็กลองทำโดยพ่อหรือแม่จะเป็นคนสอนแบบฝึกหัดด้วยตัวเอง แต่ในครอบครัวข้ามรุ่นที่ผู้ดูแลเป็นปู่ ย่า ตา ยาย จะเลี้ยงเด็กตามธรรมชาติและใช้ประสบการณ์ของตนเอง ไม่ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

4.3 ความคิดและบทบาทของผู้ดูแล

*“ความคิด (mindset) ของพ่อแม่ยุคใหม่
คำนึงถึงความสุขของลูก และเชื่อมั่นในตัวลูก”*

4.3.1 ความคาดหวัง

ความคาดหวังของพ่อแม่หรือผู้ดูแลมักเป็นตัวกำกับบทบาทและวิธีการเลี้ยงดูเด็ก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ดูแลให้โอกาสเด็กในการเลือกหรือตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยตนเองหรือผู้ดูแลจัดหาให้ พบทั้งในครัวเรือน พ่อแม่ลูก พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัว 3 รุ่นอายุ ข้ามรุ่น ทุกเศรษฐกิจฐานะ ในครัวเรือนพ่อแม่ลูก พ่อแม่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางในการเลี้ยงดูลูกและตัดสินใจร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับความต้องการหรือความสุขของลูกเป็นหลัก ไม่บังคับเพราะไม่ต้องการสร้างความกดดันหรือให้ลูกทำในสิ่งที่ไม่มีความสุข ผู้ดูแลเด็กหรือพ่อแม่ส่วนมากเชื่อว่าหากลูกได้ทำในสิ่งที่รักและมีความสุขเด็กจะสามารถทำสิ่งนั้นได้ดี

ครอบครัว 3 รุ่นอายุเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยที่มีสมาชิกในบ้านมากกว่าการอยู่อาศัยในรูปแบบอื่นๆ เพราะมีสมาชิกในครอบครัว 3 รุ่นอายุ ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างเด็กและผู้ดูแล สร้างความเข้าใจกัน เด็กได้รับการเลี้ยงดูที่มีความใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นเนื่องจากมีผู้ช่วยในการดูแลเด็กหลายคน ครอบครัวให้ความสำคัญกับเด็กโดยมักสอบถามความต้องการของเด็กและทำตามความต้องการนั้น พร้อมทั้งเชื่อมั่นในตัวเด็กว่าจะเติบโตเป็นคนดีและอยู่ในกฎระเบียบของสังคมได้

ผู้ดูแลในครอบครัวข้ามรุ่นมักเป็นปู่ ย่า ตา ยาย ที่สูงอายุ พ่อแม่ของเด็กจะนำลูกมาฝากไว้ให้ผู้ดูแล หรืออาจเป็นความต้องการของผู้ดูแลเองที่ต้องการเลี้ยงดูเด็กระหว่างที่พ่อแม่ของเด็กต้องไปทำงานต่างถิ่น จึงไม่สะดวกที่จะพาเด็กไปอยู่ด้วยเพราะข้อจำกัดด้านพื้นที่ของที่อยู่อาศัยหรือเกิดจากการที่พ่อแม่ของเด็กแยกทางกัน ทักษะการเลี้ยงดูของผู้ดูแลในครอบครัวข้ามรุ่นจึงให้ความสำคัญอย่างมากกับความสุขของเด็ก เพราะไม่อยากให้เด็กรู้สึกขาดความอบอุ่นจากการที่ไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วย ผู้ดูแลพยายามที่จะเติมเต็มความรู้สึกนั้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามความสามารถ บางครั้งผู้ดูแลตัดสินใจหรือจัดหาสิ่งของให้เด็กด้วยตนเองโดยที่เด็กไม่ได้ตัดสินใจร่วมด้วย เพราะไม่อยากให้เด็กรู้สึกขาดหรือไม่มีเหมือนเด็กคนอื่นในวัยเดียวกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจไม่ตรงกับความต้องการของเด็ก

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่พ่อแม่จะแยกทางกัน แต่ยังพบว่ากลไกของครอบครัวยังคงทำหน้าที่อยู่ บางกรณีพ่อแม่ของเด็กยังสามารถพูดคุยปรึกษาเรื่องการดูแลลูกได้แม้จะมีครอบครัวใหม่ไปแล้ว พ่อ/แม่ของเด็กจะพูดคุยเรื่องการเลี้ยงลูกร่วมกัน ทำข้อตกลงในการเลี้ยงลูก เพื่อที่จะประคับประคองความรู้สึกลูก เพราะไม่ต้องการให้การเลิกราส่งผลกระทบต่อลูก

4.3.2 พ่อแม่ยุคใหม่เข้าถึงข้อมูล

การเข้าถึงข้อมูลหรือการแสวงหาความรู้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเลี้ยงดูเด็ก จะพบในผู้ดูแลที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ลูก ครอบครัว 3 รุ่นอายุ และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ที่มีพ่อ/แม่เป็นสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากกลุ่มคนรุ่นพ่อแม่สามารถเข้าใจและเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย พ่อแม่จะหาข้อมูลการเลี้ยงลูกจากอินเทอร์เน็ต หนังสือ สื่อต่างๆ เช่น youtube, google, facebook fanpage ต่างๆ เช่น เพจกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยว เพจของหมอเด็ก และปรึกษาการเลี้ยงลูกจากบุคคลที่มีประสบการณ์โดยคัดเลือกข้อมูลตามแนวทางหรือทัศนคติที่ผู้ดูแลต้องการ พ่อแม่บางคนต้องการเลี้ยงลูกอย่างเป็นธรรมชาติของเด็ก จากการสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่าง การหาความรู้จากแหล่งอื่นเพื่อนำมาปรับใช้ในการเลี้ยงดูเด็กไม่พบในผู้ดูแลที่อยู่ในครอบครัวข้ามรุ่น เพราะมักเลี้ยงเด็กตามประสบการณ์

4.3.3 กิริยามารยาท การอยู่ร่วมในสังคม และการช่วยเหลือตนเอง

ผู้ดูแลที่อาศัยอยู่ในทุกรูปแบบการอยู่อาศัย ให้ความสำคัญเรื่องกิริยามารยาท จึงอบรมเลี้ยงดูโดยสอนให้พูดจาไพเราะ ไม่พูดคำหยาบคาย และสอนให้รู้จักการอยู่ร่วมในสังคมอย่างเป็นสุข สอนให้เด็กแสดงความรักต่อคนในบ้าน สอนให้ดูแลตัวเอง แต่ไม่ให้ทำร้ายคนอื่น พ่อแม่บางคนพาเด็กไปทำความรู้จักกับเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เรียนรู้ว่าแม่ทำงานอย่างไร ให้เด็กได้รู้จักสังคมของแม่ สอนให้รับผิดชอบตนเอง โดยเฉพาะเรื่องความปลอดภัย เช่น กรณีที่บ้านติดกับลำคลองที่มีความเสี่ยงต่อการจมน้ำ พ่อ/แม่จะสอนให้ลูกว่ายน้ำเพื่อการเอาชีวิตรอด ผู้ดูแลในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวหรือครอบครัวข้ามรุ่นต้องการฝึกให้เด็กสามารถดูแลตัวเองให้ได้มากที่สุด เช่น ฝึกซื้อของด้วยตัวเองตั้งแต่เด็ก ฝึกให้ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น แปรงฟัน พับผ้า อาบน้ำ แต่งตัว เลือกชุดใส่ด้วยตนเอง สอนให้ทำงานบ้าน ล้างจาน หรือทำกับข้าว ในครอบครัวข้ามรุ่นที่เด็กต้องอาศัยอยู่กับพี่น้องหลายคน จะสอนให้ช่วยเหลือตนเอง และดูแลพี่น้องคนอื่นด้วย

4.4 การส่งเสริมทักษะและการพัฒนาการ

4.4.1 เพิ่มการเรียนรู้เพื่อใช้เวลาด้วยกัน

ผู้ดูแลที่อยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ลูก มักจะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กโดยการประดิษฐ์ของเล่นเพื่อใช้เล่นด้วยกัน หรือซื้อของเล่นเพื่อเสริมพัฒนาการ มีการสอนทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะสอนให้ทำงานบ้านที่ง่ายๆ เสริมสร้างทักษะชีวิต ในครัวเรือน 3 รุ่นอายุ ข้ามรุ่น และเลี้ยงเดี่ยว มีการสอนทักษะที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวันเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมทักษะด้วยการเรียนพิเศษเพิ่มเติม เช่น จินตคณิต หรือพาเด็กเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น ทั้งนี้ทุกรูปแบบการอยู่อาศัยมีการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กเพื่อใช้เวลาว่างในครอบครัวร่วมกัน ระยะเวลาการทำกิจกรรมขึ้นอยู่กับความสะดวกและความเหมาะสมของเวลาและค่าใช้จ่าย อาทิ การรับประทานอาหาร ปลูกผัก ดูโทรทัศน์/การดูเล่นกับลูกพี่ลูกน้อง ช่วยงานผู้ดูแล ไปเที่ยวห้างสรรพสินค้า สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

วัด หรือสวนสัตว์ด้วยกัน ผู้ดูแลมักให้เด็กเป็นคนตัดสินใจในการเลือกกิจกรรมที่ต้องการ เด็กจะเรียนรู้ข้อจำกัดของครอบครัวที่บางกรณีไม่สามารถทำได้เหมือนครอบครัวอื่นๆ

“ในนี้ (เขตทหาร) มีครบหมด สนามกีฬา สนามกอล์ฟ ฟุตบอล ซิม่า...เพราะผมดูแลมา ทำอาชญากรรม เอาลูกไปฝึกด้วย ให้เขามีความกล้าขึ้น...ทำไมกระดกให้เดิน ทำของเล่นให้ ทำบ้านเป็นหลัง...พื้นที่ตรงนี้ไปเอาเศษไม้แล้วก็ล้างพวกอะไหล่เครื่องบินที่ทิ้งแล้ว เอามาขีดมาทำเป็นบ้าน 2 ชั้น...ไปเดินลุยป่าบ้าง แต่ต้องดูแลตนเอง...ทุกกิจกรรมเราจะดูว่าเขาโอเคไหม ถ้าไม่ชอบ ไม่โอเคเราไม่บังคับ อย่างไม่เรียนพิเศษ เขาชอบจินตคณิต ให้เรียนเลย เต็มที่ แต่ถ้าไม่ชอบ เรียนแล้วไม่มีความสุข ก็ให้เขาหยุดเลยทันที”

ผู้ให้ข้อมูล: พ่อของเด็กชาย อายุ 5 ปี ครีวเรือนพ่อแม่ลูก

“ทำงานบ้าน ซักผ้าให้ทุกคนในครอบครัว ทำกับข้าวได้”

ผู้ให้ข้อมูล: พ่อของเด็กหญิง อายุ 12 ปี ครีวเรือนพ่อแม่ลูก

“เที่ยวเขื่อนอุบลรัตน์และห้างเดียนละ 2 ครั้ง ช่วงวันหยุดกลับบ้านที่กาฬสินธุ์ แต่ถ้าอยู่บ้านไม่ได้ออกไปข้างนอก จะไม่ค่อยมีกิจกรรมร่วมกัน ต่างคนต่างทำกิจกรรมของตนเอง น้องจะเล่นมือถือหรือดูทีวี”

ผู้ให้ข้อมูล: แม่ของเด็กชาย อายุ 12 ปี ครีวเรือน 3 รุ่นอายุ

4.5 การแสดงความรักด้วยการกอดหอม

การแสดงความรักต่อเด็กปรากฏขึ้นในการอยู่อาศัยทุกรูปแบบ คือการกอด/หอม พูดชื่นชมเมื่อเด็กทำดีหรือทำในสิ่งที่น่าชื่นชม/ภูมิใจ และการบอกรักเป็นประจำ จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ครีวเรือนพ่อแม่ลูก และครอบครัว 3 รุ่นอายุ แสดงความรักอย่างเปิดเผยเป็นประจำ แต่การแสดงความรักอาจมีข้อจำกัดอยู่บ้างในกรณีที่พ่อแม่มีลูกอีกคนที่อายุน้อย ไม่สามารถดูแลตนเองได้ ต้องใช้เวลากับลูกคนเล็กมาก ทำให้มีการแสดงความรักต่อลูกคนโตน้อยลง ส่วนครอบครัวข้ามรุ่นและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีความแตกต่างไปตามบุคลิกและทัศนคติของผู้ดูแล ผู้ดูแลที่กล้าแสดงความรักอย่างเปิดเผย ทำให้เด็กได้รับการกอด/หอมบ่อยครั้ง แต่หากผู้ดูแลเขินอายไม่ค่อยกล้าแสดงความรัก โอกาสที่เด็กจะได้รับการกอดหอมจะน้อย

การแสดงออกส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบ้านและบุคลิกของผู้ดูแลแต่ละคน หากภายในบ้านมีการแสดงความรักต่อกันเป็นประจำและเปิดเผย เด็กจะซึมซับพฤติกรรมและตอบรับกลับไป การแสดงความรักทำให้ผู้ดูแลและเด็กเกิดความใกล้ชิด ความสนิทสนม ไว้วางใจ มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างกัน เด็กจะรู้สึกอบอุ่นใจ เกิดการพูดคุยกันในครอบครัวมากขึ้น เด็กหอม/กอดพ่อแม่ ตา/ยาย เด็กมีความกล้าที่จะแสดงความรัก ไม่รู้สึกเคอะเขินที่จะแสดงความรัก กล้าแสดงออก ทำให้ครอบครัวมีความใกล้ชิดผ่านการสัมผัสร่างกายมากขึ้น แต่หากผู้ดูแลมีบุคลิกที่ไม่ค่อยแสดงออก การแสดงความรักด้วยการหอม/กอดจะเกิดขึ้นเพียงบางโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีลูกสาว การแสดงความรักด้วยการกอด/หอมแทบจะไม่เกิดขึ้นเลย มีเพียงการโอบให้กำลังใจเป็นบางครั้ง ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวจะแสดงความรักบ่อยครั้งหรือเป็นประจำมากกว่าครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

4.6 การลงโทษ

4.6.1 ระเบียบวินัย เคารพกติกา

ครัวเรือนพ่อแม่ลูกให้ความสำคัญกับเรื่องระเบียบวินัย จึงตั้งกฎกติกาเพื่อให้เด็กปฏิบัติตาม เมื่อผิดกติกาจะต้องทำโทษ เช่น ยึดโทรศัพท์หรือไม่ให้ทำสิ่งที่ทำอยู่ หรือให้อยู่นิ่งๆ ตามท่าทางที่กำหนด (ยืนกางแขน) ช่วงเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นจึงอธิบายเหตุผลให้ลูกฟังว่าเหตุใดจึงถูกทำโทษ

“สิ่งที่เราสอนไปเราต้องทำได้ด้วย ไม่งั้นเขาก็จะกลับมาหาเรา...เราต้องเคารพเขา ถ้าเราทำผิดเขาดูเราได้...เราเป็นตัวอย่างให้เขาก่อน...การลงโทษของผมคือยืนกางแขน เขาจะกลัวมาก ถ้าบอกว่าทำผิด ให้ขอโทษก่อน แล้วกางแขน 5 นับ 10 นับไม่เคยดีครับ แต่เวลาเราทำผิดเราก็ต้องกางแขนเหมือนเขา”

ผู้ให้ข้อมูล: แม่ของเด็กชาย อายุ 5 ปี ครัวเรือนพ่อแม่ลูก

4.6.2 ตัดด้วยมือหรือวัตถุ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึกพบการลงโทษด้วยการตีในครัวเรือนพ่อแม่ลูก ครอบครัว 3 รุ่นอายุ และครอบครัวข้ามรุ่น ส่วนใหญ่ตีเด็กด้วยมือ ไม้มะยม หรือไม้เรียวที่แขนหรือก้น ตีด้วยเหตุและผล ไม่ใส่อารมณ์ ไม่เน้นความเจ็บ แต่ตีให้รู้ว่าทำผิด หลังจากตีเสร็จจะอธิบาย เหตุผลให้เด็กฟังว่าเหตุใดจึงถูกตี เด็กจะถูกลงโทษด้วยการตีเมื่อทำกริยาไม่น่ารักหรือทำผิด กติกาที่ได้ตกลงกันไว้ เช่น ไม่ค่อยอ่านหนังสือและไม่ทำการบ้าน เล่นของเล่นแล้วไม่เก็บเข้าที่ หรือกลับบ้านไม่ตรงเวลาที่กำหนด

4.6.3 สื่อสารพูดคุย

การทำโทษด้วยการเรียกเด็กมาพูดคุย ถือเป็นวิธีประนีประนอม เพราะไม่ต้องใช้กำลัง หรือทำในสิ่งที่กระทบจิตใจ การทำโทษด้วยวิธีนี้พบได้ในทุกรูปแบบการอยู่อาศัย โดยผู้ดูแล ให้เหตุผลว่าเมื่อเด็กทำผิด การเรียกเด็กมาพูดคุยจะทำให้เด็กเข้าใจความผิดมากกว่าการลงโทษ ทางร่างกาย เพราะเป็นการคุยด้วยเหตุผล มีการอธิบายและมีการสื่อสารผ่านทางร่างกาย เมื่อเด็กต้องการ หากเด็กต้องการการปลอบประโลมด้วยการกอด แม่จะกอดทันทีโดยไม่สนใจ ความผิดที่เด็กได้ทำ ซึ่งทำให้เด็กเปิดใจที่จะรับฟังการอบรมและการอธิบายมากยิ่งขึ้น ในครอบครัวที่มีตาหรือปู่เป็นผู้ดูแลร่วมอยู่ด้วย มีบางครั้งที่ตา/ปู่ใช้วิธีการสื่อสารด้วยการดุหรือ ต้าเด็กด้วยคำพูดที่รุนแรงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก เช่น เล่นโทรศัพท์มือถือมากเกินไป หรือในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่พ่อแม่ไม่สามารถพูดคุยกันได้บางครั้งมีการอ้างถึง พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพ่อ/แม่ที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันและบอกเด็กว่าไม่ให้เลียนแบบ พฤติกรรมนั้น

4.7 การให้รางวัล

4.7.1 ชื่นชมด้วยคำพูด

เมื่อเด็กทำความดีหรือทำตามสิ่งที่ผู้ดูแลพึงพอใจ เช่น ช่วยงานบ้าน มีผลการเรียนดี เด็กมักจะได้รับการชื่นชมด้วยคำพูดเพื่อให้กำลังใจหรือให้เด็กรู้สึกภูมิใจในตัวเอง

4.7.2 ซื้อสิ่งของที่เด็กชอบหรืออยากได้

การซื้อสิ่งของหรือให้สิ่งที่เด็กอยากได้ เป็นวิธีการให้รางวัลที่ผู้ดูแลส่วนใหญ่เลือกทำ เมื่อเด็กทำความดีหรือทำในสิ่งที่ผู้ดูแลพึงพอใจ ภูมิใจ เช่น เรียนได้ผลการเรียนดี ช่วยทำงานบ้าน เป็นเด็กดี จะซื้อสิ่งของที่เด็กอยากได้ ชอบ หรือเป็นสิ่งของที่ได้มีการตกลงกันไว้ระหว่างผู้ดูแลและเด็กตามเงื่อนไขที่กำหนด เช่น สมุดระบายสี หรือถ้าสอบได้คะแนนดีจะซื้อให้และทำตามสัญญาที่ได้ให้ไว้ แต่ต้องเป็นสิ่งของที่ผู้ดูแลมีกำลังสามารถซื้อได้ เมื่อเด็กได้รับของที่ต้องการแล้ว ผู้ดูแลจะอธิบายเหตุผลว่าเพราะเหตุใดเด็กจึงได้รับรางวัล นอกจากกรณี que เด็กทำความดีแล้ว ผู้ดูแลบางคนซื้อสิ่งของให้เด็กเป็นรางวัลเพราะอยากให้เด็กมีสิ่งนั้นๆ เหมือนเพื่อน

4.7.3 แสดงความรัก...สื่อสารทางกาย

การให้รางวัลโดยการแสดงความรักหรือการสัมผัสร่างกายให้เด็กรู้สึกถึงความรักที่ผู้ดูแลมีต่อเด็กเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้ดูแลเลือกทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครัวเรือน 3 รุ่นอายุ หรือครัวเรือนเลี้ยงเดี่ยวที่มักจะให้รางวัลโดยการแสดงความรักมากกว่าผู้ดูแลในรูปแบบการอยู่อาศัยอื่นๆ

พี่เลี้ยงเด็กที่ไม่มีชีวิตในครอบครัวข้ามรุ่น

ลักษณะครอบครัวและความเป็นอยู่

น้องดาวเรียนอยู่ชั้นอนุบาล 2 อาศัยอยู่กับคุณย่า พี่สาวเรียนอยู่ชั้น ป.4 และพี่ชายเรียนอยู่ชั้น ป.2 รวมมีสมาชิก 4 คนในบ้าน คุณย่าเลี้ยงหลานทั้ง 3 คนด้วยตัวเองตั้งแต่เป็นทารกอายุเพียง 3-4 เดือน เพราะพ่อแม่ของหลานทุกคนแยกทางกันและไปทำงานต่างจังหวัด คุณย่าเลี้ยงน้องเองตั้งแต่ยังเล็ก แต่ไม่เคยติดตามเรื่องพัฒนาการอย่างเคร่งครัด คุณย่าไม่เคยเปิดสมุดสุขภาพ แต่จะทำตามคำแนะนำของหมอ รายได้มาจากการรับจ้างและเงินที่ลูกชายส่งมาให้ รวมเดือนละ 3,000 - 4,000 บาท ซึ่งบางครั้งไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย บางครั้งคุณย่าต้องออกไปทำงานจึงต้องปล่อยให้น้องๆ อยู่กันเองตามลำพัง 3 คน โดยจะล๊อคประตูบ้านไว้ คุณย่าให้เงินน้องไปโรงเรียนวันละ 20 บาท เพราะที่โรงเรียนมีอาหารกลางวันให้ ทุกๆ วัน น้องดาวซ้อนท้ายรถจักรยานไปโรงเรียนกับพี่ๆ คุณย่ามักไปร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนเสมอ เช่น ประชุมผู้ปกครอง วันแม่ วันเด็ก

กิจกรรมโปรด

น้องดาวชอบเล่นของเล่น เล่นโทรศัพท์ ชอบระบายสี วาดรูป คุณย่าซื้อกระดาษ ดินสอสีให้น้อง แต่คุณย่าจะชมเมื่อน้องดาวเอาผลงานมาให้ดู แต่ไม่เคยใช้เวลาทำกิจกรรมกับน้องดาว คุณย่าไม่เคยพาหลานไปเที่ยวหรือทำกิจกรรมนอกบ้าน นอกจากไปเล่นกับเพื่อนระแวกบ้าน และทำบุญที่วัดใกล้บ้าน ส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านเล่นโทรศัพท์มือถือ

การกำโทษและให้รางวัล

คุณย่าบอกว่าส่วนใหญ่น้องดาวจะโดนทำโทษเพราะไม่อ่านหนังสือ ไม่ทำการบ้าน หรือเล่นของเล่นเต็มบ้านแต่ไม่ยอมเก็บของเล่นให้เข้าที่ ถ้าน้องไม่เชื่อฟัง คุณย่าจะตี และไม่ปอปปี้ถ้าร้องไห้ แต่จะอธิบายว่า “หนูพุดยาก หนูไม่เชื่อฟัง ถ้าแม่บอกให้ทำอะไร ถ้าหนูไม่ทำ แม่จะตี ถ้าหนูไม่ยอมให้แม่ตี แม่บอกอะไรหนูต้องฟัง หนูต้องทำ” คุณย่าเล่าว่าการที่น้องดาวจนเป็นเรื่องราวของเด็ก ถ้าน้องทำไม่ถูกต้องคุณย่าจะดุน้อง น้องดาวไม่เคยได้รับรางวัลเมื่อทำดี “บอกเลยว่าไม่ให้ (หัวเราะเบาๆ)” คุณย่าไม่ชมแต่จะพูดแค่ “เออ ดี ทำแบบนี้จะดีแล้ว” คุณย่าไม่เคยแสดงความรักกับหลาน เคยกอดหอมบ้างตอนหลานเล็กๆ แต่ตอนโตมาไม่ทำ “ทำไม่ค่อยชินนะอะ ลูกหลานก็มีทำอยู่ แต่แม่เองนี่ไม่เคยเลย ไม่เคยกอด”

โทรศัพท์เป็นพี่เลี้ยงเมื่อย่าไม่อยู่

น้องดาวและพี่ๆ มีโทรศัพท์มือถือเป็นของตัวเองทั้ง 3 คน คุณพ่อเป็นคนซื้อให้น้อง น้องดาวจะใช้โทรศัพท์เพื่อเล่นเกม ดูการ์ตูนและคลิบร้องเพลง คุณย่าคิดว่าโทรศัพท์มือถือไม่มีประโยชน์แต่ก็มีข้อดีอยู่บ้าง “...แต่ก็คือเวลาแม่ไม่อยู่ แกก็จะเล่นอย่างนี้ แกก็อยู่ดี ไม่ได้ออกไปรบกวนใครข้างนอก...มันก็เสียอย่างดีอย่าง ข้อดี คือ ถ้าแม่ไม่อยู่น้องจะดูโทรศัพท์ที่อยู่บ้าน ไม่ออกไปไหน” ข้อเสีย คือ ไม่ตั้งใจดูหนังสือ ไม่อ่านหนังสือ ดูแต่การ์ตูน ส่วนตัวคุณย่าเองไม่เคยดูหรือใช้อินเทอร์เน็ต เล่นโทรศัพท์ไม่เป็น คุณย่าเล่าว่าไม่ได้ตั้งกฎระเบียบในบ้าน เพียงแต่ต้องทำการบ้านให้เสร็จก่อนที่จะเล่นโทรศัพท์ เวลาจะออกไปข้างนอกต้องบอกคุณย่าทุกครั้ง และห้ามกลับบ้านค่ำ ถ้าน้องไม่เลิกเล่นโทรศัพท์ คุณย่าจะปิดสัญญาณอินเทอร์เน็ต เวลาคุณย่าไม่อยู่จะให้น้องเล่นตามอัธยาศัย ถ้าคุณย่าอยู่จะไม่ค่อยให้เล่น

"รัก...แต่ไม่แสดงออก"

ความกังวลใจของย่า

คุณย่ากังวลด้านการเรียนของน้องมากที่สุด “ห่วงแต่ลูกหลานนี้แหละ กลัวไม่ตั้งใจเรียน ไม่อยากให้เล่นมาก หัดเขียน หัดอ่านหนังสือ กลัวเรียนไม่จบ พุดง่าย ๆ” คุณย่าคาดหวังเพียงแค่อยากให้หลานเรียนให้จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น

4.8 การดูแลเด็กตามลักษณะครอบครัว

การศึกษารูปแบบการเลี้ยงดูเด็กซี - แอลฟาภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมและรูปแบบการอยู่อาศัยหรือลักษณะของครอบครัวที่มีสมาชิกทั้งจำนวนและบทบาทแตกต่างกัน ได้แก่ ครอบครัวพ่อแม่ลูก ครอบครัว 3 รุ่นอายุ ที่มีทั้งพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว ดังตาราง 4.1 เพื่อระบุข้อได้เปรียบและข้อจำกัดของครอบครัวในรูปแบบต่างๆ เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ต้องการกลไกทางสังคมช่วยเหลือให้เด็กได้รับการดูแลได้อย่างเหมาะสมกับวัย ได้เรียนรู้ และพัฒนาตามศักยภาพของพวกเขาได้อย่างเต็มที่

ตาราง 4.1 ลักษณะของครัวเรือนรูปแบบต่างๆ

ลักษณะครอบครัว	จุดเด่น	จุดด้อย
พ่อแม่ลูก	1. ไม่คาดหวังกับเด็กมากเกินไปและสนับสนุนสิ่งที่เด็กชอบทำอย่างเต็มที่ (★☆☆) 2. พ่อแม่แบ่งหน้าที่ดูแลเด็กชัดเจน (★★) 3. พ่อแม่จัดสรรเวลาเพื่อเล่นกับลูก (★★☆) 4. ศึกษาและหาความรู้การเลี้ยงดูเด็กจากแหล่งความรู้ต่างๆ (★★☆) 5. ติดตามและกระตุ้นพัฒนาการเด็กสม่ำเสมอ (★★☆) 6. พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้เจอหรือได้ทำในแต่ละวันเป็นประจำ (★★☆) 7. สอดส่องและดูแลเรื่องการใช้โทรศัพท์และสื่ออย่างใกล้ชิด (★★☆) 8. เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก (★★☆) 9. ให้ความสำคัญกับเรื่องระเบียบวินัย กิริยามารยาท (★★☆) 10. พาเด็กไปทำกิจกรรม/ท่องเที่ยวเสมอเมื่อมีโอกาส (★★☆) 11. แสดงความรัก เช่น บอกรัก กอด หอมอย่างเปิดเผยเป็นประจำ (★★☆)	กรณีที่มีลูกมากกว่า 1 คน อาจทำให้แม่ไม่สามารถแบ่งเวลาให้ลูกได้เท่าที่ควร เช่น ต้องให้เวลากับลูกคนเล็กมากเพราะยังเด็กไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ทำให้ลูกคนโตน้อยใจ แม่ตระหนักได้ว่าลืมแสดงความรักกับลูกคนโต (★)

ลักษณะครอบครัว	จุดเด่น	จุดด้อย
3 รุ่นอายุ	1. มีสมาชิกในบ้านช่วยดูแลเด็ก เด็กได้รับการดูแลตลอดเวลา (☆☆☆) 2. เตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการเสมอ (☆☆☆) 3. ศึกษาและเข้าถึงข้อมูลการเลี้ยงดูเด็กจากแหล่งความรู้ต่างๆ (☆☆☆) 4. สมาชิกในบ้านเล่นกับเด็กเพื่อสร้างสัมพันธ์ (☆☆) 5. พูดคุยสื่อสารกับเด็กในเรื่องต่างๆ เช่น กิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน (☆☆☆) 6. พาเด็กไปทำกิจกรรมนอกบ้านเมื่อมีโอกาส (☆☆☆) 7. แสดงความรัก เช่น บอกรัก ชื่นชม กอดหอม อย่างสม่ำเสมอ (☆☆☆)	ปล่อยให้เด็กใช้โทรศัพท์มือถือและดูสื่อต่างๆ ลำพัง (☆)
ข้ามรุ่น	1. ให้ความรักกับเด็กอย่างเต็มที่ (☆☆☆) 2. เด็กสามารถช่วยเหลือและดูแลตนเองได้เร็ว (☆☆) 3. เมื่อผู้ดูแลไม่อยู่ด้วย เด็กสามารถดูแลตนเองได้ในกรณีที่ในบ้านมีเด็กหลายคน (☆) 4. แสดงความรัก บอกรัก กอดเด็กเสมอในกรณีที่ผู้ดูแลสามารถแสดงออกได้อย่างไม่เคอะเขิน (☆☆☆)	1. ไม่ติดตาม ส่งเสริม หรือกระตุ้นพัฒนาการของเด็กเท่าที่ควร (☆☆) 2. ในบางครั้งไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการ/มอบสิ่งต่างๆ ให้เด็กเกินความต้องการ (☆☆) 3. ไม่ค่อยพาเด็กไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและการเงิน (☆☆) 4. ปู่หรือตาใช้คำพูดรุนแรงดุเด็กเรื่องพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น เล่นโทรศัพท์มากเกินไป (☆☆) 5. ไม่ค่อยสื่อสารหรือพูดคุยกับเด็ก (☆) 6. ไม่เล่นหรือสร้างสัมพันธ์กับเด็กเท่าที่ควร (☆☆) 7. ปล่อยให้เด็กใช้โทรศัพท์มือถือและดูสื่อตามลำพัง ไม่มีการติดตามสิ่งที่เด็กดู (☆☆)

ลักษณะ ครอบครัว	จุดเด่น	จุดด้อย
พ่อ/แม่ เลี้ยงเดี่ยว	1. กรณีที่พ่อแม่เด็กยังสามารถพูดคุยกันได้ พ่อแม่ยังคงทำหน้าที่ในการดูแลเด็ก (★☆☆) 2. เด็กได้รับการดูแลเอาใจใส่ แสดงความรัก กอด หอม ชื่นชมและได้รับการสนับสนุนเต็มที่ตามความเหมาะสมที่ผู้ดูแลจะสามารถทำได้ (★☆☆) 3. ศึกษา ติดตาม กระตุ้นพัฒนาการอย่างใกล้ชิด (★☆☆) 4. จัดสรรเวลาเล่นกับเด็กเมื่อมีโอกาส (★☆☆) 5. เด็กดูแลและช่วยเหลือตนเองได้เร็ว (☆☆) 6. เข้าถึงและศึกษาวิธีการเลี้ยงเด็กจากแหล่งความรู้ต่างๆ สนับสนุน (★☆☆) 7. พ่อแม่ตระหนักและปรับวิธีการเลี้ยงเด็กเมื่อพบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพราะไม่อยากให้พ่อแม่ทะเลาะกัน (★) 8. พูดคุยกับเด็ก เลี้ยงเหมือนเพื่อน เพื่อให้เด็กเกิดความสบายใจที่จะเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ฟัง (★★)	1. พ่อเลี้ยงเดี่ยวกะทันหันมีทักษะในการดูแลลูกสาวจำกัด ให้ยาทำหน้าที่ดูแลเด็กเป็นหลัก (☆) 2. พ่อเลี้ยงเดี่ยวไม่ค่อยแสดงความรัก ต่อเด็ก (☆) 3. พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องหารายได้หลัก ไม่มีเวลาใกล้ชิดลูกเท่าที่ต้องการ (☆☆) 4. เด็กไปทำกิจกรรมนอกบ้านโดยไม่มีผู้ดูแลไปด้วยเนื่องจากผู้ดูแลต้องทำงาน (☆☆) 5. ความขัดแย้งของพ่อและแม่ทำให้เด็กตัดสินใจแก้ปัญหาเอง กลายเป็นพฤติกรรมมีปัญหา/เกร (★) 6. ตอบโต้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กด้วยการอ้างถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีของพ่อ/แม่ที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน (☆) 7. มีข้อจำกัดด้านการเงินทำให้ไม่สามารถสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจกรรมบางอย่างแก่เด็กได้ (☆☆) 8. ในบางครั้งเด็กได้รับสิ่งของมากกว่าความต้องการ เพราะพ่อ/แม่อยากให้เด็กมีสิ่งนั้นๆ เหมือนเพื่อน (★)

ความหมายสัญลักษณ์ : ★ หมายถึง เศรษฐฐานะกลาง-สูง
 ☆ หมายถึง เศรษฐฐานะกลาง
 ☆ หมายถึง เศรษฐฐานะกลาง-ล่าง

4.9 สรุป

การอบรมเลี้ยงดูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูในช่วงแรกของชีวิตเด็กมีความสำคัญมาก ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้ดูแลมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทัศนคติและบุคลิกภาพของเด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นวัยรุ่น ในประเทศญี่ปุ่นเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบตอบสนองเกินกว่าเหตุในวัยเด็กจะส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรมเมื่อโตขึ้น (Suzuki et al., 2016) การศึกษาในสหรัฐอเมริกาพบว่าพฤติกรรมของบิดาที่มีผลต่อผลการเรียนรู้ของบุตร การที่พ่อใช้เวลากับลูกหลังเลิกเรียน สื่อสารกับลูก และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูก ส่งเสริมให้ลูกมีผลการเรียนที่ดี (Ransaw, 2014) การศึกษาความสัมพันธ์ของปัญหาพฤติกรรมของเด็กและการเลี้ยงดูของผู้ปกครองในสวีเดน โดยเก็บข้อมูลจากพ่อและแม่ของเด็กอายุ 3-5 ปีจำนวน 504 คน แสดงให้เห็นว่าปัญหาพฤติกรรมของเด็กที่ประเมินโดยผู้ปกครองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเลี้ยงดูที่ไม่มีประสิทธิภาพ พ่อและแม่ที่มีการเลี้ยงดูแบบตอบสนองเกินกว่าเหตุ (over-reactivity) มีความขัดแย้งในการเลี้ยงดูระหว่างพ่อแม่ และการมีความพึงพอใจในการเลี้ยงดูในระดับต่ำเป็นปัจจัยสำคัญในการทำนายปัญหาพฤติกรรมของเด็ก พ่อและแม่ที่ประสบปัญหาพฤติกรรมของเด็กในระดับสูงมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวด/หย่อนยานในระเบียบวินัย (laxness) ตอบสนองเกินกว่าเหตุ (over-reactivity) ความไม่เข้าใจในการเลี้ยงดูเด็ก ในสถานการณ์ต่างๆ และภาวะซึมเศร้า (Salari, Wells and Sarkadi, 2014)

อย่างไรก็ตามการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการจัดอันดับปัญหาพฤติกรรมของลูก แม้ประเทศสวีเดนจะเป็นประเทศที่มีนโยบายในการสนับสนุนครอบครัวมาอย่างยาวนาน แต่การศึกษานี้ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการฝึกอบรมความเข้าใจในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับผู้ปกครอง เช่น การส่งเสริมให้พ่อแม่มีบทบาทในการเลี้ยงดูเด็กร่วมกัน การจัดอบรมการเลี้ยงดูบุตรเชิงบวก การให้ความรู้ในการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ การเปิดใจยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ที่ยังคงมีประโยชน์อย่างมากต่อการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมของเด็กในสวีเดน (Salari et al., 2014)

การศึกษานี้พบเด็กไทยอายุ 3-5 ปีมีความล่าช้ากว่าวัยของพัฒนาการด้านการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารและการเข้าใจภาษาและทำตามคำสั่งได้มากที่สุด พัฒนาการด้านนี้ต้องการเวลาและความเอาใจใส่ของผู้ดูแลเป็นอย่างมาก การเล่นจะช่วยให้เด็กได้ฝึกการสื่อสาร ได้ตอบกับคนด้วยการสื่อสารทางร่างกายและการใช้ภาษา การเล่นยังช่วยส่งเสริมการแสดงทางอารมณ์

ได้อย่างเหมาะสม การสื่อสารแบบเห็นหน้าช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และเลียนแบบการควบคุมกล้ามเนื้อบริเวณปากเพื่อออกเสียง การเรียนรู้นี้ไม่สามารถได้รับจากพี่เลี้ยงที่ไร้ชีวิตอย่างโทรศัพท์หรือแท็บเล็ต (tablet) การอ่านหนังสือมีความสำคัญอย่างมากที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และสะสมคำศัพท์ใหม่ๆ เพื่อใช้ในการสื่อสาร ดังนั้นผู้ดูแลควรใช้เวลาอันมีค่าของเด็กช่วยสร้างสรรกิจกรรมเพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาการอย่างสมวัย

ลักษณะครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปมีเด็กจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูกจากแนวโน้มลักษณะครอบครัวที่จะมีครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น และครอบครัวญาติอื่นๆ ที่ไม่มีพ่อแม่อาศัยอยู่ด้วยกันกับเด็ก อาจสร้างข้อจำกัดของการได้รับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มศักยภาพ ชุมชนหรือสถานเลี้ยงเด็กสามารถเข้ามามีส่วนร่วมที่จะช่วยจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการอย่างสมวัย (จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และ สุภรต์ จรัสสิทธิ์, 2560) โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทที่พบเด็กสงสัยว่ามีพัฒนาล่าช้าสูงที่สุด แม้รูปแบบครอบครัวจะเปลี่ยนไปแบบใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เด็กต้องการจากผู้ดูแลและสมาชิกในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอคือความรัก การกอดหรือการสัมผัสทางกายเป็นการแสดงความรักให้แก่เด็กอย่างเป็นรูปธรรมที่ทำได้ทุกที่ทุกเวลา ที่จะทำให้พวกเขารับรู้ถึงความรักที่พ่อแม่หรือผู้ดูแลมีต่อพวกเขาได้ทันที การบอกรักลูก/เด็ก รวมถึงการกอดหรือการสัมผัสทางกายจึงเป็นการเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมโดยไม่ต้องลงทุนด้วยเงิน แต่ได้ผลคุ้มค่า

อ้างอิง

- Arnold, D. S., O'Leary, S. G., Wolff, L. S. and Acker, M. M. (1993). The parenting scale: A measure of dysfunctional parenting in discipline situations. *Psychological Assessment*, 5(2), 137-144.
- Ransaw, T. (2014). The good father: African American fathers who positively influence the educational outcomes of their children. *Spectrum: A Journal on Black Men*, 2(2), 1-25. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/10.2979/spectrum.2.2.1>. doi:10.2979/spectrum.2.2.1
- Salari, R., Wells, M. B. and Sarkadi, A. (2014). Child behaviour problems, parenting behaviours and parental adjustment in mothers and fathers in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(7), 547-553. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/1403494814541595>. doi:10.1177/1403494814541595
- Suzuki, K., Kita, Y., Kaga, M., Takehara, K., Misago, C. and Inagaki, M. (2016). The association between children's behavior and parenting of caregivers: A longitudinal study in Japan. *Frontiers in public health*, 4, 17-17. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26913279>. doi:10.3389/fpubh.2016.00017
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และ สุภรต์ จรัสสิทธิ์. (2560). สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

“จำได้ไหมครั้งสุดท้ายที่กอดลูก?”

บทที่ 5

ปัจจัยแวดล้อมกับพฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี

“พฤติกรรมเด็ก สร้างได้ เริ่มต้นจากผู้ดูแล”

การเลี้ยงดูจากผู้ดูแลที่ใกล้ชิดเด็กมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการมีพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มปกติหรือเสี่ยง/มีปัญหา ผู้ดูแลคือผู้ที่ใช้เวลาอยู่ร่วมกับเด็กมากที่สุด จากงานศึกษาที่ผ่านมาพบว่าสภาวะแวดล้อมในครอบครัว รูปแบบการเลี้ยงดู ต่างก็มีความสัมพันธ์ต่อการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมของเด็ก (Drabick, Gadow and Sprafkin, 2006; นันทชา สงวนกุลชัย และ จินตนา ยูนิพันธุ์, 2559) และการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กยังมีผลต่อการเรียนรู้ทักษะศตวรรษที่ 21 เพื่อจะมีทักษะสำคัญติดตัวเป็นเกราะในการดำเนินชีวิตในโลกยุคดิจิทัล ในบทนี้นำเสนอ พฤติกรรมของเด็กซี-แอลฟา 6-14 ปี และปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กซี-แอลฟา รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนต่อการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21

5.1 พฤติกรรมของเด็กซี-แอลฟา 6-14 ปี

เมื่อดีใจ เสียใจ ไม่พอใจ หรือโกรธ เด็กจะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา บางพฤติกรรมอาจเป็นการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม ก้าวร้าว หรือบางสถานการณ์เด็กสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ รู้จักการวางตัว เข้าสังคมกับเพื่อนได้ การแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กในแต่ละด้าน เป็นการเรียนรู้มาจากการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูจากผู้ดูแลที่ใกล้ชิดเด็กที่สุด และรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กขึ้นกับประสบการณ์ การเรียนรู้ ของผู้ดูแลเด็กแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน ทั้งจากความแตกต่างทางเศรษฐฐานะ ลักษณะครอบครัวที่อยู่อาศัย ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูเด็ก (นภเนต ธรรมบวร, 2541) ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะส่งผลไปยังการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก ทั้งพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน ได้แก่ ปัญหาอารมณ์ ความประพฤติก่เร่ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง ความสัมพันธ์กับเพื่อน และพฤติกรรมที่เป็นจุดแข็ง ได้แก่ สัมพันธภาพทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของเด็กจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งจากโรงเรียน การสังเกตจากสิ่งรอบตัว ประสบการณ์ที่ได้รับจากเรื่องต่างๆ มุมมองความคิดของเด็ก และจากการเลี้ยงดูของผู้ดูแล ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กทั้งสิ้น (Ladd, 2002; Parke, 1998)

ในการศึกษานี้ ได้ประเมินพฤติกรรมเด็กอายุ 6 - 14 ปี จำนวน 957 คน โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก The Strengths and Difficulties Questionnaire-SDQ โดยให้ผู้ดูแลหลักของเด็กเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมทั้ง 5 ด้าน ที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็ก ผลการประเมินสรุปเป็นคะแนนรวมรายด้านและเปรียบเทียบกับเกณฑ์คะแนนของเครื่องมือ SDQ แต่ละด้านจึงจะสามารถระบุได้ว่าเด็กมีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหาในแต่ละด้านหรือไม่ หากคะแนนผ่านเกณฑ์ทั้ง 5 ด้านจะถือว่าเด็กอยู่ในกลุ่มปกติ หากคะแนนตกอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาด้านใดด้านหนึ่งจะถือว่าเด็กอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

ในภาพรวมเด็กซี - แอลฟามีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติ ร้อยละ 85.8 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน 4 ด้าน คือ ปัญหาด้านอารมณ์ ด้านพฤติกรรม ความประพฤติก่เร่ ด้านพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน พบว่า พฤติกรรมปัญหาด้านอารมณ์ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา พบสูงที่สุด ถึงร้อยละ 22.7 รองลงมาคือ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น ด้านความประพฤติก่เร่ และความสัมพันธ์กับเพื่อน (ร้อยละ 14.4 11.3 และ 7.1

ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาพฤติกรรมที่เป็นจุดแข็งคือ ความสามารถทางสังคม โดยประเมินจากการแสดงความห่วงใย การช่วยเหลือคนรอบข้าง การแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน พบว่าเด็กซี-แอลฟามีพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคมเกือบทั้งหมดอยู่ในกลุ่มปกติ (รูป 5.1)

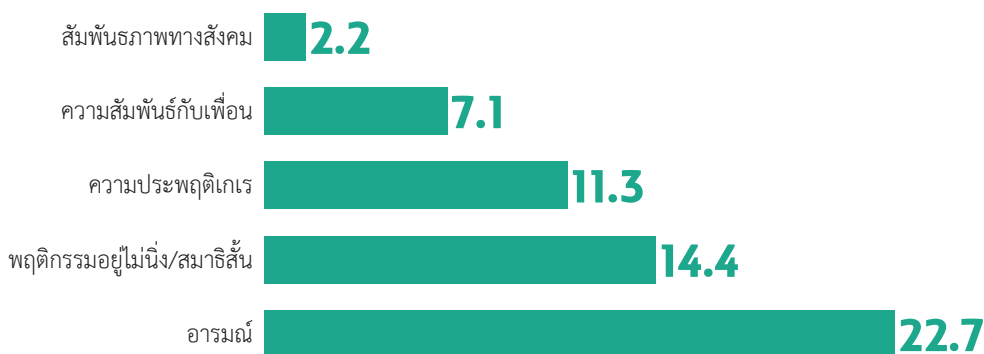
เด็กซี-แอลฟา จากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนด้านอารมณ์อยู่ในกลุ่มปกติร้อยละ 77.3 พฤติกรรมด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นอยู่ในกลุ่มปกติร้อยละ 85.6 พฤติกรรมด้านความประพฤติกเล่อยู่ในกลุ่มปกติร้อยละ 88.7 และพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนอยู่ในกลุ่มปกติร้อยละ 92.9 ผู้ดูแลประเมินเด็กเกือบทั้งหมดว่ามีจุดแข็งในด้านความสามารถทางสังคมอยู่ร้อยละ 97.8

เครื่องมือ SDQ ประเมินพฤติกรรมที่เป็นปัญหา 4 ด้าน ได้แก่

- อารมณ์
- ความประพฤติกเล่
- พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น
- ความสัมพันธ์กับเพื่อน

และ พฤติกรรมที่เป็นจุดแข็ง คือ สัมพันธภาพทางสังคม

รูป 5.1 เด็กอายุ 6-14 ปีที่มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา (ร้อยละ)

85.5%

ของเด็ก 6-14 ปี มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติ

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กซี-แอลฟา

พฤติกรรมของเด็กได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของผู้ดูแลซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด รวมถึงปัจจัยสภาวะแวดล้อมรอบตัวเด็ก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม การศึกษานี้ได้นำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ เขตพื้นที่อยู่อาศัย ระดับการศึกษา ระดับรายได้ ลักษณะครอบครัว และสภาพแวดล้อมในครอบครัว

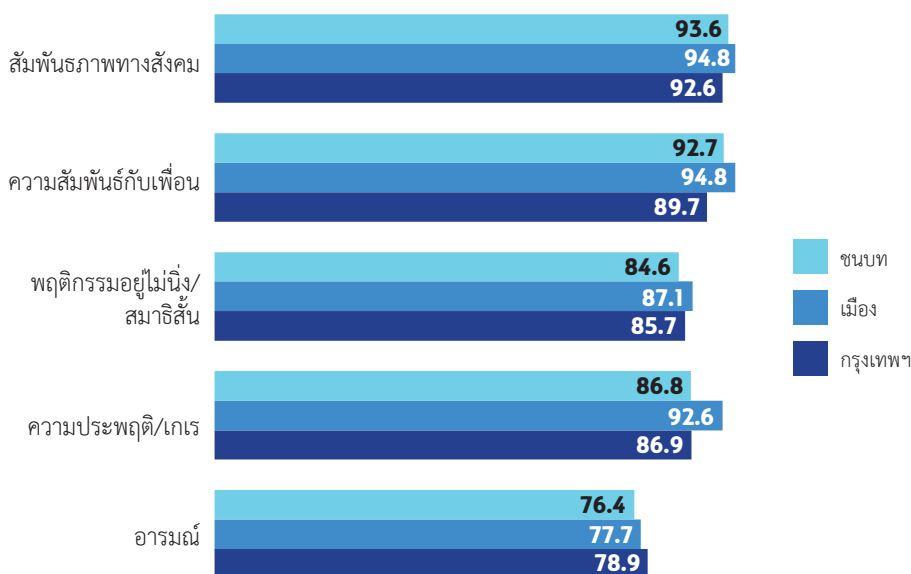
5.2.1 พฤติกรรมของเด็กแตกต่างกันไปตามเขตพื้นที่อยู่อาศัย

ความแตกต่างของโอกาสและการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ระหว่างเขตเมืองและชนบททำให้เกิดช่องว่างรายได้และการพัฒนาอื่นๆ รวมถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็กในพื้นที่เมืองและชนบทมีความแตกต่างกัน การศึกษานี้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ พื้นที่เมือง พื้นที่ชนบท และพื้นที่กรุงเทพฯ ข้อมูลจากการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเด็กซี-แอลฟาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทมากที่สุด คือร้อยละ 48 รองลงมาคือพื้นที่เขตเมืองและกรุงเทพฯ (ร้อยละ 33 และ 19 ตามลำดับ) เด็กที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองมีพฤติกรรม 4 ด้าน อยู่ในกลุ่มปกติสูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ และเขตชนบท ยกเว้นพฤติกรรมด้านอารมณ์ที่เด็กซี-แอลฟาในพื้นที่กรุงเทพฯ มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติสูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่พื้นที่อื่น

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กในพื้นที่ชนบทและกรุงเทพฯ พบว่าเด็กซี-แอลฟาในพื้นที่ชนบทมีพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนและสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในกลุ่มปกติสูงกว่าเด็กในกรุงเทพฯ ขณะที่เด็กซี-แอลฟาในกรุงเทพฯ มีพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น อยู่ในกลุ่มปกติ สูงกว่าเด็กซี-แอลฟาในเขตชนบท

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อทดสอบว่าพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมีความแตกต่างไปตามเขตพื้นที่อยู่อาศัยหรือไม่ พบว่า เด็กที่อยู่ในเขตพื้นที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน มีการแสดงพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ เด็กซี - แอลฟาในเขตเมืองมีความประพฤติ/เกร อยู่ในกลุ่มปกติ สูงกว่าเด็กซี - แอลฟาที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และชนบท

รูป 5.2 พฤติกรรม 5 ด้านของเด็ก 6-14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ
จำแนกตามเขตพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

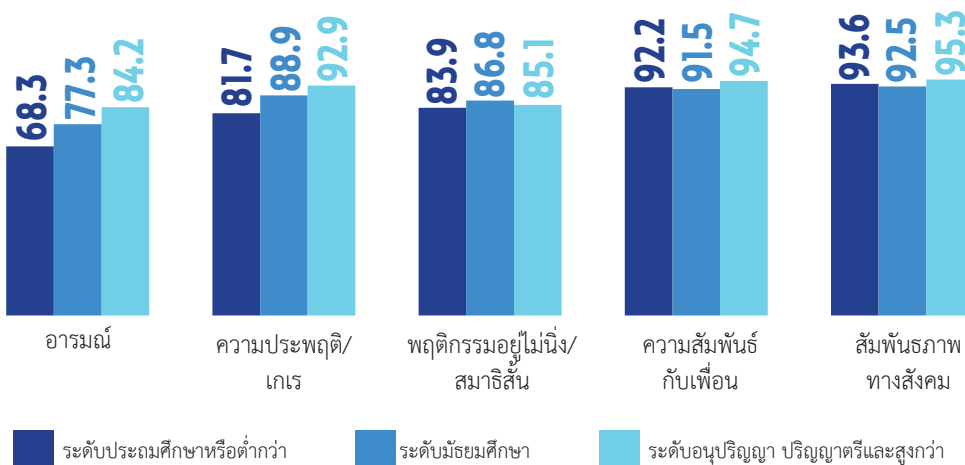

5.2.2 ระดับเศรษฐฐานะของผู้ดูแลมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก

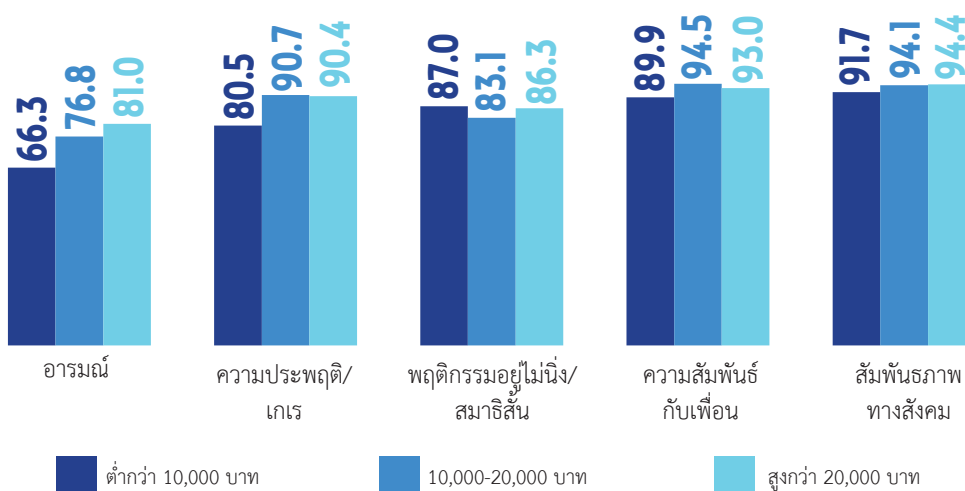
เด็กซี - แอลฟาที่มีผู้ดูแลมีระดับการศึกษาสูง ระดับรายได้สูง มีการแสดงออกทางพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติสูงกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลมีระดับการศึกษาต่ำ และรายได้ต่ำ ทั้งนี้ จากการทดสอบทางสถิติพบว่า ระดับการศึกษาและระดับรายได้ครัวเรือนมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก ในด้านอารมณ์ และ ความประพฤติ/เกร กล่าวคือ เด็กซี - แอลฟาที่มีผู้ดูแลจบระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมด้านปัญหาอารมณ์ ความประพฤติ/เกร และอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา สูงกว่าเด็กซี - แอลฟาที่มีผู้ดูแลจบการศึกษาที่สูงกว่า ซึ่งผู้ดูแลเด็กซี - แอลฟาจากการศึกษานี้ประมาณ 2 ใน 5

มีระดับการศึกษาต่ำคือ ระดับประถมศึกษา เช่นเดียวกับกับครัวเรือนของเด็กซี - แอลฟาที่มีรายได้ครัวเรือนมากกว่า 20,000 บาท เด็กมีการแสดงออกทางพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติมากกว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อเดือน

รูป 5.3 พฤติกรรมเด็ก 6-14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ
จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ดูแล (ร้อยละ)

รูป 5.4 พฤติกรรมเด็ก 6-14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ
จำแนกตามระดับรายได้ของครัวเรือน (ร้อยละ)

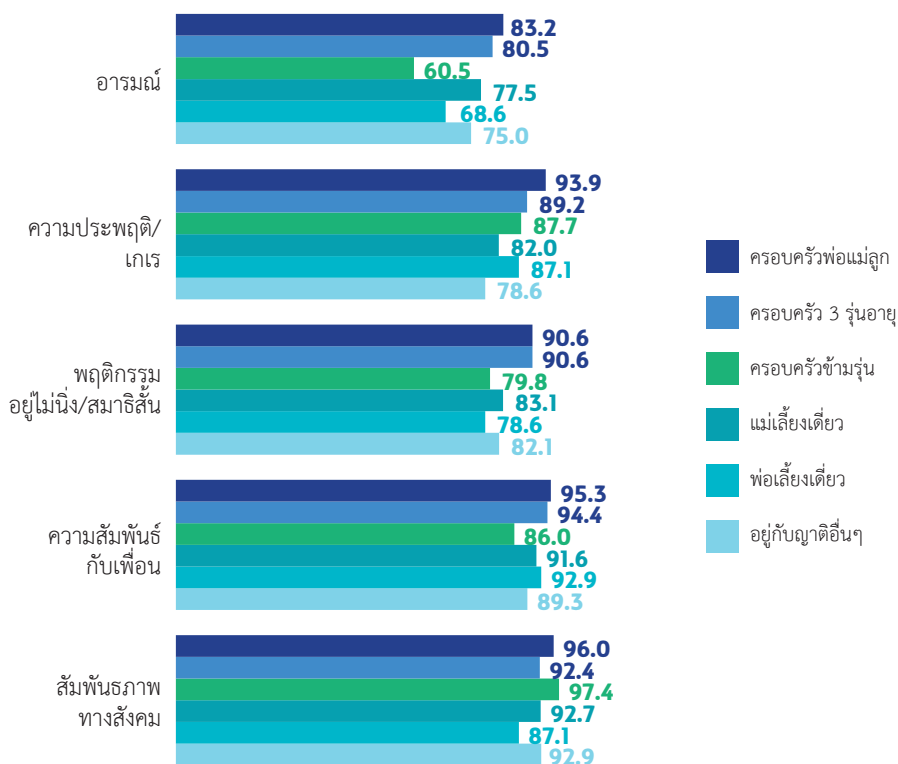
5.2.3 ลักษณะของครอบครัวของเด็กซี-แอลฟา

รูปแบบการอยู่อาศัยของครัวเรือนหรือลักษณะของครอบครัวเด็กซี - แอลฟามีผลต่อการแสดงพฤติกรรม เนื่องจากการแสดงบทบาทของสมาชิกในครอบครัว มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูเด็ก การศึกษานี้ได้จำแนกรูปแบบการอยู่อาศัยของเด็กซี - แอลฟา ดังนี้ ครอบครัวพ่อแม่ลูก ครอบครัว 3 รุ่นอายุ ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว/แม่เลี้ยงเดี่ยว และครอบครัวที่อยู่กับญาติอื่นๆ

จากการประเมินพฤติกรรมเด็กด้วยเครื่องมือ SDQ พบว่า เด็กซี - แอลฟาที่ได้อยู่กับพ่อแม่ คือเป็นครอบครัวพ่อแม่ลูก มีพฤติกรรม 5 ด้าน อยู่ในกลุ่มปกติ ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในครอบครัวลักษณะอื่น รวมไปถึง เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มี 3 รุ่นอายุ เช่น พ่อแม่ ลูก และปู่/ย่า/ตา/ยาย เด็กมีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติสูงเกือบทุกด้าน ในสัดส่วนที่สูงรองจากเด็กที่อยู่ในครอบครัวพ่อแม่ลูก ข้อมูลสะท้อนให้เห็นภาพชัดเจนว่า การที่เด็กได้อยู่ร่วมกับทั้งพ่อและแม่ มีโอกาสต่อการพัฒนาสร้างเสริมพฤติกรรมที่ดีได้ดีที่สุด

พฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในครอบครัวข้ามรุ่น พ่อเลี้ยงเดี่ยว/แม่เลี้ยงเดี่ยว หรืออยู่กับญาติอื่นๆ มีการแสดงออกทางพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา สูงกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวพ่อแม่ลูก และครอบครัว 3 รุ่นอายุ โดยเฉพาะเด็กที่อยู่กับครอบครัวข้ามรุ่นจะมีพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาสูง ในพฤติกรรมด้านอารมณ์ พฤติกรรมอยู่นิ่ง/สมาธิสั้น และความสัมพันธ์กับเพื่อน

รูป 5.5 พฤติกรรมเด็ก 6-14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามลักษณะครอบครัว (ร้อยละ)

5.2.4 แม่ไม่ใช่พ่อแม่ตัวจริงก็เลี้ยงเด็กได้ดี

เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวพ่อแม่ลูกมีพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวประเภทอื่น อย่างไรก็ตาม ครอบครัวลักษณะอื่น สามารถเลี้ยงเด็กให้มีพฤติกรรมดีได้ ด้วยความรัก ความใกล้ชิด และใส่ใจจากสมาชิกในครอบครัว ไม่จำเป็นต้องเป็นพ่อแม่เท่านั้นจึงจะเลี้ยงลูกได้ดี ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าแม่จะไม่ใช่พ่อแม่ตัวจริง เช่น ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัวที่อยู่กับญาติอื่นๆ เด็กได้รับการดูแลจากปู่/ย่า ตา/ยาย หรือน้า ซึ่งไม่ใช่พ่อแม่แท้ๆ ของเด็ก แต่เด็กก็ยังได้รับความรัก ความใส่ใจ และการดูแลที่ดีไม่ต่างจากเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตัวจริง โดยผู้ดูแล เช่น ตา/ยาย ปู่/ย่า หรือญาติคนอื่นๆ จะมีบทบาทในการช่วยเหลือดูแล โดยศึกษาจากแหล่งความรู้ต่างๆ หรือปรึกษาจาก

ผู้ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเด็ก เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง หรือจัดสรรความสะดวกให้กับพ่อแม่ เช่น ช่วยแต่งตัวให้เด็กก่อนไปโรงเรียน ทำกับข้าวให้เด็ก หรือไปรับ-ส่งเด็กที่โรงเรียนแทนพ่อแม่ที่ต้องทำงานประจำและมีข้อจำกัดด้านเวลา จากข้อมูลสะท้อนให้เห็นว่าแม่ไม่ใช่พ่อแม่ แต่การตัดสินใจสิ่งต่างๆ จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้กับเด็กเสมอและพร้อมที่จะสนับสนุนให้เด็กได้ทำสิ่งที่ชอบและสนใจอย่างเต็มที่ตามความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน การเงิน หรือกิจกรรมต่างๆ เช่นการไปเที่ยวต่างจังหวัดเมื่อมีโอกาส เพื่อให้เด็กได้มีความสุขตามวัย ดังนั้น การมีสมาชิกครอบครัวคนอื่นนอกจากพ่อแม่คอยสนับสนุนการเลี้ยงดูเด็ก ก็เป็นปัจจัยเอื้อให้เด็กมีพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มปกติได้เช่นกัน

ครอบครัว 3 รุ่นอายุ สมาชิกในครอบครัวคือทีมสนับสนุนที่เข้มแข็ง

คุณพ่อคุณแม่ตกลงกันว่า หากพี่ชายของน้องขวัญมีเรื่องอะไรจะให้แม่เป็นที่ปรึกษา แต่หากทำผิด คุณพ่อจะเป็นฝ่ายพูดคุยและลงโทษ พ่อจะเป็นคนสอนลูกชายเรื่องทักษะการใช้ชีวิต ความรัก การให้เกียรติคนอื่น ในทางกลับกัน หากน้องขวัญ ลูกสาวทำผิด แม่จะเป็นคนจัดการเอง การสอนทักษะต่างๆ จะเป็นแม่ และคุณย่า

พ่อของเด็กหญิง อายุ 12 ปี ครอบครัวพ่อแม่ลูก

5.2.5 ลักษณะครอบครัวแตกต่างกัน ความกังวลที่มีต่อเด็กก็แตกต่างกัน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าผู้ดูแลที่อยู่ในครอบครัวแต่ละประเภทต่างมีความกังวลใกล้เคียงกันในเรื่องอนาคตและการเติบโตของเด็ก

ความกังวลของผู้ดูแลเด็กที่อยู่ในครอบครัวพ่อแม่ลูก จะมีความกังวลในด้านสุขภาพของเด็กและการดูแลเด็กที่ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ มากกว่าจะกังวลในเรื่องค่าใช้จ่าย ทักษะการใช้ชีวิต สภาพจิตใจของเด็ก ซึ่งพบว่าเป็นความกังวลของผู้ดูแลในครอบครัวลักษณะอื่น

ผู้ดูแลของเด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ เรื่องที่ผู้ดูแลกังวล คือ ความรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายของเด็ก รวมไปถึงค่าเรียนต่างๆ ในครอบครัวข้ามรุ่น ที่ผู้ดูแลคือ ผู้สูงอายุ สิ่งที่เป็นห่วงคือ ความกังวลว่าจะสอนเด็กไม่ได้ เมื่อเด็กเริ่มมีความคิดเป็นของตัวเอง เพราะความต่างวัยที่ห่างกันมาก เป็นความกังวลล่วงหน้าของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ดูแล นอกจากนี้ ผู้ดูแลที่เป็นผู้สูงอายุยังกังวลต่อการใช้ชีวิตของเด็กในพื้นที่นอกบ้าน ไม่อยากให้เด็กออกไปเรียนหรือใช้ชีวิตในสถานที่ไกลจากบ้านเพราะเกรงว่าคนอื่นจะไม่เข้าใจหรือดูแลเด็กเหมือนอย่างที่บ้านตนเองได้ทำ

ในขณะที่ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว จะให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตในเรื่องการดูแลตนเองรวมถึงความเป็นห่วงในอนาคตของเด็ก เด็กหญิงที่อายุน้อยผู้ดูแลมีความเป็นห่วงเรื่องการคบเพื่อน การมีแฟน การไปเที่ยวข้างนอกโดยลำพังหรือไปกับเพื่อน จึงพยายามที่จะสร้างภูมิคุ้มกันและส่งเสริมศักยภาพของเด็กให้สามารถดูแลตนเองได้ ฟังตนเองได้

ผู้ดูแลเด็กที่อยู่ในครอบครัวข้ามรุ่น และ พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว มีความกังวลต่อเด็กเกี่ยวกับสถานะทางด้านจิตใจของเด็กมากกว่าผู้ดูแลในครอบครัวลักษณะอื่น กรณีที่เด็กมีลักษณะนิสัยเงียบและไม่ค่อยพูด ผู้ดูแลมีความกังวลว่าเด็กจะเก็บกดและไม่แสดงออกในสิ่งที่ต้องการทำให้ผู้ดูแลไม่เข้าใจหรือตอบสนองความต้องการของเด็กได้

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ต้องการความใส่ใจอย่างใกล้ชิด

น้องคิว อายุ 11 ปี เติบโตในครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว อยู่อาศัยกับแม่และยาย น้องมีลักษณะความเป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อน มีบุคลิกกล้าแรงแปลงและชอบอยู่กับเพื่อน

รูปแบบการเลี้ยงดูของคุณแม่

1. ฝึกทักษะการใช้ชีวิต เช่น การฝึกให้เด็กซื้อของด้วยตนเอง ฝึกให้ทำงานบ้านเอง สอนให้ระวังตัว ผ่านการดูตัวอย่างจากละคร เป็นต้น
2. มีการสื่อสารระหว่างกันเป็นประจำ ถึงกิจกรรมที่จะต้องทำในโรงเรียนแต่ละวัน ถามความคิดเห็น ความต้องการของลูกทุกครั้งที่ต้องตัดสินใจร่วมกัน
3. หมั่นสังเกตพฤติกรรมของเด็กจากสมุดขมุขพุดตั้งแต่เด็กจนถึงการสังเกตพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของเด็ก เช่น ลูกไม่ชอบนมจืด เลยต้องผสมนมจืดในน้ำหวาน

แม่ของเด็กชายอายุ 11 ปี ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

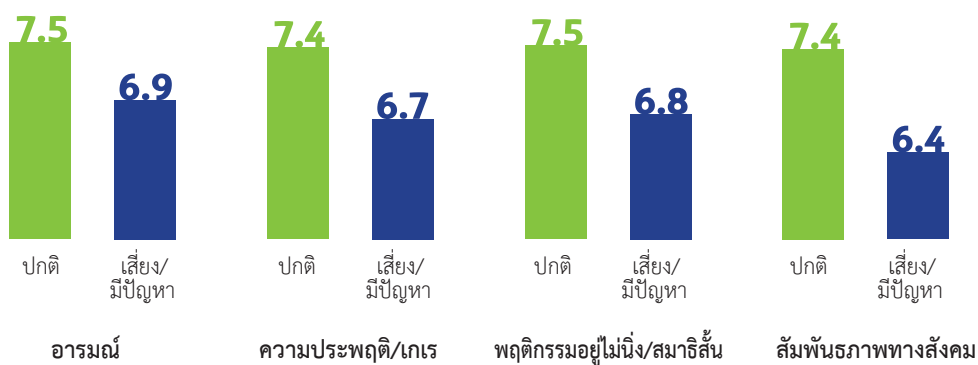
5.2.6 สภาพแวดล้อมในครอบครัวกับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก

บรรยากาศทางสังคม (social climate) หรือสภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก เครื่องมือ “Family Environment Scale (FES)” ใช้ประเมินสภาพแวดล้อมในครอบครัว 3 ด้าน ได้แก่ การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion) ซึ่งสะท้อนถึงความผูกพันระหว่างสมาชิกครอบครัว การแสดงออก (expressiveness) ที่ทำได้ อย่างเปิดเผยและการปฏิบัติต่อกัน และความขัดแย้ง (conflict) สะท้อนถึงความอบอุ่นของครอบครัว ค่าเฉลี่ยสภาวะแวดล้อมของครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรม ทั้ง 5 ด้าน ดังรูป 5.6 - 5.8 แสดงค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion), การแสดงออก (expressiveness) และความขัดแย้ง (conflict) ตามลำดับ โดยจำแนกตามพฤติกรรมเด็กที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างเด็กที่มีพฤติกรรมในกลุ่มปกติและเด็กที่มีความเสี่ยง/ปัญหา

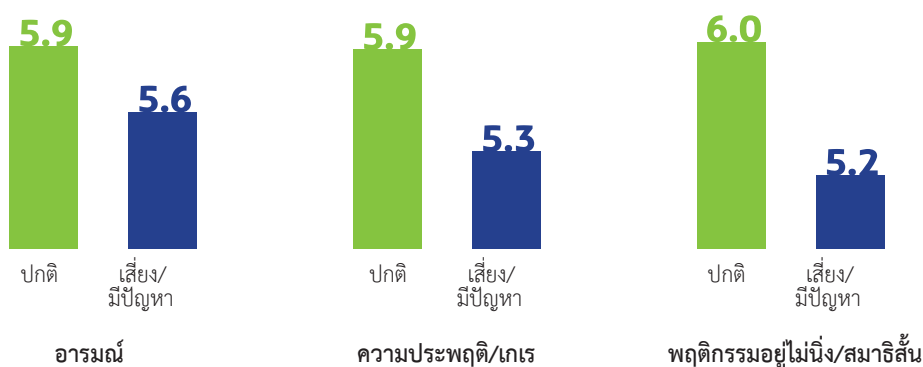
ครอบครัวที่มีบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่ดี คือ การแสดงออกของสมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวมีการแสดงความรัก ความเอาใจใส่ แสดงบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวอย่างเหมาะสม หรือไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัวทั้งทางด้านกายและวาจา บรรยากาศครอบครัวลักษณะนี้ จะมีค่าคะแนนการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และการแสดงออกภายในครอบครัวที่สูง ขณะที่ครอบครัวที่มีการทะเลาะเบาะแว้ง บรรยากาศสภาพแวดล้อมในครอบครัวจะส่งผลให้คะแนนในด้านความความขัดแย้งภายในครอบครัวสูง

เด็กซี - แอลฟาที่มีพฤติกรรมปกติทั้ง 5 ด้าน พบว่า อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีบรรยากาศภายในครอบครัวที่ดี คือ อยู่ในครอบครัวที่มีการยึดเหนี่ยวทางจิตใจสูง และสมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกต่อกันสูง สมาชิกในครอบครัวมีความขัดแย้งกันต่ำ โดยเมื่อทดสอบทางสถิติพบว่า การแสดงออกทางพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ในด้านอารมณ์ ความประพฤติกเล่ และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น มีผลจากการเลี้ยงดูในสภาวะแวดล้อมครอบครัวที่แตกต่างกัน

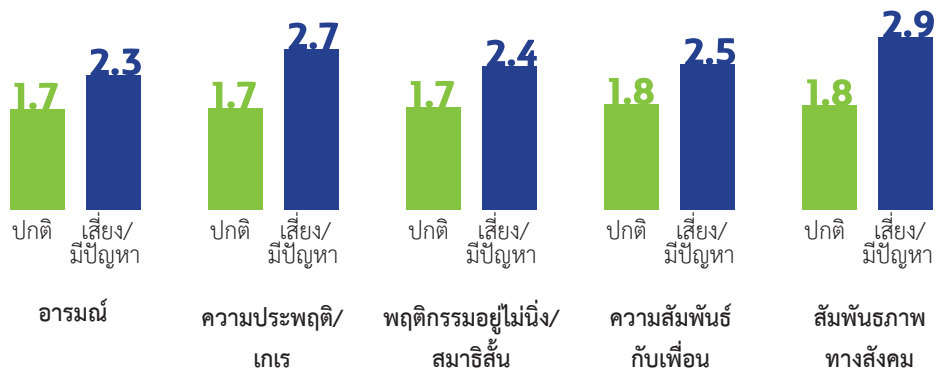
รูป 5.6 ค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion)
จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก

รูป 5.7 ค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการแสดงออก (expressiveness)
จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก

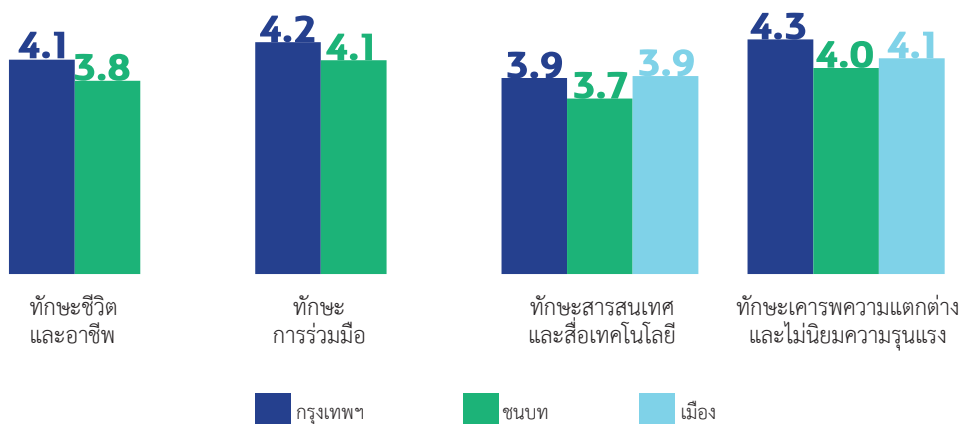
รูป 5.8 ค่าเฉลี่ยสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านความขัดแย้ง (conflict)
จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก

5.3 สภาพแวดล้อมช่วยสนับสนุนทักษะศตวรรษที่ 21

การประเมินทักษะศตวรรษที่ 21 พบว่า เด็กหญิงมีทักษะศตวรรษที่ 21 สูงกว่าเด็กชายในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทักษะชีวิตและอาชีพ นอกจากนี้แล้ว สิ่งแวดล้อมยังมีส่วนสนับสนุนทักษะศตวรรษที่ 21 สภาพแวดล้อมในพื้นที่กรุงเทพฯ และพื้นที่เขตเมือง ยังคงเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 รูป 5.9 แสดงเฉพาะข้อมูลที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า 4 ทักษะที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเด็กในพื้นที่กรุงเทพฯ และชนบท คือ ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะการร่วมมือ ทักษะสารสนเทศและสื่อเทคโนโลยี และทักษะเคารพความแตกต่างและไม่นิยมความรุนแรง

รูป 5.9 ค่าเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย

ความเหลื่อมล้ำกับโอกาสในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 เมื่อระดับรายได้ครัวเรือนที่แตกต่างกันยังคงเป็นอุปสรรคหลักต่อการพัฒนาทักษะของเด็กในเกือบทุกทักษะ ยกเว้นทักษะด้านการสื่อสาร เนื่องจากการมีช่องทางการสื่อสารในหลายรูปแบบ ที่ครัวเรือนในแต่ละระดับเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงได้จึงไม่พบว่าเด็กที่เติบโตมาในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจแตกต่างกันจะมีทักษะด้านการสื่อสารแตกต่างกัน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและโอกาสการพัฒนา ยังคงฉายภาพให้เห็นชัดเจนขึ้นเมื่อครัวเรือนที่มีเงินออมพอเหลือเก็บพบว่าเด็กจะมีคะแนนทักษะในศตวรรษที่ 21 สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีเงินออม

5.4 สรุป

ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มปกติของเด็ก ได้แก่ ระดับเศรษฐกิจฐานะของผู้ดูแล ผู้ดูแลที่มีการศึกษาสูง มีระดับรายได้ครอบครัวสูง เด็กมีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติสูงกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลมีระดับเศรษฐกิจฐานะต่ำ นอกจากนี้แล้ว การอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมือง ชนบท และกรุงเทพมหานคร มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กที่แตกต่างกัน เด็กซี - แอลฟาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมืองยังคงเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมให้มีการแสดงพฤติกรรมในกลุ่มปกติสูงกว่าพื้นที่อื่น ดังนั้น ข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจและความแตกต่างของเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาส่งเสริมเด็กให้มีการพัฒนาการเติบโตอย่างเหมาะสม มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

ลักษณะครอบครัวของเด็กซี - แอลฟา เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการแสดงออกด้านพฤติกรรมแต่ละด้านของเด็ก เด็กจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการที่ครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้า “พ่อแม่และลูก” เพราะพ่อแม่และแม่เป็นผู้ดูแลที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าครอบครัวจะไม่ได้อยู่กันพร้อมหน้าพ่อแม่และลูก แต่หากสามารถสร้างบรรยากาศในครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว จะเป็นภูมิคุ้มกันภัยให้เด็กมีพฤติกรรมปกติ ไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเติบโตเป็นพลเมืองรุ่นซี - แอลฟาที่ดีของสังคม

อ้างอิง

- Drabick, A. G. D., Gadow, K. D. and Sprafkin, J. (2006). Co-occurrence of conduct disorder and depression in a clinic-based sample of boys with ADHD. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(8), 766-774.
- Ladd, G. W., and Pettit, S. (2002). Parenting and the development of children's peer relationships. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting: Vol. 5: Practical Issues in Parenting* (pp. 269-3029). Mahwah, New Jersey: Erlbaum.
- Parke, R. D., and Buriel, R. . (1998). Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives. In W. In Damon (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol.3 Social, Emotional, and Personality Development*. New York: Wiley.
- นภเนต ธรรมบวร. (2541). บทบาทของครอบครัวกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นันทา สงวนกุลชัย และ จินตนา ยูนิพันธุ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านสัมพันธภาพพฤติกรรม การเป็นพ่อแม่ ภาวะซึมเศร้าของแม่และภาวะติดสุราของพ่อกับปัญหาพฤติกรรมในเด็กสมาธิสั้นภาคกลางตอนบน. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 30(2).
- วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, ธเนศ กิตติศรีวรพันธุ์ และสุริยาพร จันทร์เจริญ. (2563). *ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน-โรงเรียนของเด็กเจนซี-แอลฟา*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

เด็กดี...ที่มีแม่เลี้ยงเดี่ยว

ชีวิตที่ไม่มีพ่อ

คิวิ อายุ 11 ปี เป็นเด็กผู้ชายที่ร่าเริง อาศัยอยู่กับแม่และยาย คุณพ่อเสียชีวิตตอนน้องคิวิ อายุ 3 ปี คุณแม่เป็นผู้ดูแลหลักและมีคุณยาย ช่วยเลี้ยงดูด้วย มีเพื่อนบ้านที่เป็นญาติอาศัย อยู่ใกล้กัน คิวิชอบเล่นกีฬาฟุตบอล มีความเป็นผู้นำและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงมักจะได้รับเลือก เป็นหัวหน้ากลุ่ม คิวิได้รับทุนเรียนฟรีตั้งแต่อนุบาล คุณแม่จึงเสียค่าใช้จ่ายเพียงค่าหนังสือเรียน และค่าเรียนพิเศษ คิวิเรียนอยู่ชั้นป.4 ผลการเรียนระดับดีมาก ชอบไปวัด ใส่บาตรกับแม่ น้องมักจะคิดกิจกรรมที่อยากทำด้วยตัวเอง แล้วจึงขออนุญาตจากแม่หรือไปด้วยกัน เช่น ชวนเพื่อนและแม่ของเพื่อนๆ ไปกินหมูกระทะหลังสอบเสร็จ ทำให้ได้มีโอกาสรู้จักกัน

กิจกรรมประจำวัน

แม่ฝึกให้คิวิฝึกดูแลตัวเอง โดยการตื่นนอนแต่เช้าและเตรียมตัวเพื่อขึ้นรถรับส่งประจำ เดินทางไปโรงเรียนเวลา 6.30 น. หลังเลิกเรียนทุกวันจะเรียนพิเศษที่โรงเรียน หลังเรียนพิเศษ ในวันจันทร์ ถึง พุธ จะมีรถของโค้ชฟุตบอลมารับจากโรงเรียนไปส่งเพื่อเรียนฟุตบอลซึ่งมี ค่าใช้จ่ายเดือนละ 100 บาท ช่วงปิดเทอมจึงจะได้เรียนว่ายน้ำ แม่จะได้ใช้เวลาตอนกลางคืน อยู่กับลูก และดูทีวีด้วยกันจนถึงเวลา 21.30 น.

ฝึกงานกับแม่

คิวิมักขอติดตามแม่มาขายกาแฟที่ห้างสรรพสินค้าในวันหยุด จึงได้เรียนรู้การทำงานของแม่ แม่ฝึกให้คิวิซื้อของในห้างที่แม่ขายของอยู่ด้วยตัวเองตั้งแต่ชั้น ป.1 เช่น สอนให้น้องชื่อน้ำตาล ช่วงแรกจะพาไปซื้อด้วยกัน หลังจากนั้นจึงฝึกให้น้องเดินไปซื้อเอง เนื่องจากแม่ต้องทำงาน จึงไม่ค่อยมีโอกาสพาคิวิไปเที่ยว ดังนั้นน้ำที่อยู่บ้านใกล้กันมักจะชวนคิวิไปเที่ยวด้วย

โทรศัพท์เพื่อความบันเทิงและการเรียนรู้

คิวิจะได้เล่นโทรศัพท์เวลาอยู่ที่ร้านกาแฟกับแม่ในวันหยุด เพราะมี Wifi ที่ร้าน คิวิมักเล่นเกม ดูการ์ตูน ฟังเพลงวัยรุ่น และค้นคว้าข้อมูลเพื่อทำงานส่งครู โดยเฉลี่ยจะใช้ประมาณ 4-5 ชั่วโมง แม่จะสังเกตว่าลูกเล่นอะไร หากเป็นรายการตลกที่ใช้คำหยาบ แม่จะเตือน

ใช้สื่อเพื่อสอนลูก

แม่คอยเปรียบเทียบการเติบโตของลูกกับสมุดสุขภาพ (สีชมพู) และหาข้อมูลการเลี้ยงดูลูก โดยอ่านหนังสือรักลูก และดูจาก youtube หาวิธีแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็ก สอนให้น้องทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ เช่น เก็บผ้าที่ตากอยู่ รดน้ำต้นไม้ ล้างจานหลังกินข้าว ช่วยแม่ทำกับข้าว จนตอนนี้ น้องทำอาหารได้บ้างแล้ว สอนให้น้องประหยัด สอนให้ระมัดระวังตัวเอง โดยยกตัวอย่างใช้ข้าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็ก สอนให้แยกแยะคนดีคนชั่วจากการดูละคร น้องมักกอดแม่และยายเพื่อแสดงความรัก หลังเลิกเรียนแม่จะคอยถามว่า จะต้องเตรียมของอะไรเพื่อทำงานส่งครูบ้าง แม่มักถามความชอบของลูกก่อนตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆ

รางวัลและกำโทษ

แม่จะให้รางวัลเมื่อผลการเรียนเป็นที่น่าพอใจ โดยการพาไปดูหนัง หรือซื้อของที่ลูกอยากได้ ถ้าลูกทำผิดจะลดเงินไปโรงเรียนที่ไม่กระทบค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผล เพราะลูกไม่ทำผิดซ้ำ

น้องมักกอดแม่และยาย เพื่อแสดงความรัก

“ได้ดี...ที่มีแม่เลี้ยงเดี่ยว”

“การดีลูกด้วยไม่เรียวก็ได้ผลเช่นกัน แต่ทำให้น้องร้องไห้เสียใจ”

แม่น้องคิว

บทที่ 6

บทบาทผู้ดูแลกับพฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี

“การอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด ช่วยพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21”

พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กคาดหวังให้เด็กเติบโตและใช้ชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างมีความสุข มีทักษะที่จำเป็นเพื่อเท่าทันโลกยุคเทคโนโลยีก้าวล้ำ ทักษะศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะที่มุ่งให้เด็กได้มีความรู้ พร้อมในการดำเนินชีวิตในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งต่างไปจากวิถีชีวิตเดิมในรุ่นพ่อแม่ของเด็กซี - แอลฟา โดยเฉพาะเด็กที่เติบโตในครอบครัวข้ามรุ่น ที่มีผู้สูงอายุเป็นผู้ดูแลหลัก บทบาทการเลี้ยงดูและวิถีชีวิตที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นความท้าทายของผู้ดูแลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เกิดในยุคนี้ ดังนั้น บทนี้จึงนำเสนอรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กให้มีพฤติกรรมที่ไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมปกติ หรืออยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การเลี้ยงดูและทักษะศตวรรษที่ 21

6.1 รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กให้มีพฤติกรรมที่ไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างไร จะสะท้อนผ่านพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมา (Goodson, 2014) ลักษณะการเลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่างๆ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก การเลี้ยงดูเด็กมีหลายรูปแบบ ทั้งแบบควบคุม การเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ การเลี้ยงดูแบบให้ความรักเอาใจใส่ ใช้เหตุผล ให้เหตุผลในการอบรมมากกว่าการลงโทษ หรือการเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตใจให้เด็กเกิดความละเอียดใจการเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง การเลี้ยงดูแบบตามใจ รวมไปถึงการเลี้ยงดูเด็กที่มีการตั้งความหวังกับเด็กสูง ทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการเลี้ยงดู เป็นการเลี้ยงดูแบบบังคับให้ปฏิบัติตาม (Baumrind, 1971; Shapiro, 1997; Siegelman, 1965)

เพราะเด็กเป็นผ้าขาวที่พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ การเลี้ยงดูของผู้ดูแลจึงส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก ความรู้สึกภาคภูมิใจ การกล้าแสดงออก การไม่กล้าตัดสินใจ พฤติกรรมที่เด็กแสดงออก มาจากการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ทั้งจากบ้าน โรงเรียน ห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด โรงเรียนสอนพิเศษ บ้านเพื่อน หรือแม้แต่ในโลกออนไลน์ และโลกออฟไลน์ เช่น จากการดูทีวี ดังนั้น ครอบครัวคือพื้นฐานสำคัญของเด็ก และผู้ดูแลที่ใกล้ชิดเด็กที่สุด ไม่ว่าจะเป็น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ คนใกล้ชิดอื่น คือผู้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมของเด็ก บทบาทของผู้ดูแลจึงเป็นบทบาทสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมเด็กซี-แอลฟา

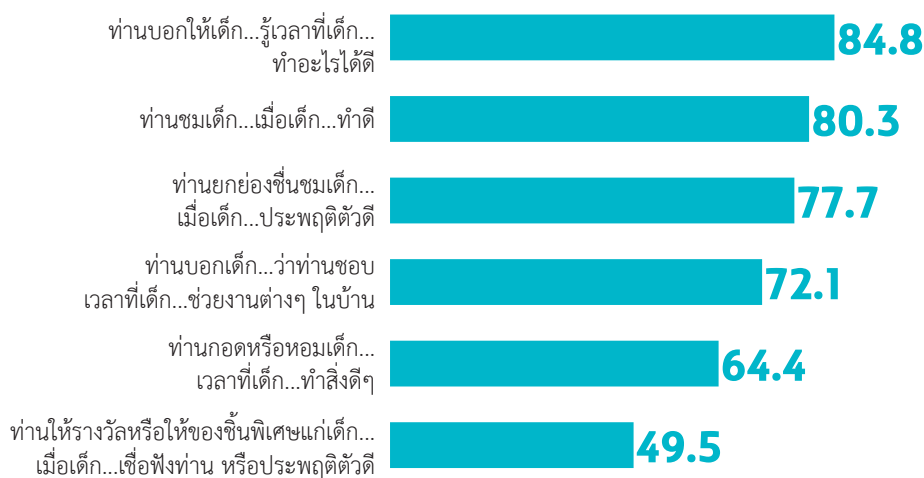
แบบประเมิน Alabama ที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นแบบประเมินวิธีการเลี้ยงดูเด็กแบ่งได้เป็น 5 รูปแบบ คือ 1) การแสดงบทบาทการเป็นผู้ดูแลที่ดี 2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเด็ก 3) การขาดการดูแลสั่งสอน 4) การใช้กฎระเบียบแบบไม่เคร่งครัด และ 5) การลงโทษทางร่างกาย

6.1.1 สร้างความภาคภูมิใจให้เด็ก เมื่อหนูโตขึ้น หนูจะได้เป็นเด็กดี

การสร้างความภาคภูมิใจให้เด็กเป็นเรื่องที่ผู้ดูแลควรเสริมสร้างให้เด็กมีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง เมื่อเด็กทำดี ทำถูกต้อง ควรกล่าวชมเชยเด็ก บอกเด็กให้รู้ว่าเด็กทำได้ การแสดงออกของผู้ดูแลให้เด็กได้รับรู้ถึงการกระทำที่ผู้ดูแลยินดีในเรื่องนั้นๆ จะทำให้เด็กมีความภูมิใจและกล้าที่จะทำสิ่งนั้นในครั้งต่อไป เพราะเด็กทุกคนอยากให้ผู้ที่ดูแลเด็ก ผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก รู้สึกดีใจไปกับสิ่งที่เด็กทำ

ข้อมูลจากแบบประเมิน Alabama พบว่า มากกว่าร้อยละ 70 ของผู้ดูแลตอบว่าได้บอกเด็กให้รู้เมื่อเด็กทำดี ไม่ว่าจะเป็นการบอกเด็กโดยตรง ชมเชย หรือ ยกย่องชื่นชม มิใช่ถึงครั้งที่ จะซื้อของพิเศษให้เด็กเป็นรางวัลที่เด็กทำดี จะเห็นได้ว่าบทบาทผู้ดูแลในการเลี้ยงดูเด็กเริ่มต้น จากการใส่ใจดูแลเด็ก สังเกตและบอกเด็กทันที เมื่อเห็นเด็กทำสิ่งใดได้ดี และเป็นสิ่งที่ น่าสนับสนุน การบอกว่า “หนูเก่งจังเลย” “ลูกทำได้ดีมากครับ” เป็นการแสดงออกของผู้ดูแล ที่ทำให้เด็กรับรู้ได้ทันที และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเคารพ ตนเอง

รูป 6.1 บทบาทการเป็นผู้ดูแลที่ดีที่ทำเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

เมื่อวิเคราะห์บทบาทการเป็นผู้ดูแลที่ดี กับการแสดงพฤติกรรมของเด็กใน 5 ด้าน พบว่า การเลี้ยงดูของผู้ดูแลที่แสดงบทบาทผู้ดูแลที่ดีคือ แสดงให้เด็กรู้เมื่อทำดี ไม่ว่าจะเป็น การกล่าวชื่นชม บอกเด็กว่าทำดี แสดงออกด้วยการกอดหรือหอมเด็ก หรือ การให้รางวัลพิเศษ การแสดงออกอย่างเปิดเผยให้เด็กรับรู้มีผลต่อพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน และความประพฤติ/เกร อยู่ในกลุ่มปกติสูงถึงมากกว่าร้อยละ 90

บทบาทของผู้ดูแลที่ดี เมื่อเด็กทำดี จะส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ต่อไปอย่างไร

การชื่นชม ยินดี เมื่อเด็กทำดี เป็นเรื่องที่คุณดูแลต้องตอบสนองต่อเด็กทันที นอกจากการกล่าวด้วยวาจาให้เด็กรับรู้ ยังมีการแสดงออกด้านอื่น ที่เด็กสามารถรับรู้ได้ว่าผู้ดูแลชื่นชม ยกย่องเมื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง

พาไปกินอาหาร/ขนม หรือพาไปเที่ยว

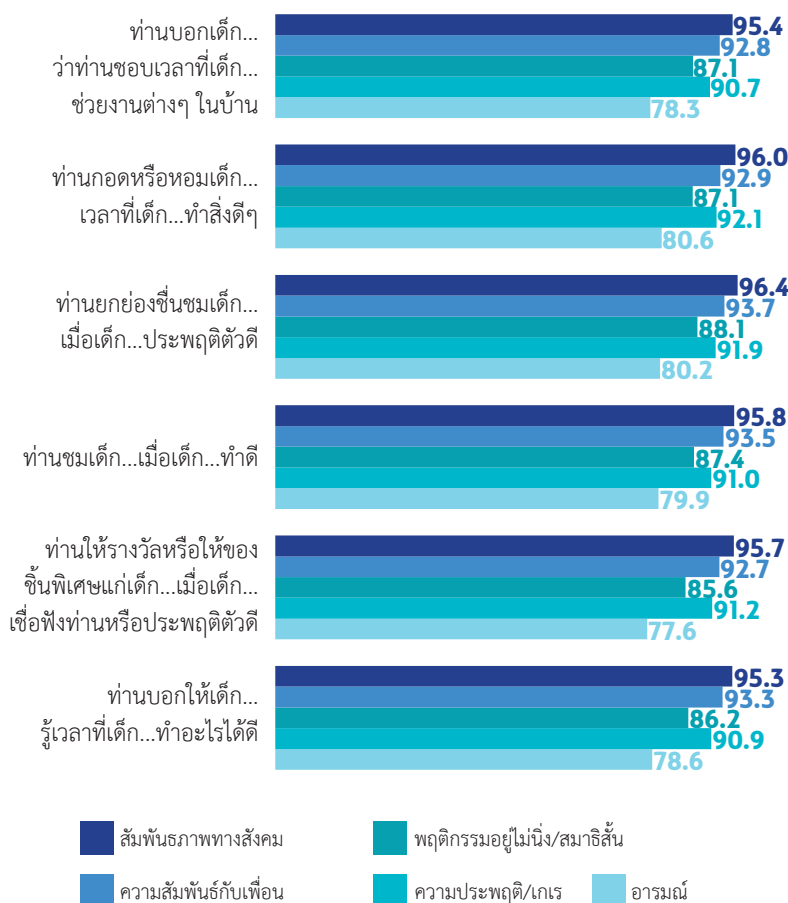
การให้รางวัลโดยการพาไปกินอาหารหรือขนมที่เด็กชอบ หรือพาไปเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่คุณดูแลทำเมื่อน้องปฏิบัติตัวดี เช่น พาไปดูหนัง ไปกินไอศกรีม ผู้ดูแลบางคนเป็นคนชวนเด็กไปเที่ยวเพราะเด็กไม่เคยเรียกร้องสิ่งของหรือให้พาไปเที่ยวที่ไหนเลย เพราะเข้าใจสถานะทางการเงินของครอบครัว ในบางครั้งผู้ดูแลเต็มใจพาไปกินสิ่งที่อยากกินหรือพาไปเที่ยวเพราะเด็กประพฤติดีเพราะอยากให้เด็กรู้สึกว่าการประพฤติตัวดีเป็นสิ่งที่ควรทำ ปลุกฝังให้เป็นนิสัย ให้กำลังใจและให้เด็กรู้สึกภูมิใจในตัวเอง แม้ว่าการพาไปรับประทานอาหารหรือไปเที่ยวในครั้งนั้นจะมีค่าใช้จ่ายมาก การให้รางวัลทุกครั้งผู้ดูแลจะบอกเหตุผลว่าเหตุใดเด็กจึงได้รางวัลเสมอ

ให้เงินพิเศษ

ในบางครั้งที่คุณดูแลไปช่วยงานที่บ้านหรือทำความดีบางอย่างที่คุณดูแลจะให้เงินพิเศษเพื่อให้เด็กรู้สึกว่าการกระทำนั้นๆ ไม่ได้สูญเปล่า โดยจะให้เงินประมาณ 20 - 300 บาทแล้วแต่โอกาสและความเหมาะสม

สรุปจากการให้สัมภาษณ์ผู้ดูแลเด็กซี - แอลฟา

รูป 6.2 เด็ก 6-14 ปีที่มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติจำแนกตามบทบาทการเป็นผู้ดูแลที่ดี
ที่ทำเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

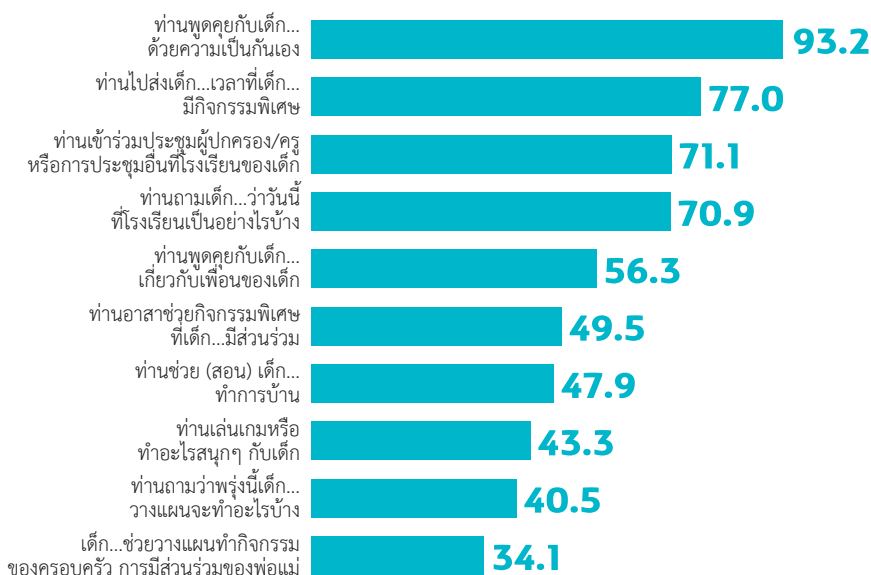
6.1.2 สร้างสมดุลชีวิต สร้างสมดุลเพื่อลูก

บทบาทหนึ่งของผู้ดูแลเด็กจะต้องจัดสรรเวลาให้ได้คือ การได้ใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกับเด็ก การอบรมเลี้ยงดูอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ การพยายามที่จะมีประสบการณ์ร่วมกันกับเด็ก ในกิจกรรมต่างๆ เป็นการแสดงความใส่ใจ สนใจในชีวิตประจำวันของเด็ก การเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่เด็กทำ จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ ความผูกพัน สายใยของครอบครัวให้แน่นแฟ้น สังคมปัจจุบัน ที่พ่อและแม่ทำงานทั้งคู่ การจัดสรรเวลาเพื่อให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

กับลูก อาจจะมีข้อจำกัดด้านการจัดการเวลา แต่ก็สามารถเกิดขึ้น และแม่ในครอบครัวที่ผู้ดูแล
เด็กไม่ได้ทำงานนอกบ้าน ก็ได้ยืนยันเสนอไปว่าผู้ดูแลจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก
เป็นประจำ

เมื่อถามว่าผู้ดูแลได้มีส่วนร่วมร่วมกับเด็กในเรื่องใดบ้าง มากกว่าครึ่งหนึ่ง ผู้ดูแลได้ใช้เวลา
พูดคุยกับเด็กถึงชีวิตประจำวันที่โรงเรียน การคบเพื่อนของเด็ก ลักษณะการพูดคุยกับเด็ก
แบบเป็นกันเอง และการส่งเด็กไปโรงเรียนหรือเวลาเด็กต้องไปทำกิจกรรมพิเศษต่างๆ บทบาท
การมีส่วนร่วมร่วมกับเด็กลักษณะนี้ ผู้ดูแลสามารถทำได้เลย ด้วยการใส่ใจ ชักถามชีวิตประจำวัน
ของเด็ก ช่วยให้ผู้ดูแลทราบกิจกรรมระหว่างวันที่เด็กอยู่ที่โรงเรียน หรือ อยู่สถานที่อื่นที่ผู้ดูแล
ไม่ได้อยู่ด้วย แต่เมื่อการมีส่วนร่วมร่วมกับเด็กที่จะต้องใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น
สอนการบ้าน ทำกิจกรรมร่วมกัน เล่นเกม หรือพูดคุยวางแผนถึงกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน
กลับพบว่าไม่ถึงครึ่งหนึ่งที่ผู้ดูแลทำสิ่งเหล่านี้เป็นประจำ บางครั้งการปล่อยให้เด็กทำกิจกรรม
เองอาจทำให้ผู้ดูแลขาดโอกาสที่จะเรียนรู้พฤติกรรมของเด็กอย่างใกล้ชิด ขาดโอกาสที่จะอบรม
เด็กในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือชื่นชมเด็กเมื่อเด็กทำดี

รูป 6.3 ผู้ดูแลที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเด็กที่ทำเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

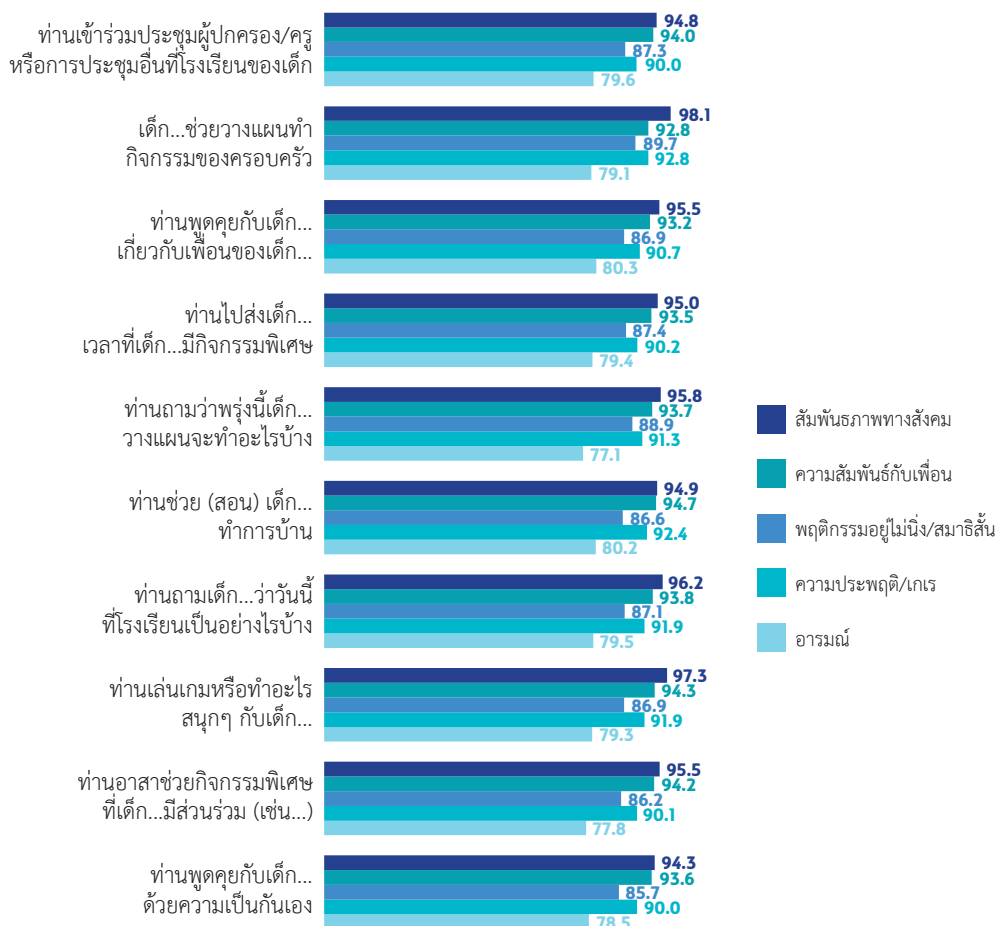

6.1.3 ใส่ใจกันมากขึ้น สร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ดูแลและเด็ก

การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจความคิดและพฤติกรรม จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลทุกรูปแบบครอบครัว ทุกเศรษฐกิจฐานะ มีการพูดคุยและรับฟังเด็กอย่างตั้งใจ เพื่อทำความเข้าใจ เรียนรู้ และรับทราบสิ่งที่เด็กพบเจอมาในแต่ละวัน โดยเด็กๆ จะกลับมาเล่าเรื่องราวที่พบเจอมาในแต่ละวันให้กับผู้ดูแลฟัง การได้รับฟังเด็กผู้ดูแลเห็นว่าเป็นการเลี้ยงแบบสายกลาง ไม่ตึงและหย่อนเกินไป เพื่อไม่ให้เกิดความตึงเครียดในครอบครัว นอกจากจะรับฟังเรื่องราวต่างๆ แล้ว ผู้ดูแลยังตั้งใจที่จะรับฟังปัญหาและพร้อมที่จะให้ข้อคิดเห็นหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับเด็ก ไม่ให้เด็กรู้สึกที่กำลังเผชิญปัญหาเพียงลำพัง และทำให้ได้ทราบว่าเด็กต้องการอะไร ชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในครอบครัว

การมีส่วนร่วมของเด็กในทุกกิจกรรมที่สามารถทำได้ ไม่ว่าจะเป็นแค่การพูดคุยกับเด็กที่แสดงถึงความใส่ใจในชีวิตประจำวันของเด็ก การมีประสบการณ์กับเด็กในกิจกรรมต่างๆ พบว่า เด็กมีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มปกติสูงในด้านสัมพันธภาพทางสังคม ความสัมพันธ์กับเพื่อน และ ความประพฤติก/เกเร

รูป 6.4 พฤติกรรมของเด็ก 6-14 ปีที่อยู่ในกลุ่มปกติ จำแนกตามการมีส่วนร่วม
ในการทำกิจกรรมกับเด็กเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

6.1.4 สร้างความมั่นใจ...ร่วมกิจกรรมโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าผู้ดูแลให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกีฬา วันพ่อ วันแม่ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมถือเป็นการให้กำลังใจเด็กและทำให้เด็กมีความมั่นใจในการทำกิจกรรมมากขึ้น ไม่ว่าผู้ดูแลจะไปร่วมกิจกรรมคนเดียว หรือไปพร้อมกับครอบครัว อย่างไรก็ตามบางส่วนให้ความเห็นว่าไม่ยากให้โรงเรียนมีกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ เพราะเด็กบางคนไม่มีใครมาร่วมกิจกรรมด้วยข้อจำกัดด้านการงานและความสะดวก จึงอยากที่จะให้มีการหยุดเรียน เพื่อให้เด็กได้มาทำกิจกรรมและใช้เวลาร่วมกันกับคนในครอบครัว

6.1.5 พื้นที่สาธารณะ พื้นที่ความสุขของครอบครัว

นอกจากกิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวแล้ว ผู้ดูแลมีการส่งเสริมให้เด็กได้มีการออกกำลังกาย เด็ก สามารถเลือกประเภทของกีฬาหรือกิจกรรมได้ตามความสนใจ ได้แก่ เล่นวอลเลย์บอล ปั่นจักรยาน ฟุตบอล และว่ายน้ำ เด็กมักไปทำกิจกรรมกับสมาชิกครอบครัวหรือคนรู้จักที่ผู้ดูแลไว้ใจหรือเพื่อน ตามสถานที่ต่างๆ เช่น สวนสุขภาพ สวนสาธารณะ สนามหญ้าเทียม โรงเรียน และที่บ้าน ตามความสะดวกของแต่ละคน

เล่นวอลเลย์บอล ปั่นจักรยาน ไปออกกำลังกาย เล่นเครื่องเล่นที่สวนสุขภาพ

น้ำของเด็กชายอายุ 6 ปี อยู่กับตายายและน้ำ

ว่ายน้ำ เล่นกีฬาต่างๆ

ยายของเด็กหญิง อายุ 5 ปี ครีวเรือนข้ามรุ่น

เล่นฟุตบอลที่สนามหญ้าเทียมในวันจันทร์-พุธ โดยมีรถมารับจากโรงเรียนไปส่งที่สนาม ปิดเทอมเรียนว่ายน้ำ เรียนได้ 2 ปีแล้ว

แม่ของเด็กชาย อายุ 11 ปี ครีวเรือนเลี้ยงเดี่ยว

6.1.6 ลูกดู พ่อแม่ดูด้วย

เมื่อเด็กใช้โทรศัพท์ ผู้ดูแลจะติดตามและดูสิ่งที่เด็กเล่นหรือดูพร้อมกันกับเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครัวเรือนพ่อแม่ลูก เด็กจะมีพ่อ/แม่อยู่ด้วยเมื่อเล่นโทรศัพท์เสมอ นอกจากจะดูด้วยแล้วยังมีการสอดส่องเนื้อหาหรือเลือกสิ่งต่างๆ ให้เด็กดูด้วย ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการอยู่อาศัยอื่นๆ ที่ส่วนใหญ่เด็กมักจะใช้โทรศัพท์มือถือคนเดียวเนื่องจากผู้ดูแลไม่มีเวลามากพอ เพราะต้องจัดสรรเวลาเพื่อทำบางอย่าง เช่น ทำงาน ทำงานบ้าน แต่ก็มี การติดตามสิ่งที่เด็กดูในภายหลังจากการดูประวัติการเข้าชม แต่ในครัวเรือนที่ผู้ดูแลเป็นผู้สูงอายุโอกาสในการติดตามการใช้โทรศัพท์ของเด็กหรือรับชมสิ่งที่เด็กดูไปพร้อมๆ กันเกิดขึ้นค่อนข้างน้อย

“เราไม่ปล่อยให้น้องเล่นมือถือคนเดียว อยู่ที่พ่อแม่จะให้ลูกเลือกดูอะไร...เราคุยกันว่าปัญหาของพ่อแม่ที่บอกว่าลูกติดโทรศัพท์ที่มันไม่ดีอะ ส่วนหนึ่งเพราะว่าพ่อแม่เล่นไม่สนุกเท่าลูก ของน้อง...เราสรุปได้เลยอะว่า เนี่ย อย่างนี้เล่นมือถืออยู่ พ่อเขามาบ๊ีบ เขาวาง แล้ววิ่งไปหาพ่อ เพราะเขารู้แล้วว่าการเล่นอยู่กับพ่อสนุกกว่าลูก...เราไม่เคยปิดกั้นลูก แต่รู้ช่องทางว่าต้องทำอะไร...ดูเป็นเวลาเหมือนเลิกเรียนมา ดูได้ แต่เราต้องเป็นคนดูว่าลูกดูอะไร ไม่ใช่ให้ดูตลอดเวลา คือเราก็ดูว่าดูนานแล้วนะ ไม่ได้กะเกณฑ์ว่าต้องดูเวลานี้ถึงเวลานี้เท่านั้น...ไม่...ดูตอนไหนก็ได้ แต่ว่าเวลาจะให้เขาหยุดก็ให้หยุดได้...ขอมาก็ให้ แต่เราก็ต้องดูตามสถานการณ์”

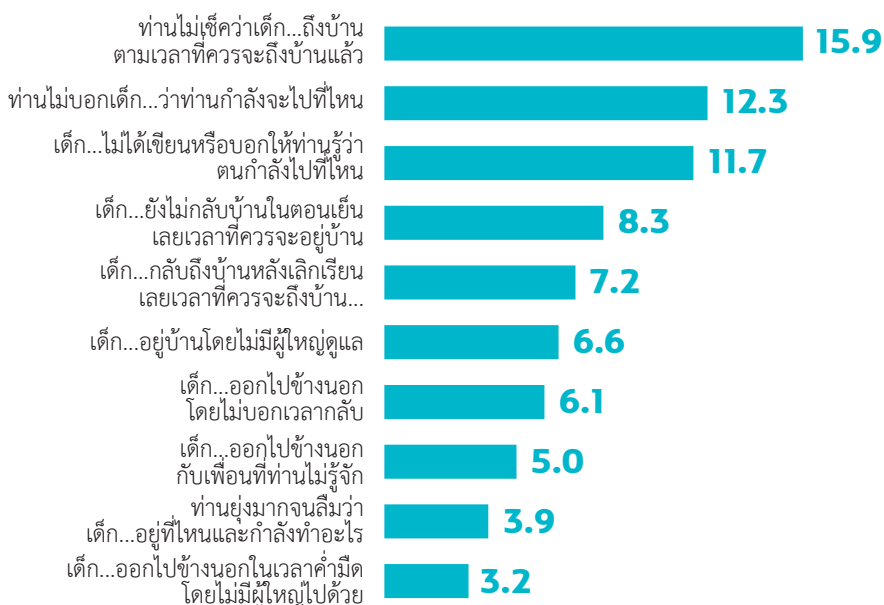
แม่ของเด็กชาย อายุ 5 ปี ครัวเรือนพ่อแม่ลูก

6.1.7 สื่อสารกันมากขึ้น สร้างสัมพันธภาพที่ดีทางสังคมและความสัมพันธ์กับเพื่อนที่เข้มแข็ง

พื้นฐานหนึ่งที่สำคัญคือ การสร้างวินัยให้แก่เด็ก เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พบว่า ยังมีผู้ดูแลกว่าร้อยละ 10 ที่ ไม่ได้ให้ความสำคัญว่า เมื่อเด็กไปข้างนอก ควรจะกลับถึงบ้านในเวลาใด การระบุเวลาที่จะต้องกลับถึงบ้าน และสังเกตว่าเด็กได้กลับถึงบ้านตามที่แจ้งไว้หรือไม่ เป็นการฝึกให้เด็กมีวินัยต่อตนเอง

ขณะเดียวกัน เด็กมักจะเรียนรู้จากคนใกล้ชิด คือ ผู้ดูแล พบว่า ปัญหาที่ผู้ดูแลละเลยต่อเด็กเป็นประจำ คือ การไม่บอกให้เด็กทราบว่าผู้ดูแลจะไปที่ไหน ซึ่งปรากฏว่าเด็กไปไหนโดยไม่บอกกล่าวให้ผู้ดูแลรับรู้ มีความสุขของปัญหาไม่แตกต่างกัน คือ ร้อยละ 12

รูป 6.5 ผู้ดูแลที่ละเลยกิจกรรมของเด็กอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

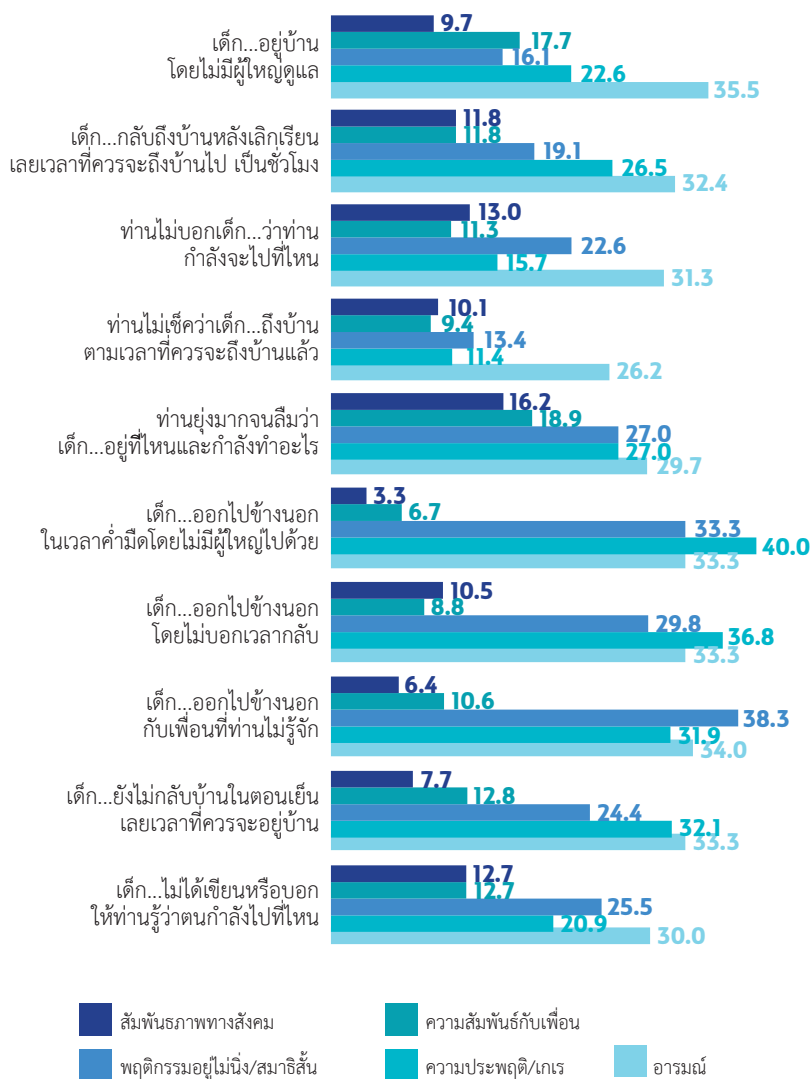

ปัญหาที่น่าเป็นห่วงของเด็กหลายด้าน เช่น การปล่อยให้เด็กอยู่บ้านโดยไม่มีผู้ใหญ่ดูแล การให้เด็กออกนอกบ้านเวลากลางคืนโดยไม่มีผู้ใหญ่เดินทางด้วย การปล่อยให้เด็กออกนอกบ้านโดยไม่ทราบว่าจะไปกับใคร การไม่ทราบว่าขณะนี้เด็กอยู่ที่ไหน กำลังทำอะไร การละเลยการดูแลเด็กของผู้ดูแลในรูปแบบนี้ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา โดยการที่ผู้ดูแลปล่อยให้เด็กอยู่บ้านโดยไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย พบว่าเด็กมีพฤติกรรมด้านปัญหาอารมณ์อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา สูงที่สุด ขณะที่การปล่อยให้เด็กออกนอกบ้านเวลากลางคืนโดยไม่มีผู้ใหญ่ไปด้วย พบว่า เด็กมีปัญหาพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกร สูงที่สุด

การละเลยเรื่อง ความปลอดภัยของเด็กในการใช้ชีวิตทั้งในบ้านและนอกบ้าน อาทิ การไม่ให้ความสำคัญเรื่องเวลาที่จะต้องกลับบ้าน การไม่ทราบว่าเด็กไปที่ไหน อยู่กับใคร และไปทำอะไร การที่ผู้ดูแลออกจากบ้านโดยไม่บอกเด็กว่าจะไปที่ไหน พฤติกรรมละเลยการดูแลเด็กเหล่านี้ มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก

ดังนั้น ผู้ดูแลสามารถเริ่มจากการเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กปฏิบัติตาม เช่น บอกเด็กทุกครั้งว่าจะไปที่ไหนเวลาออกจากบ้าน การไม่ปล่อยให้เด็กอยู่บ้านตามลำพัง การพูดคุยถามถึงเพื่อนที่เด็กอยู่ด้วย การไม่ปล่อยให้เด็กอยู่ข้างนอกในเวลากลางคืน ผู้ดูแลควรแสดงความห่วงใยใส่ใจต่อเด็ก ในลักษณะที่ไม่ใช่การติดตามเด็กตลอดเวลา แต่เป็นการแสดงออกอย่างธรรมชาติที่จะต้องมีการบอกกล่าวสมาชิกในครอบครัวทุกครั้งที่จะออกจากบ้าน หรือจะไปไหน อยู่กับใคร ปฏิบัติจนเป็นเรื่องปกติ ก็จะช่วยลดพฤติกรรมที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา

รูป 6.6 พฤติกรรมเด็ก 6-14 ปีที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตามการเลี้ยงดูที่ละเลยกิจกรรมของเด็กเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

6.1.8 สอดส่องความปลอดภัย

ผู้ดูแลที่เป็นพ่อหรือแม่ จะมีการสอดส่องดูแลการเล่นโทรศัพท์มือถือของเด็กมากกว่าผู้ดูแลที่เป็นปู่ย่า/ตา/ยาย มีการติดตามว่าเด็กเล่นอะไร ดูอะไร หากไม่เหมาะสมจะทำการเตือนหรือให้เด็กดูเฉพาะสิ่งที่ผู้ดูแลอยากให้ดูเท่านั้น หรือยังไม่ซื้อโทรศัพท์ให้ลูกเพราะคิดว่ายังไม่ถึงเวลาที่เหมาะสม

“ไม่มีกฎ กติกา ในการใช้มือถือ แต่จะดูว่าใช้ทำอะไร แม่จะคอยบอกและห้ามเตือนเมื่อทำสิ่งที่ไม่เหมาะสม แม่เป็นคนซื้อโทรศัพท์ให้น้อง เป็นมือถือที่เล่นอินเทอร์เน็ตได้ โดยที่น้องไม่ได้เรียกร้อง อยากให้น้องมีเหมือนเพื่อน น้องเริ่มใช้มือถือตั้งแต่ 8-9 ขวบ ให้น้องไปเลือกเอง แต่น้องไม่ค่อยสนใจ เพราะไม่ค่อยเล่นมือถือ แต่คุณแม่ตาจะชอบดู เพราะไม่ชอบให้น้องเล่น”

แม่ของเด็กชาย อายุ 12 ปี ครั้นเรียนเลี้ยงเดี่ยว

“น้องไม่มีมือถือของตัวเอง พ่อยังไม่ให้เล่น บอกว่ายังไม่ถึงเวลา มืออย่างอื่นต้องทำอีกมาก พ่อมองว่ามือถือมีข้อดีสำหรับเรื่องงานโทรเข้า-ออก อนุญาตให้น้องนำมือถือไปดูวิดีโอบ้าง เป็นคลิปที่พ่อถ่ายเอง แต่เมื่อน้องเรียนมัธยมมา พ่อจะซื้อให้ เพราะต้องใช้ติดต่อกัน”

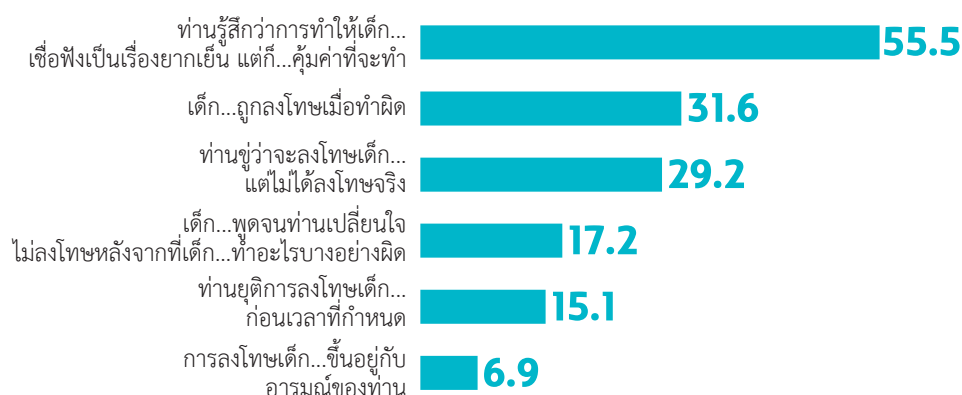
พ่อของเด็กหญิง อายุ 11 ปี ครั้นเรียนเลี้ยงเดี่ยว

6.1.9 กฎระเบียบไม่เคร่งครัด ไม่ชัดเจน สร้างพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหาได้

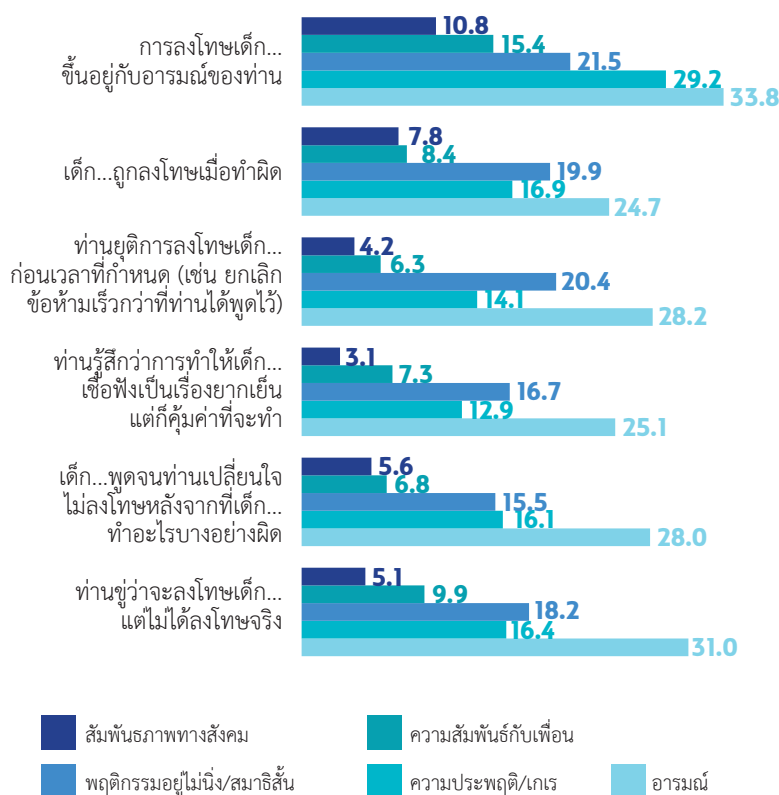
การสอนให้เด็กรู้จักกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตาม จะเป็นการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านการใช้ชีวิตในสังคมที่ต้องปฏิบัติตามกฎ กติกา ของสังคม รูปแบบการเลี้ยงดูอบรมเด็กให้เชื่อฟัง คือ เมื่อกำหนดกฎกติกาใดขึ้นมา ก็ตาม ผู้ดูแลควรที่จะปฏิบัติตามกฎที่ตั้งขึ้นอย่างสม่ำเสมอ หากละเลยปฏิบัติตามกฎบ้าง ยกเว้นบ้าง เด็กจะเกิดความสับสนและนำไปสู่การไม่เชื่อฟังและไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกานั้น

รูปแบบการใช้กฎระเบียบไม่เคร่งครัดในผู้ดูแลพบสูงในเรื่องการทำโทษเมื่อเด็กทำความผิด มีเพียงร้อยละ 32 เท่านั้น ที่ผู้ดูแลจะทำโทษเด็กเมื่อทำความผิด ซึ่งอาจมีผลต่อโอกาสที่เด็กจะทำความผิดในอนาคตซ้ำได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ผู้ดูแลรู้สึกว่าการทำให้เด็กเชื่อฟังเป็นเรื่องที่ยาก นั้นอาจมาจากความไม่เคร่งครัดในกฎระเบียบ ทำให้เด็กไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ก็ได้

รูป 6.7 ผู้ดูแลที่ใช้กฎระเบียบแบบไม่เคร่งครัดอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

รูป 6.8 การเลี้ยงดูที่ใช้กฎระเบียบไม่เคร่งครัดอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

กติกาในบ้านเพื่อเตรียมพร้อมพลเมืองรุ่นใหม่

ในสังคมที่ระเบียบวินัยมีความสำคัญในการใช้ชีวิต การปลูกฝังเด็กให้รู้จักกติกาหรือข้อปฏิบัติภายในบ้านเป็นสิ่งที่ผู้ดูแลให้ความสำคัญไม่น้อย ทุกรูปแบบการอยู่อาศัยมีการตั้งกฎกติกาให้เด็กปฏิบัติตาม กติกาที่ผู้ดูแลกำหนดมากที่สุดคือการกำหนดจุดของเวลาเพื่อทำบางอย่าง เช่น เวลากลับบ้าน (ส่วนใหญ่ผู้ดูแลจะให้เด็กกลับบ้านประมาณ 6 โมงเย็น), เวลาเข้านอน (ประมาณ 2 ทุ่ม), ห้ามนอนดึก, ห้ามเล่นโทรศัพท์มือถือเมื่อปิดไฟ, ตั้งเงื่อนไขในการซื้อของ เช่น ถ้าออกไปซื้อของ ให้ซื้อของได้ 1 ชิ้น ต่อการออกไปซื้อของ 1 ครั้ง, ต้องไปโรงเรียนครบ 5 วันจึงจะได้สิ่งของที่ต้องการ และการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ดูแลกับเด็กและทำข้อตกลงนั้นร่วมกัน หากมีใครคนใดคนหนึ่งละเมิดข้อตกลงจะต้องถูกทำโทษตามที่ได้กำหนดไว้เพื่อความเท่าเทียมกัน

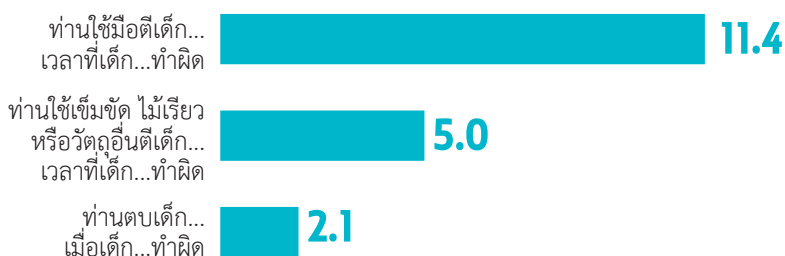
ตั้งกฎกติกาในการใช้โทรศัพท์/อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ผู้ดูแลตั้งกฎ/กติกาในการเล่นโทรศัพท์มือถือ เกิดขึ้นในทุกรูปแบบการอยู่อาศัย ความเข้มงวดขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของเด็กว่าสามารถควบคุมการเล่นของตนเองได้มากน้อยเพียงใด หากสามารถจัดการตัวเองได้ เช่น ไม่ดูมากจนเกินไป หรือเล่นเป็นเวลา ผู้ดูแลจะไม่เข้มงวดมากนัก กติกาที่มีได้แก่ กำหนดจุดของเวลาหรือกำหนดช่วงเวลาในการเล่นเกมโทรศัพท์มือถือ เช่น ให้เล่นเกมตอน 20.30 น. เพราะต้องเข้านอน หรือให้เล่นครั้งละไม่เกิน 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ก่อน เช่น ต้องทำการบ้านให้เสร็จก่อน ต้องกินข้าว อาบน้ำให้เรียบร้อยก่อนจึงจะได้เล่นโทรศัพท์ ในบางครั้งผู้ดูแลมีการอนุโลมให้เด็กเล่นโทรศัพท์หากอยู่ในพื้นที่สาธารณะ เพราะต้องการให้เด็กนิ่ง หากเด็กไม่ปฏิบัติตามจะมีการดุ/ตักเตือนด้วยคำพูด เช่น “เดี๋ยวตาจะบอดนะ” หรือทำการยึดโทรศัพท์คืน เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ดูแลส่วนหนึ่งคิดว่าโทรศัพท์มือถือไม่ส่งผลดีต่อเด็ก เพราะบางครั้งส่งผลกระทบต่อการเรียน ทำให้เด็กเป็นคนก้าวร้าว ใช้เวลากับคนรอบข้างน้อยลง และบ่าเบียดที่จะทำบางอย่างตามที่ผู้ดูแลบอก

6.1.10 การลงโทษเด็ก ไม่จำเป็นจะต้องลงโทษให้เจ็บทางร่างกายหรือจิตใจเสมอไป

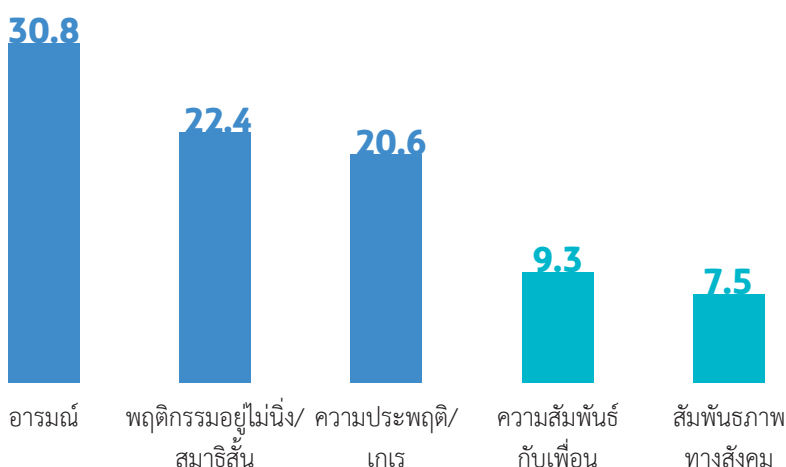
เมื่อเด็กทำผิด ผู้ดูแลเลือกวิธีการลงโทษเด็กโดยทันที คือ การใช้มือตีเด็กเพื่อสั่งสอนมากกว่าการใช้วัตถุอื่น เช่น เข็มขัด ไม้เรียว ตีเด็ก และการตบเด็ก พบว่ามีการลงโทษเด็กในลักษณะนี้ แต่พบน้อยที่สุด

รูป 6.9 ผู้ดูแลที่ใช้วิธีการลงโทษทางร่างกายอย่างเป็นประจำ/สม่ำเสมอ (ร้อยละ)

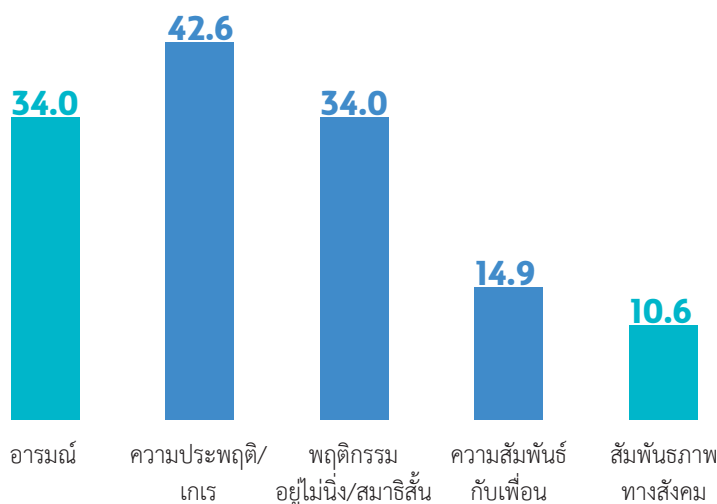
การที่ผู้ดูแลตีเด็กด้วยมือเป็นประจำเมื่อเด็กทำผิดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เสี่ยงหรือมีปัญหาในด้านด้านอารมณ์ ความประพฤติก/เกร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น เด็กที่ถูกทำโทษด้วยการตีเป็นเด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์สูงที่สุด ร้อยละ 31 รองลงมาคือ มีความเสี่ยงหรือปัญหาพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น ร้อยละ 22 และมีปัญหาหรือความเสี่ยงด้านความประพฤติก/เกร ร้อยละ 21

รูป 6.10 เด็ก 6-14 ปีที่ถูกผู้ดูแลตีด้วยมือเป็นประจำเมื่อทำผิด
มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตามพฤติกรรม (ร้อยละ)

การลงโทษเด็กเมื่อทำผิด ด้วยการตีด้วยวัตถุอื่นที่ทำให้เด็กเกิดอาการบาดเจ็บทางร่างกายได้ เช่น การใช้เข็มขัด หรือ ไม้เรียวตีเด็ก เป็นการสร้างความรุนแรงในเด็ก และอาจไม่ใช่วิธีการทำโทษเด็กที่จะทำให้เด็กเชื่อฟังและปฏิบัติตามได้ แต่เด็กจะไม่ปฏิบัติตามเพราะเกิดจากความเกรงกลัวจากการถูกลงโทษ มากกว่าความเข้าใจถึงสาเหตุที่ทำผิด แม้ว่าการใช้วัตถุตีเด็กเป็นประจำเมื่อทำผิดจะพบเพียงร้อยละ 5 แต่พบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออก คือ การตีเด็กด้วยวัตถุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือเสี่ยงในด้านความประพฤติ/ก่เร สูงที่สุดคือ ร้อยละ 43 รองลงมาคือ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และความสัมพันธ์กับเพื่อน (ร้อยละ 34 และ 15 ตามลำดับ)

รูป 6.11 เด็ก 6-14 ปีที่ถูกผู้ดูแลใช้เข็มขัด ไม้เรียว หรือวัตถุอื่นตีเด็กเป็นประจำเมื่อทำผิด มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา จำแนกตามพฤติกรรม (ร้อยละ)

การลงโทษเด็ก ไม่ใช่มีแต่การตีเท่านั้น

ลดจำนวนเงินไปโรงเรียน

ผู้ดูแลให้ความเห็นว่าการลดจำนวนเงินเป็นหนึ่งในวิธีทำโทษที่ได้ผลที่สุด เพราะเด็กจะจำและไม่ค่อยอยากจะทำความผิด การลงโทษด้วยลักษณะนี้พบในครัวเรือนพ่อแม่ลูก ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และ ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ จำนวนเงินที่ถูกลดประมาณ 20 บาทต่อการทำความผิด 1 ครั้ง โดยเงินจะถูกหักวันถัดไปที่เด็กต้องนำเงินไปโรงเรียน

การงดทำสิ่งที่ชอบ

การลงโทษด้วยการไม่ให้เด็กทำในสิ่งที่ชอบ เมื่อเด็กทำผิดหรือมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม จะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปเที่ยวเล่น ไม่ให้ไปทำกิจกรรมหรือเล่นกีฬากับเพื่อน ซึ่งจะกำหนดช่วงเวลาในการลงโทษอย่างชัดเจนตามกรณีหรือความผิด หรือจนกว่าเด็กจะมีการปรับพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น วิธีการลงโทษนี้พบในกรณีศึกษาครัวเรือนที่เด็กอยู่กับน้ำและตายาย

ปล่อยให้รู้ด้วยตนเอง

การเฝ้าและไม่วางมือกับเด็ก เป็นอีกวิธีการลงโทษหนึ่งที่ผู้ดูแลใช้ทำโทษเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้ทบทวนการกระทำที่ได้ทำไปช่วงเวลาหนึ่ง หลังจากนั้นจะอธิบายเหตุผลว่าเหตุใดจึงไม่พุดด้วย และสอนว่าครั้งต่อไปไม่ควรทำ จากข้อมูลพบว่าวิธีการนี้มีอยู่ในการอยู่อาศัยแบบครัวเรือนพ่อแม่ลูก ครัวเรือน 3 รุ่นอายุ และครัวเรือนข้ามรุ่น

สรุปจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ดูแลเด็กซี-แอลฟา

ไม่ว่าจะลงโทษเด็กด้วยวิธีการใด ผู้ดูแลควรเข้าใจลักษณะนิสัยเด็กกว่าจะใช้รูปแบบการลงโทษใดที่เหมาะสมกับเด็ก เพื่อให้เด็กไม่ทำสิ่งผิด หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ ปัจจุบัน การเรียนรู้วิธีการทำโทษเด็กมีหลายรูปแบบที่ไม่จำเป็นต้องเป็นการสร้างความรุนแรงทางกายต่อเด็ก เช่น การตัดสิทธิที่เด็กควรจะได้ การสอนให้เด็กรับผิดชอบในเรื่องที่ทำผิด การงดกิจกรรมที่เด็กจะได้ทำ เหล่านี้ล้วนเป็นรูปแบบที่สามารถลงโทษเด็กโดยไม่จำเป็นต้องตีได้

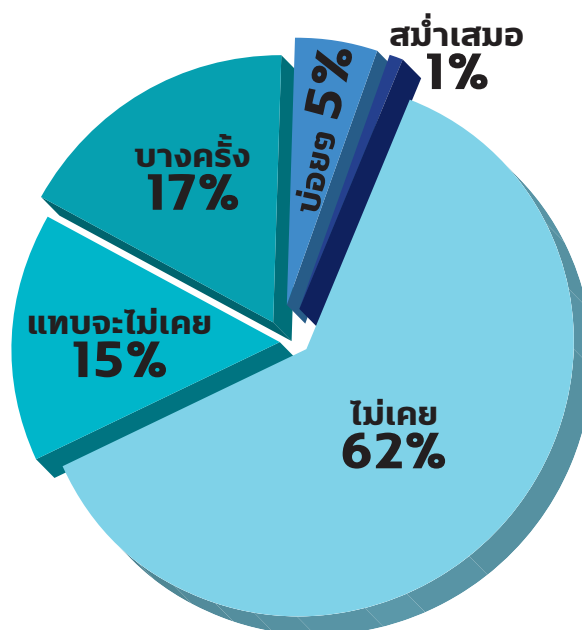
โดยสรุปแล้ว รูปแบบการเลี้ยงดูของผู้ดูแลซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมของเด็กมาก ดังนั้น การใส่ใจต่อเด็กที่ทำได้ง่าย เพียงมีการสื่อสารระหว่างกัน ชักถามเวลาไปไหน เพื่อแสดงความห่วงใย การกำหนดกฎกติกาและปฏิบัติตาม เพื่อสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็ก การแบ่งเวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็ก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน การชื่นชมเมื่อเด็กทำดี เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้เด็กมีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก และการลงโทษเมื่อทำผิดโดยไม่จำเป็นต้องตี เพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็ก การเลี้ยงดูเด็กเป็นศิลปะที่ผู้ดูแลต้องเข้าใจตัวตนของเด็ก และเรียนรู้วิธีการที่เหมาะสมที่จะใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแต่ละคนใช้วิธีการเลี้ยงดูแตกต่างกัน ตามลักษณะนิสัย พฤติกรรม และโอกาสที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ดังนั้น ความใส่ใจต่อพฤติกรรมต่างๆ ของเด็ก และอบรมสั่งสอนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้ดูแลที่จะสร้างเด็กให้มีทักษะชีวิต มีภูมิคุ้มกัน ในการเติบโตใช้ชีวิตในสังคมได้

6.2 ความรุนแรงในครอบครัว ไม่ใช่เรื่องของผู้ใหญ่เท่านั้น

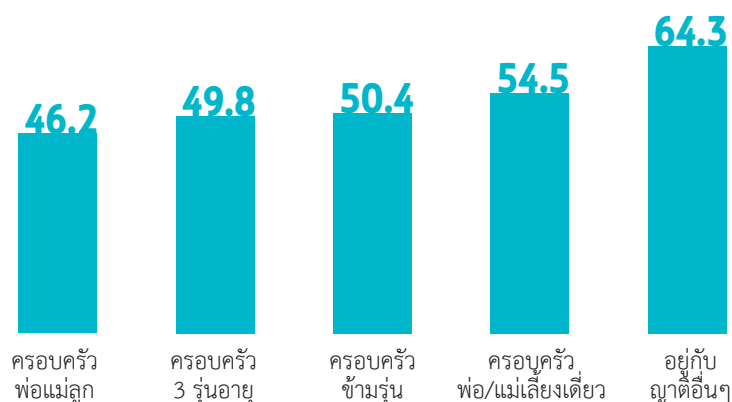
“ถูกใช้ไหมที่เด็กจะยอมรับความรุนแรง?” ข้อมูลจากการศึกษาพบว่าร้อยละ 60 ของเด็กที่ตอบแบบประเมิน “ยอมรับว่าการถูกตีเป็นสิ่งที่ถูกต้อง” ผลกระทบจากการทำร้ายไม่ว่าจะทางร่างกาย หรือ วาจา สามารถสร้างบาดแผลทางจิตใจให้เด็กได้ ทักษะคิดของเด็กต่อเรื่องความรุนแรงในครอบครัว มีประเด็นสำคัญที่พบทั้งในเด็กเล็ก อายุ 3-5 ปี และเด็กโต อายุ 6-14 ปี

เมื่อเด็กทำผิดควรจะมีการบอกกล่าว ตักเตือน อธิบาย ให้เด็กเข้าใจว่าสิ่งที่ทำไม่ถูกต้อง บางครั้งก็มีการลงโทษแต่ก็ร่วมด้วย การลงโทษมีหลายประเภท บางประเภทก็มีความรุนแรงที่ทำให้ร่างกายบาดเจ็บได้ และพบว่า การตีเด็กด้วยวัตถุเมื่อเด็กทำผิดมีความสัมพันธ์กับการยอมรับ หรือ ไม่ยอมรับ ว่าการตีเป็นการเลี้ยงดูที่ถูกต้องหรือไม่ ทักษะคิดของเด็กที่เคยถูกทำโทษด้วยการตีด้วยวัตถุ เช่น ไม้เรียว พบว่า เกือบ 1 ใน 4 ของเด็ก คิดว่าการเลี้ยงดูโดยการตีเมื่อทำผิดเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

รูป 6.12 เด็ก 6-14 ปีที่ตอบว่าการตีเป็นการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง
เคยโดนสมาชิกในครอบครัวตีด้วยวัตถุเมื่อทำผิด (ร้อยละ)

รูป 6.13 ครั้วเรือนที่เคยตีเด็กด้วยวัตถุ (ร้อยละ)

การอบรมสั่งสอนด้วยการตี คงไม่ใช่แนวทางการเลี้ยงดูในครอบครัวที่มีทั้งพ่อแม่และลูก รวมถึง ครอบครัว 3 รุ่นอายุ ที่การลงโทษเด็กด้วยการตีด้วยวัตถุพบน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ในครอบครัว การอบรมสั่งสอนด้วยการตีด้วยวัตถุพบในครอบครัวที่เด็กอยู่กับญาติและคนอื่นสูงที่สุด คือ ร้อยละ 64.3 รองลงมาคือ ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และครอบครัวข้ามรุ่น การลงโทษด้วยการตีด้วยวัตถุยังมีส่วนต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กในด้านพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และความประพฤติกเล่ (รูปที่ 6.16)

6.2.1 ความรุนแรงในครอบครัวมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก

ความรุนแรงในครอบครัวที่ทำการศึกษได้แก่ การที่สมาชิกในครัวเรือนมีพฤติกรรมดังนี้ การตีหรือตบเด็กที่หน้า หัว หรือหู การตะโกน ตวาด หรือกรีดร้องใส่เด็ก การตีเด็กอย่างรุนแรงด้วยวัตถุ การเรียกเด็กด้วยคำพูดที่หยาบคายหรือคำที่เด็กไม่ชอบ ยังมีลักษณะความรุนแรงอื่นที่เกิดขึ้นในครัวเรือนที่ไม่ได้กล่าวถึง เช่น การตีเด็กที่ก้นด้วยวัตถุ การตีหรือตบที่มือ แขนหรือขา ที่พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เสี่ยงหรือมีปัญหา ดังนั้น จึงนำเสนอลักษณะความรุนแรงในครอบครัวใน 4 ด้าน ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เสี่ยงหรือมีปัญหาของเด็ก

“มีการใช้ไม้เรียวเล็กๆ ดี เพื่อให้เด็กจำ เช่น พอทำผิดก็จะให้เด็กเป็นคนไปหาไม้มา เช่น เรื่องที่โทษมึง ก็จะมี นานๆ ครั้งถึงจะดี ที่ดีเพราะทำหลายรอบแล้ว หรือการแสดงกิริยาที่ไม่พอใจ เช่น ให้คืนมือถือแล้วโยนของ หรือกระแทกเท้า แลบลิ้น...แล้วก็มีเรื่องของโทษของทั้ง อย่างนมทานไม่หมดกล่อง บอกว่าหมดแล้ว ความจริงก็ไม่ได้เหลือมากหรอก แต่เราอยากให้เขารู้จักคุณค่าของของ เราก็จะบอกเขาว่าไม่มีใครให้เรามานะ พ่อกับแม่ต้องทำงานเอาเงินมาซื้อของให้หนูกิน บำรุงร่างกายให้หนู หนูต้องรู้จักคุณค่าของของ ต้องกินให้หมด”

ยายเด็กหญิง อายุ 5 ปี ครั้วเรือนข้ามรุ่น

ตีด้วยวัตถุข้าง อย่างแรง
19%

ตีกับเด็กด้วยวัตถุ
46%

ตีกับเด็กด้วยมือเปล่า
29%

ตีหรือตบเด็กที่แขนขา
45%

ตีหรือตบเด็กที่หน้า หู หู
12%

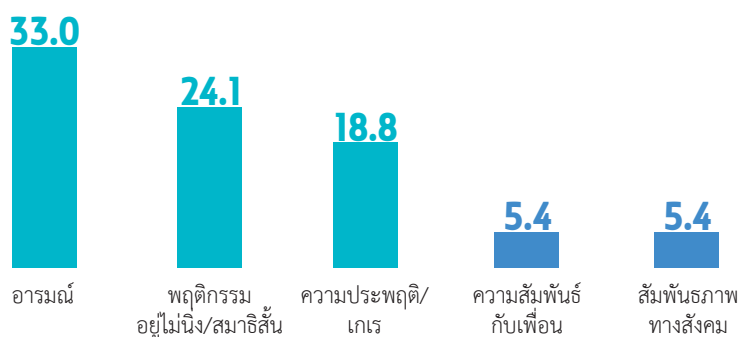
ตวาด ตะโกน ใส่น้อง
43%

เรียกเด็กด้วยคำหยาบคาย
หรือคำที่เด็กไม่ชอบ
33%

เด็กที่เติบโตมาในครัวเรือนที่มีการแสดงความรุนแรงต่อกันโดยเฉพาะการแสดง ความรุนแรงต่อเด็กจะมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็กที่จะอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือ มีปัญหาสูงกว่าเด็กที่เติบโตมาในครัวเรือนที่ไม่มีการแสดงความรุนแรงต่อเด็กทั้งทางด้านวาจา และร่างกาย การที่สมาชิกในครัวเรือนตีหรือตบหน้าเด็กที่หน้า หู หรือหู มีผลต่อการแสดงออก ทางพฤติกรรมด้านอารมณ์ ความประพฤติกเกร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น สูงกว่าเด็ก

ที่ไม่โดนกระทำรุนแรงในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พฤติกรรมของเด็กในกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาพบสูงที่สุดในด้านการแสดงอารมณ์ของเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงในครัวเรือนถึงร้อยละ 33 รองลงมาคือ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และความประพฤติกเล่ (ร้อยละ 24 และ 19 ตามลำดับ)

รูป 6.14 เด็ก 6-14 ปีที่ถูกตีหรือตบที่หน้า หัว หรือหู เมื่อทำผิด มีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา (ร้อยละ)

การทำโทษและให้รางวัล ปลอบให้ตระหนักด้วยตัวเอง

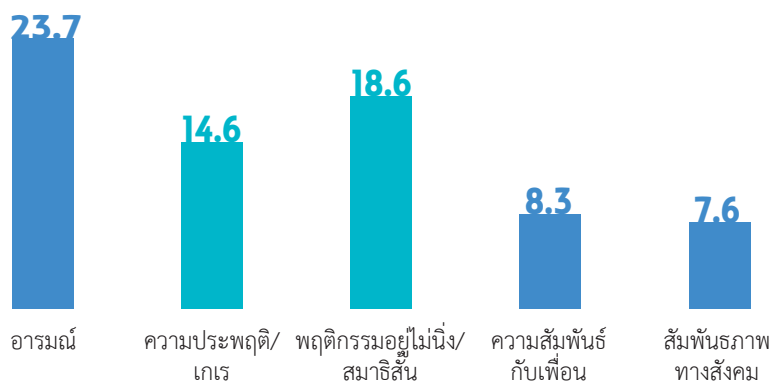
คุณแม่ไม่ทำโทษด้วยการตีหรือใช้ความรุนแรงกับน้อง แต่จะเลือกใช้วิธีการเงียบและเดินหนี ปลอบให้น้องคิดเองว่าสิ่งที่น้องทำถูกหรือไม่ คุณแม่เล่าว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งที่น้องชกสีหน้าไล่ และไม่เชื่อฟัง คุณแม่ไม่ชอบให้น้องทำแบบนั้น จึงตีไปที่ประตูไม่ได้ตีน้องโดยตรง และคุณแม่ก็เดินหนีไป หรือหากอยู่ในที่ทำงานแม่และทำตัวไม่น่ารัก ไม่เชื่อฟังหรือเถียง คุณแม่ก็จะเดินหนี ไม่ยอมคุยกับน้องเช่นกัน หลังจากนั้นประมาณ 10 นาที น้องจะเดินมาหาคุณแม่เองและพูดว่า “หนูรักแม่นะ หนูขอโทษ” คุณแม่ก็จะอธิบายให้น้องฟังว่าน้องทำผิดอย่างไร คุณแม่รู้สึกว่าการลงโทษน้องด้วยการตีจะทำให้ตนเองเสียใจ ไม่อยากทำให้ลูกเจ็บ ทำให้ไม่กล้าตีน้อง เช่นเดียวกันกับคุณพ่อที่ไม่เคยลงโทษน้องด้วยการตีเช่นกัน แต่จะใช้วิธีการดูไม่ให้น้องทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมมากกว่า

แม่เด็กหญิง อายุ 8 ปี ครอบครัวพ่อแม่ลูก

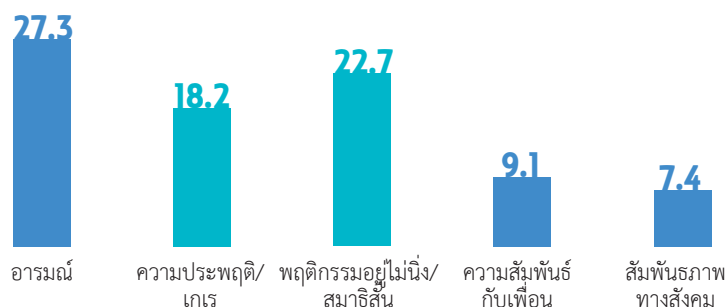
การตะโกน ตวาด กรีดร้องใส่เด็ก หรือ การตีเด็กอย่างแรงซ้ำๆ ด้วยวัตถุ มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่จะเสี่ยงหรือเป็นปัญหาในด้านความประพฤติกเเร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่ถูกระทำรุนแรงในครัวเรือน เกือบหนึ่งในห้าของเด็กที่ถูกตะโกน ตวาด กรีดร้องใส่เด็ก มีพฤติกรรมเสี่ยงและมีปัญหาด้านความประพฤติกเเร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น คือร้อยละ 15 และ 19 ตามลำดับ และเด็กที่ถูกตีอย่างแรงซ้ำๆ ด้วยวัตถุมีพฤติกรรมเสี่ยงและมีปัญหาด้านความประพฤติกเเร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น ร้อยละ 18 และ 23 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าพฤติกรรมเสี่ยงและมีปัญหาด้านอารมณ์จะไม่มี ความแตกต่างระหว่างเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงหรือไม่ถูกระทำรุนแรง แต่พบว่าเด็กที่ถูกสมาชิกในครัวเรือน ตะโกน ตวาด กรีดร้องใส่เด็ก หรือ เด็กที่ถูกตีอย่างแรงซ้ำๆ ด้วยวัตถุ มีพฤติกรรมด้านอารมณ์ อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 24 - 28

รูป 6.15 พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาลูกของ เด็กที่ถูกตะโกน ตวาด หรือกรีดร้อง (ร้อยละ)

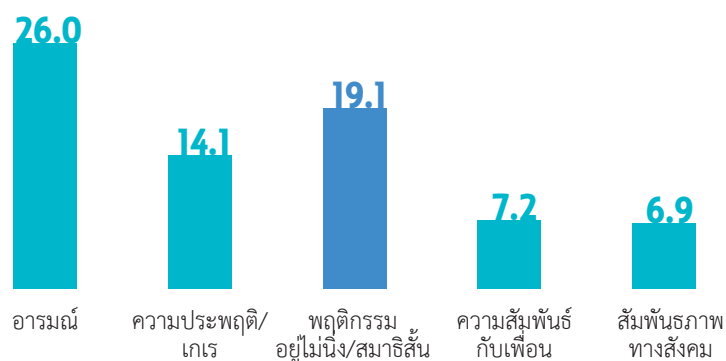

รูป 6.16 พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาของเด็กที่ถูกตีซ้ำๆ
อย่างสุดแรงด้วยวัตถุ (ร้อยละ)

การที่สมาชิกในครัวเรือนใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ หยาดคาย หรือล้อเลียนเด็ก เป็นการกระทำรุนแรงด้วยวาจาต่อเด็ก ถึงแม้จะไม่ทำให้เด็กบาดเจ็บทางร่างกายแต่เป็นการกระทำรุนแรงต่อจิตใจและความรู้สึก เด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น เกือบร้อยละ 20 ที่มีสมาชิกในครัวเรือนกระทำรุนแรงกับเด็กด้วยการใช้คำพูดที่หยาดคายหรือเรียกเด็กด้วยคำที่เด็กไม่ชอบ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่ไม่โดนกระทำ ความรุนแรงด้านวาจาด้วยการใช้คำหยาดคายหรือคำที่เด็กไม่ชอบ

รูป 6.17 พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาของเด็ก
ที่ถูกเรียกด้วยคำพูดที่หยาดคายหรือคำที่เด็กไม่ชอบ (ร้อยละ)

6.2.2 การเลี้ยงดูที่ไม่ใช้ความรุนแรง เด็กมีพัฒนาการและพฤติกรรมที่ดีได้

การแสดงความรักของสมาชิกในครัวเรือนต่อเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เสี่ยงหรือมีปัญหา ในด้านอารมณ์ ความประพฤติ/เกร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น โดยลักษณะการแสดง ความรุนแรงที่แตกต่างกันมีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ไม่ว่าจะแสดงความรักต่อเด็กในลักษณะใด พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน ของเด็กจะได้รับผลกระทบจากการแสดงความรักในครัวเรือนทุกรูปแบบ ยกเว้นในด้าน ความสัมพันธ์กับเพื่อน โดยจะเห็นว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการแสดงความรักของสมาชิก ในครัวเรือนเลย รวมถึงพฤติกรรมที่เป็นจุดแข็งคือ สัมพันธภาพทางสังคมที่ไม่มีความสัมพันธ์ กับความรุนแรงในครอบครัว และการมีพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีปัญหาในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน และสัมพันธภาพทางสังคมของเด็กยังพบในระดับต่ำไม่ถึงร้อยละ 10 ของเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง ในครอบครัว

ฝึกใช้เหตุผลตั้งแต่เด็ก เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก

การใช้เหตุผลในการอธิบายสถานการณ์ต่างๆ ให้เด็กเข้าใจ มักจะพบในรูปแบบ การอยู่อาศัยที่เป็นครอบครัวข้ามรุ่น และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เนื่องจากข้อจำกัด ในการดำเนินชีวิตมากกว่าการอยู่อาศัยรูปแบบอื่นๆ การสอนให้เด็กเข้าใจ สถานการณ์ต่างๆ ด้วยเหตุผลจะทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวดำเนินต่อไปได้ และไม่ก่อให้เกิดความหนักใจแก่ผู้ดูแล เพราะเด็กจะเข้าใจถึงสาเหตุและปัญหา ต่างๆ ได้ดี ด้วยความเป็นเด็กจึงอาจมีความต้องการซื้อสิ่งของหรือไปเที่ยว ในสถานที่ต่างๆ ที่ในบางครั้งผู้ดูแลไม่สะดวกที่จะซื้อให้หรือพาไปเที่ยวเพราะ มีข้อจำกัด การสอนให้เด็กรู้จักใช้เหตุผลจึงเป็นแนวทางการอบรมที่ประนีประนอม ลดการปะทะกันเมื่อมีสถานการณ์ที่อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ดูแล และเด็กอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ในครัวเรือนพ่อแม่ลูก เชื่อว่าการทำตัวเป็นตัวอย่าง ที่ดีให้กับลูกจะทำให้ลูกซึมซับสิ่งที่ดีและมีพฤติกรรมที่ดีตามไปด้วย เพราะเด็ก มักจะสังเกตพฤติกรรมของผู้ใหญ่และทำตาม การเป็นตัวอย่างที่ดีเป็นการฝึก ให้เด็กรู้จักเหตุผลผ่านการกระทำจะทำให้เด็กสามารถเห็นภาพที่ชัดเจนว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำและเพราะเหตุใด

สรุปจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ดูแลเด็กซี-แอลฟา

การประเมินพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็กช่วยให้ติดตามพฤติกรรมเด็ก และสร้างเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้ จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก พบปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ดูแล ระดับรายได้ของครอบครัว ประเภทของครอบครัว พื้นที่เมืองชนบท สภาวะแวดล้อมในครอบครัว และการมีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัว

6.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็กอายุ 6-14 ปี

การวิเคราะห์โอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาในพฤติกรรมแต่ละด้าน จากชุดปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ดูแล ระดับรายได้ของครัวเรือน ลักษณะการอยู่อาศัยของครัวเรือน พื้นที่เมืองชนบท สภาวะแวดล้อมในครัวเรือน และการมีความรุนแรงเกิดขึ้นในครัวเรือน ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลอย่างไรต่อการแสดงพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน 4 ด้าน และจุดแข็ง 1 ด้าน ของเด็ก เมื่อศึกษาพร้อมกันในทุกปัจจัยอาจพบว่าบางปัจจัยไม่สามารถทำนายโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีปัญหา การค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลช่วยทำนายโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมเสี่ยงหรือไม่เสี่ยง เพื่อวางแผนส่งเสริมการขับเคลื่อนกิจกรรมที่จะช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีปัญหาของเด็กในด้านที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง

เด็กไทยมีพฤติกรรมที่เป็นจุดแข็งอยู่ในกลุ่มปกติในระดับสูง ขณะที่พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน 4 ด้าน คือ อารมณ์ ความประพฤติกเล่ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และความสัมพันธ์กับเพื่อน ที่อยู่ในกลุ่มปกติมากที่สุดคือ ความสัมพันธ์กับเพื่อน รองลงมาคือความประพฤติกเล่ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และอารมณ์ การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็กใช้สถิติทดสอบ พบความสัมพันธ์ ดังนี้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญคือ ระดับการศึกษาของผู้ดูแลและการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีอิทธิพลต่อโอกาสที่เด็กจะไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีปัญหา การเลี้ยงดูของผู้ดูแลรวมถึงผู้ใกล้ชิดกับเด็ก ปัจจัยสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็ก มีความสัมพันธ์ต่อโอกาสที่เด็กจะไม่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงหรือมีปัญหาในด้านพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน หากลดความเสี่ยงของปัจจัยที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงนั้นได้ (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ฉ)

6.4 ทักษะในศตวรรษที่ 21 ทักษะที่พัฒนาขึ้นได้จากการเลี้ยงดู

การจะสร้างเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ไม่จำเป็นต้องรอจากโรงเรียน ผู้ดูแลสามารถส่งเสริมทักษะทั้งด้านความรู้ (hard skills) และทักษะด้านอารมณ์ (soft skills) ได้จากที่บ้าน เมื่อโลกในอนาคตที่คาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและรูปแบบการดำเนินชีวิตแตกต่างจากปัจจุบัน ความคาดหวังที่ผู้ดูแลมีต่อเด็ก คือ หวังว่าในอนาคตเด็กจะสามารถดูแลตนเองได้ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มีงานทำที่ดี สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ สามารถประกอบครองชีวิตและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เป็นคนดีและมีความสุขในทุกๆ วัน ดังนั้น ทักษะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นทักษะให้เด็กเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตจึงมีความสำคัญที่เด็กจะต้องพัฒนาให้เกิดทักษะเหล่านี้

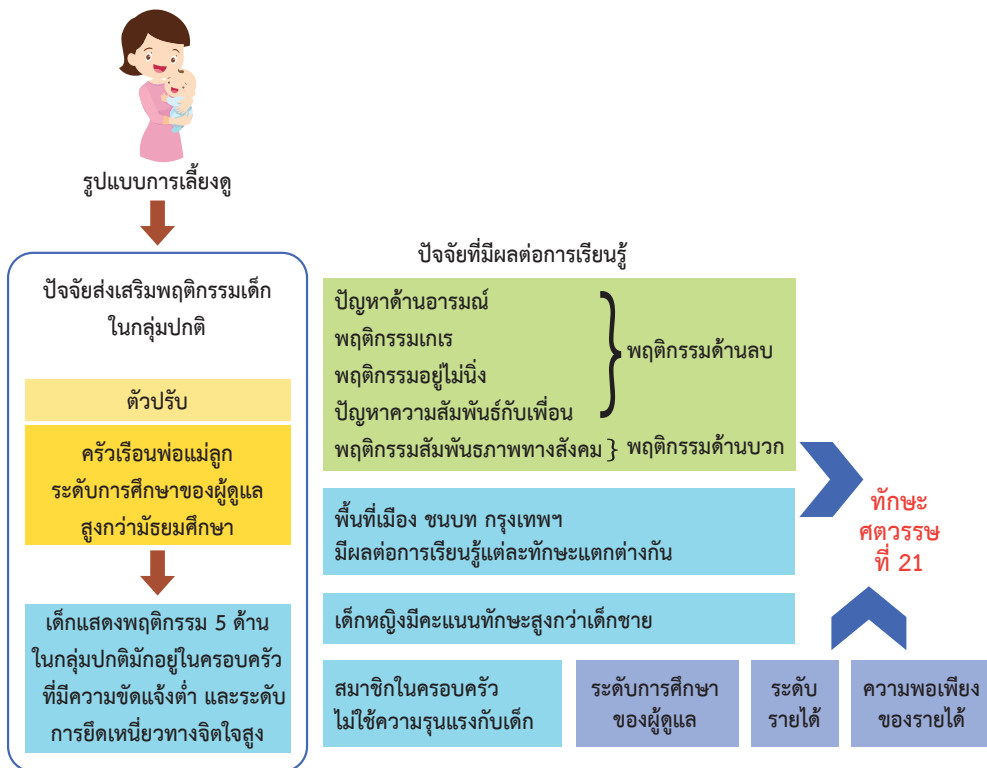
การศึกษานี้ ได้ประเมินทักษะหลักที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะชีวิตและอาชีพ 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ทักษะการเรียนรู้ 5) ทักษะการร่วมมือ 6) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 7) ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง และทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็กในแต่ละด้านกับการมีทักษะในศตวรรษที่ 21

ทักษะทั้ง 7 ด้าน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง ได้แก่

1. เด็กที่ไม่มีปัญหาด้านความประพฤติ/เกร และพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น มีความสัมพันธ์กับคะแนนทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 7 ด้าน คือมีคะแนนสูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมในกลุ่มที่เป็นปัญหา
2. พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ อารมณ์ ความประพฤติ/เกร พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และความสัมพันธ์กับเพื่อน มีความสัมพันธ์กับทักษะในศตวรรษที่ 21 ถึง 3 ด้าน คือ ทักษะชีวิตและอาชีพ ความร่วมมือ และการเรียนรู้ การไม่มีพฤติกรรมที่เสี่ยง/มีปัญหาในด้านที่เป็นจุดอ่อนทางสังคม เด็กจะมีคะแนนทักษะในศตวรรษที่ 21 ใน 3 ด้านนี้ สูงกว่าเด็กกลุ่มที่มีปัญหาในพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนทั้ง 4 ด้าน
3. พฤติกรรมที่เป็นจุดแข็งของเด็กคือ สัมพันธภาพทางสังคม มีผลต่อทักษะด้านการสื่อสาร คือ เด็กที่มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลในสังคมได้อย่างไม่มีปัญหา จะมีทักษะด้านการสื่อสารแตกต่างจากเด็กที่มีปัญหาด้านสัมพันธภาพทางสังคม (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ฉ)

นอกจากการแสดงออกทางพฤติกรรมทั้ง 5 ด้านของเด็กได้สะท้อนว่ามีความสัมพันธ์กับทักษะในศตวรรษที่ 21 แล้ว ยังพบว่าความรุนแรงในครอบครัวจากการลงโทษเด็กด้วยการตีหรือทำร้ายด้วยคำพูดมีความสัมพันธ์กับทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่นกัน พบว่าเด็กที่ถูกลงโทษด้วยการตีหรือการใช้ภาษาวา่กล่าวให้เด็กรู้สึกเจ็บช้ำใจ หรือกิริยาหวาด ตะโกนเสียงดังใส่ มีความสัมพันธ์กับเด็กที่มีทักษะด้านการเรียนรู้ต่ำกว่าเด็กที่ไม่ถูกลงโทษด้วยความรุนแรง เด็กที่ถูกตีด้วยวัตถุมีคะแนนทักษะในศตวรรษที่ 21 ต่ำกว่าเด็กที่ไม่ถูกตีด้วยวัตถุ โดยเฉพาะเด็กที่ถูกตีซ้ำๆ ด้วยวัตถุด้วยวัตถุอย่างแรง จะมีคะแนนทักษะในศตวรรษที่ 21 ต่ำทั้ง 7 ด้าน (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก ฉ) รูป 6.18 แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่พบจากการศึกษานี้กับการมีทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็ก 6-14 ปี

รูป 6.18 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็ก 6-14 ปี

6.5 สรุป

สังคมยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็วนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิต จนทำให้ผู้ดูแลเด็กปรับตัวตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกและสร้างวิถีชีวิตแบบใหม่ เด็กซี - แอลฟาที่เกิดและเติบโตในศตวรรษที่ 21 นี้จะเป็นกำลังแรงงานสำคัญของประเทศในอนาคต การสร้างเด็กให้เติบโตมีคุณภาพ จำเป็นต้องมาจากการพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดและเอาใจใส่ เด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีความขัดแย้งน้อยจะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม และมีโอกาสเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

คุณสมบัติของผู้ดูแลที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นเป็นพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็กแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามผู้ดูแลสามารถช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือ ช่วยให้เด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ด้วยการแสดงความรักและความเอาใจใส่ ปฏิบัติต่อกันของสมาชิกในครอบครัว ผู้ดูแลควรอยู่ใกล้ชิดเพื่อให้คอยแนะนำได้ทันทีเมื่อเด็กทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือแสดงออกให้เด็กรู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นสิ่งผิดถูกต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเด็ก และไม่ลงโทษเด็กเมื่อทำผิดด้วยวิธีการทำร้ายร่างกายและจิตใจเป็นการเลี้ยงดูเชิงบวก ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรากฐานชีวิตให้เป็นเด็กที่มีคุณภาพของประเทศได้

อ้างอิง

- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1-103.
- Goodson, B. D. (2014). *Parent support programs and outcomes for children*, Retrieved 7 November 2019. from <http://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/parent-support-programs-and-outcomes-children>
- Shapiro, L. E. (1997). *How to raise a child with a high EQ: A parents' guide to emotional intelligence*. New York: Harper Collins publisher.
- Siegelman, M. (1965). Evaluation of Bronfenbrenner's questionnaire for children concerning parental behavior. *Child Development*, 36(1), 163-174. doi:10.2307/1126788

บทที่ 7

การพัฒนาประชากรซี-แอลฟา อย่างมีคุณภาพ

“เด็กที่เข้มแข็ง คือ ผู้ใหญ่ที่แข็งแกร่ง”

“เด็กที่เข้มแข็ง คือ ผู้ใหญ่ที่แข็งแกร่ง” เป็นกุญแจสำคัญสำหรับการสร้างประชากรซี-แอลฟาที่มีคุณภาพ การเป็นเด็กที่เข้มแข็งนั้นไม่ใช่เพียงร่างกาย แต่หมายถึงจิตใจที่เข้มแข็ง เพื่อลดละพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ พิจารณาผิดชอบชั่วดีอย่างเป็นเหตุเป็นผล รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายได้อย่างเป็นสุข การที่เด็กคนหนึ่งจะเป็นเด็กที่เข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจได้นั้นต้องอาศัยการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ดูแล อย่างทุ่มเท การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 5 ด้านอย่างเหมาะสมตามวัย จะทำให้เด็กมีต้นทุนที่พร้อมจะเรียนรู้และทำสิ่งอื่นๆ ที่ยากและซับซ้อนยิ่งขึ้น การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กยังส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพจนเป็นพฤติกรรมการแสดงออกเมื่อเด็กเติบโตขึ้น การเตรียมพร้อมด้วยการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ที่จะช่วยให้เด็กใช้ชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว รวมทั้งสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจที่ถูกเทคโนโลยีก้าวล้ำเป็นตัวขับเคลื่อน บรรยากาศภายในครอบครัวที่ทำให้เด็กได้รับรู้ถึง

ความรักและความอบอุ่นจะสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่เด็กได้อย่างดี การกอด หอม และ ชื่นชมเมื่อเขาทำดีจะสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง แม้ว่าเขาต้องเผชิญภาวะยากลำบากในสังคม เขาจะรับรู้ได้ว่าเขาไม่ได้อยู่คนเดียวในโลกใบนี้ ยังมีคนที่รักและรอคอยเขาเสมอ บทนี้สรุปภาพรวมลักษณะของเด็กซี-แอลฟา การอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการ พฤติกรรม และบรรยากาศ ในครอบครัว ที่นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการปฏิบัติสามารถเริ่มต้นได้ในครอบครัว

7.1 บทสรุปของการเปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา

ข้อมูลที่เสนอในหนังสือเล่มนี้เป็นสถานการณ์ในพื้นที่บ้านของเด็กซี-แอลฟา (Z-alpha) หรือประชากรเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ระหว่างช่วงเวลาเก็บข้อมูล พ.ศ. 2562 เนื้อหาครอบคลุม โครงสร้างครัวเรือน (living arrangement) พัฒนาการเด็ก 3-5 ปี พฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี การอบรมเลี้ยงดูเด็ก (parenting) และบรรยากาศภายในครอบครัว (social climate) การศึกษานี้สนใจเด็กอายุ 3-14 ปี โดยเก็บข้อมูลทุกภาคของประเทศไทยใน 5 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ขอนแก่น กรุงเทพฯ ชลบุรี และ สุราษฎร์ธานี โดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์ ผู้ดูแลหลักครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 1,340 ครัวเรือน ประเมินพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี จำนวน 383 คน และสำรวจพฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี จำนวน 957 คน นอกจากนี้ยังวิจัยได้วิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ดูแลหลักของเด็กจำนวน 16 คน ซึ่งมีโครงสร้างครัวเรือน หลากหลายรูปแบบ

ข้อมูลจากการศึกษาพบว่าเด็กส่วนมากอาศัยอยู่ในครัวเรือน 3 รุ่นอายุ (ร้อยละ 51.1) รองลงมาคือพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว (ร้อยละ 24.3) ครัวเรือนข้ามรุ่น (ร้อยละ 10.6) พ่อแม่ลูก (ร้อยละ 11.6) และญาติอื่นๆ (ร้อยละ 2.3) มากกว่า 1 ใน 3 ของครอบครัวเด็กซี-แอลฟา ไม่ได้อยู่พร้อมหน้าพ่อแม่ลูกครัวเรือน ร้อยละ 13 ของเด็กไม่ได้อยู่กับพ่อหรือแม่ การวิเคราะห์ จากสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทยพบแนวโน้มครอบครัวที่ไม่มีพ่อและแม่ อยู่พร้อมหน้ามีเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 14.6 ในปี 2548 เป็นร้อยละ 17.1 ในปี 2558 การที่เด็กไม่ได้อยู่กับพ่อและแม่อาจส่งผลต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กในอนาคต อันเนื่องมาจากขาดผู้ดูแลที่มีประสิทธิภาพ

การประเมินพัฒนาการของเด็กอายุ 3-5 ปีด้วยเครื่องมือ DSPM พบว่าร้อยละ 30 ของเด็กวัยนี้สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยอย่างน้อย 1 ด้าน และร้อยละ 7.7 สงสัยว่า

มีพัฒนาการล่าช้า 2 ด้านขึ้นไป พื้นที่ชนบทพบเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าเป็นสัดส่วนมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา การเข้าใจ และการใช้ภาษา การอบรมเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปีประเมินด้วย parenting scale พบเด็กในชนบทได้รับการเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวด (laxness) มากที่สุด เด็กกรุงเทพฯ ได้รับการเลี้ยงดูแบบตอบสนองเกินกว่าเหตุ (over-reactivity) และได้รับการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตร (hostility) จากสมาชิกในครอบครัวสูงที่สุด ซึ่งการเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสมมีผลต่อการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของเด็ก

พฤติกรรมเด็ก 6-14 ปี ประเมินด้วยเครื่องมือ Strength and Difficulties Questionnaire (SDQ) พบว่า ร้อยละ 85.8 ของเด็กวัยนี้อยู่ในกลุ่มปกติ พฤติกรรมปัญหาที่พบมากที่สุดคือ พฤติกรรมด้านอารมณ์ (ร้อยละ 22.7) รองลงมาคือพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น (ร้อยละ 14.4) และด้านความประพฤติกเล่ (ร้อยละ 11.3) ตามลำดับ จากการศึกษาพบเด็กที่มีปัญหาด้านอารมณ์ และ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นมากที่สุดในครัวเรือนข้ามรุ่น (ร้อยละ 40.9 และ 20.9 ตามลำดับ) รองลงมาคือพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว (ร้อยละ 25.1 และ 18.5 ตามลำดับ) และครัวเรือนของเด็กที่อยู่กับญาติอื่นๆ หรือครัวเรือนที่ไม่มีพ่อหรือแม่หรือปู่ตายายอยู่ด้วยเลย (ร้อยละ 25.0 และ 17.9 ตามลำดับ) เด็ก 6-14 ปีที่มีปัญหาด้านความประพฤติกเล่พบสัดส่วนสูงที่สุดในครัวเรือนญาติอื่นๆ (ร้อยละ 21.4)

เด็ก 6-14 ปีที่ตอบแบบสอบถามด้วยตนเองเรื่องความรุนแรงซึ่งเป็นชุดคำถาม 12 ข้อของ Multiple Indicator Cluster Survey (MICS) แสดงให้เห็นว่า 1 ใน 5 ของเด็กถูกตีซ้ำๆ อย่างรุนแรงด้วยวัตถุ ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กที่อยู่ในครัวเรือนพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว (ร้อยละ 49) และ เกินครึ่งของเด็กที่อยู่กับญาติอื่นๆ (ร้อยละ 57) มักถูกตีด้วยวัตถุ เด็กร้อยละ 60 คิดว่าการลงโทษด้วยการตีเป็นการเลี้ยงดูที่ถูกต้อง งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการตีว่าเด็กด้วยถ้อยคำรุนแรงส่งผลให้เกิดบาดแผลทางจิตใจไม่น้อยไปกว่าการถูกลงโทษที่มีความเจ็บหรือรอยแผลตามร่างกาย และการลงโทษทางร่างกายไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กได้ และยังส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวและเรียนรู้ได้ช้าเมื่อมีอายุมากขึ้น

บรรยากาศในครอบครัวประเมินด้วยเครื่องมือ Family environmental scale ใน 3 ด้าน ได้แก่ ระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion) ซึ่งแสดงถึงความรักและความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อกัน การแสดงออกของสมาชิกในครอบครัว (expressiveness) หมายถึง สมาชิกในบ้านมีอิสระสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผยและปฏิบัติดีต่อกัน

และความขัดแย้งระหว่างสมาชิกครอบครัว (conflict) ซึ่งสะท้อนบรรยากาศความอบอุ่นในบ้าน โดยจัดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ บ้านน่าอยู่ที่สุด บ้านน่าอยู่ และบ้านน่าห่วง การสำรวจพบบ้านน่าอยู่ที่สุด ซึ่งหมายถึงครอบครัวที่มีระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกสูง และความขัดแย้งต่ำ ในพื้นที่เมืองต่างจังหวัดในสัดส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 34) ส่วนมากเป็นครัวเรือนพ่อแม่ลูก และ 3 รุ่นอายุ เด็กมีผู้ดูแลหลักจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และมีรายได้ครัวเรือนเพียงพอ มีเหลือเก็บ บ้านน่าห่วง ซึ่งหมายถึงครอบครัวที่มีระดับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกต่ำ และความขัดแย้งสูง พบสัดส่วนมากที่สุดในพื้นที่กรุงเทพฯ ส่วนมากเป็นครัวเรือนข้ามรุ่นและพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว เด็กมีผู้ดูแลหลักจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และมีรายได้ครัวเรือนที่ไม่เพียงพอ

สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวเป็นจุดคานงัดให้เด็กมีพฤติกรรมดี แม้ครอบครัวยากจน ผู้ดูแลมีการศึกษาไม่สูงนัก แต่ความขัดแย้งในครอบครัวต่ำ เด็กมีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมดี การกอดหอมเป็นการแสดงถึงความรักทำให้ครอบครัวอบอุ่น ซึ่งพบว่าครัวเรือนพ่อแม่ลูกและผู้ดูแลที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไปมีการชมและกอดหอมเมื่อเด็กทำดีมากที่สุด ผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนข้ามรุ่นกอดหอมเด็กน้อยที่สุด ส่วนครัวเรือนญาติอื่นๆ และพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวจะลงโทษและใช้มือตีเด็กเมื่อทำผิดมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเด็กที่พฤติกรรมดีและการเลี้ยงดูโดยที่ผู้ดูแลชม กอดหอม เมื่อเด็กทำดี และการให้ช่วยงาน/กิจการเล็กๆ น้อยๆ ที่บ้าน มากกว่า การเลี้ยงดูด้วยวิธีการลงโทษหรือตีเมื่อเด็กทำผิด

พฤติกรรมเด็กด้านการอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น พื้นที่อยู่อาศัย ความเพียงพอของรายได้ การศึกษาของผู้ดูแล มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็ก 6 - 14 ปี เด็กที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น รายได้ครัวเรือนไม่เพียงพอ และผู้ดูแลที่มีการศึกษาไม่สูงนักส่งผลให้เด็กมีข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 พื้นที่อยู่อาศัยส่งผลต่อการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ของเด็กในชนบทแตกต่างจากเด็กในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กหญิงมีแนวโน้มจะมีทักษะศตวรรษที่ 21 มากกว่าเด็กชาย อันเนื่องมาจากความคาดหวังในบทบาทของผู้หญิงให้ช่วยเหลือและรับผิดชอบงานบ้าน จึงทำให้เด็กหญิงได้รับการพัฒนาทักษะสมอง (executive function) มากกว่าเด็กชาย

การศึกษานี้เสนอภาพโครงสร้างครอบครัวไทยในปัจจุบัน การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวลักษณะต่างๆ และบรรยากาศในครอบครัว ซึ่งพบว่าครอบครัวที่ไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันพ่อแม่ลูกนั้นมีข้อจำกัดในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้มีพัฒนาการและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติของเด็กในยุคเทคโนโลยีก้าวล้ำ (disruptive technology) อย่างไรก็ตาม การศึกษายังพบความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากพื้นที่การอยู่อาศัยโดยเฉพาะในชนบท รายได้ครัวเรือนที่ไม่เพียงพอ และการศึกษาของผู้ดูแลหลักส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเท่าเทียม แรงกดดันจากภาวะเศรษฐกิจที่ครัวเรือนต้องเผชิญทำให้สะท้อนออกมาเป็นการปฏิบัติของสมาชิกครอบครัวอย่างไม่เป็นมิตร บรรยากาศครอบครัวที่เด็กรับรู้และพฤติกรรมของผู้ดูแลและสมาชิกในครอบครัวที่เด็กได้สัมผัสส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างเลี่ยงไม่ได้ แม้กระนั้นการศึกษานี้ยังพบความมองงามของเด็กที่เติบโตในครอบครัวที่มีความยากลำบาก แต่สมาชิกในบ้านปฏิบัติต่อกันดี สื่อสารความรักและความผูกพันระหว่างสมาชิก ทำให้บ้านอบอุ่น และหล่อหลอมเด็กให้มีพฤติกรรมการแสดงออกที่ดี เพราะฉะนั้นทัศนคติของผู้ดูแลเด็กและสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นอีกหนึ่งจุดคานงัดในการสร้างสรรค์ให้เด็กได้เติบโต และพัฒนาตนเองทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาเพื่อเป็นทรัพยากรที่สำคัญในอนาคตของชาติต่อไป

7.2 การเติบโตในยุคเทคโนโลยีก้าวล้ำสร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้โลกกว้างอย่างไม่สิ้นสุด

การเติบโตในยุคเทคโนโลยีก้าวล้ำ (disruptive technology) สร้างโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้โลกกว้างอย่างไม่มีที่สิ้นสุด トラบเท่าที่พวกเขาต้องการจะค้นหาและในเวลาใดก็ตามที่พวกเขาต้องการ การสื่อสารเพียงปลายนิ้วสัมผัสจอตงหน้าทำให้ข้อมูลถูกเปิดเผยไปทั่วโลกในทางตรงกันข้ามเด็กก็ได้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกในช่วงขณะเช่นกัน ประโยชน์ของเทคโนโลยีก้าวล้ำมีมากมาย แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งมันคือสิ่งเร้าที่ปรากฏอยู่รอบตัวเด็กแม้แต่ในบ้านหรือห้องนอนตัวเอง การดูแลอย่างใกล้ชิด ในระยะที่เด็กมีอิสระ และเป็นตัวของตัวเองจึงเป็นเรื่องที่ผู้ดูแลเด็กต้องเอาใจใส่ทั้งเนื้อหาและการใช้เวลากับกิจกรรมของพวกเขา มากกว่าที่เคยเป็นในอดีต การประคับประคองและชี้แนะทิศทางที่ปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายทั้งต่อตนเองและผู้อื่นจะช่วยให้เด็กไม่ตกเป็นเหยื่อของเทคโนโลยี

7.3 แนวโน้มของครอบครัวที่พ่อแม่ลูกไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันจะมีเพิ่มมากขึ้น

หนังสือ “เปิดบ้านเด็กซี-แอลฟา” ได้คลี่ภาพการเลี้ยงดูเด็กยุคใหม่หรือที่เรียกกันว่า เด็กเจนเอเรชันซี-แอลฟา ซึ่งนำเสนอโครงสร้างครัวเรือนที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อมูลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของครอบครัวที่พ่อแม่ลูกไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากันจะมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่เหลืออยู่ในครอบครัว ที่ต้องเผชิญทั้งความกดดันเชิงเศรษฐกิจ และสังคมรอบตัวและรอบตัวเด็ก

7.4 รูปแบบการอยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ครอบครัวที่พ่อแม่ลูกอยู่พร้อมหน้ามีข้อได้เปรียบในด้านทรัพยากรในการเลี้ยงดูเด็ก พ่อแม่รุ่นใหม่มีการศึกษาสูงขึ้นกว่ารุ่นปู่ ย่า ตา ยาย สามารถเข้าถึงข้อมูล เรียนรู้ข่าวสารและเหตุการณ์เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบและเครื่องมือในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในขณะที่ย่า ตา ยายมีข้อจำกัดในการเข้าถึงและเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การเสื่อมถอยของร่างกายเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ครอบครัวข้ามรุ่นซึ่งมีเพียงปู่ ย่า ตา ยาย ดูแลหลาน ไม่สามารถเล่นสนุกกับหลาน จนต้องพึ่งพิงพี่เลี้ยงที่ไม่มีชีวิตอย่างโทรศัพท์มือถือ การมีพ่อแม่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวช่วยดูแลเด็กช่วยลดแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะสามารถแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูเด็กที่ต้องการความทุ่มเทของผู้ดูแลเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การมีผู้ดูแลเด็กที่มีประสิทธิภาพจะช่วยลดภาระด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการสถานเลี้ยงเด็กได้มาก ครอบครัวที่เป็นพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว แม้ว่าจะมีสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆ ช่วยดูแลเด็ก แต่พ่อหรือแม่คนเดียวต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายครอบครัว ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดูแลเด็กเป็นส่วนที่มากของค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ดังนั้นพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวส่วนมากจึงต้องแลกเวลาการทำงานเพื่อเป็นรายได้ของครอบครัว หลายกรณีทำให้เบียดบังเวลาที่ควรเป็นของลูก จึงสรุปได้ว่าครอบครัวที่พ่อแม่ลูกไม่ได้อยู่พร้อมหน้ากัน ได้แก่ ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น และครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่กับญาติอื่นๆ นั้นจะขาดแคลนทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจ และเวลา

7.5 ความเหลื่อมล้ำที่ยังมีให้เห็นในสังคมไทย จนกลายเป็นเรื่องปกติ (ที่ไม่ควรจะเกิดขึ้น)

ความแตกต่างในพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี ซึ่งพบเด็กสงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าในพื้นที่ชนบทมากที่สุด และยังพบในเด็กที่มีผู้ดูแลมีข้อจำกัดด้านการศึกษาและรายได้ ทำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่ยังคงมีอยู่ให้เห็นได้ทั่วไปสังคมไทย จนกลายเป็นเรื่องปกติ (ที่ไม่ควรจะเกิดขึ้น) เด็กที่เรียนในโรงเรียนของท้องถิ่นมักจะมีรายได้ของครัวเรือนไม่เพียงพอ แต่ไม่พบครัวเรือนที่รายได้ไม่พอเพียงในเด็กที่เรียนโรงเรียนสาธิตเลย ภาพสะท้อนของสังคมที่ทำให้เห็นว่ารายได้หรือเศรษฐกิจครัวเรือนเป็นตัวชี้วัดลักษณะของโรงเรียนของเด็ก ไม่น่าจะเป็นเรื่องบังเอิญที่พบการกระจายของครัวเรือนที่มีรายได้พอเพียงในเด็กที่เรียนโรงเรียนสาธิต และครัวเรือนที่มีรายได้ไม่พอเพียงในโรงเรียนของท้องถิ่น แม้ว่าจะไม่สามารถกล่าวอ้างคุณภาพการศึกษาได้ แต่ไม่น่าจะผิดนักหากหมายถึงการเข้าถึงระบบการศึกษาที่แตกต่างกันตามเศรษฐกิจฐานะ

7.6 สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก

บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมในครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก และการพัฒนาอุปนิสัยเมื่อเติบโตขึ้น การศึกษานี้พิจารณาสภาพแวดล้อมในครอบครัวของเด็กซี - แอลฟาและจำแนกออกเป็นบ้านน่าวอยู่และบ้านนำห่วงเพื่อศึกษาคุณลักษณะของครอบครัวทั้ง 2 แบบ “บ้านน่าวอยู่” คือ บ้านที่สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพัน มีการยึดเหนี่ยวทางจิตใจสูง สามารถแสดงออกได้อย่างเปิดเผย ปฏิบัติดีต่อกัน และมีความขัดแย้งต่ำ ซึ่งพบในพื้นที่เมืองต่างจังหวัดมากที่สุด ส่วนมากเป็นครอบครัวที่พ่อแม่ลูกอยู่พร้อมหน้ากัน ผู้ดูแลหลักของเด็กมีการศึกษาสูง และมีรายได้พอเพียง ส่วน “บ้านนำห่วง” คือ บ้านที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับบ้านน่าวอยู่ บ้านนำห่วงพบในพื้นที่กรุงเทพฯ สัดส่วนสูงที่สุด บ้านนำห่วงส่วนมากเป็นครอบครัวที่ไม่ได้อยู่พร้อมกันพ่อแม่ลูก ผู้ดูแลหลักจบการศึกษาไม่สูงนัก และรายได้ไม่พอเพียง ลักษณะครอบครัว

7.7 พัฒนาคคน พัฒนาชาติ

การพัฒนาประชากรซี - แอลฟาอย่างมีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะชีวิตและอาชีพ 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ทักษะการเรียนรู้ 5) ทักษะการร่วมมือ 6) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 7) ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง เด็กควรได้รับการพัฒนาทักษะเหล่านี้ได้อย่างเต็มศักยภาพ หากมีกลไกทางสังคมเข้ามาช่วยปิดช่องว่างและเพิ่มโอกาสให้แก่พวกเขา

ผลการศึกษาสามารถระบุกลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

1. ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น และครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่กับญาติอื่นๆ ส่วนมากมักมีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ การลดความกดดันและส่งเสริมด้านเศรษฐกิจจะช่วยสร้างบรรยากาศในครอบครัว เพื่อเพิ่มเวลาคุณภาพให้แก่เด็ก เช่น การจัดลำดับความสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสร้างงานและรายได้ให้แก่ครอบครัวเหล่านี้ การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเป็นประจำทุกเดือนโดยรัฐและองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) สนับสนุนเพื่อจูงใจให้ครอบครัวพาเด็กมาเข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
2. ครอบครัวที่ผู้ดูแลหลักเป็นผู้สูงอายุ เช่น ครอบครัวข้ามรุ่น หรือ ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้ดูแลหลัก ต้องการอาสาสมัครเพื่อสร้างสรรคกิจกรรมให้แก่เด็กในชุมชน เนื่องจากการเดินทางไปสถานที่ต่างๆ เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็กที่มีผู้สูงอายุเป็นผู้ดูแล เช่น การจัดกิจกรรมในการประชุมของชมรมผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
3. การให้คำแนะนำแก่ผู้ดูแลในการอบรมเลี้ยงดูและการปฏิบัติตัวกับเด็ก โดยวิธีการเรียนรู้จากครอบครัวที่หลากหลาย ทั้งเหมือนและแตกต่าง เพื่อปรับใช้วิธีการที่เหมาะสมกับครอบครัวตนเอง เช่น การสื่อสารและการปฏิบัติตัวกับเด็กโดยการแสดงความรักอย่างไม่เงินอายุ การเรียนรู้ผลจากการชื่นชมเด็กเมื่อทำดี
4. คู่มือ หรือ โครงการ หรือ โปรแกรมอบรมผู้ดูแลหรือผู้ที่กำลังจะเป็นพ่อแม่ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก อาจจัดเป็นโปรแกรมต่อเนื่องตามวัยของเด็ก

5. การเสนอตัวอย่างการดูแลเด็กที่สามารถปฏิบัติได้ไม่ยาก เพื่อเปลี่ยนทัศนคติในการเลี้ยงดูเด็ก เช่น การเล่นเกมหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จูงใจเด็กให้เล่นและออกกำลัง เพื่อให้เด็กลดการใช้โทรศัพท์มือถือหรือลดการเล่นเกม
6. สร้างอาสาสมัครเยาวชน (อสย.) เพื่อจัดกิจกรรมเสริมทักษะให้แก่เด็กตามช่วงวัยในช่วงวันหยุดหรือช่วงปิดภาคเรียน เพื่อส่งเสริมให้เด็กในชุมชนได้มีทักษะศตวรรษที่ 21 ทุกครอบครัวได้เข้าร่วมกิจกรรม

การเลี้ยงลูกเหมือนการทำโครงการ

แม่โลกนี้ไม่ได้สวยงาม
แต่พร้อมจะปกป้องเขาให้ปลอดภัย

“เลี้ยงลูกเหมือนทำโครงการค่ะ ตอนแรกเราไม่ได้วางแผนว่าจะมีลูก เพราะเราคิดว่าโลกมันโหดร้าย...พอเรามีลูกปุ๊บเราทำอะไรไม่ได้ นอกจากทำโลกใบนี้ให้มันรู้สึกปลอดภัยกับตัวเขา” คุณแม่น้องสกาย (ตอนที่สัมภาษณ์น้องสกายอายุ 5 ปี) มีความตั้งใจจะดูแลลูกอย่างดีที่สุด เมื่อทราบว่าตั้งครรภ์จึงค้นหาวิธีการดูแลตนเองและลูกอย่างจริงจังจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเตรียมการล่วงหน้า การดูแลน้องตั้งแต่ตั้งครรภ์เป็นไปตามคำแนะนำของคุณหมอและการปฏิบัติตามหนังสือ

ลักษณะครอบครัวและความเป็นอยู่

ครอบครัวพ่อแม่ลูกอาศัยในต่างจังหวัด คุณพ่อน้องสกายเป็นทหารอาศัยที่บ้านพักในค่ายทหาร คุณแม่ทำงานบริษัทเอกชนระดับผู้จัดการ งานของคุณแม่เกี่ยวข้องกับด้านวิทยาศาสตร์ จึงทำให้คุ้นชินกับการค้นหาวิธีต่างๆ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีและคุ้มค่าที่สุด คุณแม่ต้องไปทำงานในกรุงเทพฯ น้องสกายจึงอาศัยอยู่กับคุณพ่อ 2 คน คุณแม่จะคุยผ่านการโทรและ video call เสมอ วันละหลายครั้ง เพื่อติดตามความเป็นอยู่และพัฒนาการของลูก และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคุณพ่อเพื่อการตัดสินใจร่วมกันในการดูแลลูก ในช่วงแรกเกิดคุณแม่ต้องกลับไปทำงานที่กรุงเทพฯ จึงปัมนมแช่แข็งและส่งเครื่องบินมาให้น้องสกายได้ตมึมน้ำนมแม่จนถึงอายุ 8 เดือน ก่อนไปทำงาน คุณพ่อจะพาน้องมาส่งที่บ้านพี่เลี้ยงซึ่งเป็นเพื่อนบ้าน โชคดีที่เพื่อนบ้านซึ่งเป็นผู้สูงอายुरักน้องสกายเหมือนลูก จึงไว้วางใจให้ช่วยดูแลน้องสกาย

การเลี้ยงดูตามบุคลิกของลูก

คุณพ่อคุณแม่และพี่เลี้ยงเลี้ยงน้องสกายอย่างมีระเบียบ ปลุกฝังวินัยให้น้องตั้งแต่เด็ก คิมนม และกินอาหารเป็นเวลา เน้นให้กินปลา ไข่ ข้าวธัญพืช จึงทำให้น้องสกายมีพัฒนาการเร็ว ตกลงกันว่า ต้องนอนก่อน 4 ทุ่ม น้องสกายดูนาฬิกาเป็นและจะรีบนอนเมื่อถึงเวลา เพราะคุณแม่บอกว่าถ้านอนนอนดึกจะโตช้า “ต้องนอนก่อน 4 ทุ่ม... เพราะทำให้ตัวเราสูง ถ้าเรานอนหลัง 4 ทุ่ม แผลเราก็จะไม่หาย เพราะว่า Growth hormone ก็จะไม่หลั่ง ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ ถ้านอนหลัง 4 ทุ่มจะตัวเตี้ย...เป็นโรคหัวใจ” น้องสกายเสริมระหว่างสัมภาษณ์

น้องสกายมีศักยภาพด้านการฟัง การได้ยิน และมีบุคลิกภาพที่เสียหน้าไม่ได้ ไม่ชอบการถูกดูว่าในที่สาธารณะ คุณแม่จึงได้พูดคุยกับคุณครูประจำชั้นของน้อง เพื่อให้คุณครูเข้าใจและปฏิบัติกับน้องได้อย่างเหมาะสมกับบุคลิก เช่น คุณครูจะไม่ดูว่าน้องต่อหน้าเพื่อนๆ คนอื่นเวลาน้องทำผิด แต่จะเข้าไปบอกกับตัวน้อง เพราะน้องไม่ชอบการเสียหน้า นอกจากนี้จะแบ่งแยกบทบาทระหว่างพ่อและแม่อย่างชัดเจน คือให้พ่อเป็นเพื่อน และแม่คือแม่ เพื่อไม่ให้น้องสับสน และสามารถดูแลควบคุมพฤติกรรมน้องได้ เพื่อป้องกันความสับสนของน้อง คุณแม่ค้นพบว่า การเลี้ยงลูกด้วยเหตุผลมากๆ ทำให้น้องกลายเป็นคนขี้กลัวและจะเลือกทำเฉพาะสิ่งที่คิดว่าปลอดภัยเท่านั้น ไม่กล้าลองสิ่งใหม่ๆ

การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมสนุก

คุณพ่อเล่นกับน้องเพื่อส่งเสริมพัฒนาการอยู่เสมอ ส่วนใหญ่จะเน้นเกมฝึกสมอง ทั้งการนำสีชอร์มาขีดเขียนตามพื้นเป็นตัวหนังสือ เป็นตารางให้น้องเดินหรือกระโดดตาม เล่นตัวต่อโดมิโน เล่นไพ่ น้องจะเล่นกับคุณย่า (พี่เลี้ยง) และคุณพ่อเสมอ ไม่เคยปล่อยให้น้องอยู่หรือเล่นคนเดียว คุณพ่อจะไม่ซื้อของเล่นที่ไม่เหมาะสมหรือเป็นอันตรายให้และอธิบายเหตุผลว่าอันตรายต่อคนอื่น คุณพ่อมักพาน้องไปขี่ม้า ปลูกกล้วยเพื่อให้น้องได้เรียนรู้ว่ากล้วยมีที่มาที่ไปอย่างไร น้องสกายชอบเดินป่ามาก เพราะสนุก ได้ผจญภัย หัดเดินบนกระดานไม้แผ่นข้ามคลอง ซึ่งปกติน้องสกายจะกลัว แต่ตอนนี้สามารถเดินข้ามได้แล้ว เมื่อเดินไปที่สูงๆ น้องชอบตะโกนและให้ผีเสื้อสะท้อนกลับมา สิ่งแวดล้อมในค่ายทหารส่งเสริมให้ลูกได้เรียนรู้มากกว่าที่กรุงเทพฯ เมื่อคุณแม่ทราบว่าน้องมีศักยภาพด้านการได้ยินและการฟัง จึงสอนน้องผ่านเสียงเพลง ให้น้องร้องเพลง จนตอนนี้น้องสามารถร้องเพลงที่มีชื่อกรุงเทพมหานครได้จนจบเพลง น้องสกายสามารถอ่านหนังสือได้ตั้งแต่อายุ 2 ขวบ และอ่านภาษาอังกฤษได้ตอน 2 ขวบครึ่ง

คุณพ่อคุณแม่ไม่ต้องการให้น้องไปเรียนเสริมทักษะ แต่จะเน้นให้เรียนแบบสบายๆ เช่น ดนตรี ศิลปะ เรียนเรียงแก้ว น้องเคยเรียนที่สถาบันเรียนพิเศษชื่อดังแห่งหนึ่ง แต่น้องกลับมาถามคุณแม่ว่าทำไมต้องไปเรียนซ้ำๆ ในสิ่งที่ทำได้แล้ว คุณแม่จึงให้น้องไปเรียนจินตคณิตแทน ตอนนี้น้องสกายสามารถทำข้อสอบ ป.1 ของโรงเรียนสาธิตได้แล้ว (น้องสกายอายุ 5 ปี กำลังเรียนระดับอนุบาล 2 ณ วันสัมภาษณ์) และชอบทำมากเพราะสนุก คุณแม่ก็จะหาโจทย์ใหม่ๆ มาให้น้องทำเสมอ น้องไปเรียนที่โรงเรียนร้องเพลง เพื่อฝึกบุคลิกภาพ น้องเรียนได้ปีกว่า คุณแม่สังเกตเห็นน้องกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องมากขึ้น คุณพ่อคุณแม่ให้น้องเรียนภาษาที่ 3 เพราะอยากท้าทายความสามารถของน้อง แม้น้องจะเรียนพิเศษถึง 6 วัน แต่น้องชอบและสนุกจนไม่อยากจะหยุดเรียนเลย อยากไปเรียนตลอดเพราะได้ทำสิ่งที่ชอบ

เรียนรู้จากตัวอย่างของพ่อ

คุณพ่อเป็นตัวอย่างและทำให้น้องเห็น การปลูกพืชผักและสวนเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกการใช้เงิน ทุกๆ วันน้องจะนำเงินที่เหลือเก็บจากเงินที่ได้ไปโรงเรียนมาใส่ไว้ในซองพลาสติกที่คุณพ่อเตรียมไว้ให้ บางครั้งก็เอาเงินออมไปซื้อผลไม้ที่ชอบ คุณพ่อมักจะพาน้องไปเก็บหน่อไม้ที่สวนไผ่ และนำมาขายให้กับคุณย่า (พี่เลี้ยง) เมื่อได้เงินมาจะเก็บออมไว้เพื่อให้น้องได้เรียนรู้และทำกิจกรรมไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ประโยชน์และโทษของโทรศัพท์ขึ้นกับวิธีการใช้

คุณพ่อคุณแม่จะไม่ปล่อยให้น้องเล่นโทรศัพท์คนเดียว ทุกครั้งที่น้องเปิด YouTube หรือใช้โทรศัพท์มือถือจะต้องมีคนอยู่กับน้องสกายเสมอ คุณพ่อจะเป็นคนเลือกคลิปให้น้อง โดยพิจารณาตามความเหมาะสม บางครั้งก็เปิดโอกาสให้น้องได้เลือกเอง ถ้าน้องเลือกไม่เหมาะสม คุณพ่อจะสนใจให้เปลี่ยนเรื่อง แต่ไม่ได้จำกัดเวลาที่แน่นอน ถ้าน้องเล่นโทรศัพท์นานเกินไป คุณพ่อจะเตือน น้องจะหยุดเล่นทันที และมีข้อตกลงกันอย่างชัดเจนว่า “เวลาดูห้ามเดิน” และ “ถ้าปิดไฟแล้วห้ามเล่นโทรศัพท์” คุณแม่มองว่าประโยชน์หรือโทษของเทคโนโลยีอยู่ที่วิธีการใช้ ถ้าใช้อย่างถูกต้องก็ไม่มีอะไรต้องกังวล

การกำโทษและให้รางวัล

หากน้องไม่เชื่อฟัง หรือทำผิดข้อตกลง คุณพ่อมีวิธีการลงโทษคือให้ยืนกางแขน 5 นับ 10 นับ แต่ไม่ทำโทษด้วยวิธีการตี เวลาที่คุณพ่อทำผิดก็ต้องยืนกางแขนเช่นเดียวกัน หรือให้ไปขอโทษ ถ้าน้องทำผิด แต่จะอธิบายทุกครั้งว่าทำไมน้องถึงโดนทำโทษ ทำโทษเพราะอะไร ที่สำคัญ คุณแม่กล่าวว่า “ลูกตำหนิพ่อแม่ได้ ถ้าทำผิด...เราต้องเคารพซึ่งกันและกัน” มีข้อตกลงกันว่า ถ้ารับปากแล้วต้องทำ แต่บางครั้งที่คุณพ่อคุณแม่ไม่สามารถทำตามที่เคยบอกน้องไว้ได้ น้องสกายจะบอกว่า “สัญญาแล้วทำไมไม่ไป” คุณพ่อชอบทำให้ลูกประหลาดใจทุกวัน (surprise) จะซื้อของจากร้านสะดวกซื้อ เช่น ขนมหรือไอศกรีมที่น้องชอบก่อนไปรับน้อง ที่โรงเรียน น้องจึงไม่เคยร้องขอสิ่งของเวลาไปเดินในห้างหรือร้านขายของ และแสดงความรักเพิ่มเติมคือการกอด หอมแก้ม พุดชื่นชมน้อง แต่ไม่ได้ให้รางวัลอะไรเป็นพิเศษ

ข้อกังวลและความคาดหวัง

คุณแม่กังวลเรื่องสุขภาพมากที่สุด และเรื่องสังคมของน้อง เพราะน้องมีพัฒนาการและเรียนรู้เร็วกว่าเพื่อนๆ เกรงว่าน้องจะเบื่อโรงเรียนและไม่มีความสุข จึงต้องปรึกษาคุณครู โดยคุณครูจะมอบหมายหน้าที่ง่ายๆ ให้แก่น้อง เพื่อไม่ให้น้องคิดว่าตัวเองทำซ้ำๆ ในสิ่งที่ทำได้แล้ว เช่น ตรวจการบ้าน แจกการบ้านเพื่อน สอนเพื่อน

ความคาดหวังของคุณแม่ที่มีต่อน้องคือ “อยากให้น้องดูแลตัวเองได้และไม่ทำให้ใครเดือดร้อน” ส่วนคุณพ่อหวังเพียงให้น้องมีความสุข “ถ้าคาดหวังเหมือนเป็นการตีกรอบ...เราให้เขาเล่นทุกอย่าง อันไหนที่ชอบก็คืออันนั้น”

“มรดกที่เราให้เขาได้คือความรู้ และสิ่งแวดล้อมที่ดี...
เราจะพยายามให้เขารู้จักเลือกให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมดี...
เขาก็จะปลอดภัย...เราทำได้แค่นี้”

คุณพ่อน้องสกาย

“การเลี้ยงลูกเหมือนการทำงาน”

พ่อคือของเล่นที่สนุกที่สุด น้องสกายจะทิ้งของเล่นหรือโทรศัพท์
และวิ่งไปหาพ่อ ทันทีเมื่อเห็นพ่อกลับบ้าน
คุณพ่อจะทำตัวเหมือนเพื่อน
การที่เด็กสมัยนี้ติดโทรศัพท์มือถือเพราะ
“พ่อแม่เล่นสนุกไม่เท่า YouTube”

คุณพ่อน้องสกาย

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

วิธีการดำเนินการศึกษา

การสุ่มตัวอย่าง

กรอบการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนได้จาก กลุ่มระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงศึกษาธิการ (ปรับปรุงข้อมูลเมื่อเดือนตุลาคม 2561) โดยแผนการสุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นแบบหลายขั้นตอน (stratified multi-stage sampling) ในแต่ละจังหวัด แบ่งเป็นพื้นที่อำเภอเมืองและนอกอำเภอเมือง และทำการสุ่มเลือกโรงเรียน และสุ่มเลือกนักเรียน จากกรอบรายชื่อ โรงเรียนและนักเรียนทุกคนที่ตกอยู่ในกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกพื้นที่นอกอำเภอเมือง

ในแต่ละจังหวัดจะประกอบด้วยอำเภอเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่กำหนดที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับพื้นที่นอกอำเภอเมือง ได้ทำการสุ่มเลือกอย่างอิสระต่อกัน โดยจะต้องเป็นอำเภอ ที่มีโรงเรียนที่มีการสอนนักเรียนครบทุกระดับชั้น คือ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น หลังจากนั้นจึงสุ่มเลือกขึ้นมา 1 อำเภอ

การเลือกโรงเรียน

ในแต่ละอำเภอที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจะทำการสุ่มเลือกโรงเรียนที่เป็นตัวแทนในแต่ละสังกัด ขึ้นมา 1 โรงเรียน และทำการสุ่มเด็กนักเรียนอย่างเป็นระบบ (systematic sampling) โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วน (proportional to size) เพื่อให้ได้จำนวนเด็กนักเรียน กระจายไปในแต่ละสังกัดโรงเรียน จังหวัดละ 300 คน ผลการสุ่มตัวอย่างแสดงในตารางดังนี้

ตาราง ก.1 จำนวนเด็กนักเรียนที่เก็บข้อมูลจำแนกตามจังหวัดและสังกัด

จังหวัด	จำนวนเด็กนักเรียนที่เก็บข้อมูลได้ในสังกัดโรงเรียนแต่ละแห่ง					รวม
	กทม.	สพฐ.	สช.	อบต.	สาธิต	
กรุงเทพมหานคร	187	110	41	-	-	338
เชียงใหม่	-	44	188	73	-	323
ขอนแก่น	-	25	109	152	-	286
ชลบุรี	-	30	88	179	26	313
สุราษฎร์ธานี	-	59	81	173	-	305
รวม	187	268	507	577	26	1,565

ทั้งนี้ กระบวนการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างตามที่กำหนดไว้จึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลเด็กนักเรียนทั้งหมดจาก 32 โรงเรียน ใน 5 สังกัด ที่ยินดีให้คณะวิจัยเข้าดำเนินการสำรวจ

ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยได้ขอความยินยอมทั้งจากโรงเรียนที่ให้เก็บข้อมูล และผู้ปกครองของเด็กที่ยินยอมให้เก็บข้อมูลในเด็ก และตัวผู้ปกครองเอง

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

โดยใช้อุปกรณ์แท็บเล็ต (tablet) ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยเครื่องมือหลายชุดและแต่ละชุดใช้สำหรับเก็บข้อมูลในเด็กช่วงอายุแตกต่างกัน เช่น แบบประเมินเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM) ใช้เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 36 - 60 เดือน แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (The Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ) สำหรับเก็บข้อมูลในเด็กอายุ 6 - 14 ปี เป็นต้น

กระบวนการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยผู้ควบคุมงานสนามและพนักงานสนามที่ได้รับ การอบรมความรู้ ความเข้าใจของวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมถึงอบรมความเข้าใจ ในการใช้เครื่องมือประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ

เก็บข้อมูลผ่านเครื่อง Tablet หรือแบบสอบถามที่เป็นกระดาษ โดยมีรูปแบบ การเก็บข้อมูล 2 รูปแบบ ได้แก่ การสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ทั้งนี้ การจะเลือกรูปแบบใดในการเก็บข้อมูลจะขึ้นกับวิธีการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ผู้ควบคุมงานสนาม จะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะใช้รูปแบบใดที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูล

ช่วงเวลาเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือนมกราคม ถึงมีนาคม พ.ศ. 2562 และช่วงที่ 2 คือ ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 เนื่องจากเดือนเมษายน ถึงพฤษภาคมเป็นช่วงปิดภาคการศึกษาของนักเรียน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างได้

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 เริ่มจากการติดต่อประสานงานผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือ ในการเก็บข้อมูล โดยได้รับความช่วยเหลือจากครูประจำชั้นของนักเรียนที่จะแจ้งผู้ปกครอง ของนักเรียนเพื่อขอความยินยอมในการให้ข้อมูลก่อน

ขั้นตอนที่ 2 พนักงานสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเด็กที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่าง สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 20 นาที สำหรับเด็กอายุ 6-14 ปี ใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 60 นาที โดยเก็บข้อมูลขณะที่เด็กอยู่ในโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 พนักงานสัมภาษณ์เก็บข้อมูลผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้ระยะเวลา เฉลี่ย 60 นาที กรณีไม่สามารถสัมภาษณ์ได้จะฝากแบบสอบถามที่เป็นกระดาษให้กับนักเรียน และติดตามแบบสอบถามจากผู้ปกครองจำนวนไม่เกิน 4 ครั้ง หากไม่สามารถติดตาม แบบสอบถามกลับคืนได้จะเลือกกลุ่มตัวอย่างรายใหม่

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

คณะวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพภายหลังดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เสร็จสิ้น โดยจะพิจารณาเลือกตัวอย่างที่จะให้ข้อมูลเชิงคุณภาพครอบคลุมวัตถุประสงค์ คือ

เป็นตัวแทนผู้ปกครองที่อยู่ในภาวะจำกัดในการดำเนินชีวิต เช่น มีรายได้น้อย หรือตัวแทนผู้ปกครองที่เด็กอยู่ในลักษณะครอบครัวแตกต่างกัน ได้แก่ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวข้ามรุ่น ครอบครัว 3 รุ่นอายุ และครอบครัวพ่อแม่ลูก ดำเนินการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลโดยสมัครใจที่จะให้สัมภาษณ์ ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นตัวแทนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดใน 5 จังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครบถ้วน ทุกพื้นที่ ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองประมาณ 120 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาและเชิงโครงสร้างแล้วจากผลการศึกษาที่ผ่านมา โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือโดยสังเขปดังนี้

- 1) แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM) ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเด็กอายุ 3 - 5 ปี โดยจะมีอุปกรณ์ช่วยในการประเมินพัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุที่แตกต่างกัน เพื่อประเมินพัฒนาการใน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการเคลื่อนไหว (Gross Motor: GM) ด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา (Fine Motor: FM) ด้านการเข้าใจภาษา (Receptive Language: RL) ด้านการใช้ภาษา (Expressive Language: EL) และด้านการช่วยเหลือตัวเองและสังคม (Personal and Social: PS) ผลการประเมินประกอบด้วย มีพัฒนาการสมวัย และพัฒนาการสงสัยล่าช้ากว่าวัย โดยพิจารณาตามเกณฑ์ที่กำหนด DSPM เป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนาโดยโครงการการพัฒนาเครื่องมือในการคัดกรองและประเมินความผิดปกติของพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัย (0 - 5 ปี) ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความไว ความจำเพาะ และความสอดคล้องของเครื่องมือ (สมัย ศิริทองถาวร, 2561)
- 2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (The Strengths and Difficulties Questionnaire: SDQ) ฉบับภาษาไทย ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเด็กอายุ 6 - 14 ปี โดยเป็นข้อคำถามให้ผู้ปกครองตอบจำนวน 25 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นแบบให้เลือกตอบ 3 ระดับ ได้แก่ ไม่จริง จริงบ้าง และจริงแน่นอน สามารถใช้ประเมินพฤติกรรม

เด็กที่เป็นจุดแข็ง คือ ความสามารถทางสังคม และประเพณีพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนได้ 4 ด้าน ดังนี้ ปัญหาด้านอารมณ์ ปัญหาพฤติกรรม ความประพฤติกเเร ปัญหาพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น และปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก SDQ ได้ผ่านการทดสอบความเที่ยงและความตรงของเครื่องมือมาแล้วทั้งจากต้นฉบับภาษาอังกฤษและฉบับภาษาไทย รวมถึงผ่านการทดสอบจากงานวิจัยของหลายประเทศที่ได้มีการนำเครื่องมือนี้มาใช้ (Frick, 1996; Goodman, 1997; Vostanis, 2006; Woerner et al., 2004; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, สุภาวดี นวลมณี, อภิชัย มงคล, พรณพิมล วิปุลากร และโวฟกัง เวิร์นเนอร์, 2554)

3) **แบบสอบถามรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กเล็กอายุ 3 - 5 ปี (Parenting Scale: PS)** เป็นแบบประเมินลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของผู้ดูแลเด็ก จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ laxness overactivity และ hostility ลักษณะข้อคำถามให้เลือกตอบตามระดับ 7 ระดับ แบบประเมิน Parenting scale ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีการวัดความสอดคล้องภายในของข้อคำถาม (internal consistency) และผ่านการทดสอบซ้ำ (test - retest reliability) (Arnold, 1993)

4) **แบบประเมินรูปแบบการเลี้ยงดู Alabama Parenting Questionnaire (APQ) ฉบับภาษาไทย** เป็นแบบประเมินการเลี้ยงดูเด็กของผู้ดูแล ที่มีการใช้แพร่หลายทั้งในประเทศวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออก ได้แก่ คานาดา จีน ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฝรั่งเศส เยอรมัน กรีซ นอร์เวย์ อิตาลี โปรตุเกส โปแลนด์ เปอร์เซีย โรมาเนีย สเปน และเวียดนาม (เอพิณา คำออน และ มานิต ศรีสุรภานนท์, 2562)

แบบประเมินประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 42 ข้อ แบ่งเป็นการประเมินการเลี้ยงดูทางบวกและการเลี้ยงดูทางลบ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ การประเมินการเลี้ยงดูทางบวก คือ (1) บทบาทการเป็นพ่อแม่ที่ดี (positive parenting practices) (2) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ (parental involvement) การประเมินการเลี้ยงดูทางลบ คือ (3) การขาดการดูแล/สั่งสอนของพ่อแม่ (poor parental monitoring/supervision) (4) การใช้กฎระเบียบแบบไม่เคร่งครัด (inconsistent discipline) (5) การลงโทษทางร่างกาย (corporal punishment) และด้านอื่นๆ คือ (6) การใช้กฎระเบียบแบบอื่นๆ (other discipline) (Frick, 1996)

สำหรับฉบับภาษาไทยได้มีการทดสอบความถูกต้อง (validity) และความเที่ยง (reliability) จากการศึกษาของเอพิณา คำออน และ มานิต ศรีสุรภานนท์ (2562)

ทำการทดสอบเครื่องมือจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน พบว่าค่าความสอดคล้องภายใน (Cronbach's alpha) ของแบบประเมินใน 6 ด้าน มีค่าระหว่าง 0.6-0.8 และได้ทดสอบความถูกต้องด้วยค่า convergent validity โดยเปรียบเทียบกับแบบประเมิน SDQ ฉบับภาษาไทย พบว่ามีความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างของแบบประเมิน

5) แบบประเมินสภาวะแวดล้อมในครอบครัว (Family Environment Scale: FES)

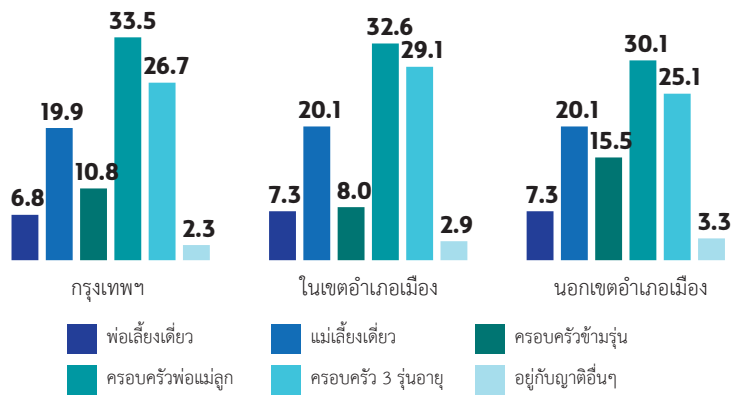
The Real Form (Form R) เป็นแบบประเมินที่มีการแปลเป็นภาษาไทยแล้ว ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 27 ข้อ แบ่งได้เป็น 3 ด้านคือ การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion) การแสดงออก (expression) และความขัดแย้ง (conflict) ลักษณะข้อคำถามให้เลือกว่า ใช่ หรือ ไม่ใช่ แบบประเมิน Form R คือ แบบประเมินที่วัดสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน เนื่องจาก แบบประเมินมีแบบวัดสำหรับวัดสภาวะแวดล้อมในอุดมคติ (The Ideal Form: Form I) และสภาวะแวดล้อมที่คาดหวัง (The Expectation Form: Form E) แบบประเมินผ่านการทดสอบซ้ำเพื่อหาความเชื่อมั่น (test-retest reliability) และความถูกต้องเชิงโครงสร้าง (content/construct validity) ค่าเฉลี่ยเป็นคะแนนระหว่าง 0-9 ที่ไม่มีหน่วยใช้เพื่อเปรียบเทียบบรรยากาศสภาพแวดล้อมในครอบครัวระหว่างกลุ่มที่สนใจ

- 6) **ทักษะในศตวรรษที่ 21** หมายถึง ทักษะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความก้าวหน้าสู่โลกแห่งอนาคต โดยอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับสังคมโลก การบูรณาการด้านการเรียนการสอนที่เน้นความคิดสร้างสรรค์ การส่งเสริมประสบการณ์ใหม่ๆ โดยเน้นไปที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะโดยผ่านการลงมือปฏิบัติ (learning by doing) (วิจารณ์ พานิช, 2556) ซึ่งหนังสือเรื่อง “ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน-โรงเรียนของเด็กเจนซี-แอลฟา” นี้ มีทั้งสิ้น 7 ทักษะ อันได้แก่ 1) ทักษะชีวิตและอาชีพ 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ทักษะการเรียนรู้ 5) ทักษะการร่วมมือ 6) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 7) ทักษะการเคารพความแตกต่างหลากหลาย และการไม่นิยามความรุนแรง (อ้างอิงมาจากการวิจัยในประเทศไทยของ อัครเดช นิละโยธิน (2559) เรื่องตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง)

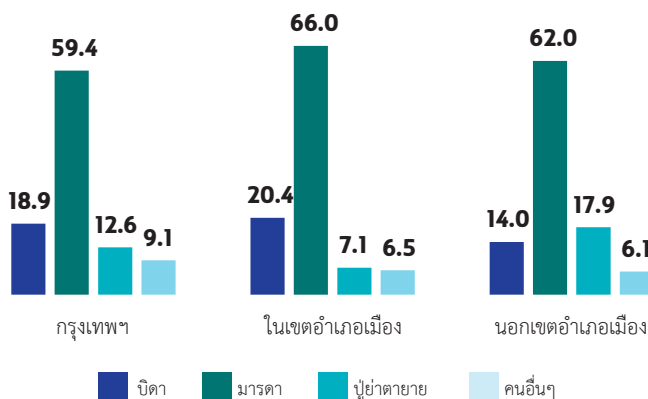
ภาคผนวก ข

ข้อมูลทั่วไปเด็กซี - แอลฟา

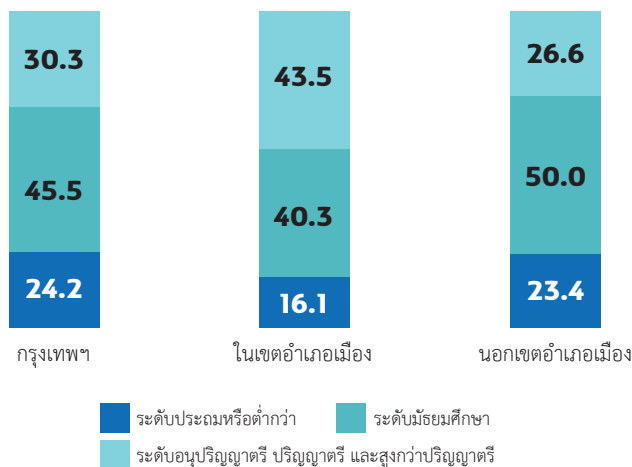
รูป ข.1 สัดส่วนรูปแบบครอบครัวของเด็กอายุ 6 - 14 ปี
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

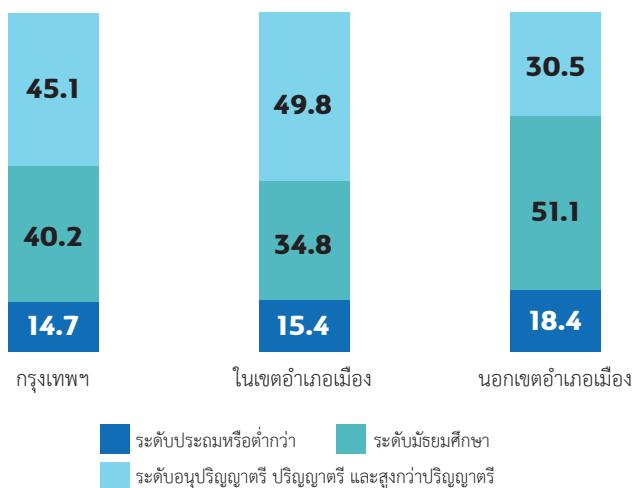
รูป ข.2 สัดส่วนผู้ดูแลหลัก เด็กอายุ 6 - 14 ปี
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

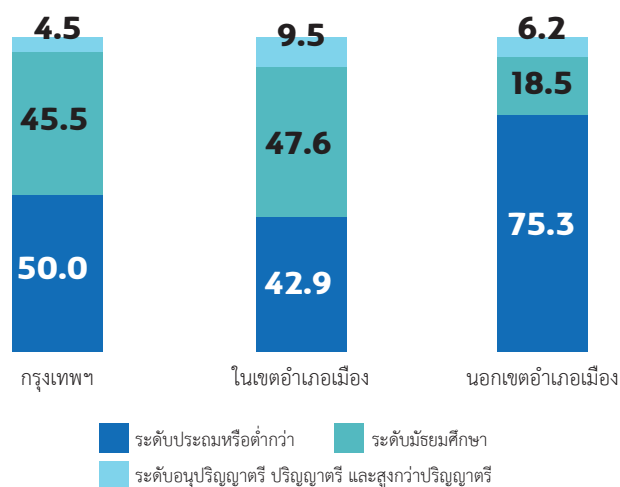
รูป ข.3 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นพ่อ
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

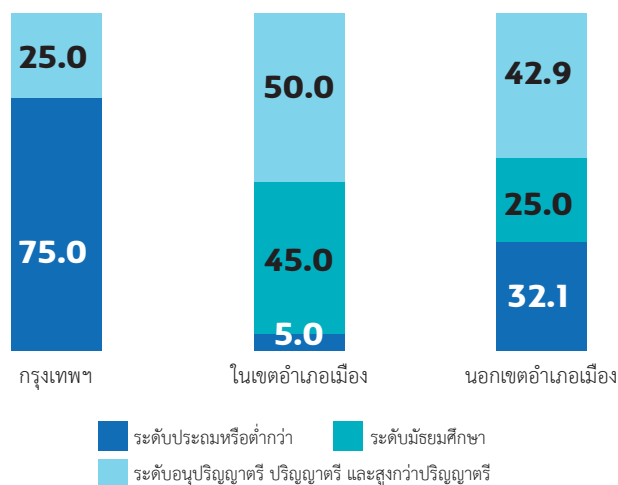
รูป ข.4 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นแม่
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

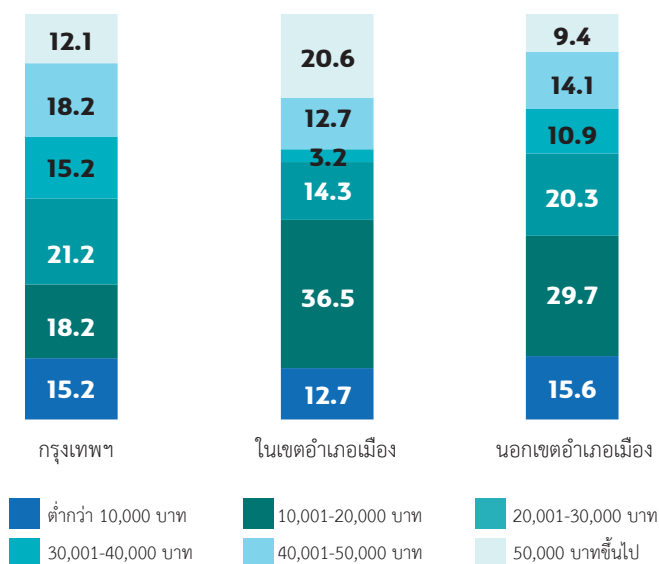
รูป ข.5 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นผู้ป่วยตายาย
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

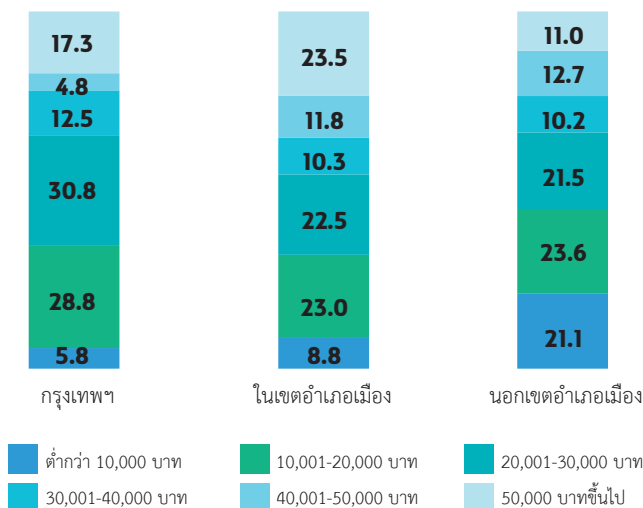
รูป ข.6 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักที่เป็นญาติหรือคนอื่นๆ
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

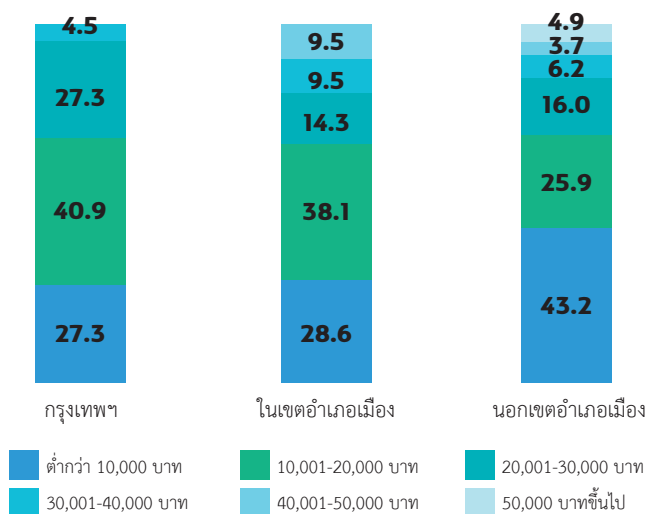
รูป ข.7 ระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นพ่อ
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

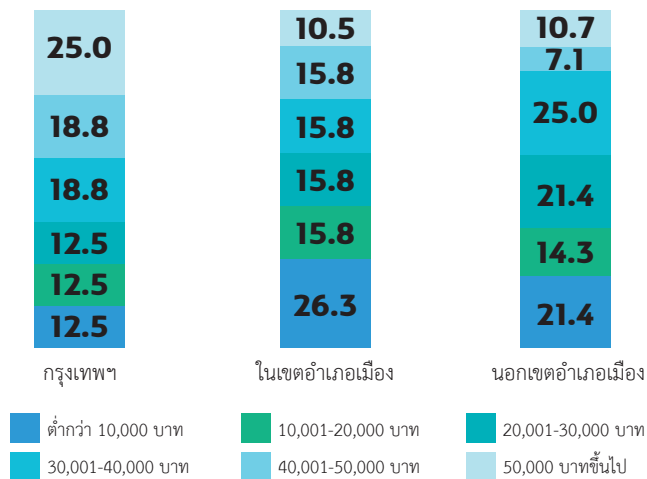
รูป ข.8 ระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นแม่
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

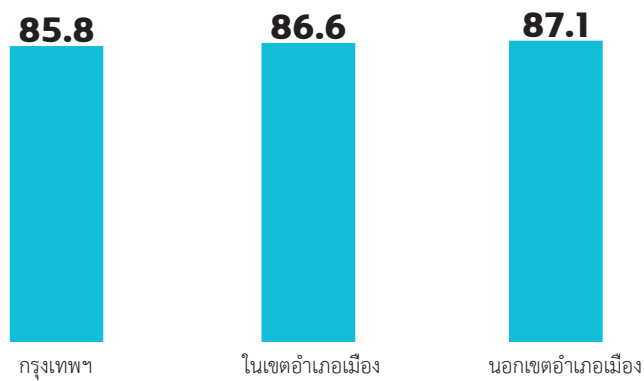
รูป ข.9 แสดงระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นผู้ป่วยตายาย
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

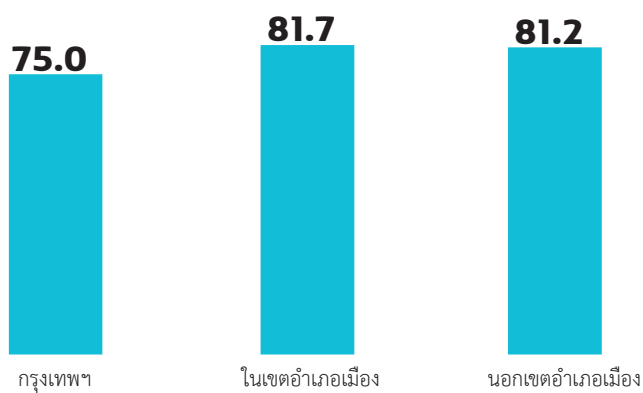
รูป ข.10 แสดงระดับรายได้ของผู้ดูแลหลักที่เป็นญาติอื่นๆ
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

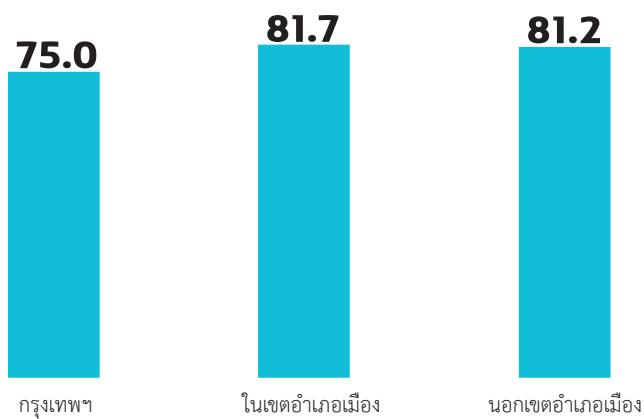
รูป ข.11 การทำกิจกรรมทางกาย จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

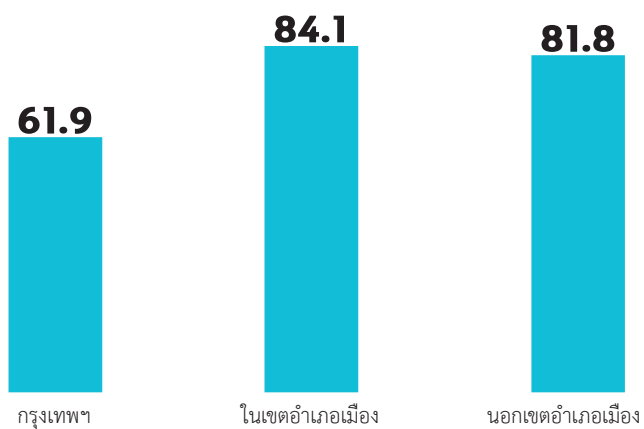
รูป ข.12 เด็กที่ได้ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่บ้าน เช่น วาดรูป ปักต้นไม้ ทำของเล่น
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

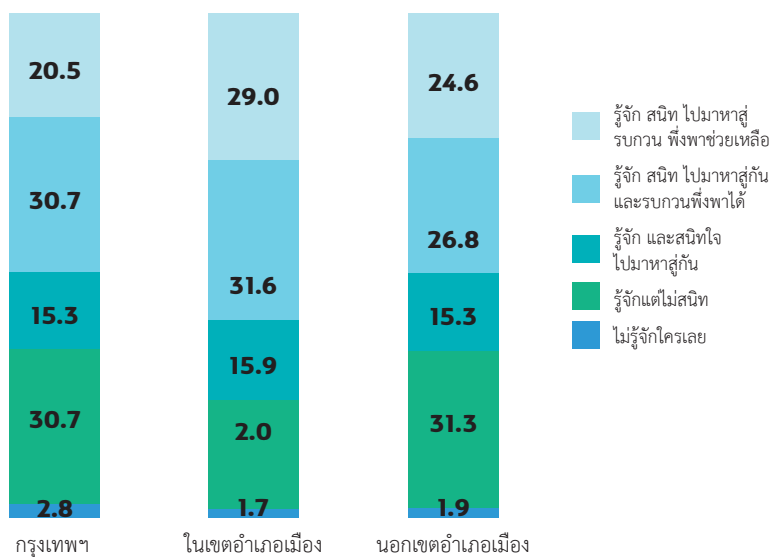
รูป ข.13 เด็กที่ได้ทำกิจกรรมสันทนาการที่บ้าน เช่น เล่นเกมส์ ร้องเพลง เล่นกีฬา
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

รูป ข.14 เด็กที่มีญาติ คนรู้จักอยู่ใกล้บ้าน
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

รูป ข.15 เพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ดูแลหลัก
จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ)

ภาคผนวก ค

บรรยากาศในครอบครัวของเด็กซ์ - แอลฟา

ตาราง ค.1 สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่

พื้นที่	การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion)	การแสดงออก (expressiveness)	ความขัดแย้ง (conflict)
กรุงเทพฯ	7.32	5.69**	1.91
ชนบท	7.38	5.78**	1.77
เมือง	7.38	6.05**, **	1.84

วิเคราะห์ด้วย Anova, p-value * < 0.05, ** < 0.01

จากตาราง ค.1 แสดงการทดสอบความแตกต่างทางสถิติของพื้นที่และคะแนนสภาพแวดล้อมในครอบครัว เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Anova แล้วพบว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ในด้านการแสดงออก โดยพื้นที่กรุงเทพฯ แตกต่างกับพื้นที่เมือง และพื้นที่ชนบทแตกต่างกับพื้นที่เมืองอย่างมีนัยสำคัญ

ตาราง ค.2 สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก

ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก	การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion)	การแสดงออก (expressiveness)	ความขัดแย้ง (conflict)
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	6.94 ^{**} , ^{**}	5.56 [*] , ^{**}	2.12 ^{**} , [*]
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	7.40 ^{**} , ^{**}	5.86 [*] , [*]	1.73 ^{**}
ปริญญาตรีขึ้นไป	7.71 ^{**} , ^{**}	6.14 ^{**} , [*]	1.75 [*]

วิเคราะห์ด้วย Anova, p-value * < 0.05, ** < 0.01

จากตาราง ค.2 แสดงการทดสอบความแตกต่างทางสถิติของระดับการศึกษาผู้ดูแลหลัก และคะแนนสภาพแวดล้อมในครอบครัว เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Anova แล้วพบว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างกันระหว่างระดับการศึกษาผู้ดูแลหลักทั้ง 3 ด้าน ด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พบว่า ผู้ดูแลหลักที่ตีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแตกต่างกับระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า, ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแตกต่างกับระดับปริญญาตรีขึ้นไป และ ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าแตกต่างกับระดับปริญญาตรีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ

ด้านการแสดงออก พบว่า ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแตกต่างกับระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า, ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแตกต่างกับระดับปริญญาตรีขึ้นไป และระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าแตกต่างกับระดับปริญญาตรีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ

ด้านความขัดแย้ง พบว่า ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแตกต่างกับระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และ ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแตกต่างกับระดับปริญญาตรีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ

ตาราง ค.3 สภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออกแตกต่างระหว่างรูปแบบการอยู่อาศัย

รูปแบบครอบครัว	การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (cohesion)	การแสดงออก (expressiveness)	ความขัดแย้ง (conflict)
พ่อแม่ลูก	7.59*,*	6.13	1.90
ครอบครัวข้ามรุ่น	7.11*	5.68	2.02
พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว	7.08*,**	5.57**	1.93
3 รุ่นอายุ	7.54***	6.00**	1.73
ญาติอื่นๆ	7.18	5.71	1.50

วิเคราะห์ด้วย Anova, p-value * < 0.05, ** < 0.01

จากตาราง ค.3 แสดงการทดสอบความแตกต่างทางสถิติของรูปแบบครอบครัวและคะแนนสภาพแวดล้อมในครอบครัว เมื่อทดสอบด้วยสถิติ Anova แล้วพบว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัวมีความแตกต่างกันระหว่างรูปแบบครอบครัวในด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจและการแสดงออก พบว่า

ด้านการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รูปแบบครอบครัวพ่อแม่ลูกมีความแตกต่างกับรูปแบบครอบครัวข้ามรุ่น, รูปแบบครอบครัวพ่อแม่ลูกมีความแตกต่างกับพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว และพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวมีความแตกต่างกับครอบครัว 3 รุ่นอายุ ส่วนด้านการแสดงออก พบว่า พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยวมีความแตกต่างกับครอบครัว 3 รุ่นอายุอย่างมีนัยสำคัญ

ภาคผนวก ง

การเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็ก 3 - 5 ปี

ตาราง ง.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยกับพัฒนาการเด็ก 3-5 ปี

พัฒนาการ	Pearson Chi - square
ด้านการเคลื่อนไหว (GM)	4.882
ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา (FM)	6.471*
ด้านการเข้าใจภาษา (RL)	7.064*
ด้านการใช้ภาษา (EL)	11.277**
ด้านการช่วยเหลือตัวเองและสังคม (PS)	3.560

วิเคราะห์ด้วย Chi - square, p - value * < 0.05, ** < 0.01

ตาราง ง.2 ความแตกต่างระหว่างการเลี้ยงดูด้านการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรตามพื้นที่อยู่อาศัย

พื้นที่	การโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตร (ค่าเฉลี่ย)
กรุงเทพฯ	2.70**
ชนบท	2.56*
เมือง	2.15**, *

วิเคราะห์ด้วย Anova, p - value * < 0.05, ** < 0.01

ตาราง ง.2 แสดงการทดสอบความแตกต่างระหว่างพื้นที่และการเลี้ยงดูอย่างไม่เป็นมิตรทางสถิติด้วย Anova พบว่า พื้นที่กรุงเทพฯ มีความแตกต่างกับพื้นที่เมือง และพื้นที่ชนบทมีความแตกต่างกับพื้นที่เมืองอย่างมีนัยสำคัญ

ตาราง ง.3 ความแตกต่างระหว่างการเลี้ยงดูด้านการโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตรตามระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก

ระดับการศึกษา	การโต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตร (ค่าเฉลี่ย)
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	2.92 ^{**} , ^{**}
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	2.33 ^{**}
ปริญญาตรีขึ้นไป	2.28 ^{**}

วิเคราะห์ด้วย Anova, p-value * < 0.05, ** < 0.01

ตาราง ง.1 แสดงการทดสอบความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลักและการเลี้ยงดูอย่างไม่เป็นมิตรทางสถิติด้วย Anova พบว่า ผู้ดูแลที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีความแตกต่างกับระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าและมีความแตกต่างกับระดับปริญญาตรีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญ

ภาคผนวก จ

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเด็ก และปัจจัยเกี่ยวข้อง ของเด็ก ผู้ดูแล และทักษะศตวรรษที่ 21

ตาราง จ.1 ถึง จ.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ พฤติกรรมปกติ และ พฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหา กับปัจจัยเกี่ยวข้องกับเด็ก และผู้ดูแล ด้วยสถิติทดสอบ chi-square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 0.01

ตาราง จ.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และเขตพื้นที่อยู่อาศัย

	พฤติกรรม	อารมณ์	ความ ประพฤติ/ เกร	พฤติกรรม อยู่ไม่นิ่ง/ สมาธิสั้น*	ความ สัมพันธ์ กับเพื่อน	สัมพันธ์- ภาพทาง สังคม
กรุงเทพฯ	ปกติ	78.9	86.9	85.7	89.7	92.6
	เสี่ยง/มีปัญหา	21.1	13.1	14.3	10.3	7.4
เมือง	ปกติ	77.7	92.6	87.1	94.8	94.8
	เสี่ยง/มีปัญหา	22.3	7.4	12.9	5.2	5.2
ชนบท	ปกติ	76.4	86.8	84.6	92.7	93.6
	เสี่ยง/มีปัญหา	23.6	13.2	15.4	7.3	6.4

ตาราง จ.1 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และ พื้นที่อยู่อาศัยของเด็ก พบว่า มีเพียงพฤติกรรมด้านพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น มีความสัมพันธ์กับเขตพื้นที่อยู่อาศัย โดยมีค่า chi-square ที่ 6.841 และ p-value ที่ 0.033

ตาราง จ.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และระดับการศึกษาของผู้ดูแล

ระดับการศึกษา ของผู้ดูแล	ประเภท พฤติกรรม	อารมณ์ **	ความ ประพฤติ/ เกร**	พฤติกรรม อยู่ไม่นิ่ง/ สมาธิสั้น	ความ สัมพันธ์กับ เพื่อน	สัมพันธ์- ภาพทาง สังคม
ระดับประถม ศึกษาหรือต่ำกว่า	ปกติ	68.3	81.7	83.9	92.2	93.6
	เสี่ยง/มีปัญหา	31.7	18.3	16.1	7.8	6.4
ระดับ มัธยมศึกษา	ปกติ	77.3	88.9	86.8	91.5	92.5
	เสี่ยง/มีปัญหา	22.7	11.1	13.2	8.5	7.5
ระดับอนุปริญา ปริญาตรีและ สูงกว่า	ปกติ	84.2	92.9	85.1	94.7	95.3
	เสี่ยง/มีปัญหา	15.8	7.1	14.9	5.3	4.7

ตาราง จ.2 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และ ระดับการศึกษาของผู้ดูแล พบว่า พฤติกรรมด้านอารมณ์ และ ความประพฤติ/เกร มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของผู้ดูแล โดยมีค่า Chi-square ที่ 18.712 มี p-value ที่ 0.000 และ 16.187 มี p-value ที่ 0.000

ตาราง จ.3 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และระดับรายได้ครัวเรือน

ระดับรายได้ ครัวเรือน ผู้ดูแล	ประเภท พฤติกรรม	อารมณ์ **	ความ ประพฤติ/ เกร**	พฤติกรรม อยู่ไม่นิ่ง/ สมาธิสั้น	ความ สัมพันธ์กับ เพื่อน	สัมพันธ์- ภาพทาง สังคม
ต่ำกว่า 10,000 บาท	ปกติ	66.3	80.5	87.0	89.9	91.7
	เสี่ยง/มีปัญหา	33.7	19.5	13.0	10.1	8.3
10,000 - 20,000 บาท	ปกติ	76.8	90.7	83.1	94.5	94.1
	เสี่ยง/มีปัญหา	23.2	9.3	16.9	5.5	5.9
สูงกว่า 20,000 บาท	ปกติ	81.0	90.4	86.3	93.0	94.4
	เสี่ยง/มีปัญหา	19.0	9.6	13.7	7.0	5.6

ตาราง จ.3 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และ ระดับรายได้ของผู้ดูแล พบว่า พฤติกรรมด้านอารมณ์ และ ความประพฤติกเเร มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของผู้ดูแล โดยมีค่า chi-square ที่ 15.928 มี p-value ที่ 0.000 และ 13.931 มี p-value ที่ 0.001

ตาราง จ.4 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และลักษณะโครงสร้างครอบครัว

โครงสร้างครอบครัว	ประเภทพฤติกรรม	อารมณ์**	ความประพฤติกเเร**	พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น**	ความสัมพันธ์กับเพื่อน**	สัมพันธ์ทางสังคม**
พ่อเลี้ยงเดี่ยว	ปกติ	68.6	87.1	78.6	92.9	87.1
	เสี่ยง/มีปัญหา	31.4	12.9	21.4	7.1	12.9
แม่เลี้ยงเดี่ยว	ปกติ	77.5	82.0	83.1	91.6	92.7
	เสี่ยง/มีปัญหา	22.5	18.0	16.9	8.4	7.3
ครอบครัวข้ามรุ่น	ปกติ	60.5	87.7	79.8	86.0	97.4
	เสี่ยง/มีปัญหา	39.5	12.3	20.2	14.0	2.6
ครอบครัวพ่อแม่ลูก	ปกติ	83.2	93.9	90.6	95.3	96.0
	เสี่ยง/มีปัญหา	16.8	6.1	9.4	4.7	4.0
ครอบครัว 3 รุ่นอายุ	ปกติ	80.5	89.2	90.6	94.4	92.4
	เสี่ยง/มีปัญหา	19.5	10.8	9.4	5.6	7.6
อยู่กับญาติอื่นๆ	ปกติ	75.0	78.6	82.1	89.3	92.9
	เสี่ยง/มีปัญหา	25.0	21.4	17.9	10.7	7.1

ตาราง จ.4 ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม 5 ด้าน และ ลักษณะโครงสร้างครอบครัวของเด็ก พบว่า พฤติกรรมทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์กับลักษณะโครงสร้างครอบครัวของเด็ก โดยมีค่าสถิติของแต่ละพฤติกรรมดังนี้

พฤติกรรมด้านอารมณ์ มีค่า chi-square 26.668 มี p-value ที่ 0.000

พฤติกรรมด้านความประพฤติกเเร มีค่า chi-square 19.270 มี p-value ที่ 0.002

พฤติกรรมด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น มีค่า chi-square 13.143 มี p-value ที่ 0.022

พฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน มีค่า chi-square 12.715 มี p-value ที่ 0.026

พฤติกรรมด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม มีค่า chi-square 11.466 มี p-value ที่ 0.043

ตาราง จ.5 สัมประสิทธิ์ถดถอยของโลจิสติกส์

ปัจจัยที่มีอิทธิพล	Exp (B)				
	พฤติกรรมด้านอารมณ์ปกติ (n=719)	พฤติกรรมด้านความประพฤติกเกร ปกติ (n=821)	พฤติกรรมด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น ปกติ (n=793)	พฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน ปกติ (n=860)	พฤติกรรมที่เป็นจุดแข็งสัมพันธ์ภาพทางสังคม (n=869)
ค่าคงที่	2.006	23.700	0.717	32.448	7.239
ระดับการศึกษาของผู้ดูแล					
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า					
มัธยมศึกษา	1.172	1.556			
อุดมศึกษาหรือสูงกว่า	1.701*	2.473**			
ประเภทครัวเรือน					
ครอบครัวพ่อแม่ลูก					
ครอบครัวพ่อเลี้ยงเดี่ยว	0.455*	0.492		0.632	0.288**
ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว	0.722	0.287**		0.549	0.600
ครอบครัวข้ามรุ่น	0.342**	0.592		0.310**	2.218
ครอบครัว 3 รุ่นอายุ	0.756	0.461*		0.781	0.438*
ครอบครัวอยู่กับญาติ	0.529	0.197**		0.362	0.490
การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ	1.156*		1.164*		1.304**
ความขัดแย้ง	0.868*	0.713**	0.870*	0.799**	0.747**
การแสดงออก			1.294**		
การตีหรือตบที่หน้าหัว หรือหู	0.577*				
การตีเด็กซ้ำๆ อย่างรุนแรงด้วยวัตถุ		0.571*	0.552**		

บทวิเคราะห์เพิ่มเติมประกอบ ตาราง จ.5

ระดับการศึกษาของผู้ดูแล ลักษณะครอบครัว สภาวะแวดล้อมในครอบครัว และ ความรุนแรงในครอบครัว มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมด้านอารมณ์ และ ความประพฤติ/เกร

ผู้ดูแลเด็กที่มีระดับการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา คือ ตั้งแต่ระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมด้านอารมณ์อยู่ในกลุ่มปกติ เพิ่มขึ้น 1.7 เท่า และมีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกรอยู่ในอยู่ในกลุ่มปกติ เพิ่มขึ้น 2.5 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีผู้ดูแลมีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

ครัวเรือนพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านอารมณ์ของเด็กที่อยู่ในกลุ่มปกติลดลง ที่ร้อยละ 54 ขณะที่ครัวเรือนแม่เลี้ยงเดี่ยวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกร อยู่ในในกลุ่มปกติลดลงที่ร้อยละ 71 นอกจากนี้ เด็กที่อยู่ในครัวเรือนข้ามรุ่นมีโอกาสที่จะมี พฤติกรรมด้านอารมณ์อยู่ในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 66 และเด็กที่อยู่ในครัวเรือน 3 รุ่นอายุ หรือ อยู่กับญาติอื่นๆ พบว่าจะมีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกรอยู่ในกลุ่มปกติลดลง ร้อยละ 54 และ 80 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนพ่อแม่ลูก

สภาวะแวดล้อมในครัวเรือนพบว่า การยึดเหนี่ยวทางจิตใจของสมาชิกในครัวเรือน มีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมด้านอารมณ์อยู่ในกลุ่มปกติเพิ่มขึ้น 1.2 เท่า และครัวเรือนที่มีสภาวะ แวดล้อมขัดแย้งกันจะมีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมด้านอารมณ์และความประพฤติ/เกร อยู่ในในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 13 และ 29 ตามลำดับ

ความรุนแรงในครอบครัวที่มีการตีหรือตบที่หน้า ห้ว หรือหู ของเด็ก จะมีโอกาสที่เด็กจะมี พฤติกรรมด้านอารมณ์อยู่ในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 42 และการตีเด็กซ้ำๆ อย่างสุดแรง ด้วยวัตถุ จะมีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมด้านความประพฤติ/เกรในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 43

สภาวะแวดล้อมและความรุนแรงในครัวเรือนของเด็กมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม ด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น

จากตาราง จ.5 แสดงให้เห็นว่าสภาวะแวดล้อมในครัวเรือนที่เด็กอาศัยอยู่มีอิทธิพล ต่อการแสดงพฤติกรรมด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น โดยพบว่าเด็กที่อยู่อาศัยในครัวเรือนที่มีการ ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หรือสมาชิกในครัวเรือนมีการแสดงออกต่อกัน มีโอกาสที่เด็กจะไม่มี

พฤติกรรมเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นเพิ่มขึ้น 1.2 และ 1.3 เท่า แต่ครัวเรือนที่มีความขัดแย้งกัน มีโอกาสที่เด็กจะมีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 13 และการตีเด็กซ้ำๆ อย่างแรงด้วยวัตถุมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะมีพฤติกรรมปกติในด้านอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้นลดลงร้อยละ 45

ลักษณะการอยู่อาศัยของครัวเรือน และสภาวะแวดล้อมในครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนและพฤติกรรมที่เป็นจุดแข็งคือ สัมพันธภาพทางสังคม

ครัวเรือนข้ามรุ่นมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอยู่ในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 69 เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนพ่อแม่ลูก และครัวเรือนที่มีความขัดแย้งกันมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนอยู่ในกลุ่มปกติลดลงร้อยละ 20

ครัวเรือนพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและครัวเรือน 3 รุ่นอายุ มีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนเป็นจุดแข็งคือ สัมพันธภาพทางสังคมลดลงร้อยละ 71 และ 56 ตามลำดับ ขณะที่การส่งเสริมสัมพันธภาพทางสังคมพบได้ในครัวเรือนที่มีการยึดเหนี่ยวทางจิตใจจะมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น 1.3 เท่า แต่หากครัวเรือนมีความขัดแย้งกันจะมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมลดลงร้อยละ 25

เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและ จุดแข็ง แตกต่างกัน มาจากการเลี้ยงดูจากผู้ดูแลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ดังนั้น ผู้ดูแลจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมด้านบวกได้ดีและลดพฤติกรรมด้านลบลดลง การประเมินพฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของเด็กช่วยให้ติดตามพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางพฤติกรรมของเด็ก พบปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ดูแล ระดับรายได้ของครัวเรือน ลักษณะการอยู่อาศัยของครัวเรือน พื้นที่เมืองชนบท สภาวะแวดล้อมในครัวเรือน และการมีความรุนแรงเกิดขึ้นในครัวเรือน

ตาราง จ.6 - จ.10 แสดงค่าเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ในทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ทักษะชีวิตและอาชีพ 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ทักษะการเรียนรู้ 5) ทักษะการร่วมมือ 6) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 7) ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง

ในตาราง จ.6 - จ.10 แสดงค่าเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ในทั้ง 7 ด้าน

ทักษะ 1 คือ ทักษะชีวิตและอาชีพ

ทักษะ 2 คือ ทักษะการสื่อสาร

ทักษะ 3 คือ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม

ทักษะ 4 คือ ทักษะการเรียนรู้

ทักษะ 5 คือ ทักษะการร่วมมือ

ทักษะ 6 คือ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

ทักษะ 7 คือ ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง

ในตาราง เครื่องหมาย * แสดงว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

และ ** หมายความว่าค่าเฉลี่ยของทักษะนั้นมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง จ.6 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามพื้นที่อยู่อาศัย

ตัวแปร	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)						
		ทักษะ 1	ทักษะ 2	ทักษะ 3	ทักษะ 4	ทักษะ 5	ทักษะ 6	ทักษะ 7
พื้นที่								
กรุงเทพฯ	94	4.06**	3.90	3.68	3.76	4.25**	3.87*	4.28**,*
ในเมือง	238	3.93	3.84	3.59	3.69	4.14	3.89**	4.08*
นอกเมือง	352	3.84**	3.78	3.52	3.60	4.06**	3.66*,**	3.98**

ตาราง จ.6 ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ที่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่อยู่ใน กรุงเทพฯ เขตเมือง และเขตชนบท พบว่า เด็กกรุงเทพฯ มีคะแนนทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ทักษะการร่วมมือ ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง สูงกว่าเด็กในชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และมีคะแนนทักษะด้านความร่วมมือสูงกว่าเด็กชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อเปรียบเทียบเด็กกรุงเทพฯ กับเด็กเมือง พบว่า

เด็กกรุงเทพฯ มีการเคารพความแตกต่างและไม่นิยมความรุนแรง มากกว่าเด็กเมืองในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับเด็กเมืองและชนบท พบว่า มีความแตกต่างการมีทักษะด้านการสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สูงกว่าเด็กชนบท ที่ระดับ 0.01

ตาราง จ.7 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศเด็ก

ตัวแปร	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)						
		ทักษะ 1	ทักษะ 2	ทักษะ 3	ทักษะ 4	ทักษะ 5	ทักษะ 6	ทักษะ 7
เพศเด็ก								
เด็กชาย	299	3.70**	3.65**	3.41**	3.49**	3.97**	3.63**	3.93**
เด็กหญิง	385	4.06**	3.95**	3.69**	3.79**	4.23**	3.87**	4.15**

ตาราง จ.7 ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test ทดสอบคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ที่แตกต่างกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง พบว่า เด็กหญิง มีคะแนนทั้ง 7 ทักษะ สูงกว่าเด็กชาย แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ตาราง จ.8 คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามรายได้ครัวเรือนและความเพียงพอของรายได้

ระดับเศรษฐกิจฐานะ	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)						
		ทักษะ 1	ทักษะ 2	ทักษะ 3	ทักษะ 4	ทักษะ 5	ทักษะ 6	ทักษะ 7
รายได้ครัวเรือน (เทียบเฉพาะคู่ต่ำกว่า 10,000 บาท)								
ต่ำกว่า 10,000 บาท	121	3.73**,*	3.73	3.42**,*	3.51*	3.97**,*	3.57*	3.94**,*
10,001 - 20,000 บาท	173	3.78	3.75	3.48	3.59	4.06	3.73	3.96
20,001 - 30,000 บาท	149	3.96**	3.85	3.62*	3.72*	4.13*	3.79*	4.11*
30,001 - 40,000 บาท	69	4.04**	3.83	3.62*	3.69	4.21*	3.87*	4.04
40,001 - 50,000 บาท	16	3.97*	3.78	3.56	3.63	4.12	3.77	4.04
50,001 - 60,000 บาท	30	4.01*	3.95	3.67	3.84*	4.28*	3.81	4.23*
60,001 - 70,000 บาท	27	3.98	4.00	3.74	3.68	4.31*	3.92	4.31*
70,001 - 80,000 บาท	73	3.99*	3.91	3.83**	3.81*	4.18	3.85	4.20
รายได้มากกว่า 80,001 บาท	26	4.39**	4.13	3.90**	3.98*	4.43**	4.29**	4.43**
ความเพียงพอของรายได้								
เพียงพอ มีเหลือเก็บ	222	4.04**,**	3.89**	3.66**,*	3.73*	4.21**,*	3.87*	4.14**,*
เพียงพอ ไม่มีเหลือเก็บ	316	3.87**	3.81	3.55*	3.65	4.09*	3.77**	4.02*
ไม่เพียงพอ	145	3.75**,**	3.71**	3.45**	3.55**	4.03**	3.61**,*	3.98*

ตาราง จ.8 ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยค่าสถิติทดสอบ F-test ทดสอบคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ระหว่างเด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความเพียงพอของรายได้แตกต่างกัน พบว่า เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ต่ำที่สุด แตกต่างอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ทักษะด้านการสื่อสารที่เด็กที่มีระดับเศรษฐฐานะแตกต่างกัน มีทักษะด้านการสื่อสารไม่แตกต่างกัน สำหรับครัวเรือนที่มีรายได้เพียงพอและเหลือเก็บออม พบว่าเด็กในครัวเรือนนี้จะมีทักษะทั้ง 7 ด้านสูงกว่าเด็กในครัวเรือนที่มีรายได้ไม่เพียงพอ และครัวเรือนที่มีรายได้เพียงพอแต่ไม่มีเหลือเก็บออม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง จ.9 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ปกครอง พ่อและแม่

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)						
		ทักษะ 1	ทักษะ 2	ทักษะ 3	ทักษะ 4	ทักษะ 5	ทักษะ 6	ทักษะ 7
ระดับการศึกษาผู้ดูแล								
ระดับประถมศึกษา ศึกษาหรือต่ำกว่า	158	3.80**	3.78	3.49**	3.56**	4.03**	3.60**,*	3.96**
ระดับมัธยมศึกษา	273	3.82**	3.78	3.51**	3.61*	4.08*	3.76*	4.03
อนุปริญญาตรี ปริญญาตรี และ สูงกว่าปริญญาตร	245	4.05**,**	3.88	3.68**,**	3.76**,*	4.20**,*	3.88**	4.14**
ระดับการศึกษาพ่อ (มีไม่ทราบ 32 ราย)								
ระดับประถมศึกษา ศึกษาหรือต่ำกว่า	107	3.85**	3.79	3.50**	3.57*	4.04*	3.67**	3.98
ระดับมัธยมศึกษา	271	3.86**	3.79*	3.53**	3.63*	4.10	3.76*	4.04
อนุปริญญาตรี ปริญญาตรี และ สูงกว่าปริญญาตร	184	4.09**,**	3.93*	3.75**,**	3.80**,**	4.21*	3.92**,*	4.14
ระดับการศึกษาแม่ (มีไม่ทราบ 18 ราย)								
ระดับประถมศึกษา ศึกษาหรือต่ำกว่า	118	3.80**	3.75*	3.46**	3.56**	4.02**	3.64**	3.97*
ระดับมัธยมศึกษา	282	3.80**	3.76**	3.50**	3.57**	4.07*	3.71**	4.00*
อนุปริญญาตรี ปริญญาตรี และ สูงกว่าปริญญาตรี	231	4.08**,**	3.91**,*	3.72**,**	3.81**,**	4.21**,*	3.92**,**	4.14*,*

ตาราง จ.9 ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยค่าสถิติทดสอบ F - test ทดสอบคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ของผู้ดูแลหลัก พ่อและแม่เด็ก ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน พบว่า ผู้ดูแล พ่อและแม่ ที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า เด็กมีคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ต่ำที่สุดในทุกด้าน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ในบางทักษะพบว่ามีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในเด็กที่มีผู้ดูแล พ่อหรือแม่ มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่า เปรียบเทียบกับ ระดับมัธยมศึกษา

ตาราง จ.10 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามพฤติกรรมเด็ก

ตัวแปร	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)						
		ทักษะ 1	ทักษะ 2	ทักษะ 3	ทักษะ 4	ทักษะ 5	ทักษะ 6	ทักษะ 7
ปัญหาทางอารมณ์ (Emotional problem)								
กลุ่มปกติ	3.93	3.84*	3.59	3.68	4.15*	3.80*	4.07*	3.93
กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	3.79	3.74*	3.48	3.54	4.00*	3.66*	3.99*	3.79
พฤติกรรมความประพฤติ/เกร (Conduct problem)								
กลุ่มปกติ	609	3.93**	3.83	3.59**	3.67*	4.14**	3.80**	4.08**
กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	29	3.65**	3.68	3.37**	3.48*	3.88**	3.44**	3.77**
พฤติกรรมอยู่นิ่ง/สมาธิสั้น (Hyperactivity)								
กลุ่มปกติ	568	3.95**	3.85**	3.60**	3.68*	4.15**	3.80**	4.09**
กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	54	3.64**	3.66**	3.41**	3.51*	3.92**	3.60**	3.87**
ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน (Peer relationship)								
กลุ่มปกติ	628	3.92*	3.83*	3.58*	3.66*	4.13*	3.79**	4.06
กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	37	3.67*	3.64*	3.38*	3.47*	3.89*	3.39**	3.89
พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพทางสังคม (Prosocial behaviour)								
กลุ่มปกติ	656	3.91	3.82*	3.57	3.66	4.12	3.77	4.05
กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	18	3.67	3.53*	3.43	3.45	3.90	3.54	4.00

ตาราง จ.10 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test ทดสอบคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ที่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่มีพฤติกรรมปกติและพฤติกรรมที่เสี่ยง/มีปัญหา พบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมปกติมีคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 สูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหาในทุกด้าน โดยทักษะที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามพฤติกรรมแต่ละด้าน มีดังนี้

- เด็กที่มีพฤติกรรมด้านอารมณ์อยู่ในกลุ่มปกติ มีคะแนนทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการร่วมมือ และทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
- เด็กที่มีความประพฤติ/เกร อยู่ในกลุ่มปกติ มีคะแนน 6 ด้าน ได้แก่ ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการร่วมมือ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง สูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ ทักษะการเรียนรู้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
- เด็กที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น อยู่ในกลุ่มปกติ มีคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ทุกด้าน สูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 โดย ทักษะการเรียนรู้ มีคะแนนแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05
- เด็กที่มีพฤติกรรมความสัมพันธ์กับเพื่อน อยู่ในกลุ่มปกติ มีคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ในด้านทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะการร่วมมือ สูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดย ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี มีคะแนนแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01
- เด็กที่มีสัมพันธภาพทางสังคม อยู่ในกลุ่มปกติ มีคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ในด้านทักษะการสื่อสาร สูงกว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง/มีปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ภาคผนวก จ

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะศตวรรษที่ 21 และความรุนแรงจากการลงโทษเด็ก

ทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 7 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะชีวิตและอาชีพ 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) ทักษะการเรียนรู้ 5) ทักษะการร่วมมือ 6) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 7) ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง ในตารางภาคผนวก จ.1 แสดงค่าเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ในทั้ง 7 ด้าน

ทักษะ 1 คือ ทักษะชีวิตและอาชีพ

ทักษะ 2 คือ ทักษะการสื่อสาร

ทักษะ 3 คือ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม

ทักษะ 4 คือ ทักษะการเรียนรู้

ทักษะ 5 คือ ทักษะการร่วมมือ

ทักษะ 6 คือ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

ทักษะ 7 คือ ทักษะการเคารพความแตกต่างไม่นิยมความรุนแรง

ในตาราง เครื่องหมาย * แสดงว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** หมายความว่าค่าเฉลี่ยของทักษะนั้นมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง ฉ.1 คะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 จำแนกตามประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากการลงโทษเด็ก

ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว	จำนวน (คน)	คะแนนเฉลี่ยทักษะในศตวรรษที่ 21 (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)						
		ทักษะ 1	ทักษะ 2	ทักษะ 3	ทักษะ 4	ทักษะ 5	ทักษะ 6	ทักษะ 7
สมาชิกในครอบครัวตะโกน, ตวาด หรือกรีดร้อง ใส่เด็ก								
ใช่	295	3.83*	3.78	3.49**	3.60*	4.07	3.75	4.01
ไม่ใช่	384	3.96*	3.85	3.62**	3.70*	4.14	3.78	4.09
สมาชิกในครอบครัวตีกันเด็กด้วยมีอาวุธ เช่น เข็มขัด หวี ไม้ หรืออื่นๆ								
ใช่	314	3.84*	3.77	3.48**	3.59*	4.05*	3.69*	4.01
ไม่ใช่	365	3.95*	3.85	3.64**	3.71*	4.16*	3.83*	4.09
สมาชิกในครอบครัว ตีหรือตบเด็กที่หน้า หัว หรือหู								
ใช่	80	3.80	3.82	3.50	3.51*	4.05	3.71	3.88*
ไม่ใช่	599	3.91	3.82	3.57	3.67*	4.12	3.77	4.08*
สมาชิกในครอบครัว ตีหรือตบเด็กที่มือ แขน หรือขา								
ใช่	320	3.84*	3.78	3.51*	3.59*	4.08	3.72	4.02
ไม่ใช่	359	3.95*	3.85	3.61*	3.71*	4.14	3.80	4.08
สมาชิกในครอบครัวตีเด็กซ้ำๆ อย่างสุดแรงด้วยวัตถุ เช่น ไม้เรียว ไม้บรรทัด								
ใช่	135	3.73**	3.69**	3.39**	3.49**	3.97**	3.65*	3.94*
ไม่ใช่	544	3.94**	3.85**	3.61**	3.69**	4.15**	3.79*	4.08*
สมาชิกในครอบครัวเรียกเด็กด้วยคำพูดที่หยาบคายหรือคำที่เด็กไม่ชอบ								
ใช่	236	3.82*	3.76	3.47**	3.60	4.04*	3.70	3.99
ไม่ใช่	443	3.94*	3.85	3.61**	3.68	4.15*	3.80	4.09

ตาราง จ.1 ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยทักษะศตวรรษที่ 21 ด้วยค่าสถิติทดสอบ t-test ทดสอบคะแนนทักษะศตวรรษที่ 21 ใน 7 ด้าน ที่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่เคยโดนทำโทษรุนแรง ด้วยการตีทั้งตีด้วยมือเปล่า และ ตีด้วยวัตถุ ตบเด็กที่อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ตั้งแต่ หน้า หัว หู แขน หรือขา กล่าวหาว่าด ใช้คำพูดที่หยาบคาย พบว่า เด็กที่ถูกตีซ้ำๆ อย่างสุดแรงด้วยวัตถุ จะมีทักษะทั้ง 7 ด้าน ต่ำกว่าเด็กที่ไม่ถูกลงโทษในลักษณะนี้ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การลงโทษด้วยวิธีอื่น ไม่มีผลต่อทักษะด้านการสื่อสาร แต่มีผลต่อทักษะที่เหลือ อย่างไรก็ตาม การลงโทษแต่ละวิธีมีผลกับทักษะการเรียนรู้ของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นการใช้คำพูดหยาบคายหรือเรียกเด็กด้วยคำที่เด็กไม่ชอบ ไม่มีผลต่อทักษะด้านการเรียนรู้ รวมถึงสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และเคารพความแตกต่าง ไม่นิยมความรุนแรง

บรรณานุกรม

- Arnold, D. S., O'Leary, S. G., Wolff, L. S. and Acker, M. M. (1993). The parenting scale: A measure of dysfunctional parenting in discipline situations. *Psychological Assessment*, 5(2), 137-144.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory: A social cognitive theory*. New Jersey: Prentice – Hall.
- Bao, P., Jing, J., Jin, Y., Hu, X., Liu, B. and Hu, M. (2016). Trajectories and the influencing factors of behavior problems in preschool children: a longitudinal study in Guangzhou, China *BMC Psychiatry*, 16(178).
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75(1), 43-88.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 1-103.
- Cambridge Dictionary. (2019). *Parenting*, Retrieved 5 November 2019. from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/parenting>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.
- Craig, G. J. (1979). *Child development*. United States: Prentice Hall.
- Drabick, A. G. D., Gadow, K. D. and Sprafkin, J. (2006). Co-occurrence of conduct disorder and depression in a clinic-based sample of boys with ADHD. *Journal of child Psychology and psychiatry*, 47(8), 766-774.
- Dufur, M. J., Parcel, T. L. and McKune, B. A. (2008). Capital and context: Using social capital at home and at school to predict child social adjustment. *Journal of Health and Social Behavior*, 49(June), 146-161.
- Farrant, B. M., Devine, T. A. J., Maybery, M. T. and Fletcher, J. (2012). Empathy, perspective taking and pro-social behaviour: The importance of parenting practices. *Infant and Child Development*, 21(2), 175-188. doi:10.1002/icd.740
- Frick, P. J. (1996). Alabama parenting questionnaire. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25(3), 17-29.
- Globallinker. (2562). *อนาคตอยู่ในมือของ Generation Alpha*, Retrieved 9 November 2019. from <https://businesslinx.globallinker.com/bizforum/article/อนาคตอยู่ในมือของ-generation-alpha/24013#/overlay/signup/articleview/24013>
- Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: A research note. *Journal of Child and Psychology and Psychiatry*, 35(5), 581-586.
- Goodson, B. D. (2014). *Parent support programs and outcomes for children*, Retrieved 7 November 2019. from <http://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/parent-support-programs-and-outcomes-children>
- Herman, K. and Ostrander, R. (2007). Do family environments and negative cognitions of adolescents with depressive symptoms vary by ethnic group?. *Journal of Family Psychology*, 21(2), Journal of Family Psychology. doi:0.1037/0893-3200.21.2.325
- Hoghugh, M. (1998). The importance of parenting in child health. Doctors as well as the government should do more to support parents. *BMJ (Clinical research ed.)*, 316(7144), 1545-1552.
- Howe, N. and Strauss, W. (2000). *Millennials Rising: The Next Great Generation*. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.

- Johnson, R. C., Kalil, A. and Dunifon, R. E. (2012). Employment patterns of less-skilled workers: Links to children's behavior and academic progress. *Demography*, 49(2), 747-772.
- Ladd, G. W. and Pettit, S. (2002). Parenting and the development of children's peer relationships. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting: Vol. 5: Practical Issues in Parenting* (pp. 269-3029). Mahwah, New Jersey: Erlbaum.
- Landry, S. H. (2014). *The role of parents in early childhood learning*, Retrieved 8 November 2019. from <http://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/according-experts/role-parents-early-childhood-learning>
- Liu, J. (2004). Childhood externalizing behavior: theory and implications. *Journal of child and adolescent psychiatric nursing : official publication of the Association of Child and Adolescent Psychiatric Nurses, Inc*, 17(3), 93-103.
- Maccoby, E. and Martin, J. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of Child Psychology Vol. 4 Socialization, Personality, and Social Development* (pp. 1-101). New York: Wiley.
- Moos, R. H. and Moos, B. S. (2009). *Family Environment Scale Manual*(4 ed.).
- Nagy, A. and Kölcsey, A. (2017). Generation alpha: Marketing or science. *Acta Technologica Dubnicae*, 7. doi:10.1515/atd-2017-0007
- Parke, R. D., and Buriel, R. . (1998). Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives. In W. In Damon (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol.3 Social, Emotional, and Personality Development*. New York: Wiley.
- Patterson, G. R., DeBaryshe, B. and Ramsey, E. (1993). A development perspective on antisocial behavior. In M. Gauvain and M. Cole (Eds.), *Development of Children* (pp. 263-271). NY: Freeman.
- Raine, A., Brennan, P., Farrington, D. and Mednick, S. A. (1997). *Biosocial basis fo violence*: Plenum Press.
- Ramaprabou, V. (2014). The effect of family environment on the adjustment patterns of adolescents. *International Journal of Current Research and Academic Review*, 2(10), 5-29.
- Ransaw, T. (2014). The good father: African American fathers who positively influence the educational outcomes of their children. *Spectrum: A Journal on Black Men*, 2(2), 1-25. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/10.2979/spectrum.2.2.1>. doi:10.2979/spectrum.2.2.1
- Reis, T. A. D. (2018). Study on the alpha generation and the reflections of its behavior in the organizational environment. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 6(1), 09-19.
- Salari, R., Wells, M. B. and Sarkadi, A. (2014). Child behaviour problems, parenting behaviours and parental adjustment in mothers and fathers in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(7), 547-553. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/1403494814541595>. doi:10.1177/1403494814541595
- Schwabel, D. (2014). 5 predictions for generation alpha, Retrieved 9 November 2019. from <https://danschawbel.com/blog/5-predictions-for-generation-alpha/>
- Shapiro, L. E. (1997). *How to rise a child with a high EQ: A parents' guide to emotional intelligence*. New York: Harpen Collins publisher.
- Siegelman, M. (1965). Evaluation of Bronfenbrenner's questionnaire for children concerning parental behavior. *Child Development*, 36(1), 163-174. doi:10.2307/1126788
- Suzuki, K., Kita, Y., Kaga, M., Takehara, K., Misago, C. and Inagaki, M. (2016). The association between children's behavior and parenting of caregivers: A longitudinal study in Japan. *Frontiers in public health*, 4, 17-17. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26913279>. doi:10.3389/fpubh.2016.00017

- Trilling, B. and Fadel, C. (2009). *21st century skills : learning for life in our times*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Vostanis, P. (2006). Strengths and difficulties questionnaire: research and clinical applications. *In Current Opinion in Psychiatry*, 9(4), 367–372.
- Wel, F. V., Linssen, H. and Abma, R. (2000). The parental bond and the well-being of adolescents and young adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(3), 307–318.
- White, M. S. (1957). Social class, child rearing practices, and child behavior. *American Sociological Review*, 22(6), 704–712.
- Wissink, I. B., Dekovic, M. and Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *The Journal of Early Adolescence*, 26(2), 133–159.
- Woerner, W., Fleitlich-Bilyk, B., Martinussen, R., Fletcher, J., Cucchiaro, G., Dalgarrondo, P., Tannock, R. (2004). The strengths and difficulties questionnaire overseas: Evaluations and applications of the SDQ beyond Europe. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 13(2), ii47-ii54.
- กมล แสงทองศรีกมล. (2550). หลักในการเลี้ยงดูลูก (Principle of Child Rearing). *แม่และเด็ก*, 30(420).
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). *คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย*. เชียงใหม่: สยามพิมพินานา.
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์ และ สุภรต์ จรัสสิทธิ์. (2560). *สถานเลี้ยงเด็กในบริบทสังคมเมือง: พัฒนาการเพื่อความมั่นคงของชาติ*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดูลยา จิตตะยโสธร. (2552). รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู : แนวคิดของ Diana Baumrind. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(4), 173-187.
- นภเนต ธรรมบวร. (2541). *บทบาทของครอบครัวกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นันทชา สงวนกุลชัย และ จินตนา ยูนิพันธุ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในครอบครัวด้านสัมพันธภาพพฤติกรรม การเป็นพ่อแม่ ภาวะซึมเศร้าของแม่และภาวะติดสุราของพ่อกับปัญหาพฤติกรรมในเด็กสมาธิสั้นภาคกลางตอนบน. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 30(2).
- นิรมัย คัมภักษา, พรพิมล ชีรนนันท์, ศุภรพรณ ศรีหิรัญศรี, บุศรา คูพันธ์ และ เอกชัย เกิดสวัสดิ์. (2557). *สภาวะการณ์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก*. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 22(2), 76.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, สุภาวดี นวลมณี, อภิชัย มงคล, พรณพิมล วิบุลากร และ โวพักย์ เว็รเนออร์. (2554). แบบประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน (SDQ ฉบับภาษาไทย): การเปลี่ยนแปลงและแนวทางการใช้. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 19(2), 128-134.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*, เข้าถึงเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2562. จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php>
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. (2547). *เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ, นิชรา เรืองคารกานนท์, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, อุไรพร จิตต์แจ้ง, เบญจพร ปัญญา และ ชาญวิทย์ พรนภดล. (2546). *ทำความเข้าใจเด็กไทยในโครงการวิจัยระยะยาวในเด็กไทย*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิชัย เอกพลากร. (บรรณาธิการ). (2557). *รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย สุขภาพเด็ก ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วิลมทีย์ มุกสิกพันธ์, ธนศ กิตติศรีวรพันธุ์ และสุริยาพร จันทรเจริญ. (2563). *ทักษะในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน-โรงเรียนของเด็กซี-แอลฟา*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์ และ ปราณี สุทธิสุนทร. (2550). การอบรมเลี้ยงดูเด็ก. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา*, 5(1), 105-118.

- ศิริกุล อิศรานุรักษ์, สุธรรม นันทมงคล และ ดวงพร แก้วศิริ. (2546). การอบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 1-12 ปี ของครอบครัวไทย. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา*, 1(1), 15-24.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). รายงานสุขภาพคนไทย 2559 *ตายดี : วิธีที่เลือกได้*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2542). *ลักษณะการอบรมและเลี้ยงดูเด็กของคนไทยซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมัย ศิริทองถาวร. (2561). การพัฒนาคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 63(1), 3-12.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2558). *เผยแพร่ผลตรวจพัฒนาการเด็กไทยยังน่าห่วง*, เข้าถึงเมื่อ 28 กรกฎาคม 2559. จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/29139-เผยแพร่ผลตรวจ%20%60พัฒนาการเด็กไทย%60%20ยังน่าห่วง.html>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2548. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุธรรม นันทมงคลชัย, ชูติมา เหาสุสิทธิ์ และ โชคชัย หมั่นแสงทรัพย์. (2550). อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ต่อพัฒนาการเด็กอายุ 3-6 ปี. *จดหมายเหตุทางแพทย์ แพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์*, 90(5), 971-976.
- สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุรักษ์, ดวงพร แก้วศิริ และ สายใจ โพธิ์ศัพท์สุข. (2548). ภาวะวิกฤตในครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาการเด็กปฐมวัยและวัยเรียน. *วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา*, 3, 1.
- อัครเดช นิละโยธิน. (2559). *ตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง*. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- เอกพจน์ สืบญาติ. (2560). บทบาทของพ่อแม่และผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กในศตวรรษที่ 21, เข้าถึงเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2562. จาก <http://164.115.41.60/excellencecenter/?p=200>
- เอพิณา คำออน และ มานิต ศรีสุภานนท์. (2562). การพัฒนาและทดสอบความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องของแบบประเมินการเลี้ยงดูของผู้ปกครอง Alabama Parenting Questionnaire (APQ) ฉบับภาษาไทย. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 27(2), 107-120.

ดัชนี

ก

กฎระเบียบ	55, 61, 88, 99, 100, 139	โต้ตอบอย่างไม่เป็นมิตร	51, 52, 53, 121, 153, 154
กติกา	58, 59, 99, 101, 105	ไม่เข้มงวด/หย่อนยาน	51, 52, 53, 66
กระตือรือร้น	54	การกระจายตัว	24
กระตุ้นพัฒนาการ	63, 64, 65	การกอดหอม	34, 46, 57, 120, 122, 131
กระบวนการในการดูแล	3	การแก้ปัญหาาร่วมกัน	6
กระบวนการระยะยาว	3	การขาดการดูแลสั่งสอน	88
กริยามารยาท	56, 63	การแข่งขันทางการศึกษา	6
กรุงเทพฯ	24, 25, 35, 40, 41, 50, 51, 52, 72, 73, 81, 82, 115, 120, 121, 122, 125, 128, 129, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 154, 155, 161, 162	การใช้กฎระเบียบแบบไม่เคร่งครัด	88, 139
กลไก	49, 55, 116, 126	การใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21	1
กล้าแสดงออก	58, 88, 105	การตอบสนองความต้องการของเด็ก	2
กลุ่มปกติ	69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 82, 89, 91, 93, 94, 113, 115, 121, 159, 160, 165, 166	การตัดสินใจ	1, 3, 5, 10, 13, 14, 30, 77, 128
กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา	70, 71, 73, 75, 76, 79, 82, 87, 88, 97, 98, 103, 104, 109, 110, 111, 165	การตีด้วยวัตถุ	103, 106, 107
การเงิน	24, 64, 65, 77, 90	การตีเด็ก	103, 106, 107, 110, 158, 159, 160
การเปลี่ยนแปลง	8, 9, 10, 13, 17, 18, 21, 22, 32, 105, 114, 116, 119	การทำโทษ	12
การเรียนรู้	2, 4, 6, 7, 14, 15, 18, 66, 67, 69, 70, 84, 88, 105, 114, 115, 126, 129, 140, 160, 161, 166, 167, 169	การบังคับและลงโทษ	3
การเลี้ยงดูเด็ก 3-5 ปี		การปรับตัว	4, 44
ตอบสนองเกินกว่าเหตุ	51, 52, 53, 66, 121	การปลูกฝัง	1, 2, 10, 17, 101
		การพัฒนา	1, 3, 6, 7, 10, 13, 14, 18, 32, 66, 69, 72, 75, 81, 82, 119, 122, 123, 125, 126, 138, 140
		การมีส่วนร่วมกับเด็ก	92, 93
		การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเด็ก	88, 116
		การลงโทษ	7, 58, 59, 88, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 115, 121, 122, 131, 139, 167, 168, 169
		การลงโทษทางร่างกาย	59, 88, 102, 121, 139,
		การเลี้ยงดูเด็ก	1, 4, 7, 10, 14, 16, 25, 29, 31, 32, 51, 53, 54, 55, 56, 63, 64, 66, 70, 75, 77, 87, 88, 89, 105, 124, 127, 139

การวิจัย	7, 10, 13, 15, 18
การศึกษาระยะยาว	44
การส่งเสริม	2, 3, 14, 15, 45, 54, 56, 66, 69, 95, 119, 123, 129, 140, 160
การสนับสนุน	6, 7, 11, 12, 65, 66
การสร้างคน	17
การสัมภาษณ์ระดับลึก	59, 120
การสื่อสาร	10, 14, 43, 55, 59, 66, 67, 78, 82, 93, 105, 114, 123, 126, 135, 140, 160, 161, 164, 166, 167, 169
การแสดงความรัก	17, 57, 58, 60, 67, 79, 116, 126
การแสดงบทบาทการเป็นผู้ดูแลที่ดี	88
การหล่อหลอม	49
การให้ความรัก	5
การให้อิสระตามวัย	5
การอบรมเลี้ยงดู	1, 2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 15, 17, 18, 32, 44, 49, 66, 67, 72, 87, 91, 105, 116, 119, 120, 121, 123, 124, 126, 139
การอยู่ร่วมกันในสังคม	15, 119
ก้าวร้าว	11, 12, 70, 101, 121
กิจกรรมเสริมทักษะ	127
แก้ไขปัญหา	5, 14, 15, 43, 93

บ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	10, 18, 120
เข้มแข็ง	32, 77, 96, 119

ค

ครอบครัว, ครัวเรือน, รูปแบบ การอยู่อาศัย/รูปแบบครอบครัว	
--	--

3 รุ่นอายุ	22, 23, 24, 29, 31, 34, 38, 39, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 64, 75, 76, 77, 104, 105, 107, 120, 122, 138, 141, 151, 157, 158, 159, 160
ขยาย	22, 23, 24, 25
ข้ามรุ่น	22, 23, 24, 25, 26, 31, 39, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 64, 67, 75, 76, 78, 87, 95, 105, 107, 108, 112, 120, 121, 122, 124, 126, 138, 141, 151, 157, 158, 159, 160
ญาติอื่นๆ	25, 26, 39, 40, 53, 67, 75, 76, 107, 120, 121, 122, 124, 126, 141, 145, 151, 157, 159
พ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว	22, 23, 24, 25, 26, 53, 54, 65, 67, 78, 107, 120, 121, 122, 124, 126, 151
พ่อแม่ลูก	17, 22, 23, 24, 25, 31, 32, 38, 39, 40, 42, 43, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 63, 67, 75, 76, 77, 96, 104, 105, 107, 109, 112, 115, 120, 122, 123, 124, 125, 128, 138, 141, 151, 157, 158, 159, 160
พ่อเลี้ยงเดี่ยว	25, 29, 46, 47, 58, 65, 75, 76, 141, 157, 158, 159, 160
แม่เลี้ยงเดี่ยว	25, 29, 43, 53, 55, 58, 76, 78, 84, 141, 157, 158, 159

ครอบครัวไทย	4, 25, 123
-------------	------------

ครอบครัวนำห่าง	40
----------------	----

ครอบครัวนำอยู่	39
----------------	----

ครอบครัวไม่สมบูรณ์	25
--------------------	----

ครอบครัวสุขสันต์	5
------------------	---

ควบคุม	3, 4, 7, 11, 12, 14, 15, 35, 67, 88, 101, 121, 129, 137
--------	---

ความกดดัน	3, 6, 54, 124, 126
-----------	--------------------

ความกังวล	47, 77, 78
-----------	------------

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	4
--------------------------	---

ความเกลียดชัง	11	ความสะดวก	9, 18, 45, 56, 77, 95, 116
ความใกล้ชิด	55, 58, 72, 76	ความสามารถทางสังคม	71, 139
ความเข้มงวด	3, 101	ความสุข	5, 6, 54, 55, 57, 77, 87, 95, 114, 131
ความเข้าใจ	2, 5, 10, 13, 15, 17, 18, 43, 55, 66, 93, 103, 126, 137	ความเสี่ยงทางสังคม	12, 13
ความแข็งแรง	2, 37	ความใส่ใจ	43, 76, 78, 91, 93, 105
ความคาดหวัง	2, 3, 54, 114, 122, 131	ความหวัง	2, 30, 88
ความคิด	2, 10, 14, 35, 43, 44, 54, 66, 70, 78, 93, 128, 140	ความอดทน	9
ความคิดสร้างสรรค์	10, 140	ค่าเฉลี่ย	41, 42, 52, 53, 79, 80, 81, 82, 140, 153, 154, 160, 161, 167
ความเชื่อ	2, 3, 17	ค่าใช้จ่าย	30, 56, 60, 77, 78, 84, 85, 90, 124, 126
ความต้องการ	2, 3, 4, 9, 10, 17, 18, 30, 32, 54, 55, 64, 65, 78, 112	ค่านิยม	2, 3, 10, 17
ความตึงเครียด	43, 93	คิดอย่างมีเหตุผล	6
ความท้าทาย	9, 18, 87	คุณภาพ	1, 5, 6, 10, 21, 30, 43, 49, 96, 116, 119, 125, 126, 137, 138, 140
ความแน่นแฟ้น	43	เครื่องมือ	16, 17, 37, 50, 51, 70, 71, 75, 79, 120, 121, 124, 136, 137, 138, 139, 140
ความปลอดภัย	2, 3, 5, 17, 56, 97, 99	โครงสร้างครอบครัว	10, 18, 24, 123, 157
ความผิดปกติ	5, 138	โครงสร้างครัวเรือน	1, 8, 16, 21, 22, 32, 120, 124
ความผูกพัน	5, 43, 44, 79, 91, 121, 123, 125	โครงสร้างทางสังคม	6
ความภาคภูมิใจ	88, 89, 105, 120	จ	
ความมั่นใจ	3, 5, 95	จัดสรรเวลา	63, 65, 91, 96
ความมีระเบียบวินัย	11, 12	จัดอบรม	66
ความรัก	3, 5, 6, 17, 34, 37, 43, 45, 46, 49, 56, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 65, 67, 76, 77, 79, 83, 85, 88, 116, 120, 121, 122, 123, 126, 131	เจนอเรชัน	1, 7, 8, 21, 26, 27, 29, 124
ความรุนแรง	79, 81, 82, 103, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 121, 126, 140, 160, 161, 162, 166, 167, 168, 169	ข	
ความรุนแรงทางกาย	105	ชนบท	39, 40, 41, 50, 51, 52, 67, 72, 73, 81, 82, 113, 115, 121, 122, 123, 125, 149, 153, 154, 155, 160, 161, 162
ความรุนแรงในครอบครัว	87, 106, 107, 112, 115, 159, 168		

ช่วยเหลือตนเอง 5, 12, 15, 50, 56, 65

ชีววิทยา
11, 12, 13

เชื้อมัน 34, 54, 55, 105, 139, 140

ใช้เวลากับลูก 5, 57, 66

ใช้เวลาร่วมกัน 43, 56, 95

ใช้เหตุผล 3, 6, 88, 112

ด

ดูแลตนเอง 5, 57, 64, 78, 114

เด็กซี-แอลฟา
1, 7, 8, 9, 10, 15, 17, 18, 21, 27, 28,
29, 30, 31, 32, 37, 38, 39, 40, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 79, 82, 83, 87, 88,
90, 105, 112, 116, 120, 124, 125, 141,
149

ด

ต้นทุนทางสังคม 6, 37

ตอบสนองความต้องการ 2, 4, 9, 18, 30, 78

ต่อยอดทักษะ 32

ตั้งกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติ 3

ตัดสินใจ 1, 3, 5, 10, 13, 14, 15, 30, 35, 54,
55, 57, 64, 65, 77, 78, 85, 88, 114,
128, 137

ตัวแบบ 7

ตัวอย่างที่ดี 63, 66, 98, 112

ติดตามพัฒนาการ 54

ดีด้วยมือ 59, 103, 169

เตรียมความพร้อม 10, 54, 64

น

ทรัพยากร 1, 6, 10, 24, 32, 34, 123, 124, 126

ท้องเที่ยว 56, 63, 90

ทอดทิ้ง 3, 88

ทักษะชีวิต 14, 56, 78, 99, 105

ทักษะทางสังคม 6, 9

ทักษะศตวรรษที่ 21

ทักษะการร่วมมือ 81, 82, 114, 126,
140, 160, 161, 166, 167

ทักษะการเรียนรู้ 14, 114, 126, 140,
160, 161, 166, 167, 169

ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 114,
126, 140, 160, 161, 166, 167

ทักษะการสื่อสาร 114, 126, 140, 160,
161, 166, 167

ทักษะเคารพความแตกต่างไม่นิยมความ
รุนแรง 81, 82, 114, 126, 140,
160, 161, 166, 167

ทักษะชีวิตและอาชีพ 81, 82, 114, 126,
140, 160, 161, 166, 167

ทักษะสารสนเทศและสื่อเทคโนโลยี 81,
82, 114, 126, 140, 160, 161,
166, 167

ทัศนคติ 2, 3, 17, 49, 54, 55, 57, 66, 106,
123, 127

ทุนนิยม 9

ทุนมนุษย์ 9

เทคโนโลยี 4, 6, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 55,
81, 87, 116, 119, 123, 124, 130

เทคโนโลยีก้าวล้ำ 13, 18, 87, 116, 119, 123

โทรศัพท์มือถือ 46, 59, 61, 64, 96, 99, 101,
124, 127, 130

ส

ธรรมชาติ 4, 5, 54, 55, 56, 98

อ

นักประชากรศาสตร์ 8

นัยสำคัญทางสถิติ 41, 42, 52, 53, 79, 81, 109,
155, 161, 162, 164, 165, 166, 167,
169

นิสัยใจคอ 5, 17

แนวทางการศึกษา 10

แนวโน้มนั 17, 22, 25, 52, 67, 120, 122, 124

U

บทบาท 2, 6, 14, 22, 23, 32, 43, 54, 66, 75, 76, 79, 87, 88, 89, 91, 92, 122, 124, 129, 139

บทบาทผู้ดูแล 54, 87, 88, 89, 90

บรรทัดฐานของสังคม 3, 17

บรรยากาศ 1, 21, 37, 44, 45, 79, 122, 123, 125, 140

บรรยากาศในครอบครัว 37, 79, 83, 120, 121, 123, 126, 149

บรรยากาศทางสังคม 79

บริบททางวัฒนธรรม 10

บ้านน่าหวง 38, 40, 122, 125

บ้านน่าอยู่ 38, 39, 44, 122, 125

บุคลิกภาพ 49, 66, 119, 129, 130,

แบกรับภาระ 9, 124

แบ่งหน้าที่ 43, 63

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก 70, 136, 138, 139

U

ปกป้อง 2, 3, 17, 128

ประชากรรุ่นใหม่ 8

ประดิษฐ์ของเล่น 43, 54, 56

ประนีประนอม 59, 112

ประสบการณ์ 7, 14, 15, 49, 54, 55, 56, 70, 77, 91, 93, 140, 168,

ปัญหาพฤติกรรม 66, 85, 97, 102, 139

เปราะบาง 47

เป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดู 2

เปิดโอกาส 3, 5, 14, 47, 64, 130

ผ

ผลกระทบ 6, 13, 15, 17, 32, 44, 55, 101, 106, 112, 124

ผลการเรียนดี 18, 47, 59, 60

ผลคุ้มค่า 67

ผู้ดูแลหลัก 11, 16, 21, 27, 28, 30, 31, 34, 37, 41, 46, 51, 52, 53, 70, 84, 87, 120, 122, 123, 125, 126, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150, 154, 165

ผู้ฟังที่ดี 14, 43

ผู้สูงอายุ 78, 87, 96, 126, 128

เผชิญปัญหา 43, 93

ผ

เผื่อระวัง 16, 50, 136, 138

W

พร้อมหน้า 17, 25, 26, 29, 32, 34, 67, 83, 120, 123, 124

พฤติกรรมกำรอบรมเลี้ยงดู 15

พฤติกรรมของเด็ก 1, 2, 3, 4, 6, 7, 10, 13, 16, 17, 18, 21, 25, 44, 49, 66, 69, 70, 72, 73, 75, 78, 82, 88, 89, 92, 94, 97, 101, 105, 107, 108, 109, 113, 120, 121, 123, 125, 160

พฤติกรรมของบุคคล 7

พฤติกรรมของผู้ดูแล 7, 11, 123

พฤติกรรมเด็ก 3, 16, 69, 70, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 85, 87, 88, 98, 113, 115, 120, 121, 122, 136, 138, 139, 155, 160, 165

พฤติกรรมเด็กอายุ 6-14 ปี

ความประพฤติ/เกร 70, 71, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81, 89, 91, 93, 94, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 121, 139, 155, 156, 157, 158, 159, 165, 166

ความสัมพันธ์กับเพื่อน	70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 81, 89, 91, 93, 94, 96, 98, 100, 103, 104, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 139, 155, 156, 157, 158, 160, 165, 166
สัมพันธภาพทางสังคม	70, 71, 72, 73, 74, 76, 80, 81, 89, 91, 93, 94, 98, 100, 103, 104, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 158, 160, 165, 166
อยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น	70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 91, 94, 98, 100, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 121, 122, 139, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 165, 166
อารมณ์	70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 91, 94, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 121, 139, 155, 156, 157, 158, 159, 165, 166
พฤติกรรมที่เป็นจุดแข็ง	70, 71, 112, 113, 114, 158, 160
พฤติกรรมที่เป็นจุดอ่อน	70, 71, 72, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 139, 160
พฤติกรรมเนือยนิ่ง	8
พฤติกรรมปกติ	79, 83, 87, 155, 160, 166
พลเมืองดิจิทัล	9
พลเมืองที่ดี	21
พหุวัฒนธรรม	9
พ่อแม่ยุคใหม่	54, 55
พัฒนาการเด็ก 3 - 5 ปี	
การเข้าใจภาษา	50, 51, 66, 138, 153
การเคลื่อนไหวร่างกาย	50, 51, 138, 153
การช่วยเหลือตนเองและสังคม	50, 51, 138, 153
การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	50, 51, 121, 138, 153
การใช้ภาษา	50, 51, 66, 121, 138, 153
พัฒนาการล่าช้ากว่าวัย	50, 51, 120
พัฒนาการสมวัย	14, 138
พัฒนาทักษะ	1, 5, 6, 14, 69, 81, 82, 87, 119, 122, 123, 126
พื้นที่ที่ไม่มีชีวิต	124
พื้นที่การอยู่อาศัย	41, 44, 51, 52, 123
พื้นที่จริง	18
พื้นที่เสมือน	18
พื้นที่อยู่อาศัย	52, 72, 73, 82, 122, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 153, 155, 161
พื้นที่ออนไลน์	32
เพศ	4, 11, 12, 13, 26, 31, 46, 47, 162
ก	
ภาวะซึมเศร้า	44, 66
ภูมิคุ้มกัน	67, 78, 83, 105, 120
ภูมิใจในตนเอง	5, 89, 120
ข	
เมือง	1, 7, 11, 38, 39, 40, 41, 50, 51, 52, 72, 73, 81, 82, 113, 115, 122, 125, 135, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 154, 155, 160, 161, 162
ไม่คาดหวัง	63
ไม่ตอบสนองต่อความต้องการ	3
ไม่มีประสิทธิภาพ	66
ไม่มีเวลา	3, 34, 65, 96
ส	
ระดับการศึกษา	11, 26, 27, 28, 41, 42, 52, 53, 72, 73, 74, 113, 115, 142, 143, 150, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 164, 165

ระดับรายได้ 72, 73, 74, 82, 113, 115, 144, 145, 156, 157, 160

ระดับเศรษฐกิจฐานะ 73, 82, 163, 164

ระเบียบวินัย 2, 5, 11, 12, 15, 58, 63, 66, 101, 105

รับผิดชอบ 2, 5, 32, 56, 78, 105, 119, 122

รากฐาน 10, 17, 49, 116

รางวัล 5, 34, 47, 59, 60, 61, 85, 89, 90, 91, 109, 131

รายได้ครัวเรือน 30, 32, 79, 74, 82, 122, 123, 156, 163

รูปแบบการเลี้ยงดู 3, 4, 12, 16, 52, 53, 69, 70, 78, 87, 88, 99, 105, 115, 139

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู 4, 10

เรียนพิเศษ 6, 34, 54, 56, 57, 84, 130

า

ละเลยพฤติกรรม 4

ลักษณะของเด็ก 8, 13, 18, 31, 120

ลักษณะครอบครัว 21, 25, 60, 63, 64, 65, 67, 70, 72, 76, 77, 83, 125, 128, 138, 159

ลักษณะครัวเรือน 21, 22, 24, 25

ลักษณะทางประชากร 21, 27, 28

เล่นกับลูก 43, 54, 56, 63

แลกเปลี่ยนความคิด 54, 128

อ

วัฒนธรรม 2, 5, 6, 9, 10, 13, 15, 17, 139

วัตถุนิยม 9

วิธีการเลี้ยงดู 31, 49, 54, 88, 105

วิธีการศึกษา 15

วินัย 2, 5, 11, 12, 15, 34, 58, 63, 66, 96, 101, 105, 129

เวลาว่าง 56

ค

ศตวรรษที่ 21 1, 13, 14, 32, 82

ศักยภาพ 2, 3, 9, 18, 32, 67, 78, 126, 129

เศรษฐกิจและสังคม 11, 72, 124

เศรษฐกิจฐานะ 27, 28, 30, 32, 43, 54, 65, 70, 73, 82, 93, 125, 163, 164

ก

สงสัยว่ามีพัฒนาการล่าช้า 50, 51, 120, 125

ส่งเสริมพัฒนาการ 2, 16, 50, 54, 56, 64, 67, 119, 129, 136, 138

สถานภาพสมรส 28

สนับสนุน 6, 7, 10, 11, 12, 14, 17, 44, 63, 65, 66, 69, 77, 81, 89, 126

สภาพแวดล้อมในครอบครัว

- การยึดเหนี่ยวทางจิตใจ 37, 38, 41, 42, 44, 73, 80, 113, 115, 121, 122, 125, 140, 149, 150, 151, 158, 159, 160
- การแสดงออก 37, 38, 41, 42, 44, 45, 79, 80, 82, 83, 88, 121, 122, 140, 149, 150, 151, 158, 159, 160
- ความขัดแย้ง 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 79, 81, 83, 93, 116, 122, 125, 140, 149, 150, 151, 158, 160

สภาวะทางสังคม 4

สมดุลในชีวิต 14

สมัยใหม่ 54, 124

สมาชิกครอบครัว 32, 37, 44, 77, 79, 95, 122, 123, 124

สมาชิกในครอบครัว 1, 23, 29, 32, 37, 44, 45, 55, 67, 75, 76, 77, 79, 98, 106, 115, 116, 119, 121, 123, 125, 168

สมาชิกในบ้าน 34, 37, 55, 64, 121, 123

สมุดสุขภาพ	60, 85
สิ่งเร้า	18, 123
สิ่งแวดล้อม	1, 4, 11, 12, 14, 18, 70, 81, 119, 129, 131
สื่อออนไลน์	43
สุขภาพ	2, 7, 9, 17, 43, 77, 131
เส้นทางชีวิต	18

ค

หน้าที่	12, 22, 35, 43, 46, 55, 63, 65, 79, 124, 131
เหตุผล	3, 4, 6, 15, 47, 58, 59, 60, 88, 90, 105, 112, 129
เหมาะสมตามวัย	17, 119
ให้ความรัก	3, 5, 88
ให้โอกาส	5, 54

อ

อธิบาย	3, 10, 47, 58, 59, 60, 61, 105, 106, 109, 129, 131
อนาคตของชาติ	1, 18, 123
อันตราย	2, 17, 123, 129
อาชีพ	10, 11, 27, 28
อาสาสมัคร	126, 127
อุปกรณ์จอใส	9
อุปกรณ์เทคโนโลยี	8
เอาใจใส่	2, 3, 49, 65, 66, 79, 88, 116, 123

A

Alabama Parenting Questionnaire, APQ	16, 139
authoritarian parenting style	3
authoritative parenting style	3

C

cohesion	37, 38, 39, 40, 41, 42, 79, 80, 121, 140, 149, 150, 151
conflict	37, 38, 39, 40, 41, 42, 79, 81, 122, 140, 149, 150, 151

D

Developmental Surveillance and Promotion Manual, DSPM	16, 17, 50, 120, 136, 138
--	------------------------------

E

expressiveness	37, 38, 39, 40, 41, 42, 79, 80, 121, 149, 150, 151
----------------	---

F

Family Environment Scale, FES	16, 37, 79, 140
-------------------------------	--------------------

H

hostility	51, 52, 53, 121, 139
-----------	----------------------

L

laxness	51, 52, 53, 66, 121, 139
---------	--------------------------

O

over-reactivity	52, 53
-----------------	--------

P

parenting	2, 7, 11, 120
Parenting Scale, PS	16, 17, 51, 121, 139
permissive parenting style	3

S

Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ	16, 17, 70, 71, 75, 121, 136, 138, 139, 140
--	--

U

uninvolved parenting style	3
----------------------------	---

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ความเห็นเครื่องมือ

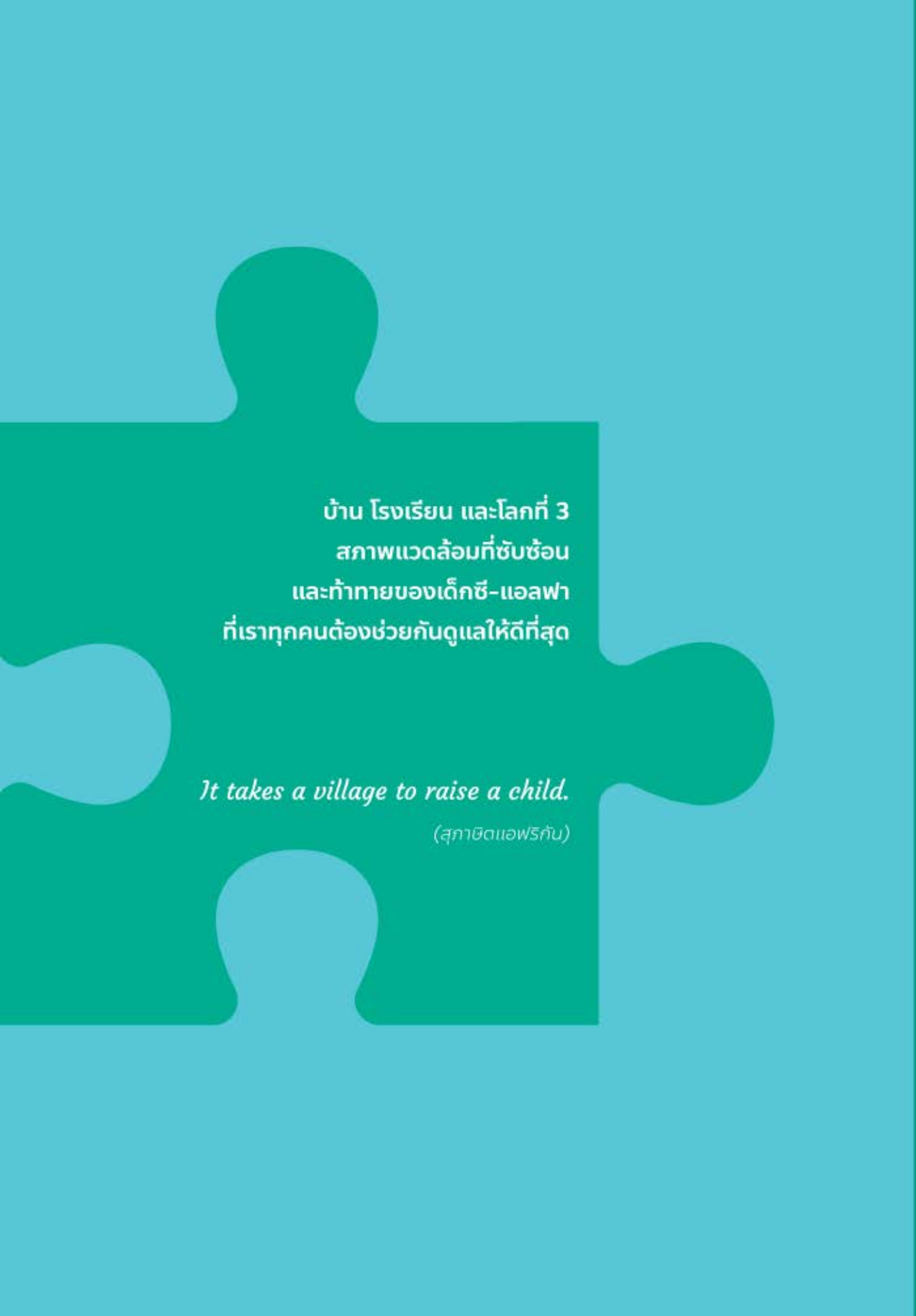
รองศาสตราจารย์ ดร. อารี จำปากลาง
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ ตะวันชัย จิรประมุขพิทักษ์
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ความเห็นหนังสือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพทย์หญิง แก้วตา นพมณีจำรัสเลิศ
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม นันทมงคลชัย
ภาควิชาอนามัยครอบครัว คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บ้าน โรงเรียน และโลกที่ 3
สภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน
และท้าทายของเด็กซี-แอลฟา
ที่เราทุกคนต้องช่วยกันดูแลให้ดีที่สุด

It takes a village to raise a child.

(สุภาษิตแอฟริกัน)